

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

1878-1958 KIBRIS KOLONİ MİMARLIĞI

Mimar Erhan ÖZE

**FBE Mimarlık Anabilim Dalı Mimarlık Tarihi ve Kuramı Programında
Hazırlanan**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Bülent TANJU (YTÜ)

İSTANBUL, 2011

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KISALTMA LİSTESİ.....	v
ŞEKİL LİSTESİ.....	vi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xxvii
ÖNSÖZ.....	xxviii
ÖZET.....	xxx
ABSTRACT.....	xxxi
1 GİRİŞ.....	1
2 TANIMLAR.....	5
2.1 Beden ve Mekân	5
2.2 Beden ve Dil.....	6
2.3 Tarif Edilen Dünya ve Dil.....	7
2.4 Kıbrıs'ta Dil, Melezlik ve Kolonizasyon	7
2.4.1 Antik Yunanca'da Koloni Kelimesini Tarif Etmek İçin Kullanılmış “apoikia” Kelimesinin Bağlamı ve Etimolojisi.....	13
2.4.1.1 Antik Yunan'da Alexander Dönemi.....	15
2.4.2 Fransızca “colonie” Kelimesinin Bağlamları ve Etimolojisi.....	18
2.4.3 Roma'da Koloni Kelimesini Tarif Etmek İçin Kullanılmış “coloni” Kelimesinin Bağlamı ve Etimolojisi.....	21
2.4.3.1 İtalyanca “colonia” Kelimesinin Bağlamları.....	21
2.4.3.2 Roma Dönemi'nden Venedik Dönemi'ne Lefkoşa'nın Kolonyal Formu....	24
2.4.4 Osmanlıca “Müstemleke” Kelimesinin Bağlamları ve Etimolojisi.....	25
2.4.5 İngilizce “colony” Kelimesinin Bağlamları ve Etimolojisi.....	29
2.4.6 Türkçe “koloni” Kelimesinin Kullanımı ve Etimolojisi.....	31
3 KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	34
3.1 Koloni.....	34
3.2 Kolonizatör.....	36
3.3 Kolonizasyon	36
3.4 Kolonyalizm.....	38
3.5 Koloni Yönetimi.....	39
3.6 Kolonize Edilen.....	39
3.7 Koloni, Koloni Yönetimi, Kolonizatör ve Kolonize Edilen Arasındaki İlişki.....	41
3.8 Sömürge.....	43
3.9 Sömürgeci.....	46
3.10 Sömürülen.....	47
3.11 Sömürge, Sömürgeci ve Sömürülen Arasındaki İlişki.....	47

4	KIBRIS KOLONİ TARİHİ.....	50
4.1	Kıbrıs'ta Bilinen En Eski Yerleşim ve Melezlik.....	51
4.2	1879 Yılında Kıbrıs'ta İngiliz Koloni Kavramı.....	53
4.3	1937 Kıbrıs Hükümet Konağı.....	54
4.4	1937 Kıbrıs'ta Tarih Kitabı Yazımı.....	58
4.5	1937 Verimli Yerliler Projesi “Cyprus Development Company”	64
4.5.1	İşletme ve Kolonizasyon.....	66
4.6	1953 Baf Depreminden Sonra Köylerin Dönüşümü ve Mimarlığa Dair Telkinler.....	76
5	1878'DEN SONRA KIBRIS'TA YAPİ ÜRETİM AKTÖRLERİ VE MİMARİ KOLONYAL KATMANLAR OLARAK YAPILAR.....	91
5.1	Yunan Krallığı ve Neo-Grek Mimari.....	92
5.1.1	Neo-Grek Stilin Dekolonizasyonu.....	94
5.2	İngiliz Koloni Sürecinde Kıbrıs'ta Yapı Üretimi.....	95
5.3	Dekolonizatör ve Kolonizatör Olarak Kıbrıs'ta Mimarlık Aktörleri.....	107
6	SONUÇ.....	174
	KAYNAKLAR.....	179
	EKLER.....	197
EK 1	Kolonyal Kimlikler.....	198
EK 2	Kıbrıs'ı Kolonize Eden Bazı Güçlerin Dünya Temsilleri.....	199
EK 3	Kıbrıs Adası'nın Kartografik Bazı Temsilleri.....	201
EK 4	Kıbrıs'ın Osmanlı'dan İngiliz İmparatorluğu'na Devredilirken Fiziki Durumu.....	202
EK 5	İngiliz İmparatorluğu Hukuk Sözlüğü: Giriş Sayfası.....	204
EK 5	İngiliz İmparatorluğu Hukuk Sözlüğü: “Plantation” Kelimesinin İngilizce Açıklamaları ile İlgili Tez İçinde Başlayan Açıklamanın Devamı.....	204
EK 6	Kıbrıs İngiliz Koloni Yönetimi 1925 İstatistiklerini Gösteren Mavi Kitap'tan Kesitler.....	207
EK 7	Kıbrıs'ın Osmanlı'dan İngiliz İmparatorluğu'na Yönetimsel Transferi ve İlk Yüksek Komiseri Sir Garnet Wolseley.....	213
EK 8	Kıbrıs'ın İlk Yüksek Komiseri Sir Garnet Wolseley'in Kendi Karakterini Analiz Ettiği 16 Ağustos 1878 Cuma Günü Yazılan Günlüğünden Bir Kesit.....	214
EK 9	Prefabrik Hükümet Konağı.....	215
EK 10	Wolseley'in Günlüğünün Bitişi ve Adanın İngiliz Yönetimine Devri.....	216
EK 11	Cyprus Development Company.....	217
EK 12	Kıbrıs için planlanan tren güzergah haritası.....	221
EK 13	Kıbrıs İngiliz Koloni Yönetimi Kıbrıs Tarih Kitabı Yazımı ile İlgili Bazı Yazışmalar.....	222
EK 14	1937 Yunanistan Haritası.....	225
EK 15	15 Ekim 1927'de Yürürlüğe Giren; Arazi Mirie Üzerine Yapılacak Yapı, Kazılacak Kuyu ve Açılacak Sokakları Düzenleyen Yasa.....	226

EK 16	1934 – 1960 Yılları Arasında Türkiye’deki Mimari İmgelemi Oluşturan Arkitekt Dergilerinde İngiltere’deki Mimari Üretime Dair Yayınlanan Yapılar.....	232
EK 17	Modern İngiliz Mimarisi.....	238
EK 18	Lefkoşa Kız Lisesi.....	241
ÖZGEÇMİŞ.....		242

KISALTMA LİSTESİ

AVB	Ahmet Vural Behaeddin
BMB	Behaeddin Mimari Bürosu
ETü	Eski Türkçe
HAA	Hakkı Atun Arşivi
İİ	İngiliz İmparatorluğu
İUA	İngiliz Ulusal Arşivi
KC	Kıbrıs Cumhuriyeti
KİY	Kıbrıs İngiliz Yönetimi
KİKY	Kıbrıs İngiliz Koloni Yönetimi
LKL	Lefkoşa Kız Lisesi
Osm	Osmanlıca
OTS	Osmanlıca Türkçe Sözlük
PWD	Public Works Department
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TDK	Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük
YTü	Yeni Türkçe
YKA	Yücel Köken Arşivi

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 2.1	Enkomi’de bulunan Cypro-Minoan ile yazılmış kil tablet ve kalem [2]... 8
Şekil 2.2	Eteo-Cypriot karakterler ve bazı örnek kelimeler: şehir, adam, ücret, yemin, iyileştirmek [3] 8
Şekil 2.3	Soldan başlayarak: Cypro-Minoan kil tablet ve Antik Fenike Tharus kenti yöneticisinin mührü [4] 8
Şekil 2.4	Minoan Linear B karakterlerinin bir kısmı [5]..... 8
Şekil 2.5	Fenikeliler’in Lefkoşa yönetici mührü ve Scarab görünüşü [6]..... 9
Şekil 2.6	Geç Bronz Çağı’nda Kıbrıs ve çevresine sahip olduğu düşünülen Alashia Krallığı [7] 9
Şekil 2.7	MÖ 16. yy. civarında Alashia Krallığı’nı yenen Hitit güçleri Kıbrıs’ı kolonize eder. [8]..... 9
Şekil 2.8	Kıbrıs MÖ 1450’de Antik Mısır tarafından kolonize edilir. [9]..... 10
Şekil 2.9	Kıbrıs MÖ 1400’de Minoan ve Mycenaean tarafından kolonize edilir.[10] 10
Şekil 2.10	Kıbrıs MÖ 800’de Antik Fenikeliler tarafından kolonize edilir. [11]..... 10
Şekil 2.11	Kıbrıs MÖ 709’da Asurlular tarafından kolonize edilir. [12]..... 10
Şekil 2.12	Kıbrıs MÖ 550’de Pers Achaemenid Hanedanlığı tarafından kolonize edilir. [13] 10
Şekil 2.13	Kıbrıs MÖ 333’te Makedon İmparatorluğu tarafından kolonize edilir. [14] 10
Şekil 2.14	Kıbrıs MÖ 58’de Roma İmparatorluğu tarafından kolonize edilir. [15]... 10
Şekil 2.15	Kıbrıs MS 395’te Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) kolonisi olarak varlığına devam eder. [16] 10
Şekil 2.16	Kıbrıs MS 1191’de İngiliz Krallığı tarafından işgal edilir. [17]..... 11
Şekil 2.17	Kıbrıs MS 1192’de Franklar tarafından kolonize edilir. [18]..... 11
Şekil 2.18	Kıbrıs, 1489’da Venedikliler tarafından kolonize edilir. [19]..... 11
Şekil 2.19	Kıbrıs, 1571’de Osmanlılar tarafından kolonize edilir. [20]..... 11
Şekil 2.20	Kıbrıs’ın 1878’de İngiliz İmparatorluğu tarafından yönetilmesi ve 1914’de kolonizasyon [21] 11
Şekil 2.21	1960 Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti’nin ilanı [22] 11
Şekil 2.22	1974 Yunanistan ve Türkiye askeri müdahaleleri ve milliyetçi kolonizasyonları [23] 11
Şekil 2.23	Kıbrıs adasındaki Helen şehir devletçiklerinin sınırları ve lokasyonları [27] 16
Şekil 2.24	Attica yarımadası ve Saronik körfezi [28] 17
Şekil 2.25	Salamis Adası, Yunanistan [29] 17
Şekil 2.26	Greko-Roman Salamis yerleşkesi planı, Kıbrıs [30]..... 17
Şekil 2.27	Kıbrıs’taki Luzinyan kolonizasyonunun simgesi, Saint Nicolas Katedrali (Osmanlılarla birlikte Lala Mustafa Paşa Camii olur.) [33]..... 20
Şekil 2.28	Kıbrıs’taki Luzinyan kolonizasyonunun simgesi, Saint Nicolas Katedrali’nin arka cephesi [34] 20
Şekil 2.29	Roma döneminde Lefkoşa; merkezde kale “castrum”, çevreleyen tarımsal yapılaşma ve bölgesel ana ulaşım yönleri. (Demi 1997: 11)..... 24
Şekil 2.30	Lefkoşa’nın Luzinyan dönemi ve erken Venedik yönetimindeki yapılaşması. Surlarla korumaya alınmış tarımsal alanlar (Demi 1997: 22) 24
Şekil 2.31	Lefkoşa’nın Venedik yönetimindeki yapılaşması. Luzinyan Surları Venedik surlarına, sur dışında kalan tüm alan da tarımsal alana dönüştürülüyor. (Perbellini: 1994)..... 24
Şekil 2.32	Gamocio’nun (yık. 1570) Lefkoşa’nın Osmanlı kuşatmasını anlatan

	çizimdeki askerleri tarımsal alanla değiştiren Francesco Valegio tarafından yapılan çizim (1579). Kaybedilen Venedik kolonisinin Lefkoşa temsili. (Demi 1997: 41)	24
Şekil 2.33	Venediklilerin inşa ettiği Lefkoşa şehir surları [39]	24
Şekil 2.34	Mağusa Kapısı, Lefkoşa, Kıbrıs (Fotoğraf Jean-Marc Allet) [40].....	24
Şekil 2.35	“Colonies” kelimesinin açıklaması. İngiliz Hukuk Sözlüğü (Tomlins: 1820).....	30
Şekil 2.36	“Plantation” kelimesinin açıklamasından kesit. İngiliz Hukuk Sözlüğü (Tomlins: 1820).....	30
Şekil 4.1	Sardunya adasındaki neolitik yerleşim yeri Nuraghi’de bulunan kalıntıların helikopter fotoğrafı [61]	51
Şekil 4.2	Kıbrıs neolitik yerleşim yeri Khirokitia’da bulunan kalıntıların helikopter fotoğrafı [62].....	51
Şekil 4.3	Kıbrıs neolitik yerleşim yeri Khirokitia’da bulunan kalıntıların arkeolojik haritası [63]	51
Şekil 4.4	Kition’daki II. kazı alanı: sol tarafta 1-3 tapınakları ve atölyeler; sağ tarafta 4. ve 5. tapınaklar yer almaktadır. (Kieburg: 2006 [Karageorghis 1975: Şekil.2]) [65]	52
Şekil 4.5	II. kazı alanının planı: 1. 2. 4. tapınaklar ve IIIA zemini (Kieburg: 2006, (Webb 1999: Şekil. 22)) [65]	52
Şekil 4.6	Koloni dönemi Ziraat ve Hayvancılık Okulu (ykş.1935), Güzelyurt. Okuldan genel görünüş: Sınıflar ortadaki yapıda yer alır, okulun her iki tarafında öğrencilerin konakladığı evler bulunur ve bunlar düzenli olarak bir topluluk ruhu yaratmak için yönlendirilmişlerdir. [İUA / CO-1069-707]	66
Şekil 4.7	Koloni dönemi Ziraat ve Hayvancılık Okulu (ykş.1935), Güzelyurt. Erkek okul öğrencileri kendi ev işlerini yürütüp ideal temizlik ve konfor koşullarında yaşıyordu. [İUA / CO-1069-707]	66
Şekil 4.8	Koloni dönemi Ziraat ve Hayvancılık Okulu (ykş.1935), Güzelyurt. Tarımsal üretim: Derslerinin parçası olarak köylerde uygulanması için model bahçeler hazırlayan öğrenciler [İUA / CO-1069-707].....	66
Şekil 4.9	Koloni dönemi Ziraat ve Hayvancılık Okulu (ykş.1935), Güzelyurt. Öğrenciler mezun olduklarında süt sağma ve süt ürünlerinin getirileri konusunda eksper oluyorlardı. [İUA / CO-1069-707].....	67
Şekil 4.10	Koloni dönemi Ziraat ve Hayvancılık Okulu (ykş.1935), Güzelyurt. Patates hasatı yapan iki öğrenci [İUA / CO-1069-707].....	67
Şekil 4.11	Koloni dönemi Ziraat ve Hayvancılık Okulu (ykş.1935), Güzelyurt. Hayvansal yem olarak dönüştürülen patates hasatından kalan yapraklar ve model koyun besiciliği örneği [İUA / CO-1069-707].....	67
Şekil 4.12	Koloni dönemi Ziraat ve Hayvancılık Okulu (ykş.1935), Güzelyurt. Bulutlu bir havada büyük tarım sahalarından bir kısmını tırmıklayan öğrenci [İUA / CO-1069-707]	67
Şekil 4.13	Patates ekimi, Güzelyurt [İ. U. A. / CO-1069-705]	67
Şekil 4.14	Patatesleri köye taşıyan bir aile [İ. U. A. / CO-1069-705]	67
Şekil 4.15	Koloni dönemi Ziraat ve Hayvancılık Okulu (ykş.1935), Güzelyurt. Tırmıktan sonra ekim yapan iki öğrenci [İUA / CO-1069-707].....	68
Şekil 4.16	Bir dahaki mevsime ekimlik patatesleri ayıran kadınlar [İUA / CO-1069-705]	69
Şekil 4.17	Pamuk toplayan kadınlar [İUA / CO-1069-705]	69
Şekil 4.18	Koyunları güden çoban [İUA / CO-1069-705]	69
Şekil 4.19	Mahsülü biçip balya yapan traktörü kullanan çiftçiler [İUA / CO-1069-	

	705]	69
Şekil 4.20	Hasat ayıklayan köylüler [İUA / CO-1069-705]	69
Şekil 4.21	Cyprus Wine & Spirits Co. Ltd., Mallia şaraphanesinin etrafındaki üzüm bağları ve çalışan işçiler, Limasol [İUA / CO-1069-705].....	69
Şekil 4.22	Cyprus Wine and Spirits Co. Ltd., Peropedi köyündeki şaraphane ve damıtma tesisi, Limasol [İUA / CO-1069-705]	70
Şekil 4.23	Cyprus Wine and Spirits Co. Ltd., Perapedi köyündeki şaraphane ve damıtma tesisi kimya laboratuvarı, Limasol [İUA / CO-1069-705].....	71
Şekil 4.24	Cyprus Wine & Spirits Co. Ltd., Mallia şaraphanesi, Limasol. İşçiler üzümleri üzüm sıkma makinesine doğru kürekliyor. [İUA / CO-1069-705]	71
Şekil 4.25	Damıtma makinesini kullanan işçi [İUA / CO-1069-705].....	71
Şekil 4.26	Bir salkım üzüm [İUA / CO-1069-705]	71
Şekil 4.27	Keçiboynuzu tartıp gemilere yükleyen işçiler ve sorumlular, Girne [İUA / CO-1069-705]	72
Şekil 4.28	Keçiboynuzu tartan işçiler ve sorumlular, Girne [İUA / CO-1069-705]...	72
Şekil 4.29	Portakal toplayan kadınlar ve onlara yardım eden çocuk, Güzelyurt [İUA / CO-1069-705]	73
Şekil 4.30	Özel girişimciler tarafından Lefkoşa civarında kurulmuş modern bir et ürünleri fabrikası (ykş.1960), çalışanlar sosisleri tartıp paketliyor. [İUA / CO-1069-708]	73
Şekil 4.31	Larnaka Tuz Gölü (1959), yazın tuzlar kristalleştikten sonra onları kırıp torbalayan işçiler; o yaz 5340 ton ürün elde edilmişti. [İUA / CO-1069-708]	73
Şekil 4.32	Trodos dağının güney eteklerinde ulaşılamayan ormanlıklara doğru inşa edilen dağ yolu inşaatı [İUA /CO-169-698-Part 4].....	73
Şekil 4.33	10 Eylül 1953'te Kıbrıs'ta meydana gelen depremin etkilediği alanlar [İUA / CO-926-136 / Doküman 7]	79
Şekil 4.34	Depremin ilk günleri, köylülere yardım eden İngiliz askerleri [İUA / CO-926-136 / Doküman 48].....	80
Şekil 4.35	Depremin ilk günleri, yıkılmış evlerini terk eden aile [İUA / CO-926-136 / Doküman 48].....	80
Şekil 4.36	Binaların yoğun inşasından dolayı depremde çöken yapılar [İUA / CO-926-136 / Doküman 52].....	80
Şekil 4.37	Binaların yoğun inşasından dolayı depremde çöken yapılar [İUA / CO-926-136 / Doküman 52].....	80
Şekil 4.38	Tetkik ve değerlendirme görevlileri depremde etkilenen yapıları inceliyor. [İUA / CO-926-136 / Doküman 56].....	80
Şekil 4.39	Ktima'daki değerlendirme komitesi. [İUA / CO-926-136 / Doküman 59]	80
Şekil 4.40	Tetkik ve değerlendirme görevlileri depremde etkilenen köylülerle konuşuyor. [İUA / CO-926-136 / Doküman 56].....	80
Şekil 4.41	Tetkik ve değerlendirme görevlileri depremde etkilenen köylülerle konuşuyor. [İUA / CO-926-136 / Doküman 56].....	80
Şekil 4.42	Deprem yardım fonu ve bilgilendirme broşürü [İUA / CO-926-136 / Doküman 12].....	81
Şekil 4.43	Deprem yardım fonu ve bilgilendirme broşürü arka yüzü [İUA / CO-926-136 / Doküman 12A].....	82
Şekil 4.44	Çeşitli deprem konutu uygulama çizimleri [İUA / CO-926-136 / Doküman 1].....	82
Şekil 4.45	Model evin maketi [İUA / CO-926-136 / Doküman 58].....	83
Şekil 4.46	Model evin strüktür maketi [İUA / CO-926-136 / Doküman 58].....	83

Şekil 4.47	Ktima'daki örnek deprem evi [İUA / CO-926-136 / Doküman 59].....	83
Şekil 4.48	Ktima'daki prefabrik yapı atölyesi [İUA / CO-926-136 / Doküman 61]...	83
Şekil 4.49	Ktima'daki prefabrik yapı atölyesi [İUA / CO-926-136 / Doküman 61]...	83
Şekil 4.50	Ktima'daki prefabrik yapı atölyesi [İUA / CO-926-136 / Doküman 61]...	83
Şekil 4.51	Deprem konutlarının kurulacağı alanlardan birine yol açılıyor. [İUA / CO-926-136 / Doküman 67].....	83
Şekil 4.52	Deprem konutlarının kurulacağı alanların keşif çalışmalarını yapan sorumlu mühendisler [İUA / CO-926-136 / Doküman 62].....	83
Şekil 4.53	Deprem konutunun uygulama çizim perspektifi [İUA / CO-926-136 / Doküman 2].....	84
Şekil 4.54	Deprem konutlarının yerleşim düzenini sağlamak için ip iskelesi kazıklarını çakan işçiler [İUA / CO-926-136 / Doküman 62].....	84
Şekil 4.55	Deprem konutlarının yerleşim düzeni için kurulan ip iskele ile kolon kazı noktaları işaretleniyor. [İUA / CO-926-136 / Doküman 62].....	84
Şekil 4.56	Deprem konutlarının temel çizgileri çiziliyor. [İUA / CO-926-136 / Doküman 63].....	84
Şekil 4.57	Deprem konutlarının temelleri kazılıyor. [İUA / CO-926-136 / Doküman 63].....	84
Şekil 4.58	Deprem konutlarının temelleri kazılıyor. Yamaçtan yeni köyün kurulacağı alana doğru bir bakış. [İUA / CO-926-136 / Doküman 67].....	84
Şekil 4.59	Deprem konutlarının sütunlarının yerleşeceği yuvalar için kalıplar kuruluyor. [İUA / CO-926-136 / Doküman 63].....	84
Şekil 4.60	Deprem konutlarının sütunlarının yerleşeceği yuvaların kalıpları çıkartılıyor. [İUA / CO-926-136 / Doküman 64].....	84
Şekil 4.61	Deprem konutlarının kolonları dikiliyor. [İUA / CO-926-136 / Doküman 64].....	85
Şekil 4.62	Deprem konutlarının kolonları ve çatı kirişleri kuruluyor. [İUA / CO-926-136 / Doküman 64].....	85
Şekil 4.63	Deprem konutlarının kolonları ve çatıları kuruluyor. Yamaçtan yeni köyün kurulduğu alana doğru bir bakış. [İUA / CO-926-136 / Doküman 67].....	85
Şekil 4.64	Şekillenmekte olan yeni Phasoula köyünün deprem konutlarının ahşap çatı işleri yapılıyor. [İUA / CO-926-136 / Doküman 68].....	85
Şekil 4.65	Deprem konutlarının ahşap çatı işleri yapılıyor. [İUA / CO-926-136 / Doküman 65].....	85
Şekil 4.66	Deprem konutlarından şekil alan yeni Phasoula köyünün uzaktan görüntüsü [İUA / CO-926-136 / Doküman 68].....	85
Şekil 4.67	Deprem konutlarının dış duvarları örülüyor. [İUA / CO-926-136 / Doküman 66].....	85
Şekil 4.68	Yeniden kurulan Phasoula köyündeki deprem konutlarının dış duvarları örülüyor. [İUA / CO-926-136 / Doküman 69].....	85
Şekil 4.69	Yeniden kurulan Phasoula köyündeki deprem konutlarından birinin örülmüş dış duvarlarının harç artıkları temizleniyor. [İUA / CO-926-136 / Doküman 69].....	86
Şekil 4.70	Bitmiş bir deprem konutu örneği [İUA / CO-926-136 / Doküman 66].....	86
Şekil 4.71	Az hasarlı yapıları tamir etmek için organize edilen “Kendi Evini Tamir Et” fonundan yararlanmak isteyenlerin oluşturduğu kuyruk [İUA / CO-926-136 / Doküman 75].....	86
Şekil 4.72	Deprem özel fonundan yararlanıp kendi evini tamir eden bir ev sahibi [İUA / CO-926-136 / Doküman 75].....	86
Şekil 4.73	Deprem özel fonundan yararlanıp kendi evini tamir eden bir ev sahibi	

	[İUA / CO-926-136 / Doküman 76].....	86
Şekil 4.74	Deprem özel fonundan yararlanıp kendi evini tamir etmiş bir ev sahibi [İUA / CO-926-136 / Doküman 76].....	86
Şekil 4.75	Axylou köyünün 1953 depreminden önceki vaziyet planı [İUA / CO-926-136 / Doküman 36].....	87
Şekil 4.76	Axylou köyünün 1953 depreminden 1 ay sonra uygulanan vaziyet planı [İUA / CO-926-136 / Doküman 35].....	87
Şekil 4.77	Kithasi köyünün 1953 depreminden önceki vaziyet planı [İUA / CO-926-136 / Doküman 30].....	88
Şekil 4.78	Kithasi köyünün 1953 depreminden 1 ay sonra uygulanan vaziyet planı [İUA / CO-926-136 / Doküman 29].....	89
Şekil 5.1	Kıbrıs öncü birlikleri için ofis kesiti (1880) [Given vd. s. 18 PWD Arşivi, C47].....	109
Şekil 5.2	Kıbrıs öncü birlikleri için ofis görünüşü (1880) [Given vd. s. 18 PWD Arşivi, C47]	109
Şekil 5.3	Saint Paul İngiliz Kilisesi (1893), Lefkoşa [Given vd. s. 28].....	109
Şekil 5.4	Kıbrıs öncü birlikleri için ofis planı (1880) [Given vd. s. 19 PWD Arşivi, C47]	109
Şekil 5.5	Lefkoşa yeni Konak Binası (1900-04) [72].....	109
Şekil 5.6	Lefkoşa yeni Konak Binası (1900-04) giriş üzerindeki balkon [73].....	109
Şekil 5.7	Lefkoşa yeni Konak Binası (1900-04) (Fotoğraf: Armağan Örki) [74]	110
Şekil 5.8	Lefkoşa yeni Konak Binası (1900-04) giriş [75]	110
Şekil 5.9	Lefkoşa eski konağı inşa etmek için öneri (1898) [Given vd. s. 32: SAI/2131/1898]	110
Şekil 5.10	Lüzinyan Kapısı'nı onarmak için öneri (1903) [Given vd. s. 36: SAI/374/1901]	110
Şekil 5.11	İngiliz Okulu ön cephesi (1909) [Given vd. s. 72: PWD Arşivi M160]....	110
Şekil 5.12	Kırsal kesimler için standart polis istas. onu (1910); kesit görünüşler [Given vd. s. 66: SAI/723/1910].....	110
Şekil 5.13	Lefkoşa Akıl Hastanesi Binası önerisi görünüşü (1904) [Given vd. s. 16: PWD Arşivi, L125].....	110
Şekil 5.14	Kırsal kesimler için standart polis istas. onu (1910), zemin ve birinci kat planları [Given vd. s. 66: SAI/723/1910].....	111
Şekil 5.15	Lefkoşa Akıl Hastanesi Binası önerisi planı (1904) [Given vd. s. 16: PWD Arşivi, L125].....	111
Şekil 5.16	Mühendis Nikolaos Balanos [76].....	111
Şekil 5.17	Kıbrıs Tarih Müzesi (1908-24), Lefkoşa; yapının Neo-Grek portikosu [Petros Phokaides Arşivi].....	111
Şekil 5.18	Kıbrıs Tarih Müzesi (1908-24), Lefkoşa; yapının ön cephesi ©Cyprus Tourism Organisation [78].....	111
Şekil 5.19	Kıbrıs Tarih Müzesi (1908-24); yapının planı [79].....	112
Şekil 5.20	Akropolis restorasyonundan bir kesit [80].....	112
Şekil 5.21	Akropolis restorasyonundan bir kesit [81].....	112
Şekil 5.22	Hükümet çalışanları için konut (1919); ön cephe görünüşü [Given vd. s. 56: PWD Arşivi H75]	112
Şekil 5.23	Hükümet yetkilileri için ev önerisi (1919) [Given vd. s. 54: PWD Arşivi, H75]	112
Şekil 5.24	Baf Konak Binası (1920); ön cephe görünüşü [Given vd. s. 47: SAI/4251/1906].....	113
Şekil 5.25	Baf Posta ve Kadastro Binası (1919); ön cephe görünüşü [Given vd. s. 45: PWD Arşivi, P151].....	113

Şekil 5.26	Baf Konak Binası Planı (1920) [Given vd. s. 46: SAI/4251/1906].....	113
Şekil 5.27	Baf Posta ve Kadastro Binası planı (1919) [Given vd. s. 44: PWD Arşivi, P151]	113
Şekil 5.28	Lefkoşa Merkez Posta Binası (1920) (Fotoğraf, Yasin Yılmaz: 2009) [82].....	113
Şekil 5.29	Larnaka Bölge Hakimi Evi (1926); ön cephe görünüşü [Given vd. s. 60: PWD Arşivi, P168].....	113
Şekil 5.30	Evli hükümet yetkilileri için konut projesi (1920), ön cephe görünüşü [Given vd. s. 57: PWD Arşivi, H75].....	113
Şekil 5.31	Hükümet yetkilileri için önerilen konutlardan, D tipi (1921) [Given vd. s. 54: PWD Arşivi, H77].....	113
Şekil 5.32	Evli hükümet yetkilileri için konut projesi (1920), yapı görünüşleri ve planı [Given vd. s. 58: PWD Arşivi, H77].....	114
Şekil 5.33	Hemşireler için konut projesi (1921), yapı görünüşleri ve planı [Given vd. s. 58: PWD Arşivi, H77].....	114
Şekil 5.34	Yeni İngiliz Okulu ön cephesi (1936) [Given vd. s. 72: PWD, E41].....	114
Şekil 5.35	İngiliz Okulu (1936-39), birinci kattan bahçeye bakış. Fotoğraf ©KC Enformasyon Dairesi [Phokaides vd. (2009), s. 41].....	115
Şekil 5.36	İngiliz Okulu (1936-39), ön cepheden görünüş. Fotoğraf © KC Enformasyon Dairesi [Phokaides vd. (2009), s. 41].....	115
Şekil 5.37	İngiliz Okulu bahçesinden günümüz görüntüsü [83].....	115
Şekil 5.38	Güzelyurt Öğretmen Koleji (1935), ön cephesi ve planı [Given vd. s. 69: PWD Arşivi].....	115
Şekil 5.39	Güzelyurt Öğretmen Koleji (1935) [İUA / CO-1069-707].....	115
Şekil 5.40	Güzelyurt için konak önerisi (1938) [Given vd. s. 70: PWD Arşivi M144]	115
Şekil 5.41	Resmi konut ön cephesi (1938) [Given vd. s. 80: PWD Arşivi, R84].....	115
Şekil 5.42	Finansı koloni fonundan desteklenen Lefkoşa işçi konut projesi ön cephesi ve planları (1946) [Given vd. s. 88: PWD Arşivi, W74].....	116
Şekil 5.43	Resmi konut planı (1938) [Given vd. s. 80: PWD Arşivi, R84].....	116
Şekil 5.44	Koloni fonundan desteklenmiş Lefkoşa işçi konut projesi vaziyet planı (1946) [Given vd. s. 88: PWD Arşivi, W74].....	116
Şekil 5.45	Yapı günümüzde KC Dışişleri Bakanlığı kullanımındadır. [Fereos vd. (2004, s. 10)	116
Şekil 5.46	İşçi konutları için dükkan görünüşü (1946) [Given vd. s. 90: PWD Arşivi, W74]	116
Şekil 5.47	İşçi konutları için dükkan planı ve pencere detayı (1946) [Given vd. s. 90: PWD Arşivi, W74]	116
Şekil 5.48	İngiliz Okulu toplantı salonu (1939) [Given vd. s. 63: PWD Arşivi, E41]	116
Şekil 5.49	İngiliz Okulu yurt binası (1939); batı cephesi [Given vd. s. 73: PWD Arşivi, E 42]	116
Şekil 5.50	Hükümet sekreteri konutu (1939); vaziyet planı ve ön cephe görünüşü [Given vd. s. 86: PWD Arşivi C145/3].....	117
Şekil 5.51	İki odalı resmi konutun arka cephesi (1943) [Given vd. s. 82-3: PWD Arşivi, R 106/1].....	117
Şekil 5.52	Hükümet sekreteri konutu (1939); zemin kat planı [Given vd. s. 87: PWD Arşivi C145/3].....	117
Şekil 5.53	İki odalı resmi konutun planı (1943) [Given vd. s. 83: PWD Arşivi, R 106/1].....	117
Şekil 5.54	Güzelyurt için konak (1945), öneri cephesi ve planı [Given vd. s. 70: PWD Arşivi M147].....	117

Şekil 5.55	Kyperounda Sanatoryumu (1940); ön cephe ve birinci kat planı [Given vd. s. 95: PWD Arşivi, S/157/4].....	117
Şekil 5.56	Kıbrıs Hükümet Köşkü (Vali Konağı) (1933-37), ön cephesi [Given vd. s. 78].....	118
Şekil 5.57	Kıbrıs Hükümet Köşkü (Vali Konağı) (1933-37), strüktür planı [Given vd. s. 77: SAI/1296/1931/2].....	118
Şekil 5.58	Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), Kraliyet Arması [İUA / CN-3-7].....	118
Şekil 5.59	İnşaat halindeki Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), ön cepheden görünüş [İUA / CN-3-5].....	118
Şekil 5.60	İnşaat halindeki Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), iç avludan görünüş [İUA / CN-3-5].....	118
Şekil 5.61	Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), ön bahçe düzenlemesi tamamlanırken [İUA / CN-3-7].....	119
Şekil 5.62	Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), arka cephe ve bahçeden görünüş [İUA / CN-3-7].....	119
Şekil 5.63	İnşaat halindeki Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), güneydoğu yönünden görünüşü [İUA / CN-3-5].....	119
Şekil 5.64	İnşaat halindeki Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), arka cephe batı kanadına bakış [İUA / CN-3-5].....	119
Şekil 5.65	Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), arka bahçesi düzenlenirken [İUA / CN-3-7].....	119
Şekil 5.66	İnşaat halindeki Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), arka cephe doğu kanadına bakış [İUA / CN-3-5].....	119
Şekil 5.67	İnşaat halindeki Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), batı kanadına bakış [İUA / CN-3-5].....	119
Şekil 5.68	İnşaat halindeki Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), septik tanktan görünüş [İUA / CN-3-7].....	119
Şekil 5.69	Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), batı kanadından iç avluya bakış.....	120
Şekil 5.70	Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), üst kattan batı kanadına bakış [İUA / CN-3-7].....	120
Şekil 5.71	Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), sütun başlık ve taban detayları [İUA / CN-3-7].....	120
Şekil 5.72	Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), sırasıyla; batı kanadı koridoru, yaşam ünitesi oturma salonu, avlu kapısı, tavan detayı [İUA / CN-3-7].....	120
Şekil 5.73	Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), yaşam ünitesi [İUA / CN-3-7].....	120
Şekil 5.74	Koloni Yönetimi Vali Konağı Binası (1934), yaşam ünitesi merdiveni ve yemek odası [İUA / CN-3-7].....	120
Şekil 5.75	İngiliz Okulu yeni yurt binası (1945) [Given vd. s. 73: PWD Arşivi, E48]	121
Şekil 5.76	Kamu Enformasyon Merkezi ön cephesi (1955) (Yapı 1960 yılında bağımsızlıkla birlikte KC Meclis Binasına dönüştürüldü.) [Given vd. s. 108.].....	121
Şekil 5.77	Polis konutları (1958), farklı kat planları [Given vd. s. 105: PWD Arşivi, P353]	121
Şekil 5.78	Polis konutları, Omorphida (1958), yapıların aksonometrik perspektifi [Given vd. s. 105: PWD Arşivi, P353].....	121
Şekil 5.79	Athalassa'daki yeni Polis Genel Müdürlüğü binası, Lefkoşa (1959) [İUA	

	/ CO-1069-708].....	121
Şekil 5.80	Platy'de resmi konut (1955), kuzeydoğu cephesi [Given vd. s. 103: PWD Arşivi, G250]	122
Şekil 5.81	Platy'de resmi konut (1955), ön cephe [Given vd. s. 102: PWD Arşivi, G249]	122
Şekil 5.82	Platy'de resmi konut (1955), zemin kat planı ve garaj detayı [Given vd. s. 102: PWD Arşivi, G250]	122
Şekil 5.83	Platy'de resmi konut (1955), zemin kat planı [Given vd. s. 102: PWD Arşivi, G249]	122
Şekil 5.84	Lefkoşa Belediye Pazarı, Bandabulia (1939) (Fotoğraf: Armağan Örki) [84].....	122
Şekil 5.85	Samanbahçe Konutları (1900-55), vaziyet planı [85].....	122
Şekil 5.86	Samanbahçe Konutları (1900-55), UNDP rehabilitasyonundan sonra görünüş [86].....	122
Şekil 5.87	Samanbahçe Konutları (1900-55), UNDP rehabilitasyonundan sonra görünüş [86].....	122
Şekil 5.88	Samanbahçe Konutları (1900-55), UNDP rehabilitasyonundan sonra görünüş [86].....	123
Şekil 5.89	Samanbahçe Konutları (1900-55), UNDP rehabilitasyonundan sonra görünüş [86].....	123
Şekil 5.90	Başpiskoposluk binası (1955), Lefkoşa [87].....	123
Şekil 5.91	Panayia Theoskepasti Kilisesi (1923), Baf [88].....	123
Şekil 5.92	Başpiskoposluk binası (1955), Lefkoşa, ana girişteki kemerler (Bizans canlandırmacılığı) [89]	123
Şekil 5.93	Panayia Theoskepasti Kilisesi (1923), Baf, üçlemenin kütledeki etkisi [90]	123
Şekil 5.94	Başpiskoposluk binası (1955), Lefkoşa, cumba (Osmanlı canlandırmacılığı) [91].....	124
Şekil 5.95	Ortodoks Hristiyan Gençler Birlik Binası (1953-54) [92].....	124
Şekil 5.96	Panayia Theoskepasti Kilisesi (1923), Baf, üçlemenin girişteki etkisi [93]	124
Şekil 5.97	Pancyprian Gymnasium (1922), Lefkoşa [95].....	125
Şekil 5.98	Faneromeni Gymnasium (1925), Lefkoşa [96].....	125
Şekil 5.99	Pancyprian Gymnasium (1922), giriş portikosundan detay [97].....	125
Şekil 5.100	Michalakis Kouloumbri Evi (1925-1926), Günümüzde KC Sanat Galerisi olarak kullanılmaktadır. [98].....	125
Şekil 5.101	Ionian Bankası eski Lefkoşa şubesi (1926) [99].....	125
Şekil 5.102	Lyssiotis Malikanesi (1928-29), Lefkoşa [100].....	125
Şekil 5.103	Fanaromeni Kilisesi (1872-73), eklenen kule (1937-38) [101].....	126
Şekil 5.104	Fanaromeni Kilisesi (1872-73), eklenen ön giriş kemerleri (1937-38) [102]	126
Şekil 5.105	Fanaromeni Kilisesi (1872-73), eklenen kule [103].....	126
Şekil 5.106	Tek katlı konut, Lefkoşa, ön cephe [Fotoğraf: Pervin Arman (2010)].....	126
Şekil 5.107	Tek katlı konut, Lefkoşa, yan cephe [Fotoğraf: Pervin Arman (2010)]....	126
Şekil 5.108	Rialto Sineması (1930), Limasol, binanın ön cephe görünüşü [104].....	127
Şekil 5.109	Rialto Sineması (1930), Limasol, sırasıyla sahneden ve balkondan görünüş [105].....	127
Şekil 5.110	Limasol Belediye Binası (1930'lar), ön cepheden görünüş [106].....	127
Şekil 5.111	Pavlidis Konutu, Limasol (ykş. 1938), yapının arka bahçesi [107].....	127
Şekil 5.112	Pavlidis Konutu, Limasol (ykş. 1938), yan cephelerden birine bakış [108]	127

Şekil 5.113	Curium Palas (1940'lar), arka cepheden görünüş [109].....	127
Şekil 5.114	Curium Palas (1940'lar), iç mekandan ve ön cepheden detay görünüş [110]	127
Şekil 5.115	Curium Palas (1940'lar), ön cepheden görünüş [111].....	127
Şekil 5.116	Mimar Polivios M. Michailides [112]	128
Şekil 5.117	Larnaka Belediye Pazarı Binası (erken 1930'lar); yapının girişi [Micheal vd. (2009), s. 115].....	128
Şekil 5.118	Larnaka Belediye Pazarı Binası (erken 1930'lar); yapının arkası [Fereos vd. (2004, s. 54)].....	128
Şekil 5.119	Larnaka Belediye Pazarı Binası (erken 1930'lar); içerden görünüş [Fereos vd. (2004, s. 53)]	128
Şekil 5.120	Yetimhane Binası (1936), Lefkoşa, binanın ön cephesi [Fotoğraf: Stefanos Fereos, 2003] [Phokaides: 2007].....	128
Şekil 5.121	Yetimhane Binası (1936), Lefkoşa, binanın ön cephesi [Micheal vd. (2009), s. 81].....	129
Şekil 5.122	Yetimhane Binası (1936), Lefkoşa, binanın arka cephesi [Micheal vd. (2009), s. 81].....	129
Şekil 5.123	Yetimhane Binası (1936), Lefkoşa, binanın planları [Micheal vd. (2009), s. 81].....	129
Şekil 5.124	Lefkoşa Genel Hastahanesi (1936), perspektif görünüşü [Petros Phokaides Arşivi].....	129
Şekil 5.125	Lefkoşa Genel Hastahanesi (1936), planı [Micheal vd. (2009), s. 56].....	129
Şekil 5.126	Dükkânlar (40'ların sonu), Lefkoşa Surlariçi [114].....	130
Şekil 5.127	Severios Kütüphanesi (1947-1949), Lefkoşa Surlariçi [115].....	130
Şekil 5.128	Atina'da apartman (1934), Yunanlı mimar T. Valentis ile birlikte tasarlandı. [Fereos vd. (2004), s. 26].....	130
Şekil 5.129	Gençlik Dayanışma Birliği Binası (1959), Lefkoşa [Fereos vd. (2004), s. 26].....	130
Şekil 5.130	Lefke Konak binası (ykş.1938), hakim'in ofisleri [Fotoğraf Güner Lefkeli, (2010)]	131
Şekil 5.131	Lefke Konak binası (ykş.1938), Mahkemeler girişi cephesi [Fotoğraf: Güner Lefkeli, (2010)]	131
Şekil 5.132	Lefke Konak binası (ykş.1938), posta binası ve hakim ofislerinin arka cephesi [Fotoğraf: Güner Lefkeli (2010)].....	131
Şekil 5.133	Kıbrıs Telekomünikasyon Otoritesi Merkez Binası (ykş.1951) [116].....	131
Şekil 5.134	İncirli konutu (1950'ler), Kumsal, Lefkoşa (şu andaki Mehmet Akif Caddesi üzerinde Mehmet Hacı Ali Şti.ne ait olan Californian Restoran) [Fotoğraf: Pervin Arman (2010)].....	131
Şekil 5.135	İncirli konutu (1950'ler), Kumsal, Lefkoşa (şu andaki Mehmet Akif Caddesi üzerinde Mehmet Hacı Ali Şti.ne ait olan Californian Restoran) [Fotoğraf: Pervin Arman (2010)].....	131
Şekil 5.136	Mimar Willem Marinus Dudok [118].....	132
Şekil 5.137	Hilversum Belediye Binası (1924-1931) [118].....	132
Şekil 5.138	Kuzeydeki Mezarlık Oditoryumu (1927-1930), Hilversum, Hollanda [118].....	132
Şekil 5.139	Duiven Kreş Binası (1931-1932) Hilversum, Hollanda [118].....	132
Şekil 5.140	Snellius Okulu (1930-1932) Hilversum, Hollanda [118].....	132
Şekil 5.141	Demonte petrol istasyonu (1953), Groningen, Hollanda [118].....	132
Şekil 5.142	Mimar Oud (1918), Hollanda Mimarlık Akademisi, Rotterdam [119].....	133
Şekil 5.143	Entropot Tasarımı (ykş.1920) "De Sikkel" Paris, L. Rosenburg (1921) [120]	133

Şekil 5.144	Oud-Mathenesse yerleşim birimi (1923-1924, Rotterdam [121]).....	133
Şekil 5.145	Kiefthoek Evleri (1925-1930) [122].....	133
Şekil 5.146	Hoek Evleri (1924-1927), Hollanda [123].....	133
Şekil 5.147	Reihen Evleri Weissenhofsiedlung (1927), Stuttgart [124].....	133
Şekil 5.148	Mimar Charilaos Dikaïos [125].....	134
Şekil 5.149	Triantafyllides evi (1951-2), Makaryos Caddesi, Lefkoşa; ön cephe [Fereos vd. (2004), s. 31].....	134
Şekil 5.150	Kooperatif Merkez Bankası (1960), Lefkoşa [Petros Phokaides Arşivi]...	135
Şekil 5.151	Triantafyllides evi.(1951-2), Makaryos Caddesi, Lefkoşa; zemin kat planı [Fereos vd. (2004), s. 31].....	135
Şekil 5.152	Notre-Dame du Raincy, Auguste Perret (1922-23) [126].....	135
Şekil 5.153	Maronit Kilisesi'nin girişindeki detaylar [127].....	135
Şekil 5.154	Maronit Kilisesi ve Katedrali ("Lady of Graces" 1961), Lefkoşa [128]...	135
Şekil 5.155	Tony Garnier, Cité Industrielle çalışmasından bir kesit [129].....	136
Şekil 5.156	Tony Garnier, Cité Industrielle, kuşbakışı perspektifi [130].....	136
Şekil 5.157	Lefkoşa'da konut (1950'ler), ön ve giriş cephesinden görünüş [131].....	136
Şekil 5.158	Lefkoşa'da konut (1950'ler), arka cepheden görünüş [132].....	136
Şekil 5.159	Mimar Neoptolemos Michailides [134].....	136
Şekil 5.160	Kanthos Evi (1949-1952), Lefkoşa, planı [Fotoğraflar: Architektoniki 55, 1966] [Phokaides vd.(2007), Docomomo Journal, no. 36: s. 34].....	137
Şekil 5.161	Kanthos Evi (1949-1952), Lefkoşa; oturma odasından görünüm [Fereos vd. (2004), s. 42].....	137
Şekil 5.162	Kanthos Evi (1949-1952), Lefkoşa, batı cephesi [Fotoğraflar: Architektoniki 55, 1966] [Phokaides (2007), Docomomo Journal, no. 36: s. 34].....	137
Şekil 5.163	Kanthos Evi (1949-1952), Lefkoşa, kuzey cephesi [Fereos vd. (2004, s. 36].....	137
Şekil 5.164	Kanthos Evi kesiti [Fereos vd. (2004), s. 36].....	137
Şekil 5.165	Athienou Belediye Pazarı (1952) [Fereos vd. (2004), s. 36].....	137
Şekil 5.166	Demetriou Apartmanı (1959), Lefkoşa, bina ön cephesinden görünüş [Fereos vd. (2004), s. 36].....	137
Şekil 5.167	Grecian Park Hotel (1963), Mağusa, güneydoğu görünüşü [Phokaides vd. (2009), s. 47].....	138
Şekil 5.168	Grecian Park Hotel (1963), Mağusa; kuzeydoğu görünüşü [Fereos vd. (2004), s. 36].....	138
Şekil 5.169	Mimarın kendi evi (1965), Lefkoşa [Phokaides vd. (2009), s. 45].....	138
Şekil 5.170	Mimarın kendi evinden detay (1965), Lefkoşa [136].....	138
Şekil 5.171	Mimar ve tasarımcı Gio Ponti, Caracas (1954), © G. Ponti archives/s. Licitra – Milan [137].....	138
Şekil 5.172	Superleggera sandalyesi (1957) ve Pirelli Kulesi (1956) Milan, © G. Ponti Arşivi /s. Licitra – Milan [137].....	138
Şekil 5.173	Villa Planchart (1955), Caracas, © G. Ponti archives/s. Licitra Milan [137].....	138
Şekil 5.174	Oturma Odası, Villa Arreaza (1956), Caracas © G. Ponti Arşivi /s. Licitra – Milan [137].....	138
Şekil 5.175	Mimar Mehmet Bedrettin Kökten [138]	139
Şekil.5.176	Evkaf İdaresi'ne ait çarşı ve iş hanı projesi (yık.1950), Lefkoşa [Evkaf Arşivi].....	139
Şekil 5.177	Evkaf İdaresi'ne ait çarşı ve iş hanı projesi (yık.1950), Lefkoşa; zemin kat planı [Evkaf Arşivi].....	139
Şekil 5.178	Evkaf İdaresi'ne ait çarşı ve iş hanı projesi (yık.1950), Lefkoşa; teras	

	kat planı [Evkaf Arşivi].....	139
Şekil 5.179	Mimar Ahmet Vural Behaeddin [140].....	140
Şekil 5.180	Köşklü Çiftlik İlkokulu (1955), Lefkoşa, Z-Z kesiti [AVB Arşivi].....	140
Şekil 5.181	Köşklü Çiftlik İlkokulu (1955), Lefkoşa, üst kat planı [AVB Arşivi].....	140
Şekil 5.182	Köşklü Çiftlik İlkokulu (1955), Lefkoşa, görünüşler [AVB Arşivi].....	140
Şekil 5.183	Köşklü Çiftlik İlkokulu (1955), Lefkoşa, üst kat planı [AVB Arşivi].....	140
Şekil 5.184	Evkaf apartmanı (1956), Abdi Çavuş, Lefkoşa; çatı planı [AVB Arşivi]	141
Şekil 5.185	Evkaf apartmanı (1956), Abdi Çavuş, Lefkoşa; A bloğu kesiti ve kuzey görünüşü [AVB Arşivi].....	141
Şekil 5.186	Evkaf apartmanı (1956), Abdi Çavuş, Lefkoşa; batı cephesi [AVB Arşivi].....	141
Şekil 5.187	Evkaf apartmanı (1956), Abdi Çavuş, Lefkoşa; arka cephe [AVB Arşivi]	141
Şekil 5.188	Evkaf apartmanı (1956), Abdi Çavuş, Lefkoşa; normal kat planı [AVB Arşivi].....	141
Şekil 5.189	Evkaf apartmanı (1956), Abdi Çavuş, Lefkoşa; heyet toplantı koltukları [AVB Arşivi].....	141
Şekil 5.190	Dr. Sömek Evi (1957), Lefke, uygulama projesi batı ve kuzey görünüşleri [AVB Arşivi].....	141
Şekil 5.191	Dr. Sömek Evi (1957), Lefke, uygulama projesi doğu ve güney görünüşleri [AVB Arşivi].....	141
Şekil 5.192	Dr. Sömek Evi (1957), yapının perspektifi [AVB Arşivi].....	142
Şekil 5.193	Dr. Sömek Evi (1957), uygulama projesi kesitleri [AVB Arşivi].....	142
Şekil 5.194	Dr. Sömek Evi (1957), uygulama detayları [AVB Arşivi].....	142
Şekil 5.195	Dr. Sömek Evi (1957), Zemin Kat Planı Uygulama Projesi [AVB Arşivi]	142
Şekil 5.196	Dr. Sömek Evi (1957), klinik girişi ve avlu saçağı [Uraz vd. 2005].....	142
Şekil 5.197	Dr. Sömek Evi (1957), ön avluyu ayıran betonarme saçak [Uraz vd. 2005].....	142
Şekil 5.198	Dr. Sömek Evi (1957), giriş avlusu ve garaj [Uraz vd. 2005].....	142
Şekil 5.199	Dr. Sömek Evi (1957), konut giriş saçağı [Uraz vd. 2005].....	142
Şekil 5.200	Dr. Sömek Evi (1957), giriş holü ve yatak odalarına giden koridor [Uraz vd. 2005].....	143
Şekil 5.201	Dr. Sömek Evi (1957), katlanır kapı aracılığı ile terasa açılan oturma odası [Uraz vd. 2005].....	143
Şekil 5.202	Dr. Sömek Evi (1957), dış duvar kaplaması ve orijinal duvar kağıdı deseni [Uraz vd. 2005].....	143
Şekil 5.203	Dr. Sömek Evi: arka teras [Uraz vd. 2005].....	143
Şekil 5.204	Suna Süleyman Evi (1957), Lefkoşa, proje kesitleri [AVB Arşivi].....	143
Şekil 5.205	Suna Süleyman Evi (1957), Lefkoşa, uygulama projesi zemin kat planı [AVB Arşivi].....	143
Şekil 5.206	Suna Süleyman Evi (1957), Lefkoşa, doğu ve güney görünüşleri [AVB Arşivi].....	143
Şekil 5.207	Suna Süleyman Evi (1957), Lefkoşa, uygulama projesi üst kat planı [AVB Arşivi].....	143
Şekil 5.208	Suna Süleyman Evi (1957), Lefkoşa, batı ve kuzey görünüşleri [AVB Arşivi].....	144
Şekil 5.209	Suna Süleyman Evi (1957), batı cephesine bir bakış [Uraz vd. (2006) [(Petros Phokaidas Arşivi)].....	144
Şekil 5.210	Suna Süleyman Evi (1957), kuzeybatı yönünden bir bakış. Uraz vd. (2006) [(Petros Phokaidas Arşivi)]	144
Şekil 5.211	LKL yurt binasının arkadan görünüşü [Baumeister Arşivi: 1965: sayı 4 s. 355].....	144

Şekil 5.212	LKL aynı zamanda konferans salonunun giriş holü olan sergi alanının içinden görünüş. [Baumeister Arşivi: 1965: Sayı 4 Sayfa 354].....	144
Şekil 5.213	LKL sergi alanının dışından görünüş [Baumeister Arşivi: 1965: sayı 4 s. 354].....	144
Şekil 5.214	LKL bölümsel planlar ve vaziyet planı [Baumeister Arşivi: 1965: sayı 4, s. 352, 353].....	145
Şekil 5.215	LKL zemin katlarda yarı açık koridorlar [Uraz vd. 2005].....	145
Şekil 5.216	LKL güneye açık ara mekan ve gölgelikli zemin katların ilişkisi [Uraz vd. 2005].....	145
Şekil 5.217	LKL derslik blokları, zemin kat [Uraz vd. 2005].....	145
Şekil 5.218	LKL güneş kontrolü elemanları ile donatılmış doğu cephesi [AVB Arşivi: 1965].....	145
Şekil 5.219	AVB ve Ercan Hıfzı, Bayan Türkan Aziz Evi (1961), zemin kat planı, Lefkoşa [AVB Arşivi].....	146
Şekil 5.220	AVB ve Ercan Hıfzı, Bayan Türkan Aziz Evi (1961), üst kat planı, Lefkoşa [AVB Arşivi].....	146
Şekil 5.221	AVB ve Ercan Hıfzı, Bayan Türkan Aziz Evi (1961), kesitli kuzey ve giriş cepheleri, Lefkoşa [AVB Arşivi].....	146
Şekil 5.222	AVB ve Ercan Hıfzı, Bayan Türkan Aziz Evi (1961), batı ve güney cepheleri, Lefkoşa [AVB Arşivi].....	146
Şekil 5.223	AVB ve Ercan Hıfzı, Macit Ferdi Evi, Lefkoşa (1961), zemin kat planı [AVB Arşivi].....	146
Şekil 5.224	AVB ve Ercan Hıfzı, Macit Ferdi Evi, Lefkoşa (1961), yoldan görünüş [AVB Arşivi].....	146
Şekil 5.225	AVB ve Ercan Hıfzı, Macit Ferdi Evi (1961), Lefkoşa, üst kat planı [AVB Arşivi].....	146
Şekil 5.226	AVB ve Ercan Hıfzı, Macit Ferdi Evi (1961), Lefkoşa, kuzeydoğu görünüşü [AVB Arşivi].....	146
Şekil 5.227	AVB ve Ercan Hıfzı, Müdüroğlu Sıra Evleri (1962), Lefkoşa, güney görünüşleri [AVB Arşivi].....	147
Şekil 5.228	AVB Zehra İzzet Evi (1972), Lefkoşa; uygulama projesi kesitleri [AVB Arşivi].....	147
Şekil.5.229	AVB Zehra İzzet Evi (1972), Lefkoşa; uygulama projesi zemin kat planı [AVB Arşivi].....	147
Şekil 5.230	AVB Zehra İzzet Evi (1972), Lefkoşa; uygulama projesi üst kat planı [AVB Arşivi].....	147
Şekil 5.231	Behaeddin Mimari Bürosu, Müdüroğlu Sıra Evleri Blok 3 (1973), Lefkoşa, birinci ve ikinci kat planları [AVB Arşivi].....	147
Şekil 5.232	Behaeddin Mimari Bürosu, Müdüroğlu Sıra Evleri Blok 2-3 (1973), Lefkoşa, F-F, G-G, D-D, E-E kesitleri [AVB Arşivi].....	147
Şekil 5.233	Behaeddin Mimari Bürosu, Müdüroğlu Sıra Evleri Blok 3 (1973), Lefkoşa, H-H kesiti ve zemin kat planı [AVB Arşivi].....	147
Şekil 5.234	Behaeddin Mimari Bürosu, Müdüroğlu Sıra Evleri Blok 2-3 (1973), Lefkoşa, kuzey ve doğu görünüşleri [AVB Arşivi].....	147
Şekil 5.235	Behaeddin Mimari Bürosu, Müdüroğlu Sıra Evleri Blok 3 (1973), doğu, güney, kuzey ve batı görünüşleri, Lefkoşa [AVB Arşivi].....	148
Şekil 5.236	Behaeddin Mimari Bürosu, Müdüroğlu Sıra Evleri (1973), güney ve batı görünüşleri, Lefkoşa [AVB Arşivi].....	148
Şekil 5.237	Behaeddin Mimari Bürosu, Müdüroğlu Sıra Evleri (1973), perspektif, Lefkoşa [AVB Arşivi].....	148
Şekil 5.238	Mimar Stavros Oikonomou [142].....	148

Şekil 5.239	Alashia Restorant, Mağusa [Fereos vd. (2004), s. 41].....	149
Şekil 5.240	Mimar Stavros Economou, kendi evi (1956-1958), Lefkoşa [Stavros Economou'nun kişisel arşivi] [Fereos vd.(2006), s. 19].....	149
Şekil 5.241	Lefkoşa'da villa (1958) [Fereos vd. (2004), s. 41].....	149
Şekil 5.242	Kissonerga'da mimarın kendi evi (1963), evin dış görünüşü. [Fereos vd. (2004), s. 42].....	149
Şekil 5.243	Kikis Lefkaritis Konutu (1964), Larnaka [Fereos vd. (2004), s. 42].....	149
Şekil 5.244	Sandy Beach Otel (1964), Mağusa [Fereos vd. (2004), s. 29].....	149
Şekil 5.245	Lefkoşa Belediye Pazarı (1965), sırasıyla içeriden ve dışarıdan görünüş [Fereos vd. (2004), s. 34].....	149
Şekil 5.246	Terra Santa Okulu (1966), Limassol [Fereos vd. (2004), s. 34].....	149
Şekil 5.247	Salamis Bay Otel kompleksi (1967), Mağusa, kuzeydoğu görünüşü [144].....	150
Şekil 5.248	Salamis Bay Otel kompleksi (1967), Mağusa, güneybatı görünüşü [Fereos vd. (2004), s. 40].....	150
Şekil 5.249	Mimar Demetris Thymopoulos [145].....	150
Şekil 5.250	Pallouriotissa Gymnasium (Lisesi), Lefkoşa (Petros Phokaides arşivinden).....	150
Şekil 5.251	Pallouriotissa Gymnasium vaziyet planı (1956), Lefkoşa [Fereos vd. (2004), s. 34].....	150
Şekil 5.252	Lykavitos İlkokulu (1956), Lefkoşa. Kıbrıs'ın ilk modern okullarındandır. [Fotoğraflar: Architektoniki 55,1966] [Fereos vd. (2006), s. 19].....	151
Şekil 5.253	Kıbrıs Bankası Merkez Şubesi Binası, Lefkoşa Surlariçi, arka avludan görünüşü (Fotoğraflar: Sofia Matsouka (2010)).....	151
Şekil 5.254	Kıbrıs Bankası Merkez Şubesi Binası, Lefkoşa Surlariçi; sırasıyla arka avludan ve ana girişten görüntüler [Fotoğraflar: Sofia Matsouka (2010)]	151
Şekil 5.255	Güzelyurt Okulu (1959-1962) [Fereos vd. (2004), s. 34].....	151
Şekil 5.256	Mimar Phoevos Polydorides [147].....	151
Şekil 5.257	Limasol Kent Pavyonu (ykş.1956), uzaktan görünüş, Limasol [Fotoğraf: Architektoniki 55,1966] [Phokaides (2007), s. 35].....	152
Şekil 5.258	Limasol Kent Pavyonu (ykş.1956); bina arkasındaki gölgelik. [Fereos vd. (2004), s. 22].....	152
Şekil 5.259	Limasol Kent Pavyonu (ykş.1956), ön görünüşü, Limasol [Fotoğraf: Architektoniki 55,1966] [Phokaides (2007), s. 35].....	152
Şekil 5.260	Kaleburnu köyünde konut (1962) [Anber Onar Arşivi].....	153
Şekil 5.261	Elizabeth Davis Evi (1962), Girne [Anber Onar Arşivi].....	153
Şekil 5.262	Köşklü Çiftlik'te apartman projesi (1962), Lefkoşa [Anber Onar Arşivi]	153
Şekil 5.263	Sinde Köy Camii (1971), 1. öneri [Anber Onar Arşivi].....	154
Şekil 5.264	Sinde Köy Camii (1973), 2. öneri [Anber Onar Arşivi].....	154
Şekil 5.265	Meryem Menteş konutu (1972), Lefkoşa; perspektif [Anber Onar Arşivi]	154
Şekil 5.266	Meryem Menteş konutu (1972), Lefkoşa; zemin kat planı [Anber Onar Arşivi].....	154
Şekil 5.267	Meryem Menteş konutu (1972), Lefkoşa; üst kat planı [Anber Onar Arşivi].....	154
Şekil 5.268	Latif Bey'e ait apartman ve sinema projesi (1973), Lefkoşa [Anber Onar Arşivi].....	155
Şekil 5.269	Apartman projesi (1974) [Anber Onar Arşivi].....	155
Şekil 5.270	Konut projesi (1974) [Anber Onar Arşivi].....	155
Şekil 5.271	Vakıf Otel, Saray Otel (1959-1962), Lefkoşa; güney görünüşü [Evkaf Arşivi]	156

Şekil 5.272	Vakıf Otelı, Saray Otel (1959-1962), Lefkoşa; kuzey görünüşü [Evkaf Arşivi].....	156
Şekil 5.273	Vakıf Otelı, Saray Otel (1959-1962), Lefkoşa; bodrum kat planı [Evkaf Arşivi]	156
Şekil 5.274	Vakıf Otelı, Saray Otel (1959-1962), Lefkoşa; zemin kat planı [Evkaf Arşivi]	156
Şekil 5.275	Vakıf Otelı, Saray Otel (1959-1962), Lefkoşa; doğu cephesi [Evkaf Arşivi]	156
Şekil 5.276	Vakıf Otelı, Saray Otel (1959-1962), Lefkoşa; batı cephesi [Evkaf Arşivi]	156
Şekil 5.277	Strovolos'ta villa (1965), Lefkoşa [Fereos vd. (2004), s. 31].....	157
Şekil 5.278	Engomi'de ev (1967), Lefkoşa [Fereos vd. (2004), s. 30].....	157
Şekil 5.279	Ariston Ayakkabı Fabrikası (1964), Lefkoşa [Fereos vd. (2004), s. 30]..	157
Şekil 5.280	Apollo Tekstil Fabrikası (1967), Lefkoşa [Fereos vd. (2004), s. 30].....	157
Şekil 5.281	Lefkoşa'da su kulesi (1965) Lefkoşa [Fereos vd. (2004), s. 30].....	157
Şekil 5.282	Lefkoşa hal girişi (ykş. 1965) [Zembylas ve Kythreotis Mimari Ofis Arşivi] [Fereos vd. (2006), s. 16].....	157
Şekil 5.283	Yüksek katlı bina iskelesi ve beton kalıpları (1966) [Fereos vd. (2004), s. 40].....	157
Şekil 5.284	Bands Hotel Mare Monte (1968), Girne, doğu cephesi [Fereos vd. (2004), s. 41].....	158
Şekil 5.285	Bands Hotel Mare Monte (1968), Girne, kuzey ve doğu cephesi [Fereos vd. (2004), s. 30].....	158
Şekil 5.286	Katokopia Köyü Ortadoks Kilisesi (1970-1971); dış görünüş [Zembylas ve Kythreotis Mimari Ofis Arşivi] [Fereos vd. (2004), s. 40].....	158
Şekil 5.287	Katokopia Köyü Ortadoks Kilisesi (1970-1971); içerden görünüş ve çan kulesi [Zembylas ve Kythreotis Mimari Ofis Arşivi] [Fereos vd. (2004), s. 40].....	158
Şekil 5.288	1971 Ulusal Kıbrıs Fuarı'nda inşaat kalıbından çıkmış beton örneği, Lefkoşa [Fereos vd. (2004), s. 40].....	158
Şekil 5.289	Mimarlar Hakkı Atun [149] ve Ayer Kaşif [150]	159
Şekil 5.290	Dağlı Evi (1960), Mağusa. Mimarlar Hakkı ve Bora Atun [148]	159
Şekil 5.291	Şemsi Kazım Apt. (1960), Lefkoşa. Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun [HAA].....	159
Şekil 5.292	Rüstem Tatar Evi (1960-1961). Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun [HAA].....	159
Şekil 5.293	Şemsi Kazım Apt. (1960), Lefkoşa. Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun [HAA].....	159
Şekil 5.294	Rüstem Tatar Evi (1960-1961). Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun [HAA]	159
Şekil 5.295	Rüstem Tatar Evi (1960-1961). Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun [HAA].....	159
Şekil 5.296	Rüstem Tatar Evi (1960-1961), planlar. Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun [HAA].....	160
Şekil 5.297	Halasultan'da Evkaf Gazinosu (1960-1961), Larnaka. Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun [HAA]	160
Şekil 5.298	Halasultan'da Evkaf Gazinosu (1960-1961), Larnaka; yapı planı. Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun [HAA].....	160
Şekil 5.299	Halasultan'da Evkaf Gazinosu (1960-1961), Larnaka; görünüşler. Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun [HAA].....	160
Şekil 5.300	Halasultan'da Evkaf Gazinosu (1960-1961), Larnaka; yapı kesitleri.	

	Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun [HAA].....	160
Şekil 5.301	Turan Timur Evi (1960-1961), Lefkoşa; mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun [HAA].....	160
Şekil 5.302	Turan Timur Evi (1960-1961), Lefkoşa; oturma odası. Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun [HAA].....	161
Şekil 5.303	Gönyeli Spor Kulübü (1966-1967). Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun [HAA].....	161
Şekil 5.304	Gönyeli Spor Kulübü (1966-1967). Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun [HAA].....	161
Şekil 5.305	Göçmenköy Evleri (1965-1970), Lefkoşa; vaziyet planı. Mimar Hakkı Atun [HAA].....	161
Şekil 5.306	Göçmenköy Evleri (1965-1970), Lefkoşa; A tipi ev projesi. Mimar Hakkı Atun [HAA].....	161
Şekil 5.307	Göçmenköy'ün ucundan 32 adet E tipi evin orta avlusuna bakış [HAA]..	162
Şekil 5.308	Göçmenköy'deki iki A tipi ev blokunun güney batıdan görünüşü [HAA]	162
Şekil 5.309	Göçmenköy'deki E tipi 4 hanelik blokun yakından görünüşü [HAA].....	162
Şekil 5.310	Göçmenköy'deki A tipi ev blokunun önden görünüşü [HAA].....	162
Şekil 5.311	Muhtar Hüseyin Öztoprak Evi (1972-73), Gaziveren; yan görünüş. Mimar Hakkı Atun [HAA].....	162
Şekil 5.312	Muhtar Hüseyin Öztoprak Evi (1972-73), Gaziveren; zemin kat planı. Mimar Hakkı Atun [HAA].....	162
Şekil 5.313	Muhtar Hüseyin Öztoprak Evi (1972-73), Gaziveren; ön görünüş. Mimar Hakkı Atun [HAA].....	162
Şekil 5.314	Muhtar Hüseyin Öztoprak Evi (1972-73), Gaziveren; üst kat planı. Mimar Hakkı Atun [HAA].....	162
Şekil 5.315	Muhtar Hüseyin Öztoprak Evi (1972-73), Gaziveren; ön görünüş. Mimar Hakkı Atun [HAA].....	163
Şekil 5.316	Muhtar Hüseyin Öztoprak Evi (1972-73), Gaziveren; yan görünüş. Mimar Hakkı Atun [HAA].....	163
Şekil 5.317	Alper Osman Evi (1972-1973), Geçitkale. Mimar Hakkı Atun [HAA]....	163
Şekil 5.318	Alper Osman Evi (1972-1973), Geçitkale. Mimar Hakkı Atun [HAA]....	163
Şekil 5.319	Dr. Orhan Oktay Evi (1973-1974), Lefkoşa; ön cephesi. Mimar Hakkı Atun [HAA].....	163
Şekil 5.320	Dr. Orhan Oktay Evi (1973-1974), Lefkoşa; güney cephesi. Mimar Hakkı Atun [HAA].....	163
Şekil 5.321	Dr. Orhan Oktay Evi (1973-1974), Lefkoşa; birinci kat planı. Mimar Hakkı Atun [HAA].....	163
Şekil 5.322	Dr. Orhan Oktay Evi (1973-1974), Lefkoşa; zemin kat planı. Mimar Hakkı Atun [HAA].....	163
Şekil 5.323	Kykkos Okulları (1961), Lefkoşa; tasarımın eskiz çizimleri [Philippou Ofis Arşivi] [151].....	164
Şekil 5.324	Kykkos Okulları (1961), Lefkoşa; okul kompleksinin doğu bölümünün helikopterden fotoğrafı [Philippou Ofis Arşivi] [151].....	164
Şekil 5.325	Kykkos Okulları (1961), Lefkoşa; okul kompleksinin planı [Philippou Ofis Arşivi] [151].....	164
Şekil 5.326	Kykkos Okulları (1961), Lefkoşa; okul kompleksinin doğu görünüşü [Philippou Ofis Arşivi] [151].....	164
Şekil 5.327	Kykkos Okulları (1961), Lefkoşa; doğu kanadındaki merdiven kovalarından ve koridordan görünüş [Philippou Ofis Arşivi] [151].....	164
Şekil 5.328	Kykkos Okulları (1961), Lefkoşa; Doğu kanadındaki koridordan ve kapalı spor alanından görünüş [Philippou Ofis Arşivi] [151].....	164

Şekil 5.329	Gabrielides Ofis Binası (1962), Showroom ve gerisinde kalan ofis binasının görünüşü [Philippou Ofis Arşivi] [152].....	165
Şekil 5.330	Gabrielides Ofis Binası (1962), yapının ön cephesi [Philippou Ofis Arşivi] [152].....	165
Şekil 5.331	Gabrielides Ofis Binası (1962), merdiven kovanından sırasıyla içerden ve dışardan görünüşler [Philippou Ofis Arşivi] [Philippou Ofis Arşivi] [152].....	165
Şekil 5.332	Gabrielides Ofis Binası (1962), showroom ve ofis binasına girişler [Philippou Ofis Arşivi] [152].....	165
Şekil 5.333	Fanaromeni İş Kompleksi (1963), Surlariçi, Lefkoşa, sokak görünüşlerinden biri. [Philippou Ofis Arşivi] [153].....	165
Şekil 5.334	Fanaromeni İş Kompleksi (1963), Surlariçi, Lefkoşa, iç avludan görünüş [Philippou Ofis Arşivi] [153].....	165
Şekil 5.335	Fanaromeni İş Kompleksi (1963), iç avludan geçen kesit ve sokak görünüşlerinden birinin çizimi [Philippou Ofis Arşivi] [153].....	165
Şekil 5.336	Fanaromeni İş Kompleksi (1963), dükkan ve ofislerden geçen kesit çizimi [Philippou Ofis Arşivi] [153].....	165
Şekil 5.337	“Kermia Housing” Yarışması, C1 tipi konutların perspektifi [Philippou Ofis Arşivi] [154].....	166
Şekil 5.338	“Kermia Housing” Yarışması, A1 tipi konut plan ve görünüşleri [Philippou Ofis Arşivi] [154].....	166
Şekil 5.339	“Kermia Housing” Yarışması, C1 tipi konut plan ve görünüşleri [Philippou Ofis Arşivi] [154].....	166
Şekil 5.340	“Kermia Housing” Yarışması, A2 tipi konut perspektifi [Philippou Ofis Arşivi] [154].....	166
Şekil 5.341	“Kermia Housing” Yarışması, A tipi konutların perspektifi [Philippou Ofis Arşivi] [154].....	166
Şekil 5.342	“Kermia Housing” Yarışması, B tipi konut plan ve görünüşleri [Philippou Ofis Arşivi] [154].....	166
Şekil 5.343	“Kermia Housing” Yarışması, B tipi konut perspektifi [Philippou Ofis Arşivi] [154].....	166
Şekil 5.344	Patiki Tütün Fabrikası Ofis Binası (1968-71), binanın yoldan görünüşü [Philippou Ofis Arşivi] [155]	167
Şekil 5.345	Patiki Tütün Fabrikası Ofis Binası (1968-71), tasarımın perspektifi ve gerisindeki yapıyla ilişkisi [Philippou Ofis Arşivi] [155].....	167
Şekil 5.346	Patiki Tütün Fabrikası Ofis Binası (1968-71), tasarımın çizimleri [Philippou Ofis Arşivi] [155].....	167
Şekil 5.347	Patiki Tütün Fabrikası Ofis Binası (1968-71), yapının girişi ve sekreterlik bölümününün yer aldığı bölüm [Philippou Ofis Arşivi] [155].	167
Şekil 5.348	Patiki Tütün Fabrikası Ofis Binası (1968-71), yapının pilotiler altında olan garaj bölümü ve üstte ofisler [Philippou Ofis Arşivi] [154].....	167
Şekil 5.349	Patiki Tütün Fabrikası Ofis Binası (1968-71), üst kata giriş merdiveni [Philippou Ofis Arşivi] [154].....	167
Şekil 5.350	Patiki Tütün Fabrikası Ofis Binası (1968-71), üst kattaki toplantı odası [Philippou Ofis Arşivi] [154].....	167
Şekil 5.351	Kıbrıs için parlamento binası önerisi (1963), okul bitirme projesi vaziyet planı [Tuna Veysi Arşivi]	168
Şekil 5.352	Güçsüzler Yurdu (1968), Gönyeli, inşaattan görünüş [Tuna Veysi Arşivi].....	168
Şekil 5.353	Güçsüzler Yurdu (1968), Gönyeli, kesit görünüş, maket fotoğrafı ve plan [Tuna Veysi Arşivi].....	168

Şekil 5.354	Budak Pastahanesi (1968), Lefkoşa [Tuna Veysi Arşivi].....	168
Şekil 5.355	Doktor Burhan Nalbantoğlu Hastahanesi (1971), Lefkoşa [Tuna Veysi Arşivi].....	168
Şekil 5.356	Mimar Theoharis David [156]	169
Şekil 5.357	Aspelia Oteli (yık. 1966), kuzeydoğu yönünden perspektifi [Philippou Ofis Arşivi] [157].....	169
Şekil 5.358	Aspelia Oteli (yık. 1966), otelin zemin kat planı [Philippou Ofis Arşivi] [157].....	169
Şekil 5.359	Aspelia Otel (yık. 1966), doğu yönünden perspektifi [Philippou Ofis Arşivi] [157].....	169
Şekil 5.360	Agia Trias Kilisesi (yık. 1966), arkası ve Aspelia Oteli'nin merdiven kovası [Philippou Ofis Arşivi] [157].....	170
Şekil 5.361	Aspelia Oteli (yık. 1966), batı görünüşü [Philippou Ofis Arşivi] [157]...	170
Şekil 5.362	Agia Trias Kilisesi (yık. 1966), yakından görünüş [Philippou Ofis Arşivi] [157].....	170
Şekil 5.363	Aspelia Oteli (yık. 1966), restoran katına çıkan merdivenler [Philippou Ofis Arşivi] [157].....	170
Şekil 5.364	Mimar Paul Rudolph (1918-1997) [158]	170
Şekil 5.365	Walker Evi (1952-1953), Sanibel Adası [159]	171
Şekil 5.366	Callahan Evi (1965), Birmingham, Alabama [159]	171
Şekil 5.367	Resort Community, Stafford Limanı (1966), Virginia [159].....	171
Şekil 5.368	Aşağı Manhattan express yolu çalışması, Ford Vakfı (1967-1972), New York [159].....	171
Şekil 5.369	Burroughs Wellcome Company, "Research Triangle Park" (1969-1972), Kuzey Carolina [159].....	171
Şekil 5.370	Kıbrıs Türk İlkokul Öğretmenleri Banka ve Sendika Binası projesi (1972), zemin kat planı [YKA].....	172
Şekil 5.371	Kıbrıs Türk İlkokul Öğretmenleri Banka ve Sendika Binası projesi (1972), üst kat planı [YKA]	172
Şekil 5.372	Kıbrıs Türk İlkokul Öğretmenleri Banka ve Sendika Binası projesi (1972), görünüşler [YKA]	172
Şekil 5.373	Kıbrıs Türk İlkokul Öğretmenleri Banka ve Sendika Binası projesi (1972), kesit ve görünüş [YKA]	172
Şekil 5.374	Kıbrıs Türk İlkokul Öğretmenleri Banka ve Sendika Binası projesi (1972), bodrum kat planı [YKA]	172
Şekil 5.375	Fazıl Plümer'e ait apartman projesi (1972), Lefkoşa, sağ yan cephe [YKA]	173
Şekil 5.376	Fazıl Plümer'e ait apartman projesi (1972), Lefkoşa, b-b kesiti [YKA]...	173
Şekil 5.377	Fazıl Plümer'e ait apartman projesi (1972), Lefkoşa, a-a kesiti [YKA]....	173
Şekil 5.378	Fazıl Plümer'e ait apartman projesi (1972), Lefkoşa, sol yan cephe [YKA]	173
Şekil 5.379	Fazıl Plümer'e ait apartman projesi (1972), Lefkoşa, normal kat planı [YKA].....	173
Şekil 5.380	Fazıl Plümer'e ait apartman projesi (1972), Lefkoşa, teras kat planı [YKA].....	173
Şekil E.1	Hacı Rasih Efendi (1900-1908), bir Osmanlı toprak ağası [162].....	198
Şekil E.2	Hüseyin Zihni Efendi (1908-1923), Lefke'deki Tekke'den nüfuzlu bir Osmanlı hacısı [162].....	198
Şekil E.3	Ahmet Zeki Efendi (1923-1926), Atatürk hayranı, Kıbrıs'ı da kurtaracak bir Türk [162].....	198
Şekil E.4	Ahmet Halit Bey (1927-1935), verimli bir yerli [162].....	198

Şekil E.5	Sir Fadıl Nekibzade (1935-1953), portakal bahçeleri çalıştıran bir İngiliz beyefendisi [162].....	198
Şekil E.6	Görevden alınan Ali Kemal Hacınulla (1953-1957), zeytinyağı fabrikası olan bir Türk milliyetçisi [162].....	198
Şekil E.7	Bilinen en eski dünya haritası rekonstrüksiyonu (Babil MÖ 6. yy) [163]	199
Şekil E.8	Antik Yunan'da dünya algısı, Herodotus'un dünya haritası (MÖ ykş. 450) [164].....	199
Şekil E.9	Roma İmparatorluğu'nda dünya algısı, Pomponius Melas'ın dünya haritası (Orbis Habitabilis) MÖ ykş. 43 (1898 rekonstrüksiyon) [165]....	199
Şekil E.10	Sicilyalı II. Roger için 1154'te Al-İdrisi tarafından çizilen dünya haritası (Tabula Rogeriana), Kitab Rudjar [166].....	199
Şekil E.11	Tabula Peutingeriana (Roma Yol Haritası) [167].....	199
Şekil E.12	Bizans-Oxford T-O Dünya Haritası (Rekonstrüksiyon), 1110 [168]	200
Şekil E.13	12. yy İngiliz dünya haritası; İngilizlerin o dönemdeki dünya algısını ortaya koyar. [169]	200
Şekil E.14	12. yy Fransız Macrobian dünya haritası. Bu harita Fransızların o dönemdeki dünya algılarını temsil eder. [170].....	200
Şekil E.15	Venedikli De Virga'nın dünya haritası (1411-1419) [170].....	200
Şekil E.16	1521'de Piri Reis'in dünya haritası (Kitab-i Bahriye [1521]), dönemdeki Osmanlı dünya algısını temsil eder. [172].....	200
Şekil E.17	1896'de İngiltere'nin dünya algısını temsil eder. [21].....	200
Şekil E.18	Ioannes Deutecum'un "Cypri Insula Nova Descript (1573)" isimli Kıbrıs haritası. Harita, o dönemde kaybedilen Venedik kolonisindeki durumu kayıt altına alma çabasını simgeler. [173].....	201
Şekil E.19	Piri Reis'in Kıbrıs'ın Osmanlılar tarafından fethinden sonra çizdiği Kıbrıs haritası (16. yy). Harita adanın imparatorluğun bölgeleri içerisine katıldığını yeni isimleri ile simgeler. [174].....	201
Şekil E.20	G. Valk et Petrus Schenk'in (1705) "Cyprus Insula" isimli Kıbrıs haritası [175]	201
Şekil E.21	Pierre (Pieter) van der AA'nın (1730) Kıbrıs haritası [175].....	201
Şekil E.22	Osmanlı Kıbrıs vilayeti haritası (19. yy) [177].....	201
Şekil E.23	Kitchner Haritası (1885) [İUA / CO-700-Cyprus8, Part 3].....	201
Şekil E.24	Larnaka sahili, kuzeye doğru bakış (Thomson: 1879)	202
Şekil E.25	Lefkoşa'da bir sokak (Thomson: 1879)	202
Şekil E.26	Lefkoşa'da bir sokak (Thomson: 1879)	202
Şekil E.27	Limasol'un minareden fotoğrafı (Thomson: 1879).....	202
Şekil E.28	Limasol'daki ana cadde, soldaki ilk konut İngiliz konsülünün ikametgâhıydı. (Thomson: 1879).....	202
Şekil E.29	Girne limanından görünüş (Thomson: 1879).....	202
Şekil E.30	Girne'de merkezdeki minareden dağa doğru bakış (Thomson: 1879).....	202
Şekil E.31	Larnaka sahili güneye doğru bakış (Thomson: 1879).....	202
Şekil E.32	Limasol'daki ana cadde (Thomson: 1879)	203
Şekil E.33	Trodos'taki dağ köylerinden birindeki meydanda toplanmış Müslüman köylüler (Thomson: 1879).....	203
Şekil E.34	Trodos'taki dağ köylerinden birindeki evlerinin önünde papazları ile konuşan Hristiyan köylüler. (Thomson: 1879).....	203
Şekil E.35	Belle Paix (günümüz Beylerbeyi) köyündeki manastırdan dağa bir bakış, Girne (Thomson: 1879).....	203
Şekil E.36	St. Nicolas Katedrali'nin (Lala Mustafa Paşa Cami) önü, Mağusa (Thomson: 1879).....	203
Şekil E.37	Trodos'taki bir dağ köyüne giden patika (Thomson: 1879).....	203

Şekil E.38	Lefke’de kuyu başındaki köylüler (Thomson: 1879).....	203
Şekil E.39	Sözlüğün giriş sayfası (Tomlins:1820).....	204
Şekil E.40	İngiliz İmparatorluğu Hukuk Sözlüğü: “Plantation” kelimesinin İngilizce açıklamaları ile ilgili tez içinde başlayan açıklamanın devamı, sayfa 1 (Tomlins:1820).....	205
Şekil E.41	Sözlüğün “Plantation” kelimesinin İngilizce açıklamaları ile ilgili tez içinde başlayan açıklamanın devamı, sayfa 2 (Tomlins:1820).....	206
Şekil E.42	1925 Mavi Kitap, Giriş sayfası (İUA: CO 456 / 1925).....	207
Şekil E.43	1925 Mavi Kitap, İçindekiler sayfası (İUA: CO 456 / 1925).....	208
Şekil E.44	1925 Mavi Kitap, Kamu İşleri sayfası ve yıl içinde inşa edilenler listesi (İUA: CO 456 / 1925)	209
Şekil E.45	1925 Mavi Kitap, Kamu İşleri sayfası ve yıl içinde inşa edilenler listesi (İUA: CO 456 / 1925)	210
Şekil E.46	1925 Mavi Kitap, Kamu Ticaret sayfası ve yıl içinde Türkiye ile yapılan ticaretin dokümantasyonu (İUA: CO 456 / 1925).....	211
Şekil E.47	1925 Mavi Kitap, Kamu Ticaret sayfası ve yıl içinde Brezilya ve Amerika ile yapılan ticaretin dokümantasyonu (İUA: CO 456 / 1925).....	212
Şekil E.48	Üstteğmen Mühendis Hugh Montgomery Sinclair (Kıbrıs Hükümet Konağı’nı kuran kişidir.) [66].....	215
Şekil E.49	İngiliz yönetimindeki Kıbrıs’ta en önemli yapıların yerleşim planı, Lefkoşa (Given vd.: 1995).....	215
Şekil E.50	Kıbrıs Yüksek Komiseri Wolseley’in emri ile prefabrike olarak 1878’de İngiltere’de hazırlanıp adaya gönderilmiş olan Kıbrıs Hükümet Konağı. 1931 yılındaki isyanda yakılmıştır. (Given vd.: 1995).....	215
Şekil E.51	Prefabrik Kıbrıs Hükümet Konağı; yapının bahçeden görünüşü [66].....	215
Şekil E.52	Koloni Bakanlığı yetkilisi J. Tickken Cvake’in 10.05.1937’de Kıbrıs Gelişim Şirketi ile ilgili olarak kaleme aldığı bilgilendirici yazı; sayfa 1 (İUA: CO-67-279-13).....	217
Şekil E.53	Koloni Bakanlığı yetkilisi J. Tickken Cvake’in 10.05.1937’de Kıbrıs Gelişim Şirketi ile ilgili olarak kaleme aldığı bilgilendirici yazı; sayfa 2 (İUA: CO-67-279-13).....	218
Şekil E.54	Kıbrıs Gelişim Şirketi ile ilgili olarak A. Harold Unwin’in Koloni Bakanlığı’ndaki arkadaşına gönderdiği mektup (İUA: CO-67-279-13)....	219
Şekil E.55	Kıbrıs Gelişim Şirketi ile ilgili olarak A. Harold Unwin’in Koloni Bakanlığı’ndaki arkadaşına gönderdiği projenin ilk sayfası (İUA: CO-67-279-13).....	220
Şekil E.56	Kıbrıs’a önerilen tren güzergâh haritası, sadece doğu-batı yönündeki plan uygulanmıştır. (İUA: CO-700-CYPRUS5).....	221
Şekil E.57	Kıbrıs tarih yazımı ile ilgili bazı yazışmalar (İUA: CO-67-271-8), sayfa 154.....	222
Şekil E.58	Kıbrıs tarih yazımı ile ilgili bazı yazışmalar (İUA: CO-67-271-8), sayfa 155.....	223
Şekil E.59	Kıbrıs tarih yazımı ile ilgili bazı yazışmalar (İUA: CO-67-271-8), sayfa 156.....	224
Şekil E.60	1936-1937 Yunanistan haritası kapağı (İUA: CO-67-272-18).....	225
Şekil E.61	15 Ekim 1927’de yürürlüğe giren; Arazi Mirie üzerine yapılacak yapı, kazılacak kuyu ve açılacak sokakları düzenleyen yasa (İUA: CO-68-7), sayfa 1	226
Şekil E.62	15 Ekim 1927’de yürürlüğe giren; Arazi Mirie üzerine yapılacak yapı, kazılacak kuyu ve açılacak sokakları düzenleyen yasa (İUA: CO-68-7), sayfa 2.....	227

Şekil E.63	15 Ekim 1927’de yürürlüğe giren; Arazi Mirie üzerine yapılacak yapı, kazılacak kuyu ve açılacak sokakları düzenleyen yasa (İUA: CO-68-7), sayfa 3.....	228
Şekil E.64	15 Ekim 1927’de yürürlüğe giren; Arazi Mirie üzerine yapılacak yapı, kazılacak kuyu ve açılacak sokakları düzenleyen yasa (İUA: CO-68-7), sayfa 4.....	229
Şekil E.65	15 Ekim 1927’de yürürlüğe giren; Arazi Mirie üzerine yapılacak yapı, kazılacak kuyu ve açılacak sokakları düzenleyen yasa (İUA: CO-68-7), sayfa 5.....	230
Şekil E.66	15 Ekim 1927’de yürürlüğe giren; Arazi Mirie üzerine yapılacak yapı, kazılacak kuyu ve açılacak sokakları düzenleyen yasa (İUA: CO-68-7), sayfa 6.....	231
Şekil E.67	Canvey adasında bir gazino. Mimarlar Christiani ve Nielsen. [178].....	232
Şekil E.68	1939 İzmir Enternasyonal Fuarı’nda İngiltere pavyonu [179].....	232
Şekil E.69	Kent şehrinde bir erkek çocukları mektebi [180].....	232
Şekil E.70	Wales Koleji yüzme havuzu. Mimar Perey Thomas. [181].....	232
Şekil E.71	İngiltere’de süratli ev inşası <Taran> tipi evler [182].....	232
Şekil E.72	Londra tünelleri, yeni istasyonlardan birinin bekleme alanı [183].....	232
Şekil E.73	Stevenage’deki okul, İngiltere; maket perspektifi. Mimarlar F.R.S. Yorke, E. Rosenberg, G. S. Mardall ve Herfordshire vilayet mimarı C. H. Aslin [184]	233
Şekil E.74	Stevenage’deki okul girişi [185]	233
Şekil E.75	Stevenage’deki okul toplantı salonunun iç görünüşü [185]	233
Şekil E.76	Stevenage’deki okulun başka bir görünüşü [186]	233
Şekil E.77	Stevenage’deki okulun toplantı salonunun planı ve kesiti [186]	233
Şekil E.78	Chingford Essex Okulu zemin kat planı ve vaziyet planı [187].....	234
Şekil E.79	Chingford Essex Okulu vaziyet planı [188].....	234
Şekil E.80	Chingford Essex Okulu görünüşü. Vilayet mimarı M. Conolly [188].....	234
Şekil E.81	Chingford Essex Okulu spor salonundan görünüş [187].....	234
Şekil E.82	Londra Belediyesi Konser Salonu, bina maketi [189].....	235
Şekil E.83	Londra Belediyesi Konser Salonu, yapının giriş görünüşü [190].....	235
Şekil E.84	Londra Belediyesi Konser Salonu, yapının kat planları [191].....	235
Şekil E.85	Londra Belediyesi Konser Salonu, yapının kat planlarından biri [192]....	235
Şekil E.86	Londra Belediyesi Konser Salonu, yapının kesiti [193].....	235
Şekil E.87	Londra Belediyesi Konser Salonu, konser salonundan bir görünüş [194].	235
Şekil E.88	Londra Belediyesi Konser Salonu, fuayeden bir görünüş [191].....	235
Şekil E.89	Seascale İlkokulu, West Cumberland, İngiltere; kuşbakışı görünüş. Mimar John H. Haughan [195].....	236
Şekil E.90	İngiltere’de halk tipi evler, Londra Belediyesi Pavyonu, görünüş [196]...	236
Şekil E.91	İngiltere’de halk tipi evler, Londra Belediyesi Pavyonu, görünüş [197]...	236
Şekil E.92	İngiltere’de halk tipi evler, Londra Belediyesi Pavyonu, planlar [196]....	236
Şekil E.93	İngiltere’de halk tipi evler, Londra Belediyesi Pavyonu, planlar [197]....	236
Şekil E.94	İngiltere’de küçük tip evler, Harkow New Town, mutfak. Mimar Frederick Gibbard [198]	237
Şekil E.95	İngiltere’de küçük tip evler, Harkow New Town, yapı görünüşü [198]....	237
Şekil E.96	İngiltere’de küçük tip evler, Harkow New Town, yapı planı [198].....	237
Şekil E.97	E tipi teraslı evler, Harkow New Town, görünüş. Mimar Frederick Gibbard [199].....	237
Şekil E.98	E tipi teraslı evler, Harkow New Town, plan. Mimar Frederick Gibbard [199].....	237
Şekil E.99	Londra Posta ve Telefon İdare Binası görünüşü. Mimar Eric Bedford	

	[200].....	237
Şekil E.100	Londra Posta ve Telefon İdare Binası planları [200].....	237
Şekil E.101	Modern İngiliz mimarisi üzerine yazı, sayfa 1 [201].....	238
Şekil E.102	Modern İngiliz mimarisi üzerine yazı, sayfa 2 [201].....	239
Şekil E.103	Modern İngiliz mimarisi üzerine yazı, sayfa 3 [201].....	240

ÇİZELGE LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 2.1	Kronolojik olarak Kıbrıs kolonizasyon tarihi ve kültürel birikim kanalları. 12
Çizelge 2.2	“αποικία”, Apoikia kelimesinin Yunanca’dan Yunanca’ya sözlük açıklamasının İngilizce ve Türkçe tercümeleri (Pampiniotis: 1998)..... 14
Çizelge 2.3	Antik Yunancada koloni ve yerleşimle ilgili kelimelerin İngilizce ve Türkçe anlam karşılıkları [25] 14
Çizelge 2.4	Kıbrıs adasındaki Helen koloni örnekleri, adada var olmuş şehir krallıkları [26] 16
Çizelge 2.5	Fransızca ‘colonie’ kelimesinin Fransızca’dan Fransızca’ya [31] sözlük açıklamalarının Türkçe tercümesi [32] 18
Çizelge 2.6	Fransızca “colonie” kelimesinin etimolojik kökleri [31]..... 19
Çizelge 2.7	İtalyanca “colonia” kelimesinin İtalyanca sözlük açıklamalarının [35] İngilizce ve Türkçe tercümesi..... 21
Çizelge 2.8	İtalyanca “coloniale” kelimesinin, İtalyanca sözlük açıklamalarının [36] İngilizce ve Türkçe tercümesi..... 21
Çizelge 2.9	İtalyanca “colonico” kelimesinin İtalyanca sözlük açıklamalarının [37] İngilizce ve Türkçe tercümesi..... 22
Çizelge 2.10	İtalyanca “colonia” kelimesinin, İtalyanca sözlük açıklamalarının [38] İngilizce ve Türkçe tercümesi..... 22
Çizelge 2.11	“Müstemleke” kelimesinin Osmanlıca ve Türkçe açıklaması [41]..... 25
Çizelge 2.12	“Müstemleke” kelimesinin etimolojik kökü [42] 25
Çizelge 2.13	Osmanlıca “müstemleke” kelimesinin Arapça’da köken araştırması..... 26
Çizelge 2.14	“Müstemleke” kelimesine karşılık olarak kullanılan diğer Osmanlıca kelimeler [43]..... 27
Çizelge 2.15	“İsti’mar” kelimesinin Türkçe açıklamasında yer alan “mâmuruluk” kelimesinin Türkçe anlamları içerisindeki diğer Osmanlıca karşılıkları [44] 27
Çizelge 2.16	“Abadi” kelimesinin Türkçe açıklamasında yer alan “imar” kelimesinin Türkçe anlamları içerisindeki diğer Osmanlıca karşılıkları [45]..... 28
Çizelge 2.17	İngilizce “colony”, “colonize” ve “colonization” kelimelerinin etimolojik kök şeması [46] 29
Çizelge 2.18	İngilizce ‘colony’, ‘colonial’, ‘colonist’ ve ‘colonize’ kelimelerinin etimolojik kökenleri. [48] 29
Çizelge 2.19	Türkçe “koloni” kelimesinin etimolojik kökeni [49]..... 31
Çizelge 2.20	“Koloni” kelimesinin Osmanlıca Türkçe sözlükteki açıklaması [52]..... 31
Çizelge 2.21	Türkçe “koloni” kelimesinin TDK sözlüğünden seçilmiş açıklamaları [53] 34
Çizelge 2.22	Türkçe “sömürge” kelimesinin etimolojik kökeni [54]..... 33
Çizelge 2.23	“Semere”, “istismar” ve “müsmir” kelimelerinin anlamları ve kökenleri [55,56,57] 33

ÖNSÖZ

Öncelikle bu tezin gerçekleşmesini sağlayan, kendisinden çok şeyler öğrendiğim, zaman zaman uzun ve kopuk bir süreç geçirmiş olsak da sabırla toparlanmamı ve tezi yoluna sokmamı sağlayan tez danışmanım Doç. Dr. Bülent Tanju'ya minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

YTÜ'deki öğrenimim boyunca kendisinden çok şey öğrendiğim ve yine tez jüri üyesi olarak tezin son şeklini almasına katkısı olan Prof. Dr. Uğur Tanyeli ve yapıcı eleştirileri ile tezin olağan bir yazı olmasını engelleyen tez jüri üyesi Prof. Dr. Arzu Ardem'e teşekkürlerimi sunarım.

YTÜ Mimarlık Tarihi Kürsüsü'nde çalışan; 2007 yılında kaydımı yapmama yardım eden Araştırma görevlisi Yekta Özgüven'e, daha sonraki yıllarda kaydımı yenilememe yardım eden Arzu İl'e, tüm yardımları ve gösterdiği kolaylıklar için YTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölüm Sekreteri Sibel Arslan ve tezin baskısını, teslimini ve imzalarını organize eden YTÜ Mimarlık Bölümü öğrencisi Yelta Köm'e, zor günlerimde okul kaydım ile ilgili yardımını esirgemeyen arkadaşım Burak Haznedar ile babası Şinasi Haznedar'a, tez metninin Türkçe redaksiyon işlerini üstlenen Vuslat Taş'a minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

Koloni kelimesinin etimolojik kaynakları ile ilgili yaptığım çalışmada süresince, Arapça içinde gerçekleştirdiğim araştırmalar sırasında sorularıma bıkmadan cevap veren arkadaşım Leen Kayyali ve yardımlarını esirgemeyen Yazan Khalili ve Hossein Sadri'ye; İtalyanca içindeki araştırmalarım sırasında yoğunluklarına rağmen araştırma yapıp İngilizceye çeviren Giuliano Tani'ye ve çevirileri düzelteren Nicoletta De Vincenzi'ye, kelimelerin araştırılmasını sağlayan Simona Serena Bocchetta, Florido Paganelli ve İtalyanca koloni kelimesi köklerini araştırıp gönderen Prof.ssa Emma Cipolloni Paganelli'ye, Yunanca kaynaklar içerisindeki araştırmalarım sırasında gerek çevirileri, gerek önerileri, gerekse Yunancadan İngilizceye çevirileri ve tüm desteği için Andreas Bloom'a, Fransızca çevirileri için Gizem Gürsel'e teşekkürlerimi sunarım.

Tezin kelime kökleri ile ilgili tüm argümanlarımı tartıştığım ve değerli bilgilerini benimle hiçbir zaman paylaşmaktan çekinmeyen komşumuz Dr. John Gibbons'a minnetimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Kıbrıslı mimar Ahmed Vedat Behaeddin ile ilgili olarak gerekli bağlantıları edinmemi sağlayan Ceren Boğaç'a ve yazarlardan biri olarak konu ile ilgili çalışmalarını, fotoğraflarını ve bahsi geçen mimarın arşivi olarak kullanılan Lefkoşa'daki eski ofisinden elde ettiği çizimleri paylaşan Pınar Uluçay'a, Baumeister dergisi arşiv çalışmanı Sabine Schneider'e, Almanca çevirilerde yardımları için candan komşumuz Gizela Soinne'ye ve mimarın yaşamı ile ilgili olarak İngiltere'de değerli ipuçları yakalamamı sağlayan partneri John Gibbons'a,

mevzubahis mimarın eğitim aldığı dönemi anlamak amacı ile İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Sekreterliği ile konuşan ve genel olarak Kıbrıs, modernlik ve koloni dönemi ile ilgili olarak Türkiye'deki süreli yayımları benim için tarayıp gerekli olanları gönderen Bihter Çelik'e de teşekkürlerimi sunarım.

Kıbrıs İngiliz koloni dönemi ve konu ile ilgili olarak gerek kendi yazdığı, gerekse diğer yazarlarla ortak yazdığı çalışmalarını, dönemle ilgili bazı araştırma Dokümanlarını ve Kıbrıs kimliği üzerinden yapılan mimari üretimler konusunda değerli bilgileri paylaştığı için Petros Phokaides'e ve Michael Given'a; eksik kitaplara ulaşmamda yardımcı olan Emiliós Micheal ve Kübra Yılmaz'a, eksik okumalarımı bulmama yardım eden Pelin Tan'a ve araştırmalarım sırasında kaynak önerip yeni ipuçları yakalamamı sağlayan Saitali Köknar'a teşekkürlerimi sunarım.

Kıbrıslı Türk mimarların tasarımları ile ilgili olarak arşivlerinden yararlanmamı sağlayan mimarlar Abdullah Onar ve dokümanlarını bana gönderirken babasına dair özel anılarını da paylaşan kızı Anber Onar'a, Tuna Veysi'ye, Hakkı Atun'a, Ayer Kaşif'e, Yücel Köken'e, bazı dokümanların taranarak bana ulaşmasını sağlayan abim İlhan Öze, Gizem Kavaz'a ve Evkaf arşivlerindeki Dokümanlara ulaşmamı sağlayan Şefik Işık'a teşekkürlerimi sunarım.

Bazı mimarlara ait yapıların fotoğraflarını edinmemi sağlayan Maria ve Sofia Matsouka'ya, Muzaffer Cenksoy'a ve arşivlerinin yanında yazılarından da yararlanmamı sağlayan Petros Phokaides'e, Kuzey Kıbrıs'ta bilinen inşaat şirketlerinden Yapıcı İnşaat Şti. direktörü Cemal Yapıcı ile beni iletişime sokan ve mülakatımız sırasına bahsi geçen yapıların fotoğraflarını çekip bana gönderen ilkokul arkadaşım Pervin Arman'a teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak da tez çalışmalarım sırasında her zaman yanımda olup, Arkitekt dergilerine dair taramayı gerçekleştiren ve krizler içinde umutsuzluğa kapıldığım anlarda desteğini hiçbir zaman esirgemeyip toparlanmamı sağlayan kız arkadaşım Fatoş Ereke'e minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Kıbrıs adası, her dönemde olduğu gibi 1878'den sonra da farklı kültürlerin kesişme noktası olmaya devam etmiştir. Bu nedenle de aynı anda birçok farklı kolonizasyon ve melezleşme bir arada gerçekleşmekteydi. Bir yandan adadaki yaşamı kolonize etmeye çalışan Kıbrıs İngiliz Yönetimi'nin kendi formları ve normları, diğer bir yandan dekolonize olmaya başlayan Osmanlı İmparatorluğu'nu ve yeni Avrupa kolonizasyon araçlarından birini temsilen Hollandalı ve Alman mimarlar tarafından icat edilerek Atina'yı yeniden var eden Neo-Grek yapı formları adaya taşınmaya başlamıştı. Kıbrıs, bir anlamda farklı kolonyal dünyaların kendilerini yeniden inşa ettikleri politik bir arenaydı ve Kıbrıslı Rumların Yunan Krallığı ile birleşme arzularından dolayı oluşan gergin ortam sayesinde de mimarlık, toplumsal temsil için yoğun şekilde kullanılan bir araca dönüşmüştü. Yine de adadaki her diğer grubun talepleri gibi Kıbrıslı Rumların talepleri de sürekli ve zorunlu olarak kolonyal yönetimin tercihleri ile melezleşmekteydiler.

Aynı süreçte farklı talepler oluşturan adadaki farklı gruplar ise, geleneksel yapım yöntemleri yanında modern yapım biçimleri ile Neo-Bizans, Neo-Osmanlı, Neo-Luzinyan, (...) gibi canlandırmacı eklektik stilleri icat etmekle meşguldüler. 1930'ların ortasına gelindiğinde ise, adaya yerleşen Kıbrıslı Rum mimarlar, Neo-Grek ve İngiliz Kolonyal da dâhil olmak üzere tüm canlandırmacı tarzları dekolonize etmeye başlayan ilk modern örnekleri hem Atina'da hem de Kıbrıs'ta inşa etmeye koyulurlar. Buna benzer şekilde, Türklerin Osmanlı'yı dekolonize eden mimarlığını temsil eden modern Türk mimarlığı ise ancak 1950'lerde İstanbul'da eğitim alan ilk Kıbrıslı Türk mimar Behaeddin'in elçiliğinde Kıbrıs'a ulaşacaktır. Modern mimarlığın temel üretici yaşam biçimi ve formu olarak Kıbrıs'a damgasını vurması ise Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilanı ile yeni bir devinime kavuşur ve 1974'e kadar da toplumsal çatışmalar içerisinde artan bir hızla devam eder. Etnik bölünme sonrasında ise diğerlerinininkiler ötekilenir, unutulur ve çürümeye terkedilir. Böylece modernizmin devingen, üretken, melezleyen ve melezleşen enerjisi adada tükenirken merkezini diğer bir kolonyal form olan milliyetçilik üzerinden yeniden kurar.

Anahtar kelimeler: kolonyalizm, verimlilik, modernizm

ABSTRACT

Being a crossroads, the island of Cyprus was, after 1878, a ground for exchange between different cultures. This meant that many different forms of colonisation and hybridization were taking place at the same time. On the one hand was the Cyprus British Administration, which was trying to implement its colonial forms and norms to colonize the island's life, and on the other the German and Dutch inventions of Neo-Grec style that had started to decolonize imperial Ottoman forms in the context of the construction of Athens, tendencies which started to be transferred to Cyprus. All these turned Cyprus into an arena of different colonial re-constructions, and architecture became a representative apparatus of society's feelings. This was encouraged especially by the Greek Cypriots' willingness to join Greek Kingdom that was sustaining the tensions between both the colonizer and others, and among the colonized themselves. Despite the nationalistic expectations of Greek Cypriots, their demands were also hybridizing with the colonial administration.

Along the same process some different groups on the island who were demanding different forms were busy inventing the Neo-Byzantine, the Neo-Ottoman, the Neo-Lusignan, etc. styles which are revivals of previous colonizers' architectural forms as hybrids. By the mid 1930s, newly arrived Greek Cypriot architects started to build in modern forms both in Athens and Cyprus, that were decolonizing all "neo" styles, including the Neo-Grec and British Colonial forms. Likewise the modern forms of "Turkish" architecture which meant to decolonize Ottoman forms in Turkey first arrived in Cyprus in 1954 through Ahmet Vural Behaeddin's envoy, who had been educated in İstanbul. Despite all the modern production, the modern forms became the dominant form of life, dominating the architectural stage as the Republic of Cyprus was declared. The "progressive period", as it was called, lasted until 1974, even during intercommunal fights. But with the ethnic division those structures belonging to the "Others" were identified as the "Other", left to rot or to be forgotten. As a result the dynamic, hybridizing and hybridised energy of modernism had lost its centre and transformed its energy to another colonial form that was nationalism, where it was again reinvented.

Keywords: colonialism, productivity, modernism

1 GİRİŞ

Kıbrıs adası dünyada en eski yerleşim yerlerinden biri olarak bilinmektedir. Bu durum, adada yaşayanları her dönemde etkisi altında bulundukları kültürel alan içerisinde üretimin parçası yapmıştır. Genellikle bu üretimler, adayı kolonize eden ve adada daha önceden var olmuş pratiklerle alışveriş düzleminde melezleşerek veya adayı etkisi altına alan gücün kültürel üretimlerinin adadakiler üzerinde baskın bir karakter olarak ortaya çıkıp zaman içinde birikeni kendininki baskın olacak şekilde melezlediği bir karakter olarak yer değiştirmesi ile devam etmiştir. Ya da tam tersi süreçte etkisini yitiren kolonizatör kültürü adadaki üretimi ve kültürü sadece hafifçe melezleyebilmiştir. Bu anlamda üretken olmak, farklı koşullarda üretileni paylaşmak her süreçte pratiklerin yaşayabilmesi ve melezlenmesi için yegâne koşul olmuştur. Bir diğer yandan üretken olmak dönem dönem dezavantaja dönüşmüş, ada yağmalanmış ve yakılıp yıkılmıştır. Her seferinde bir yeniden yapım süreci başlamış ve çok zaman geçmeden yine yıkılmıştır. Yapım, her zaman sıfırdan gerçekleşmemiştir; adada var olan iş gücü kolonize eden tarafından organize edilerek yapılar yeniden inşa edilmiştir. Mimari formlar yeni gelenlerle melezleşmiş veya kolonileştirenin hayal ettiği dünya etrafında yeniden kurulmuştur. Zaman zaman ise bir önceki kolonizatörden arta kalanlar bir sonrakinin altlığı olmuş ve basitçe yeniden işlevlendirilerek izlerini az da olsa koruyabilmişlerdir. Bu nedenle Kıbrıs adasında Antik Çağ'dan bu yana sürekli olarak bir katmanlaşma süregitmektedir. Kronolojik olarak hangi güçlerin adayı ele geçirdiğine kabaca bakarsak; Kıbrıs adasının zaman içerisinde birçok bölgesel gücün etkisinde kaldığı görülmektedir. Her seferinde bu farklı güçler, ..., Mısırlılar, Hititler, Helenler, Asurlular, Romalılar, Luzinyanlar, Osmanlılar, ..., Kıbrıs'ı ele geçirdiklerinde sınırlarının en geniş hallerini yaşamasalar da, etkin oldukları coğrafyadaki nüfus, çeşitlilik, ticaret ağları ve üretimleri ile bir etkileşim ağı kurmuşlardır. Bu etkileşim ağları adada var olan koloninin büyüklüğüne göre farklı etkiler yaratmış ve adanın bütüncül tek bir odak ya da parça parça farklı güçler tarafından yönetildiği anlarda, üretimde çeşitlilik kurarak kendi içinde farklılaşmıştır. Zaman zaman tüm adanın tek bir yönetim altına girmesi ise, adada var olanların daha hızlı melezleşme süreçleri yaşamasına neden olmuştur.

Bu melezleşme, Kıbrıs'ta bilinen en eski yerleşimden itibaren başlamıştır, günümüzde de hala devam etmektedir. Fakat zaman geçtikçe, adada artan yerleşim hem üretimi artırmış hem de belli bir gelir ve zenginlik sağlamaya başlamıştır. Bu da adayı yönetenlerin çevre güçler ile ilişkilerini yeni formlara sokmuştur ve birçok kez sadece üretiminden, gelirinden ya da vergisinden yararlanmak koşulu ile ada kolonize edilmemiş ve bu şekilde bir önceki kolonizatörün çalışan sistemi var olmaya devam etmiştir. O yüzden de adanın bir

hükümranlığa bağlı olması, tam anlamı ile onların kültürel üretimlerinin parçası olduğu anlamına gelmemektedir. Bu da adada iz bırakan mimari üretimin, daha çok kolonileştirenin belirli bir nüfusu adaya taşıdıkları ya da en azından yerel yönetimin ve üretimin adaya getirdikleri ekspertiz ile tekrardan organize edilebileceği bir düzeni sağladıkları koşulda yeni bir forma kavuşmasına neden olmuştur. Bu bilgi transferi, adada yaşayanların farklı olanı (kültürel olarak inşa edilenleri) deneyimlemesine olanak sağlayarak, onların kolonizatörlerden ya da olağan ticaretten öğrenip deneyimlediklerinin talebini kendi eski bilgileri üzerinden yaratma koşullarının oluşmasını sağlamıştır. Bu oluşum, yerel ekspertizin yeni ile melezleştiği anı tarif eder. Bu melez durum hem adadan, hem de bilginin transfer edildiği yerden farklılaşarak geçerli yeni bir alanı işgal etmesine olanak sağlar. Bir diğer yandan ise adanın parçası olduğu ticaret ağları, onu melezleşmenin kesişme noktası haline getirir ve bağlantısı olmayan kültürler dahi birbirlerinden, adadan aktarılan bilgi sayesinde etkilenmeye başlarlar. Her halükarda, adadaki kültürel alan içerisinde mimari ürünler kolonizasyon süresince ve sonrasında katmanlaşıp melezleşen bir üretim sonucu oluşur. Bir diğer anlamda değişim, Kıbrıs'a başka bir tarihsel süreç içerisinde farklı coğrafyalarda üretilerek taşınan bilgi ile olgunlaşan yerel birikimler ya da direkt olarak dışarıdan gelen grubun ya da orada eğitim alan yerlilerin kültürel ihtiyacı olarak ortaya çıkar. Her iki süreç de süregiden bilgi, günlük farklılıklar, alışkanlıklar, (...), toplumsal hiyerarşik ilişkiler ve temsiller üzerinden aktarılan kültürel kolonizasyonun sonucudur; o yüzden de Kıbrıs sürekli olarak farklı kültürel transferlerin, gerek yabancıların gerekse "Kıbrıslılar"ın bedensel zihinleri vasıtası ile bire bir ya da melez kurgularının icat ettiği formların bulunduğu ve onlar üzerinden ötekiler ürettiği bir yerdir.

Bu bağlamda farklı katmanlardaki birikim; İkinci Bölüm'de Tanımlar başlığı altında adadaki melezliği en iyi açıklayan ve hala daha izlerini adada bulabildiğimiz mimari örnekleri üreten kültürlerin dillerinde var olan koloni kavramlarının farklı, bazen kesişen ve birbirlerinden anlamlar ödünç almış parçalar barındıran ansiklopedik açıklamaları ve etimolojik kökenlerini; o döneme ait mimari formlarla karşılaştırarak, farklı koloni konseptlerini Kıbrıs adasına uygulamış olan güçlerin farklarını ve ortak noktalarını ortaya koyacaktır. Mimari izlerin arkeolojik bulgular olduğu durumda ise kültürel etkileşim alanını kabaca tarif eden dönemsel haritalardan ve bulunabildiği kadar dönemlerini ve yöneticilerinin dünya algısını temsil eden tasvirlerden, kullanılmış dil ve alfabelerden takip edilerek farklı kolonizatörlerin adadaki varlıkları, günümüze kadar oluşturdukları melez formlardan gösterilmeye çalışılacaktır.

Üçüncü Bölümde ise Kavramsal Çerçeve başlığı altında birinci bölümde yapılan araştırma öncelikle “batılı” kolonizatörlerin dili olan koloni temelli üretilmiş kavramlar olan koloni, kolonizatör, kolonize edilen, (...) ve tezin yazım dili olan Türkçede bu kavramların karşılığı olarak kullanılan Sömürge, Sömürgeci ve Sömürülen* kavramlarını ilişkisel olarak var eden farklı bağlamları tek tek ele alıp toplum ve bürokrasi temel ayrımı üzerinden, gerek algısal gerekse post-kolonyal teorik okumalara katkıda bulunan Said, Spivak, Bhabha gibi karakterlerin düşüncelerini eleştirerek bu tezin üzerinde gelişeceği tabanı ve algıyı kurmaya çalışacaktır.

Dördüncü Bölümde ise Kıbrıs Koloni Tarihi başlığı altında adanın İngiliz kolonizasyon serüveni mikro tarih parçaları ile bölümsel olarak betimlenmeye çalışılacaktır. Konunun bağlamını kurmak içinse ilk alt başlık olan Kıbrıs’ta Bilinen En Eski Yerleşim ve Melezlik başlığında, adada ilk koloni kuran kabilelerden başlayarak katmanlaşmaya başlayan melezliğin mimari formlarını örnekleneyecektir. İkinci alt başlıkta ise birinci yılında adada “kolonizasyonun” İngiliz Kıbrıs Yönetimi için ne anlama geldiği, bir anlamda yönetsel olanın melez formları gösterilecektir. Üçüncü, dördüncü ve beşinci alt başlıklarda ise İngiliz Koloni Yönetimi’nin 1937 yılı içerisinde gerçekleşen üç farklı olaydan, yönetimin etkilendiği ve etkilendiği koşullar bağlamında gerek kendi inşa ettiği gerekse adada kendi dışındaki ötekiler için aldığı kararlar sayesinde kurguladığı koşullar ve temsiller üzerinden melezlik, temsiliyet ve verimlilik tartışılacaktır. En son alt başlıkta ise 1953 yılında Baf bölgesinde gerçekleşen doğal bir afetin mimari üretim telkinleri yaparken nasıl olup da adanın kırsal kesimindeki köylerdeki ilişkileri değiştiren ve dönüştüren bir araç haline geldiği ve bunun sonucunda toplum üyelerinin modern toplumsal ilişkiler anlamında nasıl yeniden birbirleri ile ilişkilendikleri anlaşılmaya çalışılacaktır.

Beşinci Bölümde ise Kıbrıs’ta 1878’den 1970’lere kadar olan yapı üretimi ve onu kuran koşullar anlatılacaktır. İlk iki alt başlık İngiliz kolonyal mimari üretimi yanında Kıbrıs’taki diğer kolonyal üretimleri oluşturan Yunan Krallığı ve Türkiye Cumhuriyetleri bağlamında kimlik ve mimarlık inşasını ve onların kendi içerisindeki problematiklerini, kendi kurdukları temsillere bağlayarak tartışacaktır. En son alt başlıkta ise Kıbrıs’taki tüm kolonyal mimari üretim aktörleri sıralanarak, onlar hakkında ulaşılabilen bilgiler, kendi kolonyal kimliklerini kuran ve etkilendikleri mimarların da örnekleri ile harmanlanarak gösterilecektir.

Sonuç bölümünde ise, bir kolonyal katman olarak “modernlik projesinin” nasıl bir kurgu içinde tüm dünyayı sardığı, hangi temeller üzerine iktidarını kurduğu ve bu iktidar var olurken

* Sömürülen kelimesi tezin yazarı tarafından kolonize edilene karşılık olarak sömürü kökünden türetilmiştir

akımın öncülerinin psikolojik melez bağlamlarını nasıl kurdukları ortaya konulacaktır. En son olarak ise neden modernizmin ve ona benzer “izm”lerin kendi içlerindeki çelişkili problematiklerle yıkılmaya mahkûm oldukları iddiası ile tez bitirilecektir.

2. TANIMLAR

Tanımlar*, bütün bağlamlarında insanların içine doğduğu yaşam alanlarını kolonize eden araçlardır. Bu yüzden de farklı toplumların farklı tanımları mevcuttur ve onların olayları farklı gördüklerine işaret ederler. Farklı toplulukların farklı tanımları yan yana getirildiklerinde ne kadar çoğul bir hale işaret etseler de, her biri kendi toplumsal alanları içerisinde genellemeler olarak insanların varoluşlarına dair tüm kültürel iletişim formlarını idealize ve homojenize etmeye çalışırlar, yani hayatın çoğulluğunu bozmaya ve kategorize etmeye çabalarlar. Yeni oluşanın (melez veya hiç olmayanın icadı) yani marjinallerin tanımsal alanı zorladığı koşulda ise konsensüs anında tanımın barındırdığı genellik genişletilerek ya yeni tanımlar kurulur ya da eskisinin üzerine bir anlam daha yüklenerek yaşamı yeniden içerleyen hale getirilir. Bu durumda bir tanımın kullanımı yaşam alanı ile anlamsal krize girene kadar devam eder. Krizi atlatabileceği durumda ise anlamsal kullanımını farklı formlarda bütünsel ya da parçacıl olarak yeni tanımlara devrederler.

2.1 Beden ve Mekân

Rahim zihinsel bedenlerin var oldukları ve ilk mekan deneyimlerini edindikleri yerdir. Fetüs burada anne rahmine bağlı olduğu göbek bağından yaşamsal olanları edinirken, taşındığı alanın dış kabukla ilişkisini kuran taşıyıcı bedenin maruz kaldığı her etki ve tepkiyi bilinçli ya da bilinçsiz olarak içselleştirir. Bunlar olurken fetüsün kendisi de onu var eden her farklı koşulda kendi gelişim safhalarına göre algısını kurar ve değişir. Duyumsadıklarını taklit eder, zihinsel bedeninden gelenleri kurgular ve anlaşılabilir ya da algılanamaz seviyede taşıyıcı bedeni ile pek çok iletişim kurar. Bu anlamda rahim, fetüsün ilk deneysel fiziksel gelişim süreci içerisinde atlattığı şokları deneyimlediği ve bunlara bağlı olaylar silsilesindeki çoğulluğa tanık olduğu mekandır. Bu tanıklık, fetüsün kendi zihinsel bedeni üzerinden dünya tanımını ilk olarak kurmasını sağlar. Edindiklerini kendince, kendi içinde melezler ve yoğurur. Fakat bu kolonize edilen kültürün kurgusal olan dünya algısından farklı olarak, dünyasal konuşulan dil üzerinden kurulan ve rahim deneyimi geçiren her fetüsün aynı şekilde farklı taşıyıcı bedenler üzerinden içselleştirdikleri haldir. Bu algı, fetüsün kendisi dünya ile bire bir formsal bağ kurana kadar sürekli olarak rahimde gerçekleşen değişiklikler üzerinden evrilir. Özellikle fetüsün rahmin içinde kapladığı alan değiştikçe kendisi de onu taşıyan bedenin çeperlerine yaklaşır ve dış dünya deneyimi ona daha hissedilir kılınır. Zaman içinde ise rahim mekanı fetüse dar gelmeye başlar ve rahim çeperlerini kendi şekillendirme çabasına

* TDK'da kelime olarak "tanım (isim): Bir kavramın niteliklerini eksiksiz olarak belirtme veya açıklama, tarif." diye açıklanmaktadır. [1]

girişir. Taşıyıcı beden rahimle yaşanan bu dokunsal iletişim tüm varlıkların yaşam alanlarını ilk olarak şekillendirme çabasıdır. Bu şekillendirme, doğası ve mekanı gereği belli sınırlar içerisinde olabilmektedir. Yapısal olan bu sınırlar taşıyıcı bedenin kendi formu yanında tüm varoluşsal yapsını da etkilemektedir. Fetüs taşıyıcı bedenden çıkana kadar şekillendirme deformasyona kadar varabilmektedir. Bu aşamada fetüs artık mekanı içerisinde mekansız kalmaktadır ve mekanı şekillendirme çabası başarısızlıkla sonuçlanmaktadır. Çünkü fetüsün kendisi rahim içerisinde kendi mekanlaştırma safhasının sonuna gelmiştir ve taşıyıcı bedenle olan bağı kopacaktır. Kopuş sonrasında ise fetüs isim kayması yaşar ve bir bebek olarak isimlenirilir. Bebek algıları üzerinden yeni bir mekan algısını deneyimlemeye koyulur.

Doğum anından itibaren bebek bedeni, içine doğduğu alan tarafından kolonize edilir. Bu anlamda bedenin taşıdığı zihin, bilgiyi taşıyıp değerlendiren ve her değerlendirme sonucunda beden aracılığı ile belli formlarda reaksiyonlar ortaya çıkaran bir araçtır. Zihinsel bedenler / insanlar, farklı alanlardan farklı doneleri ödünç alabileceği gibi tek bir alandan ya da tek bir form üzerinden de kendini şekillendirip yaşamlarını sürdürebilirler. Hangi formu ya da formları kendine örnek olarak seçeceğinin eğilimlerini ise o andaki yaşam koşulları, olanakları ve zihinsel alanının seçiciliği üzerinden oluşturur. Her iki durumda da, eğer tüm hayatını tek bir kişi ile geçirmemişse ve hiç sorgulamamışsa, zihinsel beden çevresindeki diğer insanların alışkanlıklarından etkilenecek kendi melez kimliğini kurar. [Bakınız, Ek 1]

2.2 Beden ve Dil

Zihinsel bedenin duyarak büyüdüğü dil ya da sesler, fiziksel bedenin diğer algıları ile birlikte, içine yeni katıldığı hali kolonize eder ve şekillendirir. Dilin görsel ve davranışsal olan ile ilişkilendiği fiziksel durum ve kabuk, kelimenin hayal ettirdiği mimari form, o kültürel alanın tanımlandığı ana işaret eder. Bu tanımlar toplumsallaşabildikleri sürece, zaman ve uzama yayılabilecekleri kadar varlıklarını sürdürürler, evrilirler ve biriken melez izlerin bazı anlarını kristalleştirerek toplu bir biçimde taşırlar. Bir anlamda anın fotoğrafını çekerler ve zihinsel bedenlerin tarihi üretmelerine araç olurlar.

Dil bir mimari yapı gibi davranır. İçinde iz bırakabilmiş her farklı tarihsel değer kodunu barındırır ve diğerleri ile sürekli olarak bu referanslar üzerinden iletişim kurar. Konuşulan diller dünya üzerinde var olan en dinamik yapılardandır. Bu dinamizm ayırıcı ve birleştirici güçleri bir arada barındırır. O yüzden de dilsel olanın fiziksel olan üzerinden nasıl bir temsil kurduğu çok önemlidir. Basitçe dilsel olanın forma kavuşan ilk temsilinin alfabelerdeki karakterler olduklarını düşünecek olursak, onların her kültürel anı tarif etmek için kristalize ettikleri seslerden oluşan kelimelerin belirli bir dilbilgisi ile bir araya geldiği oluşum anlamlı

olan hale işaret eder. Bu tarif, fiziksel hali meydana getiren mimari dilbilgisi için de aynı paralelde hareket eder. O yüzden de konuşulan dil yaşanan alanın bilgisi ile beden üzerinden formsal bir iletişim kurar.

2.3 Tarif Edilen Dünya ve Dil

Toplumsal yaşamın isimlendirilmesi ve bir toplumun diğer toplum(lar)la olan ilişkisini veya ilişkilerini her grup farklı tarif etmektedir. Bu tarifler, her birinin kültürel alanları içerisinde durdukları noktaya göre kimi temsil edip hangi duygu ile karşılındakini görüp anladıkları ile bağlantılı olarak kullandıkları dillerde yapılır. En temelde, bir yerleşimin isimsel tarifini yaparken; oradaki insanların ne ile uğraştıkları, kaynakları, kim tarafından hangi koşullarda yönetildikleri, nasıl bir sosyal yapıya sahip oldukları ve varsa ünlerini duyurdukları yetileri v.b. karakterlerini tarif eden unsurlar olur. İsimlendirme, özellikle bir grubun uzakta olan başka bir grup tarafından yönetildiği ya da temsil edildiği durumda; yönetici grubun yönettikleri toprakları nasıl ele geçirdiklerine ve kendi kültür alanlarından yabancıları nasıl görüp isimlendirdiklerine bağlıdır. Bu temelde bakıldığında, Antik Yunan'da kurulan bir koloninin neyi temsil ettiği, Roma döneminden, Osmanlı döneminden ya da İngiliz İmparatorluğu sürecinden daha farklıdır. Yine de bu farklı temsillerin zaman içerisinde olan kültürel alışveriş, ticaret, savaşlar, dönemsel yan yana yaşanmışlıklar ve dilsel alışverişler üzerinden bir birikimi söz konusudur, o yüzden benzerlikler de barındırmaktadır. Paralel süreçte, kültürel anlamlar ve dilsel yapılar da bu ilişkilerden hem kendi içinde hem de dışarıdan gelenler yoluyla etkilenmiştir çünkü her bir yönetici güç, var olduğu alan ve zaman dilimi içerisinde kendi çeşitliliklerine sahiptir, buna paralel olarak da her farklı bölgede farklı isimlendirmeler ve farklı dilsel kurgular mevcuttur.

2.4 Kıbrıs'ta Dil, Melezlik ve Kolonizasyon

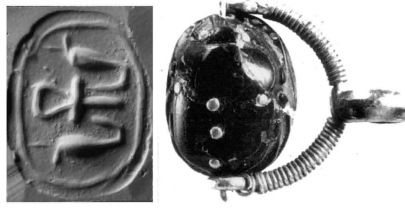
Kıbrıs'ta var olmuş grupları ele alacak olursak; hala daha deşifre edilemeyen ama kökü Antik Yunanca olmayan Eteo-Cypriot karakterlerinin oluşumuna neden olan Alashia Krallığı'nı yaratan melez kültürün, zaman içerisinde farklı dillere ve kolonizasyonlara direnerek varlığını yoğun Helen kolonizasyonu sürecine kadar taşıyıp bir süre devam ettirebildiğini görürüz. Bunu Alexander döneminden önce Helenlerin yaygın olarak varlıklarını sürdürdükleri Akdeniz coğrafyasında etkilerinden, yarattıkları melez kültürlerden ve onun sonucunda meydana çıkan alfabelerden anlayabilmekteyiz. Bu melezliğin bariz örneklerinden bir tanesi, Cypro-Minoan melezi sayesinde oluşan Eteo-Cypriot'un Yunanca telaffuzlarını yazıda bire bir barındırmaya başlaması ve Alexander döneminden sonra da adada kurulan küçük

krallıklar sayesinde daha yoğun bir Helen kültür transferi ve baskısı ile Antik Yunancanın adada hakim dil olarak kullanılmaya başlamasıdır.

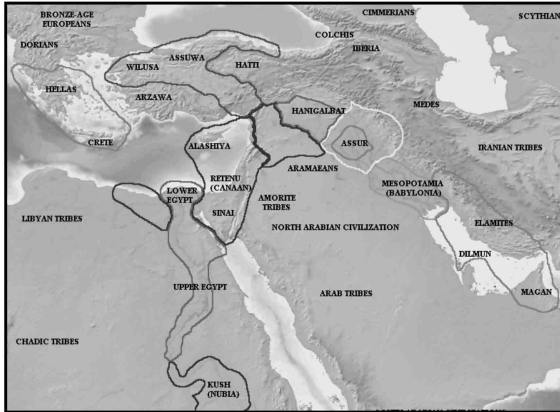
Şekil 2.1 Enkomi'de bulunan Cypro-Minoan ile yazılmış kil tablet ve kalem [2]

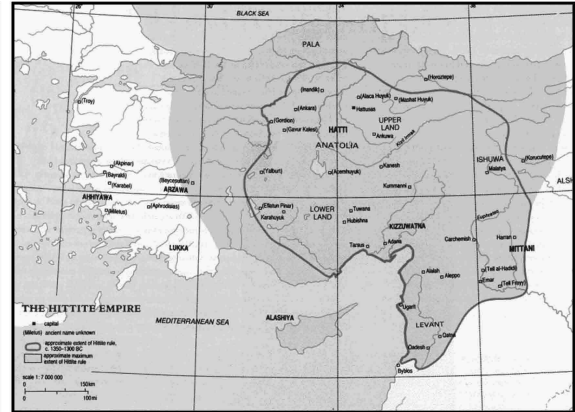

Şekil 2.5 Fenikeliler'in Lefkoşa Yönetici Mührü ve Scarab görünüşü [6]

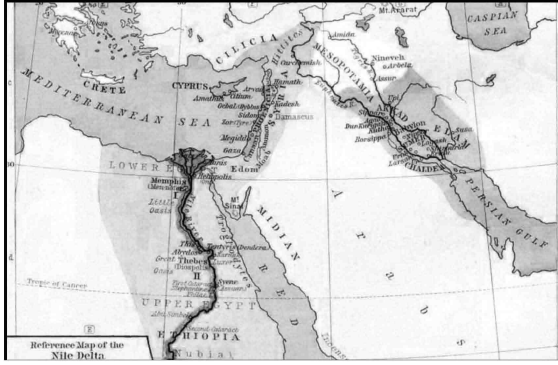
Lefkoşa'da bulunan Fenike yöneticisi mührü ise etki alanı gereği sadece Mısır hiyeroglif karakterler olan “Ankh” ve iki tane “Uraei”den oluşmaktadır. Bu formlar da adada iki tane bölgenin sonsuza değin egemen olduğunu ifade etmektedir. Bir anlamda adanın Fenikeliler içindeki pozisyonunu temsil etmektedir. Buna benzer temsili örnekler adayı yöneten farklı güçler tarafından her dönemde kullanılmıştır ve benzer durumlarda Kıbrıs, binyıllar boyunca melez olan kültürünü sürekli evirip farklı statülerde ve tarifler içerisinde var etmeye devam etmiştir. Dilsel yapısını ve söylemlerini ise her seferinde farklı etkileşim alanlarından edindikleri ile harmanlayarak kurmuştur. Günümüzde, Kıbrıs'ın koloni olarak etkileşen dilsel yapısını neolitik çağdan bugüne kadar adanın etkisi altında olduğu farklı güçlerin Doğu Akdeniz'deki yayılmalarını gösteren haritalara bakarak izleyebiliriz. Yine Kıbrıs'ı etkileyen bu güçlerin dünya temsillerine Ek 2'den ve bazı Kıbrıs temsillerine de Ek 3'ten bakılabilir.

Şekil 2.6 Geç Bronz Çağı'nda Kıbrıs ve çevresine sahip olduğu düşünülen Alashia Krallığı [7]

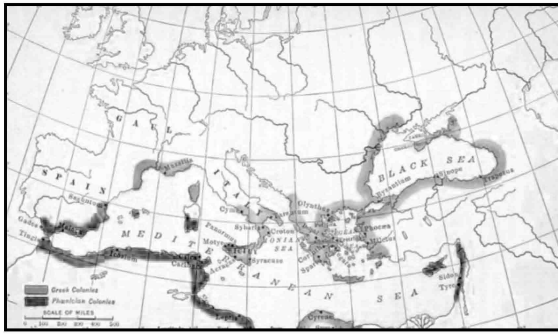
Şekil 2.7 MÖ 16. yy civarında Alashia Krallığı'nı yenen Hitit güçleri Kıbrıs'ı kolonize eder. [8]

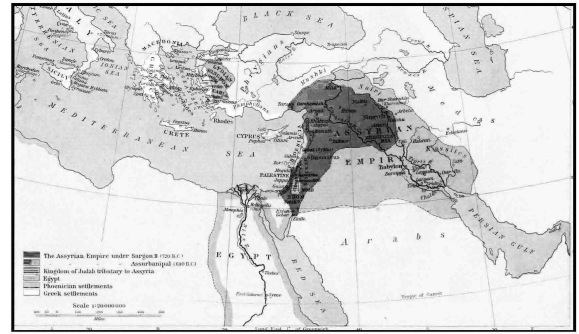
Şekil 2.8 Kıbrıs MÖ 1450’de Antik Mısır tarafından kolonize edilir. [9]

Şekil 2.9 Kıbrıs MÖ 1400’de Minoan ve Mycenaean tarafından kolonize edilir. [10]

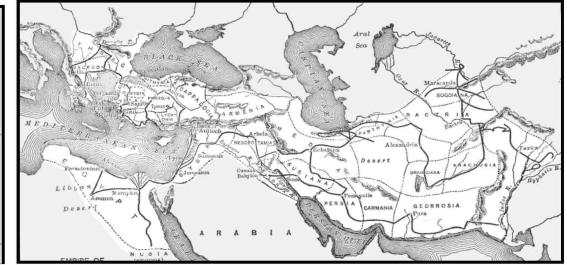
Şekil 2.10 Kıbrıs MÖ 800’de Antik Fenikeliler tarafından kolonize edilir.[11]

Şekil 2.11 Kıbrıs MÖ 709’da Asurlular tarafından kolonize edilir. [12]

Şekil 2.12 Kıbrıs MÖ 550’de Pers Achaemenid Hanedanlığı tarafından kolonize edilir. [13]

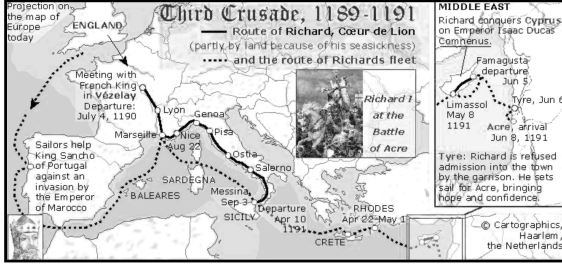
Şekil 2.13 Kıbrıs MÖ 333’te Makedon İmparatorluğu tarafından kolonize edilir. [14]

Şekil 2.14 Kıbrıs MÖ 58’de Roma İmparatorluğu tarafından kolonize edilir. [15]

Şekil 2.15 Kıbrıs MS 395’te Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) kolonisi olarak varlığına devam eder. [16]

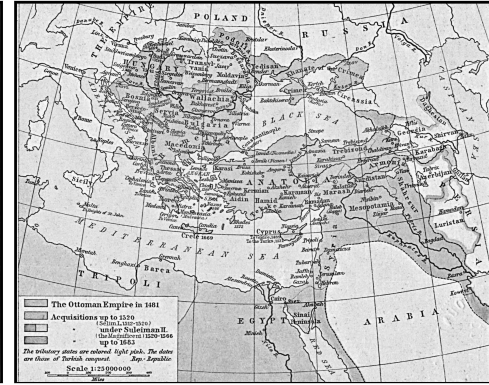
Şekil 2.16 Kıbrıs 1191’de İngiliz Krallığı tarafından işgal edilir. [17]

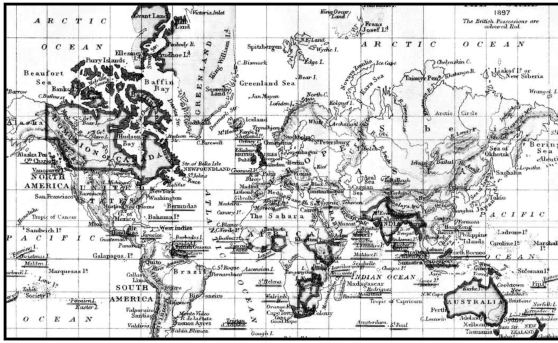
Şekil 2.17 Kıbrıs 1192’de Franklar tarafından kolonize edilir. [18]

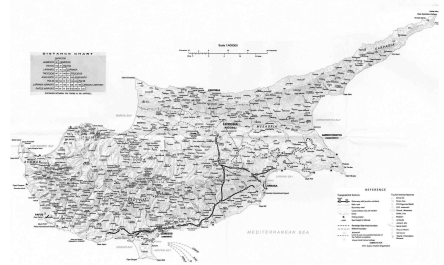
Şekil 2.18 Kıbrıs, 1489’da Venedikliler tarafından kolonize edilir. [19]

Şekil 2.19 Kıbrıs, 1571’de Osmanlılar tarafından kolonize edilir. [20]

Şekil 2.20 Kıbrıs’ın 1878’de İngiliz İmparatorluğu tarafından yönetilmesi ve 1914’de kolonizasyonu [21]

Şekil 2.21 1960 Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti’nin ilanı [22]

Şekil 2.22 1974 Yunanistan ve Türkiye askeri müdahaleleri ve milliyetçi kolonizasyonları [23]

19. yüzyıla gelindiğinde ise; tarımsal üretimin yerini almaya başlayan endüstriyel üretim ve tarif edilen fakat elde edilmesi kolay olmayan “özgürlük” sonucunda gerek diller kendi içlerinde gerekse diğer dillere dönük olarak kültürel alanın paylaşımını ve ilişkilenmesini sağlayan yeni özgür alanlar kurmaya girişmişlerdir ve bunu içselleştiremeyen, yönetici-kul ilişkisini icra etmeye çalışan imparatorluklar ise çözülmeye başlamışlardır. Kıbrıs da bu düzenin olağan parçalarından biri olarak yeni bir söylemsel kurgu olan Helenizim vb. milliyetçi kurgularla kendi bölgesindeki toplumsal ve dilsel yapıdaki çözülmeyle örgütlemeye başlar. Bu anlamda kullanılan dilin Helen milliyetçiliği üzerinden tarif edişlerini ve önceleri Osmanlı’ya karşı kurduğu öteki tanımlarını, sonrasında II’ye karşı oluşturur. Basitçe, dil ve onlardan kolonize olan zihinsel bedenlerin çoğulluğundan evrilen güç, özgürlük, kültür, egemenlik ve statüyü simgeleyen; görsel, dinsel, (...) ve kavramsal dünyada oluşturduğu yeni formlarla katılan yeni kolonizasyon biçimlerinden birini, yani milliyetçiliği temsil etmeye başlar. Milliyetçilik kendi olanakları ve dışarıdan müdahalelerle dili temel aracı olarak kullanarak kolonizatör olan her güce karşı dekolonizasyon hareketini kurgularken kendi kolonizasyonuna başlar. Bu anlamda Kıbrıs’taki farklı gruplar da emperyal olan kolonizasyonlar arasında transfer edilirken kendi milliyetçi dillerini üreterek onun üzerinden kendi toplumlarını kolonize etmeye koyulurlar. Fakat bu kurgular onların hayal etmek istedikleri kadar homojen ve arınmış değildir. Özellikle dil, gerek Yunanlılar gerekse Türkler tarafından birbirlerinin donelerinden arındırılmış olsa da, önceki sayfalarda bakmış olduğumuz -Kıbrıs’ın da dahil olduğu- kültürel etkileşim alanlarını gösteren haritalardan anlaşılacağı üzere, farklı gruplar dilleri ve yaşamsal pratikleri üzerinden birbirleri ile melezleşmekte ve belli birikim kanalları üzerinden dilleri farklı olsa da birbirlerinin dünyalarından anlamlar ödünç almaktadırlar. Aşağıdaki çizelgede bu birikim kanalları kabaca gösterilmektedir.

Çizelge 2.1 Kronolojik olarak Kıbrıs kolonizasyon tarihi ve kültürel birikim kanalları

Kültürel birikim kanalları yakın dillere sahip kolonizatörlerin olası ilişkisini ve farklı dillere sahip diğerleri ile olan keskin ayrımlarını ortaya koyarken, onların kolonilerine nasıl farklı yaklaştıklarını tarif edemez. Bu yüzden de koloniyi her seferinde farklı dillerde tarif eden isimler üzerinden araştırma yapılması gerekir. Böylece aynı yeri kolonize etmiş farklı kültürlerin aynı topraklar üzerinde yarattıkları etki, kendi kültürel etkileşim alanları içerisinde kolonileri nasıl anlamlandırdıkları ve bu anlamlandırmanın diğer kolonizatörlerin tanımları ile olan olası ortak yanları ile farklılıkları ortaya konulabilir. Bu bağlamda kültürel birikim kanalları diye tarif edilen ve farklı zamanlardaki farklı kolonizatör dillerinde “Koloni” kelimesine denk gelen kelimelerin değişen anlamları içerisinde araştırmalar, adanın katmanlaşan tarihsel yapısı ve bu katmanların sonunda ulaşılan dillerin ve dinlerin etkileşimi göz önüne alınarak Antik Yunanca, İtalyanca, Fransızca, Osmanlıca, İngilizce ve Türkçe olarak düzenlenmiştir. Bu kanallar sadece kabaca direkt ilişkilere sahip kültürleri temsil etmektedir ve bir indirgeme aracıdır, yoksa kelimelerin anlamlarının şekillenmesi, hiçbir zaman bu kanallarda temsil edildikleri direkt yollar kadar homojen olmamıştır ve çevrelerinde ilişkide oldukları tüm sosyal koşullar, farklı toplumlar içerisinde farklı etkiler yaratmıştır. Bu yüzden de tezi belirli bir yapıya kavuşturmak için adada halen daha mimari ve kültürel izi olan kavimlerin kronolojik bir sıralama ile koloni kelimesinin ve onun karşılıklarının anlamsal olarak nasıl evrildiği ve kullanıldığı hakim güçlerin tarifleri üzerinden ansiklopedik olarak incelenecek kelimeler aşağıdaki gibidir:

APOIKIA COLONIA COLONIE MÜSTEMLEKE COLONY KOLONİ

Bu kelimelerin ait oldukları diller günümüzde ne kadar ayrı ve ayıklanmış gibi dursalar da hepsi birbiri ile doğuşlarından itibaren etkileşim içerisinde olmuşlardır. Bu süregiden savaşların, kurulup yıkılan imparatorlukların, etkileşen farklı etnik grup ve dillerin Akdeniz çevresinde ve ötesinde birbirleriyle ortak ama farklı tarifler üzerinden yaşadıkları; yan yana, bazen de iç içe inşa ettikleri dünyalardan ileri gelmektedir.

2.4.1 Antik Yunanca’da Koloni Kelimesini Tarif Etmek İçin Kullanılmış “*apoikia*”

Kelimesinin Bağlamı ve Etimolojisi

Apoikia Antik Yunan’da “evden uzakta ev” ve pratikte “şehir devleti tarafından ülkeleri dışında kurulmuş bir şehir devleti (*polis*)” ya da *metropolis* (ana şehir) demektir. Tarihsel olarak, metropolislerin oluşumu, Antik Yunan’daki kolonizasyon hareketleri ile aynı zaman dilimine denk gelir: ykş. MÖ 734 - 580 (Ridgway, 1999). Metropolisler; kolonilerin

kurulmasında, yeni *apoikia*'nın yeni kurucusunun seçilmesinde, kehanet ritüellerinin düzenlenmesinde, kolonize edenlerin gönderilmesinde, yerleşimcilerin organizasyonunda ve bireysel statülerinin formüle edilmesinde büyük bir rol oynarlar (Martin Jones, Hornblower: 1999). Genellikle bir koloninin gelenekleri ya da *nomima*'sı onu kuran ana şehirle özdeşleştirilebilirdi ve onların inançlarını, yazılarını, lehçelerini, kabilelerinin sayılarını ve isimlerini taşırlardı. Kolonizasyon hareketi içerisinde kolonilerin kentsel kimliklerine bakılacak olursa ana şehrin karakterini taşıdıkları, şehri kuranın ve ne zaman kurulduğunun belirtildiği görülürdü. Koloniler genellikle kendi çaplarında bağımsız şehir devletçikleri (*poleis*) idi. Kolonilerde, ana şehirlerden türeyen nesiller hem metaforik hem de gerçek anlamda hissedilmekteydi (Kolonilerde [*polis*] yaşayan bazı insanlar ana şehirlerde -metropolis- atalarının mezarları olduğundan bahsedecektir.). Din belli bir noktada, koloni ve metropolis arasındaki tek gerçek bağ idi. Fakat metropolis ve koloni arasındaki herhangi bir savaş ayıp sayılırdı (a.g.e.).

Çizelge 2.2 ‘αποικία’, Apoikia kelimesinin Yunancadan Yunancaya sözlük açıklamasının İngilizce ve Türkçe tercümeleri (Pampiniotis: 1998)

Yunanca Açıklama	İngilizce tercüme	Türkçe tercüme
αποικία	colony	koloni
1) (στην αρχαιότητα) πόλη που ιδρύεται σε ξένη χώρα από ομάδα ανθρώπων που εγκαταλείπουν την πατρίδα τους	1) (in antiquity) a city founded in a foreign land by a group of people who have left their homeland.	1) (antik dönemde) vatanlarını terk eden bir grup tarafından yabancı ülkede kurulan bir şehir.
2) χώρα που αποτελεί κτήση άλλης ισχυρότερης και ελέγχεται από αυτήν στρατιωτικά, οικονομικά και πολιτικά.	2) a country that is the dominion of another more powerful one, and is controlled by the latter militarily, economically and politically.	2) daha güçlü bir ülke tarafından askeri, finansal ve politik olarak kontrol edilen ve diğer güçlü ülkenin hakimiyeti altında olan bir ülke.

Çizelge 2.3 Antik Yunancada koloni ve yerleşimle ilgili kelimelerin İngilizce [24] ve Türkçe anlam karşılıkları [25]

Yunanca yazılış ve kelimenin Latin alfabeleri ile ifadesi	İngilizce anlamı	Türkçe anlamı	Araştırıldığı Sözlük
ἀφιδρύω afidryo	To remove to another settlement	Başka bir yerleşim alanına taşımak	LSJ*, Middle Liddell
ἀποικία noun apoikia	Colony, settlement	Koloni, yerleşim alanı	LSJ, Middle Liddell, Slater***

*Liddell and Scott. An Intermediate Greek-English Lexicon. Oxford. Clarendon Press. 1889.

**Lexicon to Pindar. William J. Slater. Berlin. De Gruyter. 1969.

ἀποικισμός verb	The settlement of a colony	Koloninin yerleşim alanı	LSJ, Middle Liddell
διεξαγωγή noun	Settlement from (The idea of moving out)	Dışarı taşınma fikri	LSJ
ἐποικίσις verb epoikisis	Settlement of a colony (Colonizing)	Koloninin yerleşim alanı	LSJ
ἐποικισμός noun	Settlement (Kolonizasyon)	Yerleşim alanı	LSJ
εἰσάφιξις noun eisafixis	Right of settlement (Have right to arrive at)	Yerleşme hakkı	LSJ
κατάστασις katastasis	A settling, appointing, appointment, institution (Down settling)	Yerleşme, atama, tayin, yerleşmiş gelenek	LSJ, Middle Liddell
κατοίκισις katoikisis	Planting with inhabitants, foundation of a state, colonisation	Halkı yerleştirmek, bir devletin temelin atılması, kolonizasyon	LSJ, Middle Liddell
κατοικία	A settlement, colony: the foundation of a colony	Yerleşim alanı, koloni: koloninin temeli	LSJ, Middle Liddell
μετακτίζω metaktizo	Remove a settlement (Unsettle)	Yerleşim alanını yerinden taşımak	LSJ
οἰκισία	Settlement	Yerleşim alanı	LSJ
προάστιον	Settlement suburb	Banliyö	LSJ, Middle Liddell, Slater
προσκατοικίζω proskatoikizo	Remove to another settlement (A colony that find another colony)	Başka bir yerleşim alanına taşımak	LSJ
σύλλυσις syllysis	Settlement, agreement, treaty	Uzlaşma, anlaşma, sözleşme	LSJ
συγκατοικία	Joint settlement	Karşılıklı uzlaşma	LSJ

(Çizelge 2.3 koloni kelimesinin sadece *apoikia* anlamı içinde sınırlı olmadığını göstermek için eklenmiştir, farklı anlam araştırmaları farklı kökler üzerinden kurulabilme şansına sahiptir.

2.4.1.1 Antik Yunan'da Alexander Dönemi

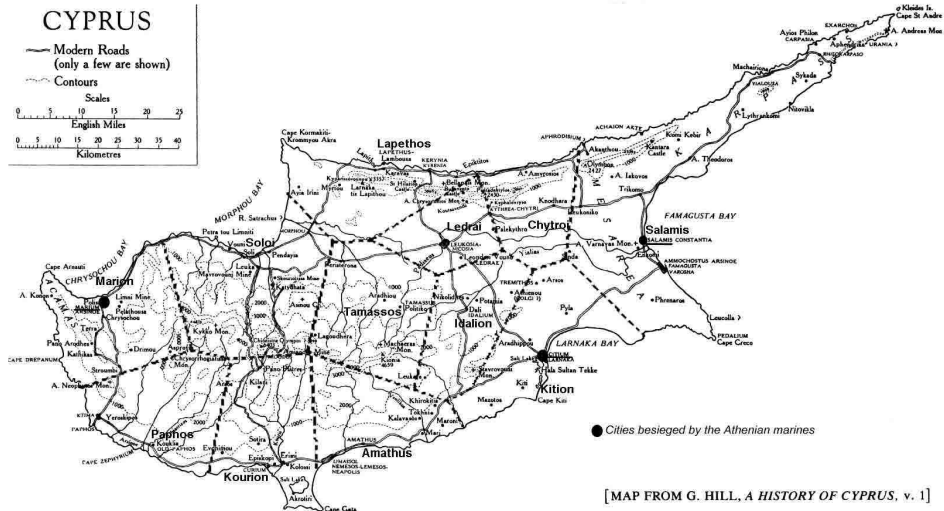
Alexander'ın fetihlerini takiben, Yunanlıların doğuya doğru göçü sırasında, Yunanlılar yaşamın sadece kendilerinin yaşadığı gibi “Yunan stili evler, sokaklar, kamusal düzen, kamusal binalar, kentsel kurumlar ve kolonicilerin (göçmenlerin) parselledikleri kırsal alanlar ile ancak mümkün olabileceğini hayal ederlerdi” (Briant, 1999) ve bu düşünceler şehirleri güçlendirmek için Ege'deki Yunan ve Makedon vatandaşları buralara yerleştiren Seleucus tarafından da uygulanmaya devam etti. Böylece Egeli muadilleri ile bağlarını koruyup gerek hükümdarlarının kökenleri gerekse dil ve sözdizimlerinin birbirine yakınlığı sayesinde bu bağı ortaya koydular (a.g.e.). Helenler kolonileri daha özgün, kökünü gösteren ve taşındığı

nokta ile karışmayan bir birim olarak kurdular. *Polis*ler ne kadar da *metropolis*lerden bağımsız olarak kendi kuralları ile yaşıyor olsalar da, Helen kimliklerini ve dünyayı kavrayışlarını her zaman kendi yöntemleri ile öne çıkardılar. O yüzden ki bu kurgular mimari formlar olarak her bir *polis* (şehir devlet) örneğinde takip edilebilir. Kıbrıs bağlamında bunun birçok örneği mevcuttur.

Çizelge 2.4 Kıbrıs adasındaki Helen koloni örnekleri, adada var olmuş şehir krallıkları [26]

Yunanca isim	Adın Latin alfabesi ile yazılışı	Konuşulan dil
Πάφος	Paphos	Antik Yunanca
Σαλαμίς	Salamis	Antik Yunanca
Σόλοι	Soloi	Antik Yunanca
Κούριον	Kourion	Antik Yunanca
Χύτροι	Chytroi	Antik Yunanca
Κίτιον	Kition	Graeco-Fenike dili (<i>Pūt</i> *)
Ἀμαθούς	Amathus	Graeco-Eteocypriot**
Ἰδάλιον	Idalion	Graeco-Eteocypriot
Λήδραι	Ledrai	Antik Yunanca
Ταμασσός	Tamassos	Antik Yunanca
Λάπηθος	Lapethos	Antik Yunanca, Graeco-Pūt (kısa bir süre için)
Μάριον	Marion	Antik Yunanca

Kıbrıs'taki bu şehir krallıklarını daha yakından inceleyecek olursak, adada var olmuş en ünlü kolonilerden biri Salamis'tir ve mimari anlamda tipik bir Antik Çağ Yunan örneğidir. Salamis kolonisi, Antik Yunan'da Attica yarımadasında yer alan Salamis adasında yer almış başşehir

Şekil 2.23 Kıbrıs adasındaki Helen şehir devletçiklerinin sınırları ve lokasyonları. [27]

* Antik Mısır'da Fenikeliler'in diline verilen isim.

** Demir Çağı'nda Kıbrıs'ta var olan ve orjinal Kıbrıs dili olarak bilinen ve Cypro-Mionian (Kıbrıs ve Minos medeniyeti alfabeleri karışımı ve Demir Çağı Yunancasına benzerlik gösterir.) alfabesi ile yazılan ve konuşulan dildi. İki dilli yapısı Antik Yunan'a Trojen savaşıdan sonra yayımıştır (Robinson: 2002). Milattan önce 4. yüzyılda Salamis Kralı Evagoras'ın etkisi altında yerini Antik Yunancaya bırakmıştır.

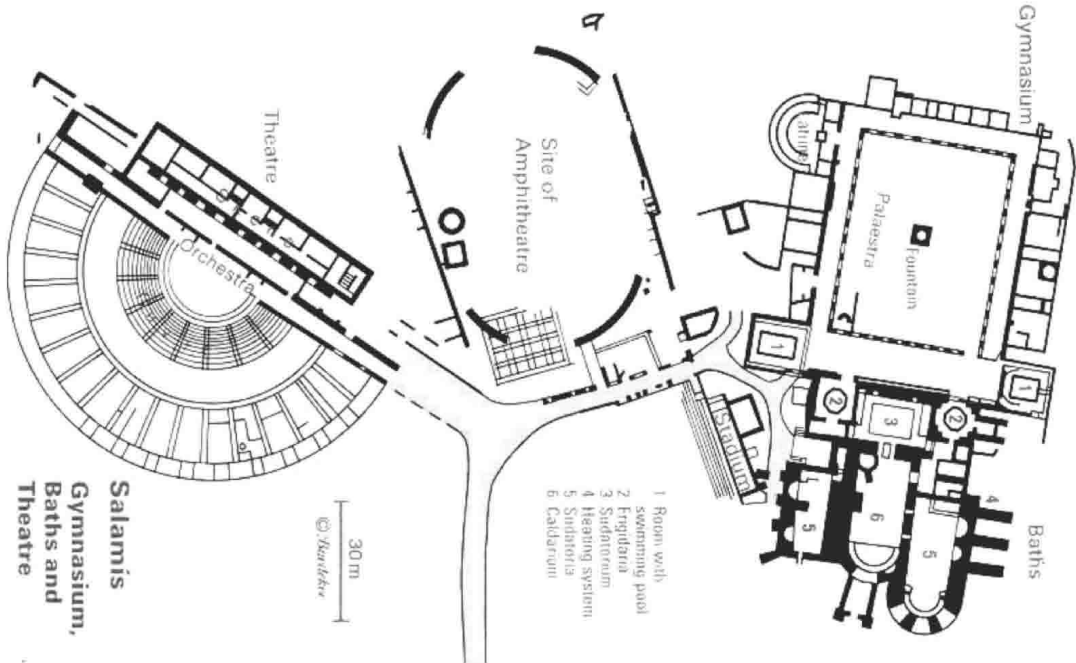
olan Salamina ya da Salamis'ten ismini almakta ve Yunan mitolojisiinde de ismi geçen Ageina'dan gelen Telamon'un oğlu Teucer tarafından kurulduğuna inanılmaktadır. Yaşananları mitolojik hikayelere bağlayarak yapılan bu göndermeler, Kıbrıs'taki Salamis kolonisinin Helen kültürün parçası olmasını sağlamaktadır. Gerçek anlamda ortak bir nokta ise her iki bölgenin de Pers ve Helen güçlerinin sürekli savaşlarına sahne olmasıydı. Bu bir şans değildi ve nedeni, Kıbrıs adasındaki antik Helen devletçiklerinin başşehri Salamis iken, Attica'nın başşehri Athena'nın da Salamis adasına çok yakın bir körfezde yer almasıydı. Persler ya da diğer güçler adayı ele geçirmek istediklerinde bu noktayı kontrol edip tümüne daha kolay yoldan hükmedebiliyorlardı.

Şekil 2.24 Attica yarımadası ve Saronik körfezi [28]

Şekil 2.25 Salamis Adası, Yunanistan [29]

Şekil 2.26 Greko-Roman Salamis yerleşkesi planı, Kıbrıs [30]

Salamis inşa edildiğinde Antik Yunan kültürünün ihtiyaçları olan doneleri içermektedir. Bu doneler Helenlerin hayatlarını sürdürmek için kafalarında kurdukları ideal dünyayı temsil

etmekteydi ve bu anlamda adada var olan diğer yerleşkelerde ve tüm diğer Helen kolonilerinde var olan temel donelerdi. Yukarıdaki örnekte ise Salamis'in Romalılar tarafından yeniden inşası sonucunda ulaştığı mimari melez formun planı görülmektedir.

2.4.2 Fransızca “colonie” Kelimesinin Bağlamları ve Etimolojisi

Çizelge 2.5 Fransızca “colonie” kelimesinin Fransızcadan Fransızcaya sözlük açıklamalarının [31] Türkçe tercümesi. [32]

Fransızca açıklamalar	Türkçe tercümesi
colonie, subst. fém.	koloni, subst. dişil kelime
A.– Groupement de personnes, et le plus souvent p. méton., lieu où les personnes sont établies.	A. - İnsanların grubu, çoğunlukla p. meton. Çoğunlukla yerleşik insan grupları.
1. Groupe d'émigrants qui ont quitté leurs pays pour cultiver, peupler, exploiter une terre étrangère. Les colonies [grecques] multipliées viennent peupler et exploiter les côtes (Taine, Philos. de l'art, t. 2, 1865, p. 168) :	1. Kendi ülkelerinden yabancı topraklara; ekip-biçmek, çoğalmak ve orda yaşamak için göç eden grup. <i>Çoğalan Yunan kolonileri kıyıları sömürmeye ve işgal etmeye geliyorlar.</i> (Taine, Philos S., t. 2, 1865, s. 168):
1. Supposons qu'une colonie de vingt ou trente familles s'établisse dans un canton sauvage, couvert de broussailles et de bois, et dont, par convention, les indigènes consentent à se retirer. (Proudhon, Qu'est-ce que la propriété? 1840, p. 213.)	1. <i>Varsayalım ki 20-30 ailelik bir koloni çalılıklar ve ormanlık alanla kaplı ve anlaşma sonucu ilkel yerlilerin geri çekilmeye razı geldiği yabani bir kantona (bölge) yerleşir.</i> (Proudhon, Mülkiyet Nedir? 1840, s. 213.)
2. ... ils [Jeanne et son mari] traversèrent Cargèse, le village grec fondé là jadis par une colonie de fugitifs chassés de leur patrie. Maupassant, Une Vie, 1883, p. 76. – P. ext. Population qui se développe à l'endroit où se sont fixés les premiers colons. – P. méton. Territoire étranger placé sous la dépendance politique d'une métropole qui a assumé la tâche de le mettre en valeur et d'en civiliser les habitants. Colonies d'exploitation, de plantation, de peuplement, d'faites pour être perdues. Elles naissent avec la croix de mort au front (Montherlant, Le e commerce (Cap. 1936). Les colonies sont Maître de Santiago, 1947, p. 613).	2. ... onlar [Jeanne ve kocası] Cargèse'den geçiyorlar, buraya çok eskiden kurulmuş olan bir Rum köyü. Köylüler, siyasi partilerinden kovulmuş ve ülkelerini terk etmiş kaçaklardan oluşan bir koloniden oluşuyor. (Maupassant, A Life, 1883, s. 76.) - P. ext. İlk kolonicilerin yerleşmesiyle gelişmiş ve yerleşmiş nüfus. - P. Meton. Büyük bir şehrin veya anayurdun politik yönlendirmesi ve bağımlı kılması sonucu yabancı toprakları geliştirmesi, halkını çağdaştırması. Sömürge, tarım, halk (populating), ticaret kolonileri (Cap.1936). <i>Koloniler kaybedilmek için yapılandırılmışlardır. Koloniler alınlarında ölümün hacını taşıyarak doğarlar.</i> (Montherlant, Le Maître de Santiago, 1947, s. 613).
3. ... les Britanniques se tiennent prêts à exploiter militairement eux-mêmes la réussite des Américains vers Casablanca en pénétrant dans nos colonies de l'Afrique occidentale. De Gaulle, Mémoires de guerre,	3. ... İngilizler, doğu Afrika kolonilerimize girerek Amerikalıların Casablanca'daki başarılarını askeri yöntemle kolonileştirmeye hazırlar. (De Gaulle, Savaş Anıları, 1956, s. 360.)

1956, p. 360.	
2. Ensemble des personnes de même nationalité ou venant d'une même province établies dans une ville ou une région d'un pays étranger ou dans une autre ville ou région de leur propre pays. La colonie française de Londres; la colonie auvergnate de Paris. Nous avons à présent, à Paris, une colonie russe, une colonie espagnole, une colonie levantine (L. Halévy, L'Abbé Constantin, 1882, p. 96) :	2. Aynı uyruklu veya bir şehirde veya yabancı bir ülkenin bir bölgesinde veya başka bir şehirde veya kendi ülkesinin bölgesinde bulunan bir ilden tüm kişiler. <i>Londra'nın Fransız kolonisi; Paris'in Auvergne'den gelenler kolonisi. Artık Paris'te bir Rus, bir İspanyol, bir Levanten kolonisi bulunmaktadır.</i> (L. Halevy, L'Abbe Constantin, 1882, s. 96)
4. C'est au, contraire, un très grand succès, et toute la colonie française s'écrase littéralement dans la salle de Old Compton Street. (Verlaine, Correspondance, t. 1, 1872, p. 74.)	4. <i>Bu tersine, büyük bir başarı ve tüm Fransız sömürgesi Old Compton Caddesi'nin odasına tam anlamıyla ezilir.</i> (Verlaine, yazışmalar, t. 1, 1872, s. 74.)
– P. ext. Réunion de personnes que rassemblent des affinités ou des situations communes. (Quasi-) synon. communauté*. Il [l'édifice] s'émiette incessamment, et des colonies de maçons installées à ses pieds, réparent continuellement sa ruine continuelle (Taine, Philos. de l'art, t. 1, 1865, p. 84) :	- P. ext. Durumları veya bağları ortaklık veya benzerlik gösteren insanların toplanması. (Neredeyse) topluluk, cemaat. <i>Büyük yapı durmadan ufalanıyor, ayaklarına yerleşen mason kolonisi ise durmaksızın yıkıntıları onarıyor.</i> (Taine, Philos. de l'art, t. 1, 1865, s. 84)
5. Il y avait là [à notre hôtel] toute une colonie d'étudiants, horde venue du midi de la Gascogne, braves garçons un peu glorieux, suffisants et réjouis... (A. Daudet, Trente ans de Paris, 1888, p. 9.)	5. <i>Otelimizde büyük bir öğrenci kolonisi vardı, topluluk Gaskonya'nın güneyinden gelmişti, cesur çocuklar biraz şanlı ama yeterince sevinçli...</i> (A. Daudet, Paris Otuz Yıl, 1888, s. 9.)
6. ... on ne s'ennuyait pas aux Genêts. Ces demoiselles avec leurs familles (...) y composaient une colonie très brillante et très vivante...(O. Feuillet, Honneur d'artiste, 1890, p. 30.)	6. ... <i>Genêts'de sıkılmıyorduk. Bu genç kızlar aileleri ile birlikte çok parlak ve canlı bir koloni oluşturmuyorlardı.</i> (O. Feuillet, Honneur d'artiste, 1890, p. 30.)

Çizelge 2.6 Fransızca “colonie” kelimesinin etimolojik kökleri [31]

Prononc. et Orth. : [koloni]. Ds Ac. 1694-1932. Étymol. et Hist.	Telaffuz ve imla : (Koloni). Ds Ac. 1694-1932. Etimoloji ve Tarih
1. a) 1308 « territoire administré par un gouvernement ou un prince d'un pays étranger » (Ystoire de li Normant, trad. de Aimé de Mont Cassin, éd. V. de Bartholomoeis, Livre II, XIX, p. 78, 14 : Et en ceste Regne se clame terre de demainne, et se [a] autre seignorie, se clame colonie, comme sont en cest Regne la terre qui a autre seignorie);	1.a) 1308 « Yabancı bir ülkenin prensi veya hükümeti tarafından yönetilen bölge » (Ystoire de li Normant, Aimé de Mont Cassin'nin tercümesi, V. yayım, Bartholomoeis'dan, kitap II, XIX, sayfa. 78, 14 : and in this kingdom is claimed ? land that is ruled and if other rulers claim colonies (eski fransızca olan kısım tercüme edilememiştir.)
b) 1635 (Monet, Abr. du parallèle des lang. fr. et lat., Genève, éd. Ouvion : Colonie, peuplade des personnes allans habiter, et peupler nouveau païs [...] le lieu où habite la	b) 1635 (Monet, Nis. Fransız ve Latin dillerinin paraleliği, Cenevre, basım Ouvion : Koloni, bir bölgeye yerleşip yaşamayı amaçlayan topluluk ve yeni

nouvelle peuplade)	memleketleri ülkeleri başka bir halkla donatmak
2. a) 1579 « population s'établissant dans un pays conquis » (Fauchet, Antiquitez, I, 14 ds Hug.);	2. a) 1579 « ele geçirilmiş bir toprağa, ülkeye yerleşen topluluk » (Fauchet, Antikite, ben Hug 14 ds.)
b) 1767 « groupe, population d'animaux » (Buffon, Histoire naturelle, éd. Lanessan, Quadrupèdes, t. 2, p. 194 ds IGLF);	b) 1767 « grup, hayvan nüfusu » (Buffon, Doğa Tarihi, yayım Lanessan, Quadrupeds, t. 2, s. 194 IGLF ds)
c) 1792 « groupe de personnes ayant certaines affinités, intérêts ou usages communs (d'abord des émigrés d'un même pays vivant dans la même ville) » (Mme de Staël, Lettres inédites à L. de Narbonne, p. 56);	c) 1792 « Bir çeşit bağı olan insan grubu, ortak amaç veya uğraş sahipleri. (ilk olarak aynı ülkeden gelip yabancı bir ülkenin aynı şehrine yerleşen göçmenler) » (L.de Nardonne'a Madame de Staël'den, Yeni yayımlanmış (ilk basım) Mektuplar, s. 56):
d) 1859 colonie pénitentiaire (Du Camp, En Hollande, p. 191);	d)1859 cezaevlerine mahkum edilmiş veya hüm giymişlerin kolonisi (Hollanda kampından, sayfa 191),
e) 1907 colonie de vacances (Lar. pour tous). Empr. au lat. class. colonia désignant d'abord une propriété rurale, puis un établissement de Romains dans une région étrangère et déjà employé, à partir de l'idée de « groupe de population », pour désigner un groupe d'animaux (en parlant de l'essaimage des abeilles); cf. aussi les formes adaptées d'apr. l'accentuation lat., m. fr. coulounge (Bersuire, Trad. Tite-Live, B.N. 20312 ter, fo 10 vo ds Gdf. Compl.) et coloine (1527 ds Hug.). Fréq. abs. littér. : 1 628. Fréq. rel. littér. : xixe s. : a) 4 036, b) 1 794; xxe s. : a) 1 342, b) 1 710.	e) 1907 Tatil (yaz) kolonisi (Lar. hepsi için). Empr.latince. sınıf. Öncelikle kırsal bir topluluğu gösterir, « halk topluluğu » fikrinden yola çıkarak, ikinci olarak yabancı veya önceden kullanılmış (kullanımda olmuş olan) bir Roma yerleşimi, son olarak bir hayvan gurubunu belirlemek için kullanılır. (Arılarda, Kraliçe arının bir grup arıyla ayrılıp yeni bir koloni kurmak için ayrılması durumunda görüldüğü gibi) cf. Ayrıca latincenin çeşitli vurgu işaretlerinden uyarlanarak, maskülen (eril) fransızca (fr) coulogne (Bersuire, tercüme. Tite_Kitap, B.N.20312 ter, fo 10 vo ds Gdf. Complet) ve koloni (1527ds. Hug.) Freq. Abs.Litter. : 1 628. Freq. Rel litter. : xixe s.: a) 4 036, b) 1 794; xxe s. : a)1 342, b) 1710.

Şekil 2.27 Kıbrıs'taki Luzinyan kolonizasyonunun simgesi, Saint Nicolas Katedrali (Osmanlılarla birlikte Lala Mustafa Paşa Cami olur.) [33]

Şekil 2.28 Kıbrıs'taki Luzinyan kolonizasyonunun simgesi, Saint Nicolas Katedrali'nin arka cephesi [34]

2.4.3 Roma’da Koloni Kelimesini Tarif Etmek İçin Kullanılmış “coloni” Kelimesinin Bağlamı ve Etimolojisi

Roma kolonileri ilk olarak milattan önce 4. yüzyılda, küçük gruplar halindeki aileler tarafından bir yandan İtalya’nın sahillerini korumak, diğer yandan da yeni toprakları “Romalılaştırmak” (*Romanize*) ve “kentleştirmek” (*urbanize*) için kuruldular (Sherwin-White, Levick and Bispham: 1999). Kolonizasyonun ilk zamanlarında, ilk koloniler hala Roma yönetimine yakın iken, *coloni* (*colonus* kelimesinin çoğul hali, erken çağların kiracı çiftçileri ve koloninin *-colonia-* üyeleri) ya da kolonilerde yaşayanlar, Roma vatandaşlıklarını muhafaza ettiler (a.g.e.). Kolonilerde yaşayanlar, *coloni*, yerel yönetimlerin mülklerini (*Ager publicus*), özel Lordların topraklarını ya da imparatorluğa ait arazileri kiraladılar (Martin Jones and Spawforth: 1999). Kronolojik olarak konuşursak, kolonilere varış zamanlarına göre kiralama politikaları özel mülk sahiplerinkinden farklıdır. Buna paralel olarak, vatandaşlık rejimi, hak düzenlemeleri ve Roma ile olan kurumsal ve dilbilimsel ilişkiler daha çok tarihsel döneme dayanır. Roma İmparatorluğu’nun yıkılmasından sonra İtalyan anakarası sayılan bugünkü coğrafi bölgede yer alan bağımsız şehir devletçikleri; Cenevizliler, Venedikliler, ..., vb. Roma İmparatorluğu’nun vilayetçilik uygulamalarını miras edindiler. O yüzden de her birinin kendi hakimiyetinde olan kolonileri ile ilişkileri farklı formlardaydı. Bu bağlamda Mağusa kalesinin Ceneviz kontrolünde olduğu tarihsel süreç ile adanın Venedik kontrolünde olduğu tarihsel süreçleri farklı değerlendirmek gerekir. Fakat bu ayrımı saplamak yalnız başına başka bir tez çalışması olacağından bu tez içerisinde kelimenin modern İtalyanca kökünden gidilerek araştırma yapılacaktır.

2.4.3.1 İtalyanca “*colonia*” Kelimesinin Bağlamları

Çizelge 2.7 İtalyanca “*colonia*” kelimesinin , İtalyanca sözlük açıklamalarının [35] İngilizce ve Türkçe tercümesi

İtalyanca Açıklama	İngilizce Açıklama	Türkçe açıklama
patto con cui il contadino è obbligato a coltivare la terra, condividendo i beni e le spese in proporzione variabile, secondo gli accordi.	in accordance with the agreements whereby the farmer is obliged to cultivate the land, share the goods and the costs in various proportions.	Anlaşmalara uygun olarak çiftçinin toprağı işlemek zorunda olduğu; elde ettiği ürünü ve maliyetini farklı oranlarda paylaştığı durum.

Çizelge 2.8 İtalyanca “*coloniale*” (*Colonia* kelimesinin sıfat hali) kelimesinin , İtalyanca sözlük açıklamalarının [36] İngilizce ve Türkçe tercümesi

1-Commercio Coloniale	Colonial Trade	Kolonyal ticaret
Possedimenti Coloniali	Colonial Possessions	Kolonideki mal ve mülk
2-Generi Coloniali	Goods and food from	Denizaşırı kolonilerden

	overseas colonies, as coffee, cacao etc.	gelen mallar ve yiyecek; kahve, kakao vb.
3- Commercio de' (generi) coloniali	Trade of colonials (goods)	Kolonyallerin (ürünlerin) ticareti

Çizelge 2.9 İtalyanca “*colónico*” (*Colonia* kelimesinin sıfat hallerinden) kelimesinin İtalyanca sözlük açıklamalarının [37] İngilizce ve Türkçe tercümesi

İtalyanca Açıklama	İngilizce Açıklama	Türkçe açıklama
1-Potendosi mutare queste.... da stato colonico a stato municipale.	Being able to change itself.... from colonial status to municipal status.	Kendini, koloni statüsünden yerel yönetime değiştirebilmek
2-Riguardante I coloni de' campi o la colonia	about the settlers on the fields or the colony	Arazilerdeki ya da kolonideki yerleşimciler hakkında
Nel primo caso. Famiglie coloniche, casa dove abitano	At the first case; Settlers families, homes they live in	İlk durumda; göçmenlerin aileleri, içinde yaşadıkları evler
Nel secondo. Legge colonica, sopra le relazioni tra possidenti e coloni	At the second case; Colonial Law about the relations between landowners and settlers	İkinci durumda; arazi sahipleri ve yerleşimciler arasındaki ilişkiye dair koloni yasaları
Parte colonica, che, della rendita, tocca al colono.	The income of the settler as part of the Colony.	Yerleşimcilerin koloninin parçası olarak gelirleri

Çizelge 2.10 İtalyanca “*colonia*” kelimesinin , İtalyanca sözlük açıklamalarının [38] İngilizce ve Türkçe tercümesi

İtalyanca Açıklama	İngilizce Açıklama	Türkçe açıklama
Presso gli antichi era gente mandata ad abitare in un paese con le stesse leggi della città che li aveva inviati: e lo consideravano ancora lo stesso luogo. Borgh. Orig. Fir. 13	The ancient people who were sent to live in a country with the same laws of the one who sent them: and they considered it the same place. Borgh. Orig. Fir. 13	Gönderildikleri yerle aynı kanunlara tabi oldukları ve aynı toprakların parçası sayılan ülkeye yaşaması için gönderilen antik insanlar. Borgh. Orig. Fir. 13
Rispetto ai municipi le colonie furono molto differenti, perchè queste nacquero primieramente dall'avanzare dei terreni nell'area e la gente nella città; Quindi quella repubblica, volendosi sgravare delle persone in sovrannumero, le mandava fuori a lavorare quei terreni, i quali con certe cerimonie e con molto ordine erano loro assegnati, e da questo furono detti coloni, e le città colonie. E. Col. Rom. 367	The Colonies were very different compared with the city sent them municipalities, because those (the colonies) were born by the advancement of the lands toward the county and the people in the city; so that republic wanted to dislodge supernumerary people, sent them to work in those lands, that with some ceremonies and much order were assigned to them, by that they (the people) were named Coloni, and the cities	Koloniler yerel yönetimlere nazaran farklıydılar, çünkü koloniler şehirlerde yaşayanların yerleşilmemiş topraklara doğru kayması ile oluştu. Bu yüzden devlet, insanları kolonilerde çalışmaya göndererek koloniye bir resmiyet kazandırıyor. Böylece şehirlerde gereğinden fazla yığılan nüfusu yerinden oynatarak dağıtıyordu , bu yeni şehirlere Koloniler ve orada yaşayanlara Koloni adı veriliyordu. E. Col.

	Colonies. E. Col. Rom. 367	Rom. 367
Discutendo ora sulle colonie, e iniziando dal nome, sembra che il nome stesso.... mostri che l'origine derivasse dal coltivare i terreni. Varch. Stor. 9. 341	Discussing now about colonies, and starting by the name, it seems that the name itself... shows us that its origin came from farming the lands. Varch. Stor. 9. 341	Kolonilerden söz etmişken; isminden başlarsak, kelimenin orijininin toprağı işlemekten geldiğini görürüz. Varch. Stor. 9. 341
Questa opinione, che Firenze fosse edificata da' soldati di Silla, è stata rivista...., confermando Questa opinione, che Firenze fosse edificata da' soldati di Silla, è stata rivista...., confermando assolutamente che era una colonia de' Romani, ma non già edificata dai soldati di Silla. Car. Eneid.1.26.	This opinion, that Florence was built by Silla's army, was corrected saying that it was completely true that it was Roman's colony, but not built by Silla's army. Car. Eneid.1.26.	Floransa'nın Roma kolonisi olduğu tam anlamı ile doğrudur. Ama şehir Silla'nın orduları tarafından inşa edilmedi. Car. Eneid.1.26.
1.(M.) Grande, antica, possente e bellicosa Colonia de' Fenici era Cartago.	Great, ancient, powerful and warlike Colony of Phoenicians was Cartago.	Kartaca Fenikeliler'in antik dünyadaki en büyük, güçlü ve savaşçı kolonisiydi.
2. Quelli che compongono la colonia.	Those who are the components of the colony.	Koloninin bileşenleri
3. La colonia inviò delegati.	The colony sent delegates.	Koloni elçiler gönderdi.
Coloniæ legationes	delegates of the colony	Koloninin elçileri
Colonia militare, agricola.	Military colony, agricultural	Askeri koloni, tarımsal
4. Oggi i geografi chiamano colonie i paesi al di là dei mari d'Europa governati dai paesi Europei; e si dicono ancora Colonie le nuove città costruite da uomini che andarono al di là dei mari lontano dalla loro patria. (Fanf.)	Today geographers call colonies the lands beyond European seas ruled by European countries; also are called colonies the new cities built by people that went beyond the seas far from their fatherland.	Coğrafyacılar bugünlerde kolonileri Avrupa denizlerinin ötesinde, Avrupa tarafından yönetilen topraklar olarak tanımlıyor. Aynı zamanda kendi topraklarından çok uzaklara yerleşip şehir kuran kişileri koloni diye tanımlıyorlar.

2.4.3.2 Roma Dönemi'nden Venedik Dönemi'ne Lefkoşa'nın Kolonyal Formu

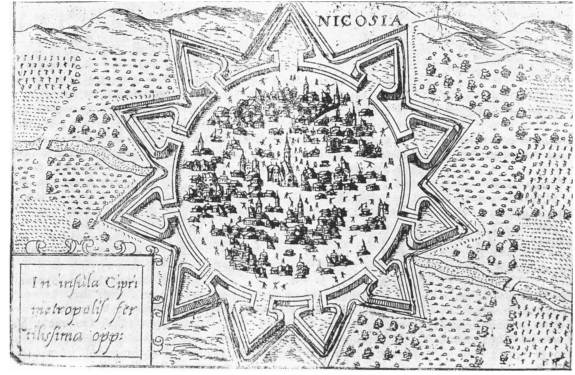
Şekil 2.29 Roma döneminde Lefkoşa; merkezde kale "castrum", çevreleyen tarımsal yapılaşma ve bölgesel ana ulaşım yönleri

Şekil 2.30 Lefkoşa'nın Lüzinyan dönemi ve erken Venedik yönetimindeki yapılaşması. Surlarla korumaya alınmış tarımsal alanlar

Şekil 2.31 Lefkoşa'nın Venedik yönetimindeki yapılaşması. Luzinyan surları Venedik surlarına, sur dışında kalan tüm alan da tarımsal alana dönüştürülüyor.

Şekil 2.32 Gamocio'nun (yaklaşık 1570) Lefkoşa'nın Osmanlı kuşatmasını anlatan çizimdeki askerleri tarımsal alanla yapılan çizim (1579). Kaybedilen Venedik kolonisinin Lefkoşa temsili.

Şekil 2.33 Venediklilerin inşa ettiği Lefkoşa şehir surları [39]

Şekil 2.34 Mağusa Kapısı, Lefkoşa, Kıbrıs (Fotoğraf Jean-Marc Allet) [40]

2.4.4 Osmanlıca “Müstemleke” Kelimesinin Bağlamları ve Etimolojisi

Bu araştırmanın amacı Osmanlıcada kullanılan *müstemleke* kelimesinin köklerinin herhangi bir şekilde Arapçada kullanılan koloni kelimesi karşılığı kelimeler ile bağı olup olmadığını anlamak içindir. Kıbrıs’ın Osmanlı vilayeti olduğu dönemi anlatır. O dönemde Kıbrıs’ın nasıl bir fiziki formunu temsil ettiğine Ek 4’ten bakılabilir.

Çizelge 2.11 “Müstemleke” kelimesinin Osmanlıca Türkçe açıklaması [41]

Kelime	Türkçe açıklama
Müstemleke*	- Başka bir devletin idaresi altında bulunan memleket - Hicret etmişlerle iskân edilmiş yerler - Sömürge

Çizelge 2.12 “Müstemleke” kelimesinin etimolojik kökü [42]

Kelime	En erken Türkçe örnek	Köken
Müstemleke	T&S 1892: müstemlekât muhacir iskân edilmiş ülke, koloni TDK 1945: müstemleke sömürge	< Ar mustamlak مَسْتَمْلَك [#mlk X mef.] mülk edinilmiş < Ar istimlāk اِسْتِمْلَاك mülk edinme → <u>istimlak</u> - Arapça kökten Türkçede türetilmiş modern sözcüklerdendir.

Osmanlıca *müstemleke* kelimesi Arapça kökü olan *mostamlak* (مَسْتَمْلَك) kökünden üretilmiştir. *Mostamlak* kelimesi Arapçada “sahip olunan” anlamına gelir. Kelime kökü ise *malek* (مَلِك) kelimesinden gelir ve Türkçede “sahip olan” anlamındadır. Bu noktada *malek*, mal sahibi (the owner) ile *mustamlık* (owner), kendini kanuni yollarla bir şeyin mal sahibi ilan eden arasındaki farkı anlamak gerekir. Çünkü *mustamlık* kelimesi mülkiyetle ilgili istimlak işlemine işaret eder ve devlet eliyle mal sahibine malı için cüzi bir miktar para ödenerek yapılır. Bu ödenen miktar, emlak piyasasının altında bir miktara denk gelir ve o yüzden de mal sahibi için avantajlı bir durum değildir. Her halükarda istimlak işlemi sonucunda mal sahibi olan *malek*’ten malı edinen güç, genelde devlet ya da yönetenler, *mustamlık* adını alır. Bu uygulama yeni yollar, tren rayları, dönüşüm projeleri vb. yatırımlar yapılacağında kanuni yollardan uygulanır. *Mustamlık* (مَسْتَمْلَك) Arapçada nesnesi olmayan bir isimdir (verb noun). Kelime, süreci gerçekleştirenin ismini (process noun) tarif eder. Aynı ağırlıktan olan kelime *mustamir* (the colonizer) ise hiçbir kanuni hakkı olmadan başkalarına

* Müstemleke kelimesi Osmanlılar’ın Arapça *mustamlak* kökünden esinlenerek icat ettikleri bir kelimedir. Bu yüzden de kelime diğer Türk dillerinde vardır: Azerice, Türkmençe, Özbekçe gibi. Müstemleke’nin çoğul hali müstemlekat olarak Farsça’da kullanılıyor. Bu daha fazla mülkler anlamında kullanılıyor bazen koloniler anlamına da geliyor. Farsça ve Arapçada sömürgeler için Müstamire kelimesi kullanılıyor.

*** T&S (1891) Antoine Tıngır & Kirkor Sinapian Fransızcadan Türkçeye İshlahat Lugatı Konstantiniy

*** TDK (1945-1998) Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük

ait arazileri aktif ya da pasif güç kullanarak işgal eder. Sonuçta **mostamlak** kelimesi; yeni bir kişi ya da etnik grup tarafından kanuni yollarla kontrolünü devralanı temsil ederken **Musta'amAr** kelimesi; zorla alınmış ve işgal edenin yaptıklarını temsil eder.

Çizelge 2.13 Osmanlıca müstemleke kelimesinin Arapça'da köken araştırması

Arapça Yazılış	Arapça Okunuş	İngilizce Karşılığı	Türkçe Karşılığı
مالك	malek	The owner	sahip olan
ملك	malaka	Owned (v)	sahibiydi
مستملك	mostamlak	Owned by the new owner or the one who took it from the original owner by law	yeni bir kişi ya da etnik grup tarafından kanuni yollarla kontrolünü devralanı (sahip olunan)
مستملك	mustamlak	the new owner or the one who took it from the original owner by law	kendini kanuni yollarla bir şeyin mal sahibi ilan eden (istimlakı gerçekleştiren)
استملك	Istamlak istimlak stimlak	Acquisition (but in the sense of the previous explanation)	istimlāk
مستعمر	musta'amar	colonized	zorla alınmış veya işgal edileni (kolonileştirilen)
مستعمر	mosta'amir	colonizer	başka birinin toprağına izinsiz işgal edip, inşa eden anlamında kullanılır. (koloni eden güç)

Arapça kelimelerin sadece kökleri değil aynı zamandan kelimelerin ağırlıkları (weights) vardır. Bunlar kelimelerin geçmiş zaman fiil çekiminden türetilirler. Örneğin **mus-tam-lik** kelimesi ise **mus-taf-e'l** ile aynı ağırlıkta, **mus-ta'-mer** kelimesi ise **mus-taf-e'l** aynı ağırlıktadır. Her iki kelime de **mus-taf-e'l** ile aynı ağırlıkta olduğu için **mus-tam-lik** ve **mus-ta'-mer** kelimeleri de aynı ağırlıkta sayılırlar. Aynı zamanda her ikisi de nesneleri olmayan birer isimdirler. Fakat kelimelerin aynı ağırlıkta olmaları farklı anlamlarına etki etmez, yalnızca nasıl ve nerede kullanıldıklarını etkiler. Böylece her iki kelime de durumu oluşturan öznelere yaptıkları süreci tarif eder. Fakat aynı kaynaktan geldikleri anlamına gelmez. **Mus-tam-lik** sahip olan anlamında kullanılır. **Mosta'mir** başka birinin toprağına izinsiz inşa eden anlamında kullanılır. Arapçadaki **mosta'amir** kelimesi birinin malını ya da arazisini yasa dışı olarak işgal etmesi anlamında kullanılmaktadır. Bunu yaparken bir gücün kullanıldığını anlatır.

Başka bir örneğe bakacak olursak; **mostamlık** ve **mostamlak** aynı kökten gelmezler ve Arapçada kelime kökü tarif edilmez, çünkü kelimenin birkaç geçmiş zamanı alınarak ulaşılan,

al-masdar (لمصدر) kelimenin kaynağına işaret eder. Bu durumda geçmiş zamanda aynı kelime basit formlardan kelimenin şekli değiştirilerek ayrışabilir. Bu, ön ek ekleyerek yapılan değişime benzer. Böylece kelime yeni bir ağırlık ve anlam kazanır. Örneğin *istamlaka* (başka birinin ardından bir mala sahip olan) gibi büyük bir kelime olabileceği gibi *malaka* (sahibiydi) gibi daha küçük bir anlam da kazanabilir. Arapçadaki kelimelerin ağırlık meselesi ise kelimelerin aldıkları form olarak düşünülebilir. Bu ağırlıklara göre de aynı ağırlıktaki her kelimeye belli kurallar uygulanır. Böylece kelimelerin birbirleri ile benzerlikleri sadece kullandıkları halde aldıkları formla oluşur. Çünkü aynı ağırlıktadırlar. Özne, nesne ve yüklem formlarındaki bu benzerlik, onların kaynaklarındaki benzerlikten dolayıdır. Ortak noktaları ise her iki kelimenin de sesli karakterler içermemesi ve üçer karakterlerinin de sessiz harf olmasından kaynaklanır.

Arapçada aynı kelimenin altına ve üstüne farklı özel karakterler eklenerek kelime farklı telaffuz edilebilir. Arapçada *tashkeel* adındaki bu ekler Latin dillerinin bazılarında karşımıza çıkar ve (a) (e), (o) ve (u) gibi karakterlerin üzerine eklenen inceltme ve uzatma işaretleri gibi kullanılır. Benzer olarak Arapçada, bu özel ekler kelimenin anlamını da değiştirirler. Örneğin *ست عمر* kelimesi *moustamar* (a) olarak telaffuz edildiğinde kolonize etmek anlamına gelir. Ama (a) yerine (i) kelimesi ile *moustamîr* (i) olarak telaffuz edildiğinde kolonize eden ülke anlamına gelir. Aynı şekilde *مالك* kelimesi uzun bir [a] sesi ile telaffuz edildiğinde mal sahibi anlamına gelir. Fakat [a] sesi kısa telaffuz edilirse aynı kelime *malek* (مَلِك) yani Kral anlamına gelir. Yine aynı kelime, Tashkeel eklenerek, bir nevi Türkçedeki inceltme işaretleri gibi, çok daha farklı anlamlara ulaşılabilir. Hatta bu eklentiler kelimenin yapısını değiştirip isimden bir yükleme dönmesini sağlayabilir ve sahip olunmuş (geçmiş zaman, [owned]) ya da sahip olunan (geçmiş zaman zamiri, [owning]) anlamlarını da türetir.

Çizelge 2.14 “*Müstemleke*” kelimesine karşılık kullanılan diğer Osmanlıca kelimeler [43]

İsti'mar	- Bir yeri imar etmek. Bir yerin mâmurluğunu istemek. Müstemleke yapmak, sömürgeleştirmek. İstimlak etmek.
Müsta'mer	- Muhacir yerleştirilerek imar edilen yer. Müstemleke, sömürge.

Çizelge 2.15 “*İsti'mar*” kelimesinin Türkçe açıklamasında yer alan “*mâmurluk*” kelimesinin Türkçe anlamları içerisindeki diğer Osmanlıca karşılıkları [44]

Abadî	- Bayındırlık, mâmurluk, şenlik. - İmar edilmiş olan. - Hindistan'ın Devlet-âbad şehrinde ipekten yapılmış bir yazı kağıdı.
İmaret	- Mâmur etmek, şenlendirmek. Mâmurluk. - Hayrat için fakirlere yemek verilen yer. (Bak: Amâir)

Çizelge 2.16 “*Abadî*” kelimesinin Türkçe açıklamasında yer alan “*imar*” kelimesinin Türkçe anlamları içerisindeki diğer Osmanlıca karşılıkları [45]

Abadan (Farsça kökünden türemiş)	• Mâmur, şen. • İmâr edilmiş.
Abadî	• Bayındırlık, mâmurluk, şenlik. • İmar edilmiş olan. • Hindistan'ın Devlet-âbad şehrinde ipekten yapılmış bir yazı kağıdı.
Amare	• (C.: İmâr) Fes gibi başa giyilen nesne.
Amir	• Mâmur eden, harâbelikten kurtaran, şenlendiren. • İmâr olunmuş. • Devlete âit, mirî.
Ammar	• Bayındırlaştırıcı, imar eden.
Beyaban (Farsça kökünden türemiş)	• Çöl. Sahra. • İmar olunmamış arazi. • Kır.
Bilâd-ı Âmire	• İmar edilmiş, yapılmış beldeler. • Devlet idaresindeki yerler.
Cebbar	• (Sıfat-ı İlahiyedendir) İstedğini mutlak yapan, dilediğine muktedir olan. Büyüklük, azamet ve kudret sahibi. İmar eden Cenab-ı Hak. Kullarını ıslah edip tevbeye götüren Allah Teâlâ Hz.leri (C.C.) • Zâlim, gaddar, müstebid, mütemerrid insanlar da bu sıfatla tavsif edilir. Meselâ; Cengiz, cebbar ve gaddar bir devlet adamı idi. • Koz: Gökyüzünün cenubunda bulunan bir yıldız kümesi.
Ekerat	• Ziraat ve imar için, sahiplerinin rençberlere verdikleri arazi.
İktaat	• (İktâ. C.) Sahibi olmayan ve üzerinde imaret eseri olmayan yerlerden olup, ulûlemler tarafından istihkak sahibine imar ve inşa etmesi için tahsis olunan arazi.
İsti'mar	• Bir yeri imar etmek. Bir yerin mâmurluğunu istemek. • Müstemele yapmak, sömürgeleştirmek. İstimlak etmek.
Me'hul	• Ma'mur, imar edilmiş.
Mi'mar	• İmar eden. Hüner sâhibi. İnşaat plânlarını yapan ve bunların kurulmasına bakan san'atkâr. Binâ inşa eden mühendis.
Nevabit	• (Nabite. C.) Nebatlar. Bitkiler. • İmar ve ihdas. • Dünya ahvâlinden habersiz. • Taze, genç kimse.
Umran	• İmar ile şenlendirilmiş olan. Bayındırlaşmak. Medenilik. Saâdet. Mutluluk.

2.4.5 İngilizce “colony” Kelimesinin Bağlamları ve Etimolojisi

Çizelge 2.17 İngilizce “colony”, “colonize” ve “colonization” kelimelerinin etimolojik kök şeması [46]

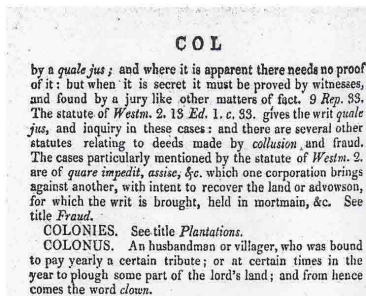
İngilizce Açıklama	Türkçe Açıklama
derived from the Greek suffix -izein, -ίζειν	Yunanca sondan eklenen -izein, -ίζειν ekinden
derived from the Latin suffix -izare	Latince’de sondan eklenen -izare ekinden
derived from the Old French suffix -iser	Eski Fransızca’da sondan eklenen -iser ekinden
using the English suffix -ize	İngilizce sondan eklenen -ize eki
the English word <i>colonization</i>	İngilizce <i>colonization</i> kelimesi
derived from the English word <i>colonize</i>	İngilizce <i>colonize</i> kelimesinden
derived from the English word <i>colony</i>	İngilizce <i>colony</i> kelimesinden
derived from the Latin word <i>colonia</i>	Latince <i>colonia</i> kelimesinden
derived from the Latin word <i>colonus</i>	Latince <i>colonus</i> kelimesinden
derived from the Late Latin word <i>colere</i> ¹	Geç Latince’de <i>colere</i> kelimesinden
derived from the Proto-Indo-European root <i>*k^wel-</i>	İlkel Hint Avrupa kökünden <i>*k^wel-</i> kelimesinden

İngilizce colony kelimesi Proto-Indo-European **k^wel-* “dolanmak (to revolve), hareket etmek (move around), ikamet etmek (yerleşmek, hayat sürmek),... (dwell)” kökünden türemiştir. Aynı kök benzer şekilde, kök hecenin tekrarı kelime kökünün başına eklenerek “**k^w(e)-k^wl-o-*” Sanskritçe’de “çakra” “enerji merkezi, kontrol merkezi, dümen,... (wheel)” anlamına gelen kelime oluşmuştur. (/k^w/ hecesi ön sesli olarak /c/, orta /k^w/ hecesi /k/ ve /l/ de /r/ olarak çakra ya dönüşmüştür.) **k^w(e)-k^wl-o-* kelimesi ise Proto-Germanic **χweχ(w)ula-* ve eski İngilizce köklerden *hweozol*, sonra *hwēol* ve günümüzdeki “wheel” kelimesi oluşmuştur. Aynı şekilde **k^w(e)-k^wl-o-* kelimesinden Yunanca κύκλος *kuklos* “circle” ve “cycle” kelimelerine ulaşırız. Latince de ise **k^wel-* kökünden *colere*, *cultus* “toprağı işlemek,.. ‘to till’ kelimelerine ulaşırız. Kelimenin “-o-” formundan **k^wol-* ise “collar” Latince *collum* “boyun,..., ‘neck’ kelimesine ulaşırız[47].

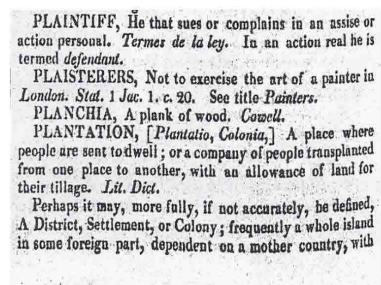
Çizelge 2.18 İngilizce “colony”, “colonial”, “colonist” ve “colonize” kelimelerinin etimolojik kökenleri [48]

İngilizce Açıklama	Türkçe Tercüme
colony	koloni
late 14c., "ancient Roman settlement outside Italy," from L. colonia "settled land, farm, landed estate," from colonus "husbandman, tenant farmer, settler in new land," from colere "to inhabit, cultivate, frequent, practice, tend, guard, respect," from PIE base <i>*k^wel-</i> "move around" (source of L. -cola "inhabitant;" see cycle). Also used by the Romans to translate Gk. apoikia "people from home." Modern application dates from 1540s.	geç 14.yy civarı, “İtalya dışındaki Antik Roma yerleşkeleri,” Latince colonia kelimesinden “yerleşilmiş arazi, çiftlik, mülk,” colonus kelimesinden “çiftçi, kiracı çiftçi, yeni bir arazide yerleşik,” colere kelimesinden “iskan etmek, ekip biçmek, sıklıkla, pratik yapmak, hizmet etmek, koruma, saygı duymak” <i>*k^wel-</i> kökünden türemiş PIE kelimesinden “dolanmak” (Latince kök -cola “ikamet eden kimse” cycle’a bakınız.) Aynı zamanda Romalılar tarafından Yunanca apoikia “yurttan

	insanlar.” Kelimenin modern kullanımı 1540'lara dayanır.
colonial (adj.)	kolonyal (sıfat)
1756, from L. colonia (see colony) + -al (1), or directly from colony on model of baroninal. Meaning "from or characteristic of America during colonial times" is from 1776. The noun meaning "inhabitant of a colony" is recorded from 1865.	1756, Latince'den colonia (bak. koloni) + -al (1), ya da direkt olarak baroninal model alınarak colony'den. Anlamı 1776 tarihli "Amerika'dan ya da koloni döneminin karakteristiğinden"dir. Kelimeni isim hali "kolonideki yerleşik" olarak 1865'de kaydedildi.
colonist	koloni kuran, kolonide yaşayan, kolonist
1701, "colonizer," from colony + -ist.	1701, "kolonileştirici," colony + -ist.'den
colonize	koloni kurmak
1620s, "to settle with colonists," from stem of L. colonus "tiller of the soil, farmer" (see colony); in sense "to make another place into a national dependency" without regard for settlement there by 1790s (e.g. in reference to French activity in Egypt or British work in India), and probably directly from colony. No principle ought ever to be tolerated or acted upon, that does not proceed on the basis of India being considered as the temporary residence of a great British Establishment, for the good government of the country, upon steady and uniform principles, and of a large British factory, for the beneficial management of its trade, upon rules applicable to the state and manners of the country. [Henry Dundas, Chairman of the East-India Company, letter, April 2, 1800]	1620'ler, "koloni kuranlarla yerleşmek," Latince colonus "toprağı işleyen, çiftçi" kelimesinin kökünden (bak. koloni); 1790'lardaki anlaşmayı dikkate almadan "başka bir yeri ulusa bağımlı hale getirmek" anlamında (Örneğin Fransızların Mısır'daki ve İngilizlerin Hindistan'daki faaliyetleri) ve muhtemelen doğrudan colony kökünden. Hindistan'ın büyük bir İngiliz yerleşiminin geçici ikametgahı olduğuna, ülkenin istikrarlı ve yeknesak prensipler üzerine iyi yönetilmesi ve ticari çıkarlar sağlaması için kurallarına ve karakterine uyumlu yönettikleri fikrine karşı hiçbir düşünceye prensipte dahi tolerans gösterilmemelidir ya da bu fikre göre göre davranılmamalıdır. [Henry Dundas, Doğu-Hindistan Şirketi Direktörü, mektup, 2 Nisan 1800]

Şekil 2.35 İngiliz Hukuk Sözlüğü (1820), "Colonies" kelimesinin açıklaması

Şekil 2.36 İngiliz Hukuk Sözlüğü (1820), "Plantation" kelimesinin açıklamasından kesit. (Tüm açıklama için EK 5'e bakınız.)

2.4.6 Türkçe “koloni” Kelimesinin Kullanımı ve Etimolojisi

Çizelge 2.19 Türkçe “koloni” kelimesinin etimolojik kökeni [49]

Kelime	En erken Türkçe örnek	Köken
koloni	Bahaettin M. (Toven) (1924), <i>Yeni Türkçe Lugat</i>	~ Fr colonie a.a. ~ Lat colonia tarım işletmesi, işlenmek üzere açılan arazi, koloni < Lat colere, cult- toprağı işlemek, ekip biçmek << HAvr *k ^w el- toprağı işlemek, ekip biçmek, iskân etmek <u>EŞKÖKENLİLER:</u> Lat colere: koloni, kolonya, kült, kültive, kültür
kolonya	ed. Akbayer, N.(2005), ARasim 1899 Ahmet Rasim <i>Şehir Mektupları</i> (1897-1899)	~ Fr eau de cologne "Köln suyu", Köln kentinde 1709'dan itibaren Johann Maria Farina ve varisleri tarafından üretilen alkollü esans < öz Cologne Almanya'da bir kent, Köln << Lat Colonia Agrippinensis a.a. < Lat colonia koloni → <u>koloni</u>
kült [50]	Bah 1924	~ Fr culte mezhep ve ibadet usulü, dini töre ve törenler << Lat cultus işleme, ekip biçme < Lat colere, cult- toprağı işlemek, ekip biçmek → <u>koloni</u> • “Mezhep, tarikat” anlamı güncel İngilizce kullanımdan alınmıştır.
kültive [etm [51]	20. yüzyılın ikinci otuz yılı	~ Fr cultiver terbiye etmek, yetiştirmek ~ OLat cultivare toprağı işlemek → <u>kült</u>
kültür	Bah 1924	~ Fr culture 1. toprağı ekip biçme, tarım, 2. terbiye, eğitim ~ Lat cultura a.a. → <u>kült</u>

Çizelge 2.20 “Koloni” kelimesinin Osmanlıca Türkçe sözlükteki açıklaması [52]

Kelime	Türkçe açıklaması
Koloni (Farsça kökünden türemiş)	- Bir ülkenin, sınırları dışında işgal ettiği ve yönettiği ülkeye sıkı bağlarla bağlı arazi. - Başka bir memlekete yerleşmeğe giden göçmen topluluğu veya bir topluluğun yerleştiği yer. - Bir memlekette bulunan yabancılar topluluğu.

Çizelge 2.21 Türkçe “koloni” kelimesinin TDK sözlüğünden seçilmiş açıklamaları [53]

Türkçe Kelime	Köken	Açıklama
koloni (Güncel Türkçe Sözlük)	Fr. colonie	a. (1 ince okunur) 1. Sömürge. 2. Göçmen topluluğu veya bu topluluğun yerleştiği yer. 3. Bir ülkede bulunan küçük yabancı topluluğu: Ankara'daki Alman kolonisi. 4. hay. b. Birlik durumunda yaşayan aynı türden organizmaların oluşturduğu topluluk.
koloni	Fr. colonie	1. Sömürge, müstemleke: Ş... epeyce mühim bir ‘koloni’ yani

(Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü)		müstemleke teşkil eylemiş bulunduğu Almanya’da bile...’ - Ahmet Midhat Efendi, Gürcü Kızı Yahut İntikam, 97. § ‘Başlıca kolonilerini ve imparatorluk menfaatlerini kaybetmiştir.’ -Peyami Safa, Sosyalizm-Marksizm-Komünizm, 155. § ‘Millî muharebelerin arkasından koloni harpleri geliyor.’ -Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Bir Sürgün, 159. § ‘Korinthos’luların Atina’lıların onların kolonisi olan Peteidoia’yı ve içeride bulunan Korinthos’lularla Peloponnessos’luları muhasara ettikleri, Atinalı’ların Peloponnessos’lulara karşı olanı da, bunların, Atina’lılarla müttefik ve onlara haraç veren bir şehri ayrılmaya tahrik ettikleri ve oraya gelerek Peteidoia’lılarla beraber onlara karşı apaşık harp ettikleri idi.’ -Nurullah Ataç, Söyleşiler, 281. 2. Göçmen topluluğu veya bu topluluğun yerleştiği yer. 3. Bir ülkede bulunan küçük yabancı topluluğu: § ‘Bütün ecnebi kolonisi ve onlarla münasebette olan Türk muhitleri son derece güzel ve kibar buldukları İtalyan diplomatlar...’ - Ahmet Hamdi Tanpınar, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, 162. 4. Birlik durumunda yaşayan aynı türden organizmaların oluşturduğu topluluk. 5. Grup: § ‘Sanat ve kültür kolonimiz öyle istediği için estetik konusunda uzmanım ya’ -Adalet Ağaoğlu, Bir Düşün Gecesi, 25.
Koloni (BSTS / İktisat Terimleri Sözlüğü 2004)	İng. colony	1. Bir ülkede göçmenlerin topluca oturdukları ya da yerleştikleri yer. 2. (colonist, colonials, settlers, pioneers, colony) Sömürgelere ve yerleşime açılan denizaşırı topraklara gelip yerleşen göçmenler. 3. bk. sömürge
Koloni (BSTS / Tarih Terimleri Sözlüğü 1974)	İng. colony	Başka bir ülkeye yerleşmeye giden göçmen topluluğu ya da bu topluluğun yerleştiği yer.
Koloni (BSTS / Zooloji Terimleri Sözlüğü 1963)	İng. colony	(Lat. colonia = çiftçi) Sıkı bir birlik halinde yaşayan aynı türe ait organizmaların yaptığı topluluk.

Çizelge 2.22 Türkçe “sömürge” kelimesinin etimolojik kökeni [54]

Kelime	En erken Türkçe örnek	Köken
sömür[mek]	[ETü] UyB [*] , Kaş x ^{**} sünür-/simür- yutmak [TTü] Men xvii ^{***} sünür- gürültü ve aceleyle yemek [YTü] CepK 1935 ^{****} sömür- istismar etmek	< ETü sün- [Uy, Kaş xi] içine girmek, sinmek, hazmedilmek +Ur- → <u>sin-</u> • “Görgüsüzce ve gürültüyle yemek” anlamında halk dilinde kullanılan fiil, Dil Devrimi döneminde yeni bir anlam ve fonetikle yazı diline ithal edilmiştir. Yeni anlamın Osm <i>semere/istismar</i> < Ar #θmr grubundan serbest çağrışım yoluyla türetildiği açıktır.
sömürge	[YTü] CepK 1935 müstemleke	< Tü sömür- +gA → <u>sömür-</u>
sömürü	[YTü] TDK 1974 sömürme işi	< Tü sömür- +I → <u>sömür-</u>

Çizelge 2.23 “Semere”, “istismar” ve “müsmir” kelimelerinin anlamları ve kökenleri

Kelime	En erken Türkçe örnek	Köken
semere [55]	KTS xiv ^{*****}	~ Ar θamara [†] شمرة [#θmr mr.] ürün, meyve < Ar θamara شمر ürün verdi <u>EŞKÖKENLİLER:</u> Ar #θmr: istismar, müsmir, semere
istismar [56]	Bah 1924.*****	~ Ar istiθmār استثمār [#θmr X msd.] yararlanma, kullanma, sömürme < Ar θamara شمر ürün verdi → <u>semere</u>
müsmir [57]	Men xvii	~ Ar muθmir مثمّر [#θmr IV fa.] ürün veren, semereli < Ar iθmār اثمār [IV msd.] ürün verme → <u>semere</u>

Nişanyan’a göre “sömürge” kelimesi *sömür[mek]* “Görgüsüzce ve gürültüyle yemek” anlamında halk dilinde kullanılan fiil kökünden, Dil Devrimi döneminde yeni bir anlam ve fonetikle yazı diline ithal edilmiştir. Kelimenin yeni anlamı ise Osmanlıca *semere* ve *istisamar* kelimelerden alınmıştır. Bu tanımlama üzerinden *semere* ve *istismar* kelimeleri incelendiği zaman ise onların da Arapça *θamara*, ürün, meyve, ürün verdi, *istiθmār*, yararlanma, kullanma, sömürme köklerine dayandıklarını görürüz. Diğer bir “eşkökenli” Arapça kelime ise *muθmir* olarak verilmektedir. Bu kelime ise ürün veren, semereli anlamlarındadır.

* UyB x: Uyгурca Budist metinler ; Gerard Clauson ve Marcel Erdal’dan

** Kaş xi: Mahmud el-Kaşgarî *Divan-i Lugat-it Türk* [y. 1070]; ed. Besim Atalay TDK 1941

*** Men xvii: Franciscus Meninski *Thesaurus Linguarum Orientalium* [1680]; tıpkıbasım Simurg 2000

**** CepK 1935: *Osmanlıcadan Türkçeye Cep Kılavuzu*

***** KTS xiv: *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, ed. Toparlı, Vural & Karaatlı TDK 2003

***** Bah 1924: Mehmet Bahaettin (Toven) *Yeni Türkçe Lugat*

3 KAVRAMSAL ÇERÇEVE

3.1 Koloni

Spivak “*colony*” kelimesinden ilk kez “*colon*” - sürmen, çiftçi, yetiştiren ve bunlardan türeyerek yeni bir ülkede yerleşimci anlamlarıyla kullanılmıştır diye bahseder ve şöyle devam eder: Böylece uygarlık ve kültür arasındaki farklılıktan şehirler ve ülkeler arasındaki fark, eski Roma vatandaşının statüsünün uygarlıkla ilişkisi, şehir ve tarımsal kültür, doğadan büyüyen bahçecilik onore edilmiştir. Sıralanan ilişkiler nerdeyse koloni ve kanton arasındaki farka tekabül eder. Halbuki daha önce yerleşilmemiş bir yere yerleşmekten bahsedildiği zaman kolonizatör orayı uygarlık izi olmayan bir dünya kabul eder ve yazıtlarını, diğer bir anlamda kurallarını oluşturmayı amaçlar. Bu algıyla biz eğer Avustralya ismini kabul eder ve kullanırsak, kolonizatörün dilini konuşmuş oluruz. Ama Avustralya kendini marjinalleştirip bunu görmezden gelerek koloni hissedemez. Ancak kendine Avustralya ismini taktığı görmezden gelerek koloni hissedemez. Ancak kendine Avustralya ismini taktığı zaman ve biz onu tarif ettiğimiz gibi isimlendirdince, kolonize olandan çok kolonizatörü tanımlamış oluruz. Avustralya’nın, 19. yüzyılda ilk İngiliz feministlerin kendilerini köle olarak tanımlayıp marjinalleştikleri gibi kendine koloni ismini takması da bir tercih, marjinalleşme ve kabuldür. Eğer gerçekten Avustralya tanımlanırsa, o oranın ismi olur. Ama yine de kendini kolonizatörün bir kantonu ya da kolonisi olarak düşünmek arasında büyük bir fark vardır. (Spivak 1990:129)

Koloni kelimesi Spivak’ın tarif ettiği kökün, Latin merkezli bakış açısı ötesinde anlamlara ve formlara sahiptir. Koloni ve Vilayet farkına değinmesi onun farklı kültürlerdeki farklı algılamaları ve kelimelerin anlamlarının farklı tarihi süreçlerden geçmiş farklı uygulamaları sonucunda ulaştığı farklı kavramsal açıklamaları tarif etmeye yetmemektedir. Koloni kelimesi Proto-Indo-European “**k^wel-*”dolanmak (to revolve), hareket etmek (move around), ikamet etmek (yerleşmek, hayat süremek),... (dwell)” kökünden türemiştir. Spivak ise kelimenin Roma merkezli Latin kökünden giderek ve Sanskritçenin de içinde olduğu Proto-Indo-European kökten yola çıkmayarak bir anlamda kendi kökünden uzaklaşmıştır, koloni kelimesinin tarifini eleştirmeye çalıştığı batı içinden tarif etmektedir ve kendisi, kendisinin maruz kaldığı batı kültürel kolonizasyonunun kurbanı olmaktadır; tam da kendi tarif ettiği gibi kolonizatörün dilini kendi konuşmaktadır. Bir anlamda Hindistan’ı (India), *Hindustan* ya da daha da eski bir ismi ile çağırmamaktadır ve *Australya*’yı Avustralya olarak çağırarak anlamında verdiği örneği kendi içselleştirmektedir. Bu yüzden de Roma’ya işaret etmesi ve Koloni - Vilayet farkından bahsetmesi rastlantı değildir. Tezini bunun üzerine kurarak

Makedon Alexander'ın fethedip ondan sonra Antik Yunanlıların kurduğu ve özellikle Pakistan'da bulunan "*apoikia*" benzeri fikirler etrafında kurulmuş melez toplum kalıntılarını ötekilemektedir. Bir anlamda kendi kolonyal tarifini sadece yeni toprağı işgal eden çiftçi, yani Roma'da yaygın olarak kullanılan kolonizasyon biçiminden kurmaktadır. Bunu da fikir olarak İngilizlerin koloni fikrinin kökünü oluşturmalarından dolayı yapmaktadır. Çünkü İngiliz İmparatorluğu, eğer Amerikan yerlilerini saymazsak, birçok el değmemiş toprağı, özellikle Kuzey Amerika'ya koloniler kurmuştur. Fakat bunun Roma'daki tarihsel kolonizasyondan en büyük farkı, Roma'da koloniyi kuranın Roma vatandaşı olan eski Roma askerleri oluyor olmasıdır; bu yerleşimlerin günümüzde de bilinen örneğı Almanya'daki Köln ile İngiltere'deki Lincoln kentleridir ve her iki şehrin ismi kendisini var eden tarihsel nedeni ve süreçleri ortaya koymaktadır. Romalıların emekli askerlere bu şekilde koloniler kurdurmaları hem politik hem ekonomik hem de stratejik önem taşımaktadır. En temeldeki amaç ise merkezin gücünü Roma kökenlilerin melezleri ile vilayetlerinde hissettirmek, otoriteyi sağlamak ve bir yandan da kendi kültürel kolonizasyonunu yani Romalılaştırmayı gerçekleştirmektedir. Fakat herkese Roma vatandaşı olma hakkını vermeyerek de toplum içerisinde de hem hiyerarşiyi hem de ötekilemeyi kurmaktadırlar. Bir diğer yanda da oradaki vatandaşlık kavramının kimi içerde tutup kimi dışarıda bıraktığı Antik Yunan'daki Yunan olmayanların "barbar" olmaları fikri üzerine kurulmaktadır. Buna benzer şekilde de İngiliz İmparatorluğu'nda "*colony*" kelimesi 19. yy sonuna kadar "*Plantation*", ürün verecek ekilmiş yer gibi yeni topraklara yerleştirilmiş ama sürülmüş suçluların çalıştırıldığı işletmeler anlamında kullanılmaktadır ve bu fikirsel olarak Romalıların ekonomik bir araç fikrine daha yakındır. Yoksa istenmeyenlerin İngiliz İmparatorluğu merkezi olan İngiltere ve diğer kolonilerden Kuzey Amerika'ya gönderilmesi fikri anlamında, daha ziyade Antik Yunan'da "*apoikia*"'ya yani koloniyi oluşturan ve genelde metropoliste istenmeyenlerin yeni koloniyi var edenler olarak koloniye gönderildiğı duruma işaret etmektedir. Bu yüzden de Spivak, Antik Yunan kolonyal fikrinin Ulus Hindistan'da ortaya çıkan melez duruma nasıl eklemlendiğini açıklamayarak, Pakistan'ın da dahil olduğu eski Hindistan'daki toplumsal alanı kuran sosyal kurguları ve koloni kavramını melezleştiren kültürleri dışlamakta ve koloniyi kavramsal olarak homojenleştirmektedir. Sadece mesken olarak el değmemiş toprağı yerleşenin teorik kurgusu ne şu anda Hindistan'daki durumu ne de Avustralya'dakini açıklayamaz. Sadece tek bir bakış açısı üretir, bu da Spivak'ın kendi kültürel alanı olan Hindu merkezli bakış açısından olaya yaklaştığını gösterir ve en basitinden Pakistan'ı ötekiler

* Bu melez kurguların en önemlilerinden bir tanesi Greko-Bactrian kralı Demetrius'un Sirkap'ta (günümüz Pakistanı'nda) Antik Yunan Hippodamian planı temelinde birçok yerel formu da içine karıştırarak kurduğu şehirdir. [58]

sınıfına koyarak şu anki ulus-devleti tarif eden Post-Kolonyal Hindistan topraklarını ilgilendiren kolonyal tarihi teorize eden bir tariftten öteye geçemez.

3.2 Kolonizatör

Kolonizatör, kendi toplumsal kurgusunun var olduğu alana yakın ya da uzak coğrafyalardaki bir toprak parçasını, üzerindeki yaşayanlar ile birlikte kendi güç ve politik ilişkiler ağının parçası yapan güç olarak tanımlanabilir. Böylece kolonizatör, farklı dönemlerde, farklı koşullarda tanıdığı ya da tanımadığı bir gruba kendi yönetsel algısı içerisinde yaşama alanı sağlayan güç olarak bir yarar ilişkisi kurar. Bu tanım, doğu-batı ayrışması merkezli algılanan ilişkiler ötesinde, günümüze kadar var olmuş tüm farklı koşullardaki kolonizasyonları organize edenleri de birer kolonizatör olarak düşünür. Günümüzde de cumhuriyet ve demokrasi merkezli ulus devletler ekseninde farklı formlarda emperyal bir kurgu mevcuttur. Bu tezde ilgilenilen kolonizatörler ise; yoğun olarak dünya siyasi arenasında birbirinden haberli olarak belli bir ilerleme, öğrenme ve öğretme kurgusunda, keşfedilen dünyayı yönetme derdinde olan Rönesans sonrası Avrupa merkezli imparatorluklardır. Bu süreçte, kendi yaşamsal organizasyonları içerisine kendi ihtiyaçlarını, yönetsel arzularını ve keşfedilmeyeni bulup yararlanmak odaklı meraklarını gidermek, yeniliklerle şekillendirmek amacıyla belirli bir coğrafyayı ve varsa ona bağlı bir toplumu kendilerine işe yarar şekilde kendi politik alanına katan Avrupa merkezli bu güçlerin Rönesans'la birlikte bilim, din, toplumsal kurgular, ..., vb. dünyayı tarif edişlerde yaşandıkları zihinsel değişikliklerden, yani farklı toplumların kendi içerisinde sağladığı çoğullukları ve krizleri kendilerinden dışarıya açarak / taşıyarak ve yaşanan değişimleri tüm dünyanın problemi haline getirerek herkesi bu değişimin parçası olmaya zorlayan ilişkiler bütününden bahsedilebilir. Bu anlamda kolonizatör, dünyada ya da bazı bölgelerde değişen varoluş koşullarını yayan “virüs”ün taşıdığı politik, askeri, ekonomik ilişkiler zincirini yeniden kurgulayan bir zincirdir. Bu zincir kendi kolonizasyonunu kurgularken bir diğerinin yaptıklarını melezleşme ile edinebileceği gibi, kendi kurduklarını etki alanındaki toplumlara da dayatabilir ama her koşulda ortaya çıkan yeni alan farklı melezlerin, yeni kurgu içerisinde yeni ilişkilerin tanımlandığı yönetsel bir durumdur.

3.3 Kolonizasyon

Geleneksel anlamda kolonizasyon; Avrupa'nın genişlemesi olarak okunur. Fakat bu bir yanılsamadır. Çünkü Avrupalılar Avrupa'nın genişlediğini düşünmez, sadece kendilerinden alt seviyelerde, 3. Dünya olarak tanımladıkları grupların ve coğrafyaların Avrupalıların

yönetimine geçtiğini, yeni dünya düzenine eklemlendiklerini ve onların bulundukları coğrafyanın verimli olarak kullanılmaya başladığını düşünür. Kolonizasyon sürecinde ise, kolonizatör kendi içinden grupları verimliliği artırmak için koloniye yerleştirir ve böylece kolonizasyon anlam kazanır. Bir diğer yandan, kolonizatörden grupların kendi yaşam alanlarından koparak koloniye yerleşmesi ve azınlık fakat yönetici güç hissi sayesinde yeni sahiplik kurgusu tohumları atılır ve kolonize olan toprak parçası daha önceden onunla aynı ilişkiyi kuran yerlilerden arınır. Toprak ve sahiplik ilişkileri kolonizatörden gelenler için kopuş ve yeniyi bağlanmış, eskiye bir özlem ve yeniyi onun gibi yapma derdi ile yoğrulurken, kolonize olan yerliler için ise kırılma ve kurulma temelinde yine bir özlemle yoğrulur. Kolonizatörden gelenlerin kolonideyken kendi uzaktaki evlerine ve ideal dünyalarına duydukları özlem, kolonize olanın kendi yerinden edilmiş gibi hissetmesinden yani eskiden kendi yönettikleri toprakları yönetme ya da orada yaşama özleminden farklıdır. Her durumda toprakla, kolonize eden ve kolonize olan grupların kurdukları ilişkiler ile bu grupların birbirleri arasındaki ilişkiler, o dönemde Avrupa’da var olan farklı güçlerin hem kendi içlerinde hem de birbirlerine kıyasla farklı çoğulluklarda var oluşları sayesinde her kolonizasyon farklı koşullarda ve ilişkilerde gerçekleşmiştir. Aynı şekilde, farklı imparatorluklar farklı kolonizasyon güçlerine ve tekniklerine sahiptirler, buna karşıt olarak da her kolonize olan toplumun kolonizatörler karşı verdiği ortak ve kendi içinde farklı grupların tekil ürettiği, diğerlerinden farklı reaksiyonlar mevcuttur. Bu bağlamda kolonizasyon, kolonizatör ile kolonize edilenin ilişkiler çoğulluğu içerisinde ortaya çıkan melez hallerin bütüncül tarifidir. O yüzden de kolonizasyon sadece kolonizatörün kendi dünya algısının kolonize olanlar tarafından taklit edildiği ve o ana kadar sahip oldukları kendi hayat bilgilerini bir köşeye koyup her şeyi yeniden öğrendikleri bir süreç değil, yeni dayatılan varoluş koşullarına bağlı olarak eski ile yeninin her an yeni melezleri ürettikleri bir ilişkiler zinciridir.

Bu durumda Avrupa’nın politik ideolojileri ekseninde yönetilen koloniler, imparatorlukların devamı olurlar. Fakat bu devamlılık, koloninin kolonizatörü tarafından aynı seviyelerde görülmez. Kolonizatörden koloniye, kolonizasyon vasıtası ile sürekli bir bilgi akışı olduğu varsayılır. Böylece kolonizasyon, emperyalist emeller barındıran güç tarafından, merkezden kopuk bir coğrafyada yerleşke oluşturma süreci olarak görülebilir. Bu bağlamda emperyal güç koloni edileni yeniden inşa edip mevcut yapıyı kendi ihtiyaçları doğrultusunda daha tanıdık hale getirmek için yerli halkı yönlendirir, yani onlara “iyi” ya da “doğru” adımı tarif eder ve yeni düzeni oluşturur. Böylece kolonideki topluluk, varlığından haberdar oldukları ya da olmadıkları otoriter gücün yönetsel yetilerini deneyimler. Fakat kolonizasyon bundan ibaret değildir ve koloniye taşınan bilgi kadar koloniden emperyal merkeze taşınan bilgi de

önemlidir. Emperyal merkezin anlayabileceği kurgular içinde, gerek kolonide gerekse emperyal alan içinde koloniler ile ilgili olarak şekillenmiş bilgi de mevcuttur. Bu durumda şekillenen ve kolonizasyona uğrayan sadece koloni değil, onun kadar da emperyal kesişim alanlarıdır. Yani kolonizasyon bir dualite içerisinde, farklı koşullarda gerçekleşen melezleşme silsileleridir.

3.4 Koloniyalizm

Kolonyalizm, kolonizatörün koloni edinme pratiğidir. Genellikle Edward Said'in ortaya koyduğu doğu-batı ayrımı üzerinden okunur. Bu sava göre batı doğuyu olduğu gibi kabul etmeyerek onu ötekiler ve istemediği hasta bir alan olarak bakar. Yapılan tanımlamalar ne kadar geçerli olsa da; doğunun kendi içersindeki çoğullukları arasında tanımlamış olduğu ilişkileri, Said batı merkezli yeni bir okumaya tabi tutar. Bu anlamda Doğu, Batı tarafından yeniden tanımlanmış bir alan gibi, kendini batı kültürü ile kolonize etmiş doğulu benlikler tarafından teorize edilir. Bir anlamda akademik alan günümüzün kolonyalizm aracıdır. Buna benzer şekilde Fanon, Said, Spivak gibi karakterlerin tekil kolonyalizm konseptleri içersinden yaptıkları okumaları farklı kolonyal deneyimler üzerinde yorumlamak açıcı olsa da bu çalışmalar kendi içersinde birçok yanılsamayı birlikte taşımaktadır. Çünkü her bir farklı okuma, kolonyalizm içersindeki farklı alanları birbirlerinden ayırdığı kadar genellemektedir de. Bu bağlamda, kolonilerin geçirdikleri evreleri, koloni edilenle kolonize olan arasındaki ilişkiyi ve kullanılan kolonizasyon araçlarını düşünerek her seferinde kolonyalizmi farklı olarak tanımlamak gerekir. Bu anlamda kolonyalizm, kolonizatör ve koloni edilenler arasındaki alışverişlerde karşılıklı olarak aktif ya da pasif kullanılan güç ilişkilerini ve onların evrildikleri melez formları simgeler.

Said, "kolonyalizm neredeyse her zaman emperyalizmin sonucu olarak ortaya çıkmış ve uzak coğrafyalara kurgulanmış yerleşkeler anlamına gelir" demektedir. Emperyalizmi ise; merkezden uzak bir coğrafyada var olan koloniyi yönetmek için onu domine eden metropolitan merkez tarafından kurgulanan uygulamalar, yönetsel davranışlar ve teorik alt yapıyı temsil eder diye tarif eder. (Ashtoft vd., 2000: 46 [Said 1993: 8]) Fakat burada emperyalizmin kolonyalizmden ayrılması, imparatorlukların kendi coğrafyaları etrafında, yine aynı merkezden, diğer güçlerle kurdukları ilişkileri normalleştirmektedir. Ve onların ortaya çıkardıkları kültürel melezlikleri kolonyalizm üzerinden tanımlanan melezliklerden ayırtmaktadır. Böylece Said'in tanımı, kendini kolonize eden batı merkezli bakış açısının ürünü olduğunu ve ayrımları yeni baştan farklı figürler üzerinden kurduğunu ortaya

koymaktadır. Ve “doğu” imparatorluklarının hiçbirinin batıdakiler gibi var olmadığı kabulü üzerinden hareket etmektedir.

3.5 Koloni Yönetimi

Kolonide gündelik yaşamın düzenlenmesinden ve üretimin devamının sağlanmasından sorumlu otorite Koloni Yönetimi’dir. Bir başka deyişle işletmenin yeni “yatırımdan” aldığı “verimin” istikrarını sağlamakla sorumlu farklı yönetsel birimler içeren kurumdur. Kolonileri uzaktan yöneten iktidar olan kolonizatörün direktifleri ile kolonizasyonun uygulamasını yürütür. Koloni yönetiminin kolonizatör iktidarı içerisinde temsili her farklı kolonizatörün kolonilerini ne olarak gördüğüne ve dönemsel algılara göre değişir. Bu II’de işletme, koruma altındaki topraklar, kendini yöneten küçük devletçikler, yarı bağımsızlar, tam bağımsız ama Commonwealth üyesi olanlar gibi çeşitlenebilir. Fransa, Danimarka, Portekiz, İspanya ve Hollanda için ise koloniler, “anavatan”ları ile daha farklı seviyelerde ilişkiler barındırmaktadır. Her halükarda koloni yönetimi, koloni edilenlerle karşılaştırılamayacak derecede kompleks ilişkilere sahip kolonizatörün ekonomik, askeri, yönetsel, vb. konularda gelişmemiş koloni toplumuna gelişmişliği, modernliği ve ona bağlı olan tüm ilişkiler zincirini getirir. Şöyle ki; yeni koloniye kendi işletmelerini kurarak ve yerel halkın iş gücünü kullanarak toplumun alım gücüne yaptığı katkıyı, koloniye ana karadan yerleşen kendi halkıyla yerel halkın etkileşimini ve yöneten yönetilen ilişkisinden dolayı ana kara kültürünün üstünlüğünü kazanılan yeni ekonomik statüyle ilişkilendirilerek yerel halka kanıtlar, bunu gelişmişliğin ve modernliğin koloniye gelmesi olarak adlandırır. Bu bağlamda kolonizatörün uzantısı olan koloni yönetimi kolonide var olan insan potansiyelini ve diğer kaynakları kullanmak için gündelik hayatı ve ticaret kurallarını yeniden düzenleyip yeni pratikleri bir diğer anlamda verimliliği dayatan güç olur.

3.6 Kolonize Edilen

Kendi isteği dışında dış bir güç tarafından kontrol edilen topluluk ve yaşadıkları coğrafya ya da hiç yerleşilmemiş toprak parçası kolonize edilendir. Topluluk ve yaşadığı coğrafya kolonizasyon; yani bir adaptasyon, asimilasyon ve melezleşme süreci ile verimli hale getirilir. Asimilasyonla kolonize edilen yeni bir varoluş sürecine girer ve zaman zaman kendi eski varoluşuna ve yaşam koşullarına yabancılaşabilir. Bu yabancılaşmanın gerçekleşme koşulu, toplum içerisinde çok sayıdaki jenerasyon değişimi, kolonizasyonun devam ettiği uzun soluklu bir süreçte mekanda algının ve kolonize edilenlerin kendi pratiklerinin kolonizatörünkü ile yer değiştirmesi ya da yoğun melezleşmesidir. Aynı şekilde kolonizasyon,

kolonize edilenin içerisinde yaşadığı mevcut idari yapının tamamıyla değişmesine ve ortadan kaybolmasına, bazen ise kolonizatörünki ile melezleşmesine neden olur. Kolonize edilenler ve kolonize edenler ilk andan itibaren birbirleri ile etkileşim kurmaya başlarlar. Yine de kolonize edilenin kolonizatörün kültürü ile yaşadığı ve tam tersi süreçte koloninin kolonizatörün merkezlerinde oluşturduğu melezleşmeler farklı farklı uzlaşımlardır; karşı-argümanlar şeklinde olmayan ya da gerekçelerinin önceden oluşturduğu bir tartışmayı öne süren önceden tanımlanmış bir erek çerçevesinde, sözceler üretirler. Uzlaşamayabilirler fakat en azından akla uygun olarak iletişime girme konusunda anlaşırılar. Anlaşma, ortak çıkar üzerine dayanan siyasi ya da toplumsal uzlaşımlar meselesinde olduğu gibi uzlaşımsal olduğu oranda sağlamlık kazandığı zaman daha genel olduğu kadar daha uzlaşımsal olur (Lapoujade: 2007). Fakat koloni yönetimi ve kolonizatör, kolonize edilenin talepleri ile her zaman uzlaşmaz. O yüzden de kolonize edilen grup(lar) kolonizatörün belirlediği politikalarla etkileşerek kolonide yeni güç ilişkilerinin ve politik sentezin oluşmasını sağlarlar. Kolonizatörün kendi mantığı içinde üretilen politik sentez, farklı kolonilerde, aynı koloni içindeki farklı gruplarda ve kolonizatörün farklı merkezlerinde farklı temsilleri içerisinde barındırır. Bu farklılık, kolonize olanlar için temel nokta olan koloni olma halinde kaybolur ve koloni adı altında homojenleştirilir / aynılaştırılır. Bu homojenleştirme, koloni edilenleri koloni adı altında metalaştırarak kolonizatör ve dışarda kalanlar için pozisyon belirtir. Parçası sayıldıkları düzenin içinde ötekilenirler, bir diğer yandan da sıradanlaşırlar. Fakat sıradanlık, koloninin nüfusuna göre kolonize edilenlerin her zaman mutlu oldukları durum değildir. Çünkü kendi istedikleri gibi görülmeyebilir ve temsil edilmeyebilirler. Sonuçta kolonize edilenlerin örgütlenme biçimleri kolonizatörün sınırları içerisindeki oluş biçimine yaklaşır ve kolonizatörün dilini konuşmaya başlarlar. Kolonizatöre bağlı başka kolonilerin varlığı koşulunda ise, kolonize edilen diğer kolonilerdeki varoluşlarla, kolonizatörün ana merkezindekilerle ve bağlı olduğu ekonomik ağ içinde ilişkide olduğu kültürlerle kolonizatörün dili üzerinden iletişime geçerler ve melezleşirler.

Politik anlamda kolonize edilenlerin bu kadar ilişkiye girebilmesi ve bu ilişkinin özellikle kolonizatörün onlara yaklaştığı dil üzerinden kuruluyor olması, kolonize olan farklı grupların birleşmesine ya da ayrışmasına neden olabilir. Bu durumda kolonize edilen gruplar, çoğul etnik grupların mevcut olduğu koloniler ya da farklı kolonilerdeki farklı gruplar, koloni yönetim(ler)inden dolayı bazen birbirlerine karşıt politik anlayışlar geliştirirler ya da kolonizatöre karşı birleşebilirler. Bunun olağan sebebi, koloni içerisindeki kolonize edilen farklı grupların koloni yönetimi ve kolonizatör politik ağı içerisindeki ya da karşıdaki diğer aktörlerle, din, dil, eğitim, ticari, ideolojik görgüler ve benzeri etkenlerden dolayı farklı

düzeylerde ilişki kurması ve zaman içerisinde diğer gruplardan farklı duruşları ve talepleri üzerinden evrilme süreçleridir. Ya da en basiti, farklı boyutlarda ve koşullarda dekolonizasyonun başlıyor olmasıdır.

3.7 Koloni, Koloni Yönetimi, Kolonizatör ve Kolonize Edilen Arasındaki İlişki

Koloni Yönetimi, ilk olarak kolonize edilenlerin kendi dillerinde ilişki kurabilecek çevirmenler yardımıyla kolonideki farklı etnik ve sosyal gruplarla ilişkiye geçer ve kendi çıkar politikası çerçevesinde yeni düzeni hızlıca ilan eder. Bununla birlikte koloni yönetimi kolonize edilenlerle (yaşayanlar ve yaşayanların coğrafyası) ilk ortak yönetsel dilini basit kanunlar yoluyla kurgular ve askeri disiplinle yeni coğrafyada varlığını perçinleyerek kolonize edilenden otorite farklılığını açıkça ilan eder. Koloni yönetiminin kendi çıkarları doğrultusunda ve kolonizatörle koloninin ilişkilerinin verimli olabilmesi için eski yönetim donelerinin bir kısmından faydalanarak kurguladığı bu düzen; eski yapılaşmanın üzerine yeni bir kat olarak eklenir. Bu kat kolonide var olanla melez oluşturulan bir katmandır ve kolonize edilene çok yabancı değildir. Ama her kanun bu şekilde kolonize edilende var olan üzerinden melezleşerek kurgulanmaz; diğer kolonilerde ya da kolonizatörün merkezinde geçerliliği denenmiş fakat kolonize edilenler için yeni bir katman olarak da eklenebilir. Kanunların kolonize edilen coğrafyaya ve topluma yeni olduğu durumda kanunların kolonyal varoluşa içselleştirilmesi, kolonize edilen toplumların yaşadıkları coğrafya algısını değiştirir. Böylece koloni yönetimi, zaman içerisinde melezleşmelere rağmen kendi farklılıklarını ortaya koyar. Diğer yandan kolonize edilenler, eski gelenekleri ve yeni alışkanlıkları ile farklı bir sentezi / melezliği deneyimlerler. Bu deneyimin bırakacağı iz kolonize edilenlerin kolonizasyona ayak uydurma / melezleşme kapasitesine ve kolonizatörün ne görmek istediğine bağlı olarak, derinleşir ya da yüzeyselleşir. Zaman içerisinde toplumun yeni kurgusu yerleşir. Bu arada üretimin kolonizatör için daha faydalı hale getirilmesi adına, koloni edilen kolonizatörün getirdiği yeni teknolojiler ve iş koşulları ile tanışmaya başlar. Böylece kolonizatörün teknik olarak ileride olan tartışmasız üstünlüğü kabul edilir ve kolonideki uzantısı olan koloni yönetimi vasıtasıyla gönderdiği eğitilmiş görevliler, bilimsel araçlar ve yöntemler kullanarak kolonize edileceklerin potansiyelini algılamak amacıyla kolonideki coğrafi koşullar, kadastro, nüfus yapısı, kaynaklar, ekonomik ilişkiler, üretim bilgisi, ticaret ve tarihsel geçmiş vb. konularda enformasyon toplar ve bu bilgiler istatistiki bilgi haline çevrilir. Bu bilgilerle koloninin farklı istatistiki temsilleri oluşturulur. Bu bilgiler, her yıl olmak üzere, kolonizatörün kolonileri yönettiği bürokratik ofisinde -İngiliz İmparatorluğu için bu Koloni Bakanlığı'dır- değerlendirilir. Böylece kolonizatörün kolonize edilmekte olan coğrafi

mekanın kendi koşullarında iletişimini daha iyi kurmak için kolonide var olan ve kullanılabilecek iş gücü, kaynak ve bütçe tespitleri tekrar tekrar yapılır (bakınız Ek 6). Kolonizatör ihtiyaçları için potansiyel kaynakları belirler ve öncelikler değerlendirmesinden geçtikten sonra koloninin altyapısı şekillendirilmeye devam eder. Kolonizatörün kolonideki varlığını sağlamlaştırmak içinse Koloni Yönetimi tarafından yayımlanan istatistiki bilgiler, organize edilen koloni içi ve koloniler arası sergiler yanında günlük kültürel donelerini kolonizatörün merkezinden ve ona bağlı diğer kolonilerden yeni kolonize edilen coğrafyaya taşımaya başlar. Böylece kolonyal düzen, ders kitapları, öğretmenleri, üniversiteleri, gazeteleri, romanları ve dergileri aracılığıyla yerel söyleme nüfuz etmeye ve onu etkilemeye başlar (Altok 2001: 290, Micheal: 1988). Bu doneler sayesinde kolonide günlük zaman geçirme biçimleri, eğlence anlayışı, düzen algısı ve aslında tüm sosyal etkileşimler değişir. Bu durum kolonize edilen toplumun içerisindeki farklı grupların birbirlerini algılamasını da değiştirir, çünkü koloninin bazı bölgelerinde şehirleşme artar ve hayat döngüsü kırsal kesimlerle karşılaştırılamayacak derecede hızlanıp değişir. Koloninin bu hızlı şekillenmesine paralel olarak yeni kolonize edilenler arasından kolonizatör ile aynı dili konuşabilecek yönetici grubun yetiştirilmesi, kolonizatör tarafından hızlandırılmış eğitim programları organize edilir. Bu eğitimi sağlayan kurumlar ise kolonizatörün merkezinde ya da farklı kolonilerde yer alır. Bunu takiben, kolonize edilenlere kolonizatörün kültür alanına uygun eğitim verebilecek eğitim kurumları koloni içerisinde oluşturulur. Sonuçta kolonize edilen, kolonizatörün standartlarına daha yakın ve basitçe örgütleyebileceği bir gruba dönüşür. Böylece koloni yönetimi zaman içinde kompleksleşir ve kolonizatörün sistemine benzemeye başlar. Detaylı olarak bakıldığında ise her kolonizatör için koloni(ler)deki kolonizasyon farklı adımlarla gerçekleşir. İngiliz İmparatorluğu örneğinde durum şu şekildedir: Yönetmel olarak koloni, ilk adımda koloni yönetimine atanan Yüksek Komiser (genellikle otoritesinin rahatça kabul görmesi için yüksek rütbeli bir asker), komisyoncusu ve hukuk danışmanı tarafından, seçilmiş bir hükümet olmadan idare edilir. İkinci aşamada Yüksek Komiser yerine Vali başkanlığında, yerel temsilcilerin de yer aldığı bir yasama organı kurulur. En üst düzeyde yerel odaklardan seçilen politik figürse Vali'nin baş sekreteridir. Üçüncü aşamaya geldiğinde ise Şefbakan liderliğinde, meclisin çoğunluğuna sahip olan hükümet kabinesi hükümeti temsil eder. Dördüncü adımda ise Şefbakan "Premier" ismini alır ve bu durumda Vali'nin tüm yasama yetkisi hükümete geçer. Bazı kolonilere bu aşamada II'ye bağlı hükümet ünvanı verilir. Antigua and Barbuda, Dominica, Grenada Saint Lucia, Saint Kitts and Nevis, Saint Vincent bunlara örnek olarak gösterilebilir. Son aşamada ise Premier, Başbakan olur, Vali Baş Vali olur ve hükümet tam bağımsız olarak koloniyi yönetmeye başlar. II ile tek bağı ise

Commonwealth üzerinden yüzeysel olarak gerçekleşir. Cumhuriyetlere dönüşen Kıbrıs, Zambiya, Şeyssel adaları, Zimbabve ve monarşi olan Malezya bunlara örnek olarak verilebilir [59]. Fakat her kolonide kolonizatörün beklediği gelişme, değişim ve adaptasyon aynı hızda ve yönde gerçekleşmez. Kolonize edilenin taleplerinden şekillenen katmanlar farklı anlarda kaymalar yaşayabilir ve deneyim geriye sayabilir. Bu kaymalar arasında en önemli etken kolonize edilenin organize edebileceği isyanlar ya da kolonizatörün kendi yönetsel gücünü hatta koloniyi kaybedebileceği savaşlar olarak sıralanabilir. Bu durumlarda koloni yönetiminin tümü ya da kolonize edilenlerin koloni içindeki temsili askıya alınabileceği gibi, kolonize edilenler farklı özgürlük basamaklarını yukarıda tarif edilenden daha hızlı çıkabilirler.

3.8 Sömürge

Sayfa 33'te açıklandığı gibi, “sömürge” kelimesinin kökü olan “sömür[mek]” T.C. Dil Devrimi sırasında Osmanlıcaya Arapçadan transfer edilen ve halk ağzında var olan “istismar” kelime manasının Latin fonetiği içerisinde seslendirilmesi ile icat edilmiştir. Fakat “istismar” kelimesinin yanında belirtilen diğer anlamlar ise güncel Türkçede “ürün, meyve” anlamına gelen Osmanlıca “semere” ile “ürün veren” anlamına gelen Osmanlıca “müsmir”dir. Her iki kelime de yine Arapçadan Osmanlıcaya geçmiştir ve bir oluşum sürecine işaret etmektedir. Bu tarifler göz önüne alındığında, “sömür[mek]” kelimesi bu diğer köklerinden edinebileceği anlamlarla üretken ve pozitif bir manaya kavuşur. Bu pozitif durumu “sömürge” kelimesinin karşılığı olarak verilen ve Arapçada “yeni bir kişi ya da etnik grup tarafından kanuni yollarla kontrolü devralınan (sahip olunan)” anlamında kullanılan “mostamlak” kökünden üretilmiş Osmanlıca “müstemleke” kelimesi de destekler. Çünkü yapılanın kurallara bağlı kalınarak herhangi bir hak kaybı yaşanmadan, pozitif bir düzlemde olduğu fikrini ortaya koyar. Fakat burada bir yanılsama var mıdır? Çünkü durum, kanun koyucunun kim olduğu ve kimleri hangi koşullarda ve hangi kurallara bağlı kalarak değerlendirdiğine göre değişebilecek bir algıdır. Bu anlamda da Türkçe “sömürge” kelimesinin Osmanlıca karşılığı olan “müstemleke” kelimesi, Arapçada “zorla alınmış veya işgal edilen (kolonileştirilen)” anlamına gelen “musta'amar” kelimesiyle kök olarak bağlanmasa da (bakınız Çizelge 2.13: Sayfa 26), Osmanlı İmparatorluğu'nun kendi ele geçirdiği ve vilayetleri üzerinden hükümlerini kurduğu topraklara kendi kanunları içerisinde hak ve adaleti getireceği açıktır. O yüzden de güç sahibinin durumu kendi kanunsal ve dilsel alanından pozitif manaya taşınması kendi kurduğu dünya içerisinde anlamlıdır. Buna karşılık olarak ise onun kendi dünyasını yıkan her diğer gücün yaptığını negatif bir düzlemde tarif etmesi de doğaldır.

Buna benzer şekilde, erken Cumhuriyet döneminde sömürge kelimesi ve benzer bağlamlarda üretilen ötekilik barındıran kelimeler TC bürokrasisinin toplumsal olarak kendi içinde ve dışarıya bakış olarak nasıl bir noktada durduğu konusunda ipuçları verir. Bu ipuçları TC kurumlarının tarih, din, başkent vb. konularında Osmanlı merkezini nasıl kaydırılmış oldukları ve bu paralelde inşa ettikleri yeni dille ilgilidir. Osmanlı'nın kaybettiğini ve kaybettiğini ve nasıl bir pozisyona düştüğü veya düşürüldüğü tariflerini kapsayan bu kurgular, toplumsal alt bilinç içinde dil vasıtası ile tarihsel olanın içinde yaşanmışa sahip çıkarak halkın hislerine ortak olmayı amaçlar. Yine aynı bürokrasi, kendini zaman içinde modernlik ile özdeşleştirerek onu hem bir araç hem de bir amaç olarak kullanır ve gerek yabancı eğitimciler gerekse Avrupa eksenindeki yabancı ülkelerde eğitim almış Türkiyeli figürler sayesinde her alanda yenilikçi melez formlarını ortaya koyar. Bir anlamda kendilerini yeni baştan kuracak olan dili, yani kendi kendilerini kolonize edecek alanı ve bilgiyi seçmiş olurlar; bu Osmanlı'nın batıdan yoğun etkilendiği süreçten pek de farklı olmayıp devamı sayılmaktadır. O yüzden de tek yapılan, toplumsal olarak “yeni” ve bir yandan da ilerici yaşam bilgisi temelli sömürüyü ve transferi icra edebilecekleri yeni yolları Türkiye üzerinden oluşturmaktır. Böylece Avrupa merkezli icat edilmiş olan modernlik kurgusu ve kolonyal auranın içine kendi istekleri ile girerler, aktif bir aktör olarak icatlara hem ortak hem mesken olurlar ve yerlerini kültürel bir sömürge olarak edinirler. Fakat Türklerin Osmanlı olan özleri, ne kadar cumhuriyet gözlüklerinden baksalar da onlara ötekiyi Osmanlı deneyiminden kolektif olarak biriktirdikleri üzerinden kurdurur. Bu vesileyle ürün olma sürecinde olan herhangi bir Avrupa “kolonisini”, Avrupa'dan kendi kültürel sömürülerini ve bu sömürüden nasiplenene kolonyal zihinsel bedenlerini yani birer melez ürün olarak benliklerini göz ardı ederek “sömürge” olarak isimlendirirler. Bu isimlendirme, Avrupa'nın kurduğu şark kavramını oluşturan “önyargıların” tekrar tekrar farklı zamanlarda, farklı tarihsel koşullara bağlı formlarda “şark” tarafından üretilmesine benzer ve sömürge kelimesi özelinde kurulan anlamsal çağırışı tetikler. Esasta negatif olan anlamsal çağırışı kuran ise toplumsal deneyimsel yaşanmışlıklar, kolektif tarih olan toplumsal kültürel birikimler ve onlara ithafen tarih anlamında kaleme alınmış metinler üzerinden eğitimi sağlanan gruplar üzerinden iktidarını kuran bürokrasiler ya da toplumsal diğer odaklardır. Yoksa Osmanlı'nın uzun zaman müttefikliğini yapmış, gerek I. Dünya Savaşı'nda gerekse öncesinde politik olarak toprak da kaybetmesine neden olmuş İngiliz İmparatorluğu, Fransız İmparatorluğu v.d., Osmanlı'nın deney halinde olan yeni batılı ve batılı sayılan geçerliliği kanıtlanmış bakış açılarını kurmasına neden olan bilgilerin transfer edildiği asıl merkezlerdir. Fakat diğer imparatorluklara karşı Osmanlı içinde öteki kavramları, Osmanlı bürokrasisinin kaybettiği hızlı adaptasyon gücünden ya da her farklı yeni eğilime

hızlı adapte olup bölünen algısı kaynaklı kendi bölünmüş bürokrasisi ile Osmanlı içindeki farklı milletlerin bölünmüşlkle yabancılara ve kendi toplumu içinde onları temsil eden diğerlerine karşı tetiklenen sempati ve kızgınlıklarından dolayı oluşur. İmparatorluktan cumhuriyete geçişle birlikte ise Osmanlı'nın farklı çoğulluklardaki farklı kültürel üretim ve birikimlerinin mirasını alan Türkiye Cumhuriyeti Cumhuriyeti toplumu da yeni üretilen cumhuriyet gözlükleri ile toplumsal alana bakarak kendi tarihlerinde gerek Osmanlı ötekilemesi ile gerekse alt bilinçlerinde diğer ötekilere dair var olan eski sempati ve kızgınlıklarla yabancılara dünyasal kavrayış ve varoluşlarının etkilerini yani kolonilerini tarifen kavramsal algılarını ve sömürge ismini kurar.

Post-kolonyal durumda ise esas sorun eskiden beri Osmanlı'nın temsil ettiği Müslüman dünya imajının TC'nin kurulması sonrasında ortadan kalkması ama batının coğrafi alan için biçtiği şark kavramından ne TC'nin ne de "batı"nın kendisinin kurtulamamış olmasıdır. Hâlbuki Türkiye, toprakları işgal edilmeden kolonyal formların rahatça üretilebildiği ve melezleştirdiği bir coğrafyadır. Bu, gerek Osmanlı kozmopolitliğinin bir semeresi gerekse TC'nin farklı bir süreçte ve formda olan yeni kolonyal formlara talebidir. Yaşanan en önemli kriz ise post-kolonyal okumanın Hristiyan bir Arap olan Edward Said tarafından yapıldığı 1970'lerdir. Bu okuma zihin açıcı olduğu kadar merkezini kaybetmiş olan birçok eski imparatorluğun tarihsel olarak yeniden yer bulmasına ya da kendilerini koydukları eski merkezde olmadıklarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu bağlamda Türkiye'nin kendi içerisindeki çoğulluklardan kaynaklanan bunalım, post-kolonyal "orientalist ve oksidental" okumaları ile ortaya çıkan kavramsal kaymaları tarif ederken, Türkiye'nin bazen Osmanlı'yı bazense Türkiye'yi temsilen tarif edilenlerden ya da tarih olarak kurulanlardan dolayı dışarıda kalıp ne batılı ne de doğulu olarak hangi noktadan doğruya ya da hangi noktada batıya bakılacağı konusunda karmaşa yaşamaktadır. Çünkü Osmanlı kozmopolitizminin parçası olan farklı milletler Osmanlı'yı kendi yeni merkezlerinde düşünmemekteydiler. Bu yüzden de, örneğin Edward Said'e ithafen Araplar için var olan dünya kurgusu, Osmanlı'nın kendi kaybettiği merkezinden çok daha farklı bir dünya tarif eder. Bu bağlamda Arapların Osmanlı'ya karşı yürüttükleri dekolonizasyon hareketlerinden olduğu kadar post-kolonyal durumda da Arapların kendi dünyaları içerisinde Osmanlı'yı ötekilemelerinden bu aşıkardır. Basitçe Araplar, Osmanlı'dan kopan diğerleri gibi yeniden kendi sevdiklerini ve sevmediklerini ayırırlar ve bu ayırım üzerinden de istediklerini içeride ya da dışarıda bırakarak kendi doğu-batı tariflerini kurarlar.

Kıbrıs bağlamında ise konu gerek Osmanlı gerekse TC için nettir. Ada Osmanlı kontrolünden İİ'ye transfer edildiğinde; semeresinden yararlanılan bir vilayetin parçasıdır. TC içinse Kıbrıs

1960'a kadar bir İİ sömürgesidir. Adalılar için ise ada İİ idaresinden sonra ne doğudur ne de batıdır. Her ikisinin farklı melez kurgularda evrildiği, kendine münhasır bir yerdir.

3.9 Sömürgeci

Türkçede *Koloni* yerine *Sömürge* kavramı icat edilirken; bu işi yapana ve o amaçta olan güçlere de Sömürgeci ismi verilmiştir. Sömürü kelimesine bağlı terminoloji oluşturulurken, tek taraflı çıkar ilişkilerini tarif eden kök anlamının gündeme getirilmesindeki gayenin gerçeği yansıtmak olduğu kadar, kayıp psikolojisi yaşamış Türk toplumunun duruma bakış açısını anlatması olduğu da söylenebilir. Elde edilemeyece ve geri gelmeyecek olan yönetsel güce karşı yaşanan bir özlem söz konusudur. Yoksa Osmanlı İmparatorluğu'nun ulusalcılığın revaçta olmadığı dönemde sınırlarına savaşla kattığı topraklar düşünüldüğü zaman, o bölgelerden sağladığı ganimetin, doğal kaynakların ve düzenli vergilerin de bir sömürü olarak algılanması ve tanımlanması gerekirdi. Fakat ne Osmanlı İmparatorluğu ne de onun halefi olan TC kendi toprak ve nüfus ilişkilerini bir sömürü olarak tarif etmeyi tercih etmemiştir. Hâlbuki Osmanlı da, İİ ve diğer sömürgeci güçler de, farklı isimlerde olsa da vilayetlerini ya da kolonilerini birer işletme ya da olağan yönetsel bir alan olarak görüyordu. Bu anlamda İngiliz koloni yönetsel birimleri ile Osmanlı vilayet yönetsel birimlerinin kurguları benzerlikler gösterirler. Her ikisi de yönetilecek alana kendi yöneticilerini imparatorluk merkezlerinden tayin ederler. Bu kurgu her ikisinin de farklı dönemlerden, özellikle Roma İmparatorluğu'ndan miras aldıkları ile bağlantılıdır. O yüzden de Osmanlı İmparatorluğu ile İİ kendi aralarında çok sıkıntı yaşamadan toprakların el değiştirmesini sağlarlar. Fakat bu devir sırasında sömürgeciler, durumun devredilen topraklarda metalar olarak yaşayanlar adına nasıl bir farklılık yaratacağı ile ilgilenmezler. Çünkü bu devredilebilen metalar, İİ'nin öncülük ederek kaldırılan köle ticaretinde değiştirilen metalarla karşılaştırıldığında, emperyalizmin kulluk temelinde yeniden sağladığı yeni, daha eğitilmiş "kölelik" formuna tabi tutulurlar. Bu duruma iki imparatorluğun ilişkileri bağlamında en güzel örnekler Osmanlı "Kıbrıs" işletmesinin ve yarı otonom olan Mısır'ın İİ'ye gerek savaşlarda teknik destek ve gerekse borçlar karşılığında devredilmeleridir. Bu devirler, "sömürgeci" İİ ve sömürülenler olarak el değiştiren topraklar yanında coğrafyanın barındırdığı nüfus için nasıl farklı bir deney ve deneyim olduğu düşünmeden sömürülenleri metalaştırarak yapılmıştır. Bu da İİ ile Osmanlı arasında oluşturulan anlaşmalar gereği, ev sahipliği Osmanlı'da kalacak biçimde, kiracı İİ'nin yerel olanı ıslah etmekten, oranın iyi durumda tutulmasından ve gelirlerini düzenli toplamaktan sorumlu olduğu koşulda gerçekleştirilmişti. Çünkü Osmanlı bürokrasisi dönemsel çıkarlarını dönemsel çıkarlarını korumanın yanında kendi devamlılığı için gerek

diplomatik gerekse stratejik kararlar almıştı. Bu kararları nasıl sonuçlar doğuracağını farkında olmadan aldılar da bir anlamda bu Osmanlı topraklarının batılılaştırılması ya da batılılar tarafından ıslahı için bir yap-işlet-devret modeline dönüşmüştür. Fakat beklenenin aksine bu topraklar, orada yaşayan metaların sömürgecilerin getirdiği diğer metalarla iyi melezleşmesi sonucunda, Osmanlı'nın zamanı gelince geri edineceği avuntusunu ve II'nin şark için kurduğu kolonyal ya da sömürsel batılılaşma hayallerini boşa çıkartarak ve tüm dünyayı sömürsü altına alarak hem imparatorlukları dekolonize etmiş hem de neredeyse tüm dünyanın yeni bir dil olan demokrasi sömürsü altında yeniden kurulmasını sağlamış olan yerel milliyetçiliklerin yeniden icat edildikleri alanlara dönüşerek “bağımsızlıklarına” kavuşmuşlardır.

3.10 Sömürülen

Kolonize edilen topluluğu tarif ederken, sömürü köklü bir kavram türetmek istersek “Sömürülen” uygun bir durumu tarif eder. Bu durumda sömürülen, bulunduğu coğrafyada, altında yaşamak zorunda olduğu yönetimden muzdarip, kendi kendilerini yönetememekten dolayı mağdur olduğunu düşünen topluluk olur. Kendi ihtiyaçlarını dile getirebilseler de kendi ödedikleri vergilerden diledikleri kadarını kendi topraklarına kanallı edemezler, salt kendi kaynakları ile yapamazlar. Bu durum işletmede zaman içerisinde huzursuzluk doğurur. Hâlbuki sömürülen “kolonize edilen” ile aynı süreci yaşamakla mükelleftir; fakat sömürülenin sömürge yönetimi ile kurduğu ilişkiden farklı olarak, koloni edilen kavramı koloni yönetimi ile daha çok etkileşim içeren psikolojik bir durumu tarif eder. Yani sömürülende tek yönlü gibi algılanan bir alışverişten, kolonize edilende ise iki taraflı yarar ilişkisi olarak düşünülebilen bir etkileşimden söz etmek mümkündür. Fakat durum, koloni kelimesini üreten kolonizatörün tarif ettiği kadar masum değildir.

3.11 Sömürge, Sömürgeci ve Sömürülen arasındaki ilişki

Daha önce de açıklandığı gibi, kolonizasyon ile ilgili kavramlar Türkçeleştirilirken sömürü kelimesi kökünden hareket edilmiştir. Bu durum; güçlü ve güçsüz arasında tek taraflı bir sömürüyü sömürüyü akla getirmektedir. Sömürülmede ise ne kadar doğal kaynaklar, finansman, iş gücü anlamında düşünülse de, kültürlerinin bozulduğunu savunan bir kesim sömürülen halk da mevcuttur. Bu gruplar, sömürgecinin yerel kültüre yaptığı katkıları değersiz görürler. Çünkü sömürgeci kültürünün yerel kültürden etkilenmediğinden emindirler; bu yüzden o kültürle değişip dejenere olan kendi yeni nesillerinden şikâyetçidirler / muzdariptirler. Hâlbuki her iki kültür de birbirlerinden ödünç aldıklarıyla melezleşerek var

olmaya devam eder. Bazı sömürgelerde ise birden çok etnik grubun varlığı söz konusudur. Böylece, sömürge'deki farklı grupların sömürgeciye dair ürettiği farklı imajlar, günlük yaşamları içerisinde karşılaşarak diğer gruplar tarafından doğrulanır, tasfiye edilir ya da gruplar arasındaki sömürgeci ile olan farklı ilişkiyi ortaya koyar. Her halükarda eşitsizlerin alışverişi gerçekleşir; çünkü ne sömürgeci kültür ne de sömürülen kültür değişmeden kalabileceği bir pozisyon'dadır.

Fakat sömürge yönetimi bir yandan da yönlendirici pozisyonda olduğu için ülke eğitimini kendi istediği yöne kanallıze edebilir. Bu durumda sömürülenler yönetimden daha güçsüz hale düşerler ve kendilerinin kültürel olarak yozlaşmakta olduklarını düşünebilirler. Bunun yozlaşma mı yoksa olağan bir değişim mi olduğu, kimin karar verdiği'ne göre paradoksal'dır. Ama sömürülen, eskiden beri kendi içlerinde var olan “kötü” alışkanlıkların neredeyse hepsinin sömürge yönetimi yüzünden oluştuğunu savunur. Bu yaşanan değişimler sömürülenin gelenekçi kesimleri tarafından “kötü” olarak adlandırılabilir, çünkü eskiden önemsenmesini istedikleri bir alışkanlık, yeni melez bir formda artık olağanlaşmıştır ya da önemini yitirmiştir. Yani kimlik artık kendi içinde bölünmüş ve bağlamsal farklılıklardan türetilen bir şeymiş gibi gözükmez; artık kendinden menkul ve asli şey gibi görünür. Bu modern düzen efektinin yaratılmasında göz ardı edilen, bu kimliğin dışladığına olan bağımlılığıdır (Altok 2001: 285, Micheal: 1988). Bu bağımlılık ilişkisinde sömürülenler, zamanın akışındaki değişikliklere bakmadan sömürge yönetimi ve sömürgeci ötekilemesi üzerinden nedenlendirmelerini yaparlar. Bu durumda “kötü olanlar” kendileri dışındakilere, “iyi olanlar” ise onların toplumsal varoluşlarına mal edilir. Aynı şekilde sömürge'de, sömürge yönetiminin beklentisini karşılamayan bir durum her oluştuğunda, sömürülenin buna sebebiyet verdiği bir nedenlendirme kurulur.

Orientalist ve oksidentalıst bakış açılarına paralel olarak üretilmiş bu kavramlar tanımlanırken, sömürüleni öteki yapan ve bağılı olduğu sömürgecinin pozisyonunu baskın kılan tek bir kültür alanını tarifler. Böylece “sömürge”, yerel kültürü önemsiz kılarak turistik bir gezi olarak görür. Kendi ihtiyaçlarını karşılar ve sömürge işletmesi iyi çalıştıkça bir problem problem söz konusu olmaz. Micheal'ın “Mısır'ın Sömürgeleştirilmesi” kitabında Le Bon'dan yaptığı alıntı da bu görüşü desteklemektedir. “Le Bon'a göre her ulusun belli bir zihinsel yapısı vardı, bu şüphesiz beyindeki anatomik değişkenlere tekabül eden ama bilimin henüz tam olarak saptayamadığı değişkenlerden oluşmaktaydı. O milletin duygularından, düşüncelerinden ve inançlarından oluşan bu yapı, katıllmsal birikim süreciyle yavaş yavaş geliştirdiyordu. Bir zenci ya da Japon pekâlâ üniversite diploması alabilir ya da avukat olabilir. Ama bu olsa olsa yüzeysel bir ciladır ve zihinsel yapısını hiç etkilemez.” (Altok 2001:218,

Micheal 1988) Tarif edilen duruma göre sömürge'deki yerel halkın hangi eğitim seviyesine geldiği çok da önemli değildir, çünkü kat edecekleri çok uzun bir yolları vardır. Esas problem, sömürge yönetimini sürdüreceğ olan sömürgeci temsilcilerinin hangi ideolojik görüşler etrafında sömürülerini nasıl daha kolay organize edecekleridir.

4 KIBRIS KOLONİ TARİHİ

Koloni tarihi yazmak, bir ulusun tarihini kurmaktan daha problemlidir. Çünkü koloni tarihi özellikle milliyetçiliğin iyi tarif edildiği bir dönemdeki bir çatışma tarihidir. Çatışma, kolonizatörün ulus algısı ve kolonize edilenlerin kendi üzerinde yaşadıkları coğrafyanın barındırdığı çoğul tarihsel hikâyeler ile bütünleşmez. Çünkü kolonizatörün ulus tarihi kendi toplumunu homojen ya da aynı kabul ettiği için bir baskı aracıdır, bunu tatmin eden tarihi kurgular ve yazdırır. Bu anlamda da kolonize edilen(ler)i dışlar ve tarihsel olanın içinde öteki olarak benimser; onlar düşman veya müttefiklerdir. Diğer yandan, kolonize edilen ise bir ya da birden çok ötekinin var olduğu bir coğrafya olabilir. Bu durumda ötekilik ortak tarihi paylaşmamak anlamında değil, daha çok toplum içerisinde gruplaşmaları var eden tinsel, politik, ideolojik ayrımlardan kurulmaktadır. Yine de her “ulus”un tarih yazımı baskı kurmayabilir çünkü kendi içindeki farklılıkları bir aynılık olarak görmek yerine onları toplumsal olanın parçası olarak düşünebilir. Bu sayede de tarih yazımı “ırksal” olanın yüceltilmesi değil ırklar arası kolektif olanın dillendirilmesi ile kurulur. Bu durum ulus tarihinin iktidarını ırksal olarak hayal edilmediği sürece zedelemeyiz, kirliletmez ya da bulandırmaz. Çünkü dillendirme mikro ve makro tarih parçalarını barındırır. Hiçbiri o anda olanı tam anlamıyla tarif edemese de, belli bir ilişkiler ağına aktif ya da pasif olarak katılım sırasında etkileyen ya da etkilenen kimliklerin kolektif üretiminden parçalar sunar. Bu anlamda her uzamsal parça kolektif olarak yaşanan tarihsellikleri farklı bağlamlara oturarak temsil eder. Bu temsil ise anlatıcılar tarafından dillendirilir ve pozisyonlarına bağlı olarak değerlendirilir. Kıbrıs’ta da durum buna benzer şekilde gerçekleşmiştir. Her farklı grup kendi dünyalarını anlamlandırdıkları ve nedenlendirdikleri kurgusal tarih anlatımları sayesinde, melezlenerek değişen algıları üzerinden, farklı tarihsel bağlamlar içerisinde, hem kendilerini hem de diğerlerini betimlemişlerdir. Bu betimlemeler özellikle Kıbrıs’ta İngiliz yönetimi boyunca her grup tarafından farklı kurgulanmıştır: İngilizler için yönetmek, kolonize olanı ehlileştirmek, emperyal kurguları tekrar tekrar uygulamak, emperyal çıkarları korumak, dünyaya hükmetmek gibi kavramlar etrafında yoğunlaşırken, kolonize edilen Kıbrıslı topluluklar içinse yönetilmek, uluslaşmak, milliyetçilik, kimlik kaymaları, etnik ayrım, alışkanlıkların değişmesi, otorite algısının yeniden kurulması vb. gibi birçok anlamda, yaşam koşullarında temel değişiklikler barındıran kavramlar etrafında kurulum deneyimlenmiştir. Burada ise bu yaşananlar sadece bazı temsili uzamsal parçalar üzerinden, ilk melez formun adada oluşmasından başlayarak bağlamsal olarak betimlenmeye çalışılacaktır.

4.1 Kıbrıs'ta Bilinen En Eski Yerleşim ve Melezlik

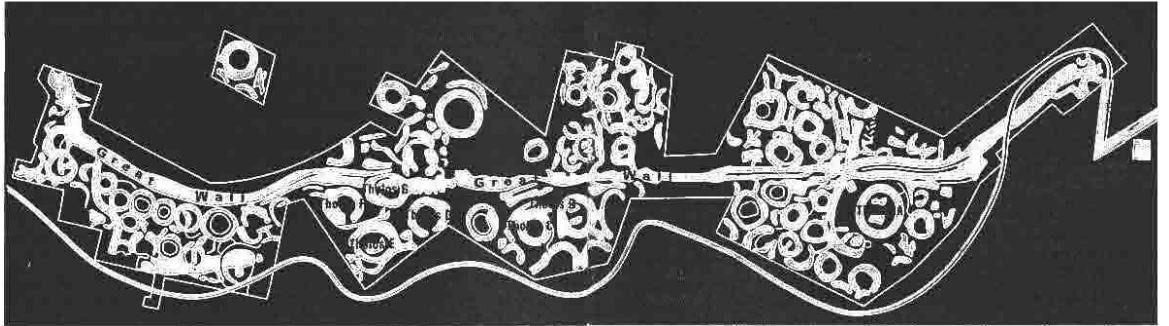
Kıbrıs'ta ilk yerleşimler Neolitik (MÖ 8200-3900) döneme aittir. Yerleşimcilerin yakın kıyılardan göçtükleri düşünülmektedir. Fakat günümüz Türkiye'si'nin güneydoğusunda yer alan Harran ve çevre coğrafyalardaki neolitik mimari örneklerine bakıldığında, teknoloji anlamında benzerlikler taşısalar da mimari formların daha farklı olduğu görülmektedir. Araştırmacı Nielsen [60], yazılarında Kıbrıs adasındaki Khirokitia neolitik yerleşiminin Sardunya adasındaki Bronz Çağı Nugari yerleşimlerinden birine olan benzerliğinden bahsederek yerleşimcilerin sadece çevre kıyılara değil Akdeniz'in daha farklı bölgelerine de gidip yerleşebileceklerini, aynı zamanda yerleşimcilerin Kıbrıs'a uzak yerleşimlerden de gelebileceklerini işaret etmektedir. Khirokitia'da yapılan arkeolojik kazılarda ise, koloninin kendilerine özgü tarımsal ve mimari yaşam biçimleri ile adaya geldikleri ve o bilgiler etrafında örgütlenerek yerleşim yerlerini tarım, avcılık, çok az sayıda olsa da basit hayvancılık

Şekil 4.1 Sardunya adasındaki neolitik yerleşim yeri Nuraghi'de bulunan kalıntıların helikopter fotoğrafı [61]

Şekil 4.2 Kıbrıs neolitik yerleşim yeri Khirokitia'da bulunan kalıntıların helikopter fotoğrafı [62]

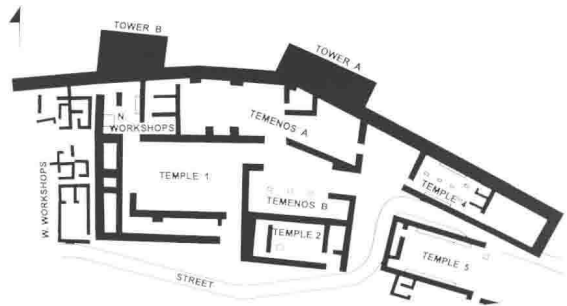
Şekil 4.3 Kıbrıs neolitik yerleşim yeri Khirokitia'da bulunan kalıntıların arkeolojik haritası [63]

etrafında kurup çoğaldıkları anlaşılmaktadır. Rastlanan hayvan kalıntılarında, Nielsen'in [60] iddiasının aksine, aynı dönemde Mezopotamya yerleşimlerinde de var olan, günümüzde Pers

keçisi olarak bilinen türün adaya Neolitik koloni ile birlikte geldiği anlaşılmaktadır. Bu durum adadaki yerleşimlerin farklı dönemlerde farklı gruplar tarafından kurulduğuna işaret edebileceği gibi, zaman içinde farklı grupların adanın farklı bölgelerindeki kolonileri hâkimiyeti altına aldığı melez koloniler kurdukları anlamına da gelebilmektedir. Ya da Geç Bronz Çağında Kıbrıs'a da hâkim olan Alashia Krallığı'nı oluşturduğu düşünülen koşullar gibi; önceleri çevre krallıkların ihtiyacı ile keşfedilen bakır cevherini çıkarmak için adaya taşınan koloniler, zaman içinde artan zenginlikleri sayesinde güçlenmiş ve çevre kıyılardaki kolonileri kendi hükümranlılığı altına almıştır. Armstrong [64] bu durumu, Enkomi ve Suriye kıyılarında arkeolojik kazılar sırasında bulunanların yanında, Mısır ve Anadolu'daki arkeolojik kazılarda bulunan ve o döneme ait Eski Mısır ve Hitit tabletlerinde “bakır zengini Alashia ile yapılan ticaret” diye bahsedilmesine dayandırmaktadır. Yazara göre kendi hipotezini destekleyen en önemli bulgular ise tabletlerde bir adadan bahsedilmemesi ve Alashia Krallığı ile Eski Mısır Krallığı'nın birbirlerini kardeş gibi gördükleri ibaresine yer verilmesidir. Yazar bu tariften yola çıkarak ve Alashia Krallığı'nın Antik Mısır'ın bir kısım toprağını içerdiğini de düşünerek, Alashia Krallığı'nın Antik Mısır'dan ayrılan koloniler tarafından kurulmuş olduğu varsaymaktadır [64]. Fakat bu durum zaman içinde Antik Mısır'ın güçlenip Alashia'nın alt sınırlarını, Anadolu'da ise Hititlerin ilerleyerek Kıbrıs adasını sınırları içerisine katması ile son bulacaktır. Bu yüzden de Enkomi* kazılarında Antik Mısır, Hitit ve sonradan adayı kolonize eden Achaeenlar'ın (Minoan ve Mycenaean) kültürel izlerine rastlanır. Mimari anlamda da, aynı dönemin diğer büyük yerleşimi Kition dâhil olmak üzere, tapınma yerleri ve bakır atölyeleri arasında mimari bir melezleşme görülür [65].

Şekil 4.4 Kition'daki II. kazı alanı: Sol tarafta 1-3 tapınakları ve atölyeler; sağ tarafta 4. ve 5. tapınaklar yer alır. [65]

Şekil 4.5 II. kazı alanının planı: 1. 2. 4. Tapınaklar ve IIIA zemini [65]

* Enkomi yerleşkesi, Kıbrıs'taki Salamis antik şehrinin batısında kalan zengin bakır kaynaklarına sahip bir Bronz Çağı şehridir.

4.2 1879 Yılında Kıbrıs'ta İngiliz Koloni Kavramı

Kıbrıs'ın İngilizlerin yönetimi altına geçtiği tarihsel sürece bakıldığında adanın İngiliz İmparatorluğu için nasıl bir koloni olduğunun ya da nasıl bir koloni melezi olduğunun anlaşılması önemlidir. Çünkü Kıbrıs yerleşilmemiş bir toprak parçası ya da bir Plantation olamayacak politik bir kurgu sonucunda II'nin parçası olmuştur. Bu politik kurgu [Bakınız, Ek 7] gereği, koloni kavramsal bağlamları 1914'e kadar Osmanlı vilayet kanunlarının esnetilmesi ve sonrasında ise II'nin, kolonize etme gücünün toplumsal alana nüfuz eden yaygın uygulama süreçlerinden geçmiştir. Her halükarda Kıbrıs'ta aynı anda İngilizler (Protestanlar), Ortodokslar (Kıbrıslı Ortodoks Hristiyanlar, sonradan Yunan asıllı Kıbrıslılar), Müslümanlar (sonradan Türkler), Ermeniler, Maronitler ve çok az sayıda Latin melezleri koloniyi inşa etmektedir. (Bu tezde merkezde yer alanlar ise İngilizler, Müslümanlar ve Ortodoks Hristiyanlardır.) Adada durum; İngilizler için işletme "plantation" formunda kendi kolonyal çoğulluğu içinde sivil görünümlü askeri bir yönetim, Osmanlılar için 1914'e kadar vergisi için her şeyinden feragat edilmiş eski bir vilayetin parçası, adada yaşayan Müslümanlar için İngilizlere emanet hissettikleri bir hal, Yunanlar için büyük Yunan Krallığı'nın kayıp parçası ve buna paralel olarak Kıbrıslı Rumlar için de, bir kolonizasyondan diğerine sürüklendikleri ve sürekli işgal altında oldukları bir hali tarif etmektedir. Burada bahsedilmesi gereken "Kıbrıs"tan "Cyprus"a olan geçişte Osmanlı'dan II'ye neyin devredildiğidir. "Kıbrıs" Osmanlı vilayeti iken, Osmanlı'nın özellikle Doğu Roma İmparatorluğu'ndan miras aldığı vilayetçilik (Provincialism) temelinde yöneticilerin merkezden gönderildiği ve bir yandan da Antik Yunan'dan melezleşen "apoikia" kavramı içinde istenilmeyen, gerek politik gerekse ağır suçluların tutulduğu açık hava hapishanesidir. Bu gelenek temel anlamda kavramsal kaymalar yaşasa da başka bir versiyonu İngiliz İmparatorluğu'nu temsilen adaya gönderdiği ilk KİY sorumlusu Yüksek Komiser Sir Garnet Wolseley için geçerlidir. Wolseley II içerisinde radikal olarak bilinen bir kişidir ve II aristokrasisi tarafından özellikle meşgul tutulmak için Kıbrıs adasına sürülmüştür. Kendi günlüğünde de bahsettiği üzere, Kıbrıs yerine Afganistan'a gönderilmek ve orada zaferler kazanmak onun esas arzusudur. Her halükarda disiplinli bir karaktere sahip olan kişiliği [Bakınız, Ek 8] sayesinde Kıbrıs'ı kendince bir zafere sürüklemek ve düzene sokmak onun için önemlidir. Onun bu görevi yerine getirmesi için Kıbrıs'ı şekillendirecek olan karakterler de önemlidir. Kıbrıs'ı Osmanlı askerinden devir alan II askerleri Malta'da görevde olan Hintli ve Yeni Zelandalı Gurkalar'dan oluşmaktaydı. Bir anlamda II diğer kolonilerinden devşirdiği askeri gücü ile dünyanın farklı köşelerinde başka kolonileri kontrol edip ıslah ediyordu. Bu II'nin içindeki öteki kurgularının çoğulluğu altında, farklı toplumları askeri disiplinle

kolonileştirdiği haldi. Yine de İİ yerel durumu elinden geldiğince kavrayabilmek için, Kıbrıs gibi yönetimleri altına geçen yerlerde, gerekli yerel bilgiyi edinebilmek için bölgeyi yöneten bir önceki kolonizatörle her türlü işbiliğini yapıyordu. Bu bağlamda Kıbrıs'ın İİ'ye ilk geçiş yılı içerisinde Osmanlı zaptiyeleri görevlerine devam etmişlerdir fakat 1000 kişilik Osmanlı askerinin Wolseley'in emrine verilmesinin Osmanlı yönetimi "Porte" tarafından reddedilmesinden dolayı İİ askerleri, Kıbrıslı köylüler paralı zorunlu günlük çalışma rejimine koyulana kadar gerekli yol, kışla, prefabrik Hükümet Konağı [Bakınız, Ek 9] v.b. inşaatlarında çalışmışlardır. Temelde işlerin yürüyüşünü Wolseley komutasında yönetenler ise İİ askeri okullarından mezun olan İngiliz mühendislerdir (Cavandish: 1991). Bu anlamda Kıbrıs ilk yılında; İngiliz ekspertizi ile kozmopolit İİ Askeri Ordusu ve adalı yerlilerin de işçiler olarak inşasına katıldıkları bir melezler kolektifinin birlikte işler yürüttüğü, Osmanlı zaptiyeleri ve şeriye kanunları ile yönetilen bir yerdir [Bakınız, Ek 10].

4.3 1937 Kıbrıs Hükümet Konağı

Osmanlı döneminde kullanılmakta olan "Hükümet Konağı" Lefkoşa'daki eski Luzinyan Sarayı yapısıydı. Bu yapının zemin katı Osmanlı döneminin azılı mahkûmlarının bulunduğu hapishaneydi. Yapı, İngilizler adaya vardıklarında önce mahkûmların Osmanlı topraklarına taşınması, 1879'da adanın İngilizlere tamamen devri ile son Osmanlı Paşası Rifat Paşa'nın da Kıbrıs'tan ayrılması sonucunda kullanım dışı kalmıştı. PWD tarafından yapının bakımsız ve yıkılmakta olan durumundan kurtarılması için birkaç öneri yapılmasına rağmen (bakınız s. 118) kalıntıyı andıran bu bina 1905 yılında fazla masraf çıkartacağından dolayı yıkılmaya karar verildi. Binanın gotik ana giriş kemeri ve üst kat penceresi (günümüzde Taş Müzesi) başka bir yapıya eklenerek kullanıldı ve böylece PWD önerilerinde üzerinde durulan detaylar korundu.

Bu aşamadan çok daha önce ve durumdan bağımsız olarak İngiliz dönemindeki ilk Hükümet Konağı 1878 Ekim'inin ortasında İngiliz Savaş Ofisi tarafından Kıbrıs Yüksek Komiseri Wolseley'in talebi ile İngiltere'den gönderilir. Prefabrik ahşap Hükümet Konağı [bakınız ek 9] 1878'inin Kasım ayı ortasından hemen sonra adaya varır. Vardıktan bir gün sonra Kraliyet ordusunda mühendislik eğitimi almış Kıbrıs'ta görevli üst teğmen Hugh Montgomery Sinclair yönetiminde İİ askerleri eski Lefkoşa'yı seyreden bir tepenin* üzerine yapıyı kurmaya

* Yer seçimi olarak bu noktanın daha önce Luzinyan kralları tarafından av için, sonrasında da Aslan Yürekli Richard tarafından Lefkoşa'nın ele geçirilmesi için kullanıldığı dillendirilir. Özellikle Richard ile ilgili söylenenler biraz mesnetsiz kalmaktadır çünkü kendisi adayı ele geçirmek için ne çok büyük bir savaş vermiş ne de adada bir değişim yapmak için uğraşmıştır. Tek yapmaya çalıştığı adadan kurtulmaktı, o yüzden de adayı

başlarlar. Sir Garnet Wolseley'nin beklediği gibi eşi Louisa adaya varmadan yapı bitirilemez. İnşaat beklenenden iki kat zaman alır ve iki ayda tamamlanır. Yine de ilk Noel yemeğini tam bitmemiş, mobilyaları eksik olan Hükümet Konağı'nda yerler [66]. Bu eksikliğin birkaç nedeni olarak Kıbrıs'ta mevcut olmayan ve İngiliz alışkanlarına hitap eden ihtiyaçlar ile İngiltere Kıbrıs arasında kurulmamış olan sık ticari iletişim sayılabilir. Diğer bir problem ise Wolseley'in inatçı ve "İngiliz" olan karakteridir; her şeyin kendi istediği şekilde "İngiliz" olmasını ve beklentilerini karşılamasını arzulamaktadır. Yoksa yapı, pozisyonu, yapım tekniği ve işçiliği ile o güne kadar adada var olan tüm yapılardan ayrılmaktadır ve her şeye ötekidir. Bu bir yandan da İngilizlerin adada kendilerine hitap edecek imgelemi kurana kadar taşıdıkları histir. O yüzden de kendilerine tanıdık olarak var olan yapı stokundan kopuk ve uzakta ürettikleri yapıları, yine kendilerine tanıdık olan ve özellikle İngiltere'den gelen ürünlerle süsleme çabasındadırlar. Diğer bir çabaları ise kendilerinin varlığını kendi kendilerine hissettirmektir. Bu yüzden de Yüksek Komiser yanında adada görevli olan üst düzey görevlilerden Yüksek Komiserin yaveri ve sekreteri için olan konutlar da Hükümet Konağı'nın hemen yakınına inşa edilmişlerdi. Bu yapılara ek olarak kullandıkları atlar için ahır, mutfak ve bulaşıklık da ayrı binalardı [66].

Bir anlamda bu grup bina ve onların sakinleri Kıbrıs'a kurulan ilk İngiliz kolonisini temsil etmekteydi. Hükümet Konağı ise aralarındaki en önemli yapıydı, çünkü bu yapı İngiliz Kraliyeti adına adayı yöneten Yüksek Komiser'in iş arkadaşlarıyla başarılarını kutladığı, aynı zamanda çok sık olmamakla birlikte, örneğin Kraliçe'nin doğum gününde, seçkin yerlilere yeniyi deneyimlettiği yerdi.

Yapının konfor koşulları, Wolseley görevini 1913'te bırakana kadar, 1903'de eklenen elektrik teşkilatı ile iyi bir noktaya gelmişti. Wolseley'den sonra göreve gelen Sir Hamilton Goold-Adams I. Dünya Savaşı sıkıntılarından dolayı fazla bir şey yapamadı ve talep edemedi. 1926'da göreve gelen Sir Ronald Storrs ise yapıya eklettiği havalandırma ve bahçeye kurdurduğu iki tenis kortu ile koşulları lüks bir noktaya taşıdı. Fakat Storrs'un yeni mekânı deneyimlemesi çok uzun sürmedi. 21 Ekim 1931'de, Lefkoşa surları içerisindeki Fanaromeni Kilisesi papazı Dionysos Kykkotis'in Yunan bayrakları ile Kıbrıslı Ortodoks halkı arkasına takması sonucu kalabalık konağın önüne kadar taşındı ve yapı önce taşlanmaya başlanıp sonradan ateşe verildi. Böylece İngiltere'nin Kıbrıs'taki en önemli simgesi yakılmış ve ortadan kalkmış oldu. Yapının ormanlık arazinin ortasında gözden uzak olması, isyanı çıkaranların da İngilizleri en çok etkileyecek ve onların gözünde önemli olana yönelmeleri;

kendi yönetsel işlerine bulaşmadan önce Templar Şövalyeleri'ne sonrasında ise Guy de Lusignan'a kiralar. Bu anlamda İngilizlerin Richard'a sadece Kıbrıs'ı ele geçirdiği için yükledikleri anlam boş ve gereksizdir.

yönetilmekte olan halkların durumdan bihaber olmadıklarının göstergesidir. Bu durumun farkında olan Storrs, yangından hemen bir ay içerisinde yeni yapının inşaatına karar verir; “Bu yapı sadece vali ve ailesinin rahatlığı için değil, kolonyal rejimin kaybettiği prestij, otorite ve bundan önemlisi valinin adaya yansıyan imajını kurtarmak için bir fırsattır. Yeni yapının, Grek dışındaki tarihsel olarak tüm Kıbrıs’ı temsil eden karakterleri, İngiliz dönemini tamamlayacak biçimde içermesi öngörülmüştü.” (Given: 2005, Given vd.: 1995).

Grek olanı ideolojik seçim olarak dışlamak ama diğerlerini hep birlikte eklektik bir yapıyı kurmak için kullanmak çok anlam barındıran bir durumdur. Fakat temelde sorun Kıbrıslı Rumların edindikleri Helen ideolojilerinden dolayı ötekilenmesi değildir. Buradaki sorun bir yapı üzerinden tarihsel olanların kolektif olarak yeniden neden yan yana canlandırılmak istenmesidir. İngiliz yönetimi öncesindeki Kıbrıs düşünüldüğü zaman sürekli olarak farklı nedenlerle el değiştirmekte olan bir toprak parçası söz konusudur. Bu toprak parçasını, ..., satın almış (Luzinyanlar), entrikalarla elde etmiş (Venedikliler), savaşmış (Osmanlılar), devralmış (İngilizler) kültürleri tek bir yapıya kolaj yapmak ne demektir? Bu kolaj tarihi bir arada tutabilir mi? Ya da yazılan tarihe ne faydası olur?

Fiziki olarak varlığa tam anlamıyla bürünmesi 1937’yi bulsa da, 1933 yılında tasarlanan yapı dönemin Valisi Sir Reginald Stubbs ve Maruice Webb arasındaki müzakerenin ürünüdür. Yine de yeni yapının hikâyesi görüldüğünden biraz daha derindir. Çünkü göreve gelen her vali, ondan önceki valilerin almış olduğu kararları beğenmeyip bazı konularda her şeyi yeniden başlatıyordu. Bu anlamda, Vali Storrs dönemi bitmeden önce Filistin’deki PWD’nin başındaki mimar Austen St. Barbe Harrison’dan da bir yapı tasarlamasını istenmişti. Fakat sonradan bu anlaşma Vali Stubbs’ın göreve gelmesi ile pahalılığundan ve yerel işçilikle yapılamayacağından, özellikle yerlilerin ekonomik sıkıntılar çektiği ve sürekli ayaklandıklarından dolayı feshedilmişti. Böylece Vali Stubbs kendi düşüncesine daha uygun gelen, tamamıyla yerli iş gücü ile üretilebilecek yapıyı mimarlık hayatını Londra’da sürdüren Maruice Webb’e tasarlatır [bakınız sayfa 118]. Given’a (2005) göre Harrison ve Webb’in tasarımları arasındaki temel fark Webb’deki orijinalliğin eksik olmasıdır. Yoksa her iki mimardan da temelde istenen ortaktır; Kıbrıslı otantik* öğelerle bir form kurmak. Bu anlamda

* Dekolonizasyonu desteklemeyen öğeler otantik olanlardır. Bu anlamda melez formlar koloninin dilini kuranlardan ötekilenir çünkü çözücü etkilerinden korkulur. Bu formlar kirletilmiş ve bozulmuş olarak düşünülür. (Ashcroft vd.: 2000) Hükümet Konağı binasında Neo-Grek olanın dışlanması bu bağlamda paradoksaldır. Çünkü Neo-Grek, bozulmuş değil yeniden keşfedilmiş olandır, diğer bir yandan Tarih Müzesi örneğinde olduğu gibi kolonizatörün kendinin de ürettiği bir formdur. Fakat 1920-1930’larda Neo-Grek form tüm Kıbrıs coğrafyasına Fotaides gibi mimarlar tarafında işlendiği zaman, Neo-Grek formun Yunan milliyetçiliğinin ideolojik olarak belirli bir mimari forma bağlanması sonucu İngilizler için kirletilmiş olarak algılanmasına neden olmuştur. Bu anlamda da Neo-Grek mimari form İngiliz kolonyalizmini de kolonize eden otantik karakter olarak düşünülmeğe

Kıbrıslı olan form nedir? Özgün Luzinyan olan mimari formlar mı, askeri olan Venedikli formlar mı? Ya da Venedikli ve Luzinyan olana melezleyen katman olarak eklenen Osmanlı formlar mı? Yoksa yeni gelen İngiliz olanlar mı? Bu soruların cevabı “hiçbiri”dir. İngilizlerin basitçe yaptıkları birbirine öteki olduklarını düşündüklerini bir arada kullanarak bir yanılsama kurmaktır. Bu yanılsama da kurguladıkları bir kolonyaller eklektikliğidir. Hepsinin var oluşları Vali Konağı yapısı üzerinden tarihsel bir forma kavuşturulmaktadır ve bunu da yerel iş gücü ile organize etmektedirler. Böylece İngilizler başkalarının formları üzerinden, kendininkileri de onlara kolaj yaparak bir maske oluşturmuşlardır. Bu maske tarihsel olarak toplumları işçilik anlamında yan yana getirse de her bir farklı etnik yapıdan işçi kendi ideolojisi ile başka koşullarda ve başka bağlamlarda böyle bir yapıda çalışmaktaydı. Bu deneyim o yapıyı üretenlere para, ekspertiz, koloni içinde prestij ve kendilerinin olan formu öğrenirken melezlenme dışında bir şey katmamıştır çünkü inşa edilen yapı bir Vali’nin kullanımına tahsis edilendir. Bu yapıyı deneyimleyen Kıbrıslı yerlilerin sayısı günümüzde dahi çok azdır. Bu anlamda da yapının temsiliyeti dahi simgeseldir. Çünkü yapı deneyimsel bir kamusal alan olarak ortada değildir. Sadece koloni görevlilerine görünen bir imgedir*. Bu anlamda kolonideki İngiliz otoritesini askerler, polisler ve memurlar dışında kuran halka ve daha fazla görünen imgeler posta binaları, polis binaları, kışlalar, hapishaneler, konak yapıları (belediye ve mahkemeler), ..., resmi daireler olarak sayılabilir. Fakat Vali Konağı binası kadar koloni döneminin farklı zamanlarında üretilen birçok yapı da farklı eklektik karakterleri barındırmaktadır. O yüzden de KİKY’yi temsil ederken her şeyi içermeye çalışıp, psikolojik olarak aynı tarihi paylaştığı yanılsamasını taşıyan tek bina Vali Konağı değildir. Bu yanılsama Kıbrıs’ta var olan yapı stokuna, adanın her yanına yapılan farklı kolonyal tarzdaki yapılarla sızmıştır. Her biri de kendi bağlamında KİKY temsilinin bir parçasıdır.

Buradaki soru ise bir yapı bünyesinde yan yana farklı katmanlar olarak ayrı tarihseller bilinçli olarak iç içe geçirildiği zaman o tarihlere ve tarihsellere ne olduğudur? Cevap ise basittir; tümü yıkılır ve diğerlerine karşı olan söylemlerini bir anda kaybeder. Çünkü birlikte yeni bir şeyler anlatmaya başlarlar. Bu da modernliğin dünyaya yaptığı şeyidir. Bu, ayrı gibi görünenin yeni bir bedende vücut alması, bir kolaj olması ve yeni bağlamları üzerinden

başlamıştır. Böylece İngiliz kolonyal karakteri ile melezleştiği her bina da KİKY’nin çözülmesini temsil etmeye başlamıştır.

* Basın-yayın araçları ve sonradan ilk televizyonların tüm dünyaya olduğu gibi adaya ulaşması ile imgelemi oluşturan kurgu dönüşmeye başlamıştır. Çünkü sinemalarda ya da gazetelerde aktarılamadığı kadar imge bir anda insanlara görünür olmuştur.

melezleşmesidir^{*}. Modernliğin “çözücü virüsünün” yayılmaya başlamasıdır. Bu sayede de farklı gibi görünmek, aslında yönetsel olan alanda (imparatorluklar, monarşiler, devletler...) farklı zamanlarda olsa da, ortak olan fakat farklı formlarda temsil edilmek isteyenleri bir araya koyup onları birbirlerine sorgulatmaktır. Bu sorgulama sayesinde de kolonyal mimari üsluplar; Luzinyan, Venedikli, Osmanlı olanlar ve onlar üzerinden melezlenerek ya da tekil olarak üretilen yapılar arasında yaşayan kolonize edilen üretken benliklere, kolonizatör, gözünde kendilerinin neyi temsil ettiklerini ve koloninin neyin temsil ettiğini öğretmektir. Bu durumun her an kolonizatörün iktidarına yaramadığı, özellikle milliyetçi ve dekolonizatör modern ideolojilerin Kıbrıs’ı ve diğer kolonileri sardığı bir süreçte aşıkardır. Bu yüzden de Vali Konağı gibi yapılarla “Kıbrıslı” her şeyi içselleştirmeye çalışırken, bazılarını dışarıda^{***} bırakmak, koloni yönetimi için kendine öteki olanların inşasını daha kolay hale getirir.

4.4 1937 Kıbrıs’ta Tarih Kitabı Yazımı

KİKY yetkililerinin 1937’de tarih yazımına girişmeleri bir rastlantı değildir. 1936 yılında Yunanistan’da yayınlanan ve Kıbrıs’ı, 1935’de yeniden ilan edilen Yunan Krallığı’nın parçası olarak gösteren haritanın [bakınız Ek 14] Kıbrıs’ta görünür^{****} olması, KİKY yetkililerini Kıbrıslı Rumların 1931’de olduğu gibi yeniden milliyetçi bir dalganın içine girmeleri konusunda tedirgin eder. Bu yüzden de KİKY kolonideki eğitimi yeniden şekillendirdiği bu yıllarda yeni bir tarih kitabı yazarak eğitimden sorumlu olan tüm kurumlara bir dayatma olarak sunmaya karar verir. Bu şekilde Yunan ve Türk milliyetçi algılarını ailelerinden, sosyal çevrelerinden ve eğitim aldıkları kurumlardan edinen yeni nesillerin durumu içselleştirmelerini zorlaştıracak ya da onları çatıştıracak olan başka yeni bir tarih okumasını tarif ederek ideolojik alana müdahale etmeyi amaçlamaktadırlar. Müdahale edilecek olan sadece öğrenciler değildir, çünkü genel halk için de aynı zamanda bir tarih kitabı hazırlanması planlanmaktadır.

9 Kasım 1936’da Koloni Ofisi resmi sekreteri F. J. Pedler’in kolonilerdeki eğitime tavsiye veren kurulun toplantı raporlarından kaleme aldığı notlara göre;

* Bu anlamda Osmanlı’nın Kıbrıs’taki Luzinyan ya da Venedik yapılarını kendi amacı için fonksiyon değiştirtmesi başka bir melezlenmedir. Modern bağlamların çözücü etkisini taşıyan eklektik İngiliz kolonyallikleri ile karşılaştırılmamalıdır.

** Kıbrıs’ta klasik dönemde hiçbir İyonik ya da Dorik tapınak olmamıştır ve Roma yapıları da Antik Yunan yapılarını ne uyarlamıştırlar ne de kopyalarını üretmişler. Bazı Grek canlandırmacı formlar 19. yy Ortodoks kilise mimarisinde; bazı alınlıklarda, kapı girişi üstlerinde, şematik plasterlerde ve klasik süslemelerde görülebilir. Buna güzel bir örnek Lefkoşa Surları’nda 1872 yılında inşa edilen Fanaromeni Kilisesi’dir.” (Given: 2005)

*** Büyük bir olasılıkla da Kıbrıslı Rum okullarında gizlice kullanılır hale gelmesi.

“Kıbrıs Valisi’nin talebinde bulunduğu Kıbrıs tarih kitabı ile ilgili yazıda belirttiği üzere; adadaki tarih eğitimi ya Yunan tarihini Hristiyan Ortodoks okulları üzerinden “Hellas Iredenta” olarak atfedilmekte ya da Türk tarihi üzerinden, Türkiye’deki değişikliklerden bu yana, abartılı iddialarla Türklüğü bir ırk olarak iddia etmektedirler. Adadaki toplumların kendi dilleri içerisinde Kıbrıs’ı tarihsel varoluşu içerisinde düzgün bir şekilde anlatacak ve öğretecek bir tarih yazma girişimi olmamıştır. Bu yüzden de toplumun gözünde tarihsel perspektifler Yunanlı Ortodoks öğretmenler ya da Kemalist eğilimli Türk öğretmenler sayesinde bozulmuştur.” (İUA: CO 67/271/8)

Pedler’in yazdığı notlardan alınan paragraf İngilizlerin gerek Yunan gerekse Türk uluslaşma hareketlerinden dolayı adada var olan iki ana karakter olarak Kıbrıslı “Elenler”^{*} ve Kıbrıslı Türklerin hangi tanımlar üzerinden eğitimlerini organize ettiklerini ve II Koloni Bakanlığı’nın uluslaşma hareketlerini nasıl yapay birer olgu olarak gördüğünü ortaya koymaktadır. Durumdan anlaşıldığı üzere adadaki her bir halk kendi topluluğu içerisindeki eğitimi Yunanistan’dan modern Yunanca ve Türkiye’den modern Türkçe olarak getirdikleri ders kitapları ile organize etmektedir ve böylece kendi arzuladıkları tarihsel okumaları^{***} yeni nesillere içselleştirmektedirler. Fakat burada Türklük ve Yunanlılığı tarif edişte farklılıklar sezilmektedir. Bu anlamda II neredeyse yüz yıl önce yapay olarak kurulmasına yardımcı oldukları Yunan Krallığı’nı kabullenmiş ve onların kültürel anlamda varoluşunu, İngilizlerin Antik Yunan’a olan saygılarından (Given: 2005) dolayı olağanlaştırmıştır. Fakat Türk kavramının özellikle imparatorluk çözen modern devlet anlayışından ortaya çıkıyor olmasından dolayı ise TC’nin ortaya attığı iddialara hayretle bakmaktadırlar ve sevmemektedirler. Bu anlamda KİKY yetkililerinin yerlilerin koloni yaşamı içerisindeki yaşamlarına dair dile getirdikleri bozulma ise II ve koloni olmanın KİKY için taşıdığı sorumluluk, gurur ve tarihsel kabullerinin toplum tarafından benimsenmemesinden dolayıdır.

21 Ocak 1937’de Londra Koloni Ofisi’nde kolonilerdeki eğitime tavsiye veren kurulun toplantı raporlarına göre ise:

“Kıbrıs için hazırlanacak tarih kitabının, Kıbrıs’taki tarihi arşiv ve anıtlara ilgi uyandırması ve Kıbrıs’ın II altında geçirdiği gelişimi, adanın İmparatorluk içerisindeki yerini de ortaya

* Rumlar kelimesi yerine “Elenler” kelimesinin tercih edilmesinin nedeni, Rumlar diye adlandırılan topluluğun daha fazla Doğu Roma İmparatorluğu içerisinde yaşayan halka hitap etmesidir. Bu bağlamda da İstanbul’u Constantinepole olarak okumaya benzer. Yoksa Kıbrıs’ta yaşayan ve Yunancanın melez bir lehçesini konuşan halk Kıbrıslı Elenler olarak isimlendirildiği zaman, Osmanlı’dan kopan topraklar üzerine kurulmuş olan yeni Yunan Krallığı’na dâhil olmaya çalışan topluluğun arzularını dile getirebilir. Her ne kadar Yunan Krallığı’nın da Constantinepole algısı eskiyi yeniden canlandırma arzusu ile tarihsel varoluş kurgularında mevcutsa da yine de Osmanlılar tarafından yapılmış olan Rum tanımı milliyetçilik temelinden ayrışan Elen söyleminden farklıdır.

*** Bu bağlamda durum günümüzden hiçbir fark taşımamaktadır.

koyarak anlatması gerektiğine karar verilmiştir. Bu kitapta adadaki tarihi ve arkeolojik yapıların resimlerle yer verilmelidir.

...

Memorandum içerisinde önerilen kitabın Kıbrıs Valisi tarafından basılması sakıncalı olabilir, çünkü o şekilde organize edilirse yerliler arasında politik bir propaganda aracı olduğu izlenimini bırakabilir.” (İUA: CO 67/271/8)

KİKY’de Eğitim Direktörü olan J. R. Cullen’in 30 Ağustos 1937’de Kıbrıs tarih kitabı yazımı üzerine olan notlarında ise duruma şöyle değinilir:

“Eğitime ortaokulun son yılı ya da son iki yılında İngilizce okuma dersinde eklenecek olan tarih kitabı ilkokul hocalarının eğitiminde, referans olarak ilkokul eğitimi verecek olan öğretmen okullarının kütüphanelerinde* ve memurluğa kabul edileceklerin sınav konularında kullanmak içindir. Ortaokul diplomasını almak için girilen sınavda bu kitaba dair soru sorulup sorulmaması konusunda emin değiliz. ... Ancak kitabın yazarının amacı, ortaokul öğrencilerine onların seviyesinde Kıbrıs tarihi ve arkeolojisi konularında bilgi veren ve ilgi uyandıran bir yazı yazmasıdır. Antony Steel’in örnek gösterdiği Güney Rodezya (günümüzde Zimbabwe) tarih kitaplarının çizgisinde fakat onlardan basit ve daha az gerçeklere dayalı bir kitap istenir. Kitabın İngilizcesinin basit ve İngilizceyi iyi bilmeyen 16 yaşından büyük Kıbrıslı okuyucuların anlayabileceği bir seviyede olması önemlidir. Kitabın bir parçası bitirildiğinde hemen Kıbrıs’ta eğitimden görevli olan departmana gönderilecek ve orada stil ve seçilen kelimelerin uygunluğu detaylı olarak incelenecektir. Kitabı yazacak olan A. Steel’in ortaokullarda ve ileriki eğitim seviyelerinde kullanılan kitaplardan Kıbrıs’tayken edinmesi onun için yararlı olacaktır.” (İUA: CO 67/271/8)

Cullen’in tarih yazımını direkt olarak arkeolojik olanla ilintili düşünmektedir. Bu anlamda tarih yazmak İngiliz kolonileri için kolonyal bina yapmak anlamında bir arkeolojik kazı yapmaktır. Fakat burada yapılan arkeolojik kazıdan amaç tarihi tersyüz etmektir, yani toprağı kazarak derinlere inmek değil, tabandan yukarıya doğru arkeolojik olanı kendi elleri ile istedikleri gibi yeniden yaratmak ve yorumlamaktır. Böylece Yunan Krallığı ya da Türkiye kurulurken topraklarında var olan bazı izler öne çıkarılarak ya da istenmeyenler silinerek ya da Kıbrıs bağlamında var olanın üzerine baskı kurularak ya da ötekilenerek toplumların yeni algısını kurmak amaçlanmaktadır. Yazılanların arkeolojik buluntulara dayandırılması ise, KİKY’nin eklektik olarak düşündüğü mimari stiller gibi, kolonide yaşayanların daha önceden

* 1936-1937 yılında adada 900’den fazla kütüphane mevcuttur.

deneyimlemiş olduklarını dayanak olarak kullanıp daha kabul edilir bir tarih okuması yapılmasını kurmaktır.

Tarih kitabı yazımı ile ilgili Kıbrıs'taki görüşmelerini tamamlayan Oxford mezunu Ortaçağ uzmanı ve o dönemde Christ College, Cambridge'te tarih öğretmeni olan Antony Steel 3 Eylül 1937'de ortaya bir memorandum* koyar. Bu çalışma şu önemli detayı barındırmaktadır:

“Kıbrıs'taki tarih ve arkeoloji eğitimi tatmin edici bir düzeyde değildir. Kullanılmakta olan kitaplar Yunan ve Türk söylemleri içerisinde kalmaktadırlar ve taraflıdırlar. Yazılacak olan kitap yalnızca adada yaşamayan, Kıbrıs tarihi, genel tarih ve arkeoloji hakkında bilgisi olan bir İngiliz tarafından yazılabilir.

...

Her yıl İngilizce okuma dersine en fazla 20 sayfa daha ek konabilir, o yüzden de bu kısıt içinde aktarılacak istenenin yazılması önemlidir. Yine de kullanılmakta olan diğer bazı İngilizce metinler gerek görüldüğü koşulda tarih okumasına yer açmak için kaldırılabilir ama bunun ciddi bir miktar olmaması şarttır.

...

Okullar için yazılacak olan kitabın toplumu tatmin etmesi çok önemli değildir.

...

Kıbrıslı Rumların kullanmakta oldukları Yunan tarih yazımları; Kıbrıs'ın Bizans dönemi ve Yunan adası olduğu noktasında durmaktadırlar. Türklerinki ise biraz daha tarafsız olarak, fakat monoton bir dille, Türk askerinin ilerlemeleri ve geri çekilmelerinden bahsetmektedir. Bu taraflı eğilimler politik görüşlerine bağlı olarak hocalar tarafından sapıtılabilmektedir, bunun önüne geçmek kolay olmasa da akıllıca organize edilebilecek metinlerle minimize edilebilir.

Bana yapılan önerilere göre, tarih kitabı ile maksimum fayda, kitabın ilköğretim eğitime uyarlanması fakat bunun bir İngiliz tarafından değil de bir Kıbrıslı ya da Kıbrıslılar tarafından yazılması, dirençli öğretmenler üzerinde İngilizleştirme anlamında daha az kuşku uyandıracaktır. Duyumlarıma göre İngilizleştirme politikası konusunda kuşkulananlar, Rodos'taki İtalyanlaştırma politikasına benzer şekilde, Kıbrıs'taki zorunlu İngilizce eğitimden sonra bir İngiliz tarafından yazılan tarih kitabından rahatsız olabilir, özellikle köy okullarına

* Bu memorandumda KİKY için çalışan genel savcı Sn. Paschalis Kıbrıslı Rumları temsilen ve Evkaf Müdürü M. Münir Bey de Kıbrıslı Türkleri temsilen mülakata alınmışlardır.

zorla eğitim için verilmesi her şeyi karıştırabilir. Adada yaşayan bir İngiliz tarafından tarih kitabının yazılmamasını istemem bu yüzdendir.

...

Bana göre, ortaokul tarih kitabı adadaki eğitim departmanı tarafından yazılabilir, çünkü bu kurum hem deneyim olarak hem de danışman olarak tüm adada bilinmektedir. Yine de ortaokullar için tarih kitabını bir İngiliz yerine devlet talimatlarına uygun çalışanı bir Kıbrıslıya yazdırmak çok açık bir fikir olabilir.

...

Ortaokullar için yazılacak olan tarih kitabının basit bir dile kavuşturulmasına gerek yoktur. Çünkü halihazırda kullanılmakta olan bazı İngilizce okuma kitapları kompleks dile sahiptir. O yüzden de dili basitleştirme işi sadece gereksiz mali bir külfet olacaktır.

...

Ortaokuldaki tarih kitabına dair eksikliğin ve pürüzlerin kitap yazımından çok ilkökul hocalarının verecekleri tarafsız eğitim konusunda gönüllü katılımı ve çok sayıda ilkökul seviğinde tarih kitabının adaya kütüphanelere yayılması sayesinde olabilir. Bu önlemlerle ortaokul seviyesindeki öğrencilerden daha az politik taraflı olanlar elde edilecektir. Yine de taraflı olanların varlığı kaçınılmazdır. Bana aktarılanlara göre, öğretmenler de dâhil olmak üzere, üst düzey eğitilmiş Kıbrıslılar dahi seyrek kitap okumaktadırlar, bu yüzden zorunlu okuma önümüzdeki yıllarda toplum içerisindeki okuma alışkanlığını değiştirecektir. Fakat Kıbrıslı küçük gruplar tarafından büyük zorluklarla basılan kendi folklor, tarih ve eski eserleri hakkında olan yayınlar dahi okunmamaktadır. Bu yüzden de sempatik olmayan bir İngilizce tarih kitabının maksimum 100 kişi tarafından, sadece sınava gireceklerinden dolayı okunması olasıdır.” (İUA: CO 67/271/8)

Antony Steel memorandumunda açık bir dille adadaki durumdan bahsetmektedir. Kendinin Kıbrıs Ortaçağ arkeolojisi üzerine yaptığı ve yayınladığı çalışmalardan dolayı da okul kitabı yazımı ile pek ilgilenmez, hatta Kıbrıslıların kitap alışkanlığı dahi olmadığını ileri sürerek yazılacak olanların tamamıyla sınırlı bir etki alanı olacağından bahseder. Bu yüzden de tarih yazımı konusunda, adada var olan eğitim kurumlarında yer alan ve özellikle Kıbrıslı birine yazdırılması konusu üzerinde durur. Steel II ve KİKY’nin Kıbrıslılar için ne demek olduğunu farkındadır. O yüzden de II Koloni Bakanlığı’na tarih kitabının hangi bağlamda toplumun içerisine İngilizleştirme olmadığı algısı ile sızabileceğine dair bir strateji sunmaktadır.

Kıbrıs Hükümeti Valisi Sir Palmer'in 9 Eylül 1937'de Koloni Bakanlığı sekreteri W. G. A. Ormsey Gore'a gizli ibaresi ile gönderdiği yazısında; "Tarih yazımı konusunda aday olduğu için Koloni Bakanlığı tarafından adaya gönderilen Antony Steel'in Kıbrıs'taki ziyareti sırasında kendisini iki kez ziyaret ettiğini, Girne ve Lefkoşa'da konu ile ilgili kişilerle konuştuktan sonra Steel'in kendi iş yoğunluğu ve istenildiği kadar basit olan dili kurmakta zorlanacağı için tarih kitabı yazımı konusunda istekli olmadığını, fakat esas nedenin Kıbrıs'ın karışık durumundan dolayı ve özellikle yazılacak olanın okullar için yazılması gerektiğinden dolayı olduğunu dile getirir. 1936'da ilk gönderdiği önerisinde de Kıbrıs'taki tüm okullarda kullanılabilecek ve halkın da anlayabileceği dilde bir kitabın yazılmasının önemini vurguladığını tekrar dile getirir ve tarih yazımında üne sahip olan St. Irvine, H. V. Morton veya ikna edilememesi durumunda vakit yaratabilirse "Kıbrıs'ın El Kitabı"ndaki tarih bölümü yazarı Sir H. C. Luke'un bu iş için uygun olabileceğini belirtir. Okul kitabının ise hâlihazırda İngiliz okulunda eğitim verenler tarafından oluşturulabileceğini" de ekler.

Tarih kitabı projesi ile ilgili olarak yapılan ilk yazışmalardan nerdeyse tam bir yıl sonra 12 Ekim 1937 tarihinde Sir John Shuckburg'e A. Mayhew tarafından Londra Koloni Bakanlığı'nda yazılan yazıda ise;

"Dönemin Kıbrıs valisi Richmond Palmer de projenin Steel'e yaptırılmaması konusunda bir görüş sunmuştur. Biz de Steel'in memorandumunda belirttiği gibi hükümet destekli popüler tarih kitabı ve okul tarih kitabı yazım projelerinden vazgeçelim. Çünkü hâlihazırda; İngiliz okulu çalışanları tarafından bir tarih kitabı hazırlanmaktadır, ayrıca Sir George Hill'in araştırmaları sonucunda uzmanca hazırlamakta olduğu iki ciltlik bir tarih kitabı söz konusudur, çok popüler olmayan Mr. Casson'un kitabı, Mrs. Chapman'ın popüler kitabı, Hükümet Sekreteri Rubert Gunnis'in "Historic Cyprus" kitabı ve Storrs, O'Brein'in hazırladığı "Handbook of Cyprus" mevcuttur.

...

Böylece Mr. Steel'e kitap yazdırma fikrinden vazgeçildiğinden, durumun kendisine iletilmesi ve Kıbrıs Valisi'ne de yeni yazılmakta olan kitaplar ortaya çıktıktan sonra ihtiyaca göre hareket edilmesi gerektiğinin bildirilmesi istenir." (İUA: CO 67/271/8)

Böylece Kıbrıs koloni tarihinin İngiltere anakarasında yaşayan bir uzman tarafından yazılması fikrinden vazgeçilir ve iş olgunlaşmakta olan ve yeterli birikime sahip olduklarına inandıkları adadaki koloni çalışanlarına bırakılır. Diğer bir yandan ise Vali'nin koloni içerisinde kendi görüşü ve Koloni Bakanlığı'nda genel durumu değerlendiren görevlilerle yapılacaklara dair müzakeresi bu yazışmalarla ortaya koyulur. Müzakerelerden anlaşılana göre, Koloni

Bakanlığı'ndaki yetkililerin durumu dönemin valisi Sir Palmer gibi algılamadıkları bellidir. Yazılanlar diplomatik siyasi dille ortak bir dil kurdukları yanılsamasındadır; böylece Koloni Bakanlığı'ndaki yetkililer durumun kararını kendilerinin verdiklerine inanırken, KİKY valisi Sir Palmer istediği gibi yönlendirebileceği Kıbrıs'taki İngiliz okulu çalışanları ve eğitim danışmanları ile gerekli tarih kitabını oluşturmaktadır. Bu bağlamda Palmer için tarih yazmak, zamanı ve uzamı kutsamaktır. Kendi varlığını ve ismini koloniye kazımasıdır. Bununla arzuladığı ise belli bir uzamda iktidarının söylemlerini destekleyen şekilde yazılmış tarihle, içinde olduğu durumun devamını kendi algısı içerisinde devam ettirmektir.

4.5 1937 Verimli Yerliler Projesi “Cyprus Development Company”

27 Nisan 1937'de Londra'daki II Koloni Bakanlığı'na şahsi ve gizli ibaresi ile gönderilen yazıda Kıbrıs İngiliz Koloni Yönetimi Orman Müdürlüğü'nden emekli olmuş olan A. Harold Unwin Surrey, Londra'daki evine döndükten sonra üzerinde çalıştığı ve düzgün şekilde gelişen Kıbrıs için planladığı projeyi de mektubun ekinde gönderir.

Projede detaylandırılan şirketin yapısından çok, Unwin'in koloni ofisinde tanıdığı arkadaşı A. J. Dawe'e gönderdiği konuyla ilgili açıklayıcı yazı koloni ile ilgili basit çarpıcı bilgiler içerir.

“Sevgili Dawe,

Sana söz verdiğim gibi düzgün şekilde gelişen Kıbrıs için planladığım projeyi şu anda gönderiyorum.

Geniş kapsamlı bir proje olmasına ve nihayetinde ciddi bir kapitale ihtiyaç duyulacak olmasına rağmen, bu zor ülkenin koşulları ve insanları ile baş edebilecek akla uygun tek yol olduğu konusunda tatminim.

Anladığım kadarıyla, ülkeyi iyi bilen herkes bize fazlasıyla minnet borcu olan bu köylüleri bir şekilde işletmeden, şüphesiz zengin kaynakları olan bu eşsiz küçük adaya yeterli refah gelmeyecektir.

Bana memnuniyetle yardım edeceğin ve bu büyüklükte bir şirketi oluşturabilecek ya da oluşturmak da oluşturmak isteyeceklerle ilişkiye sokacağın konusunda sana güveniyorum.

Ben,

Saygılarımla

A. Harold Unwin.”

Unwin'in yazdıklarından anlaşılana göre yerliler yeterince verimli çalıştırılmamaktadır. Hâlbuki adayı refaha kavuşturacak olan kaynaklar mevcuttur ve II'nin adaya yaptıkları karşısında Kıbrıslıların onlara bu yaptıklarının karşılığını vermesi gerekir. Koloni Bakanlığı yetkilisi J. Tickken Cvake'in 10.05.1937'de konuyla ilgili kaleme aldığı raporunda ise Dr. Unwin'in projesinin faşist ve doktorun kişiliği içinse deli olduğuna dair ibareler mevcuttur. Onun önerdiği yapılaşmanın, adanın yapısını bilmeyenler için dahi, yapılması imkânsız olduğunun anlaşılmasının güç olmadığını, kendisini hiç kimsenin tacı olmayan bir Kıbrıs kralı yapmayacağını ve bu konunun ne resmi ne de yarı resmi olarak Kıbrıs Valisi'ne bahsetmeye değer nitelikte bile olmadığını belirtir. Sadece Ekonomi Bakanlığı'ndan birinin enteresanlığından dolayı dokümana bakmasını önerir. Yoksa Dr. Unwin'in kafasında olan ideal bir panoptikon kurmaktır, ideal makinesinin merkezinde her bir farklı konuyla ilgilenecek şirketlerin yönetim kurullarında ekonomik ve teknik konularda danışman olarak yer alarak herhangi bir sapmayı ya da verimsizliği kaldırmak niyetindedir. Böylece Kıbrıs gerçekten de ilerleyen bir hal almaya başlayacaktır. Bu ilerlemeler de yine organize edilecek turizm şirketi ile tüm dünyaya örnek olarak gösterilmek istenmektedir. Koloni Bakanlığı yetkilisi Cvake, raporunun ikinci sayfasında Dr Unwin'in sayısız detaya sahip şirket önerisine yorum yapmanın hiçbir getirisi olmayan bir iş olduğunu fakat bahsettiği problemlerin Kıbrıs Hükümeti tarafından bilindiğini ve hâlihazırda tüm ada için bir tarım bankasının kurulması, su kaynaklarının araştırılması, kooperatif kurulması, Mr. Klassen'in esnek sayılan şirketine destek çıkılması, kilise toprakları konusunda reform yapılması, eski eserlerden sorumlu departmanda iyileştirme yapılması ve adada turizm enformasyon merkezi kurulması için çalışmaların sürdüğünden bahsetmektedir. Bir anlamda rapor Koloni Bakanlığı'nın* Kıbrıs kolonisi için ne düşündüğünü kabaca ortaya koymaktadır; Dr. Unwin'in önerisi ne kadar faşist bulunsa da, önerilenin esnek bir formunun hâlihazırda Kıbrıs'ta, bütünsel olmasa da var olan koşullar altında, iyileştirmeler olarak organize edilmeye çalışıldığını gösterir.

* II'nin kolonilere olana bakışı zaman içerisinde değişmektedir: 17. yy da olduğu gibi "penal" koloniler zamanın ihtiyaçlarına uymamaktadır ve imparatorluğun kendi içerisinde değişen ekonomik koşullara bağlı olarak da benzer kapitalist formlar her yere ortak dili konuşabilmek adına uygulanmaktadır.

Şekil 4.6 Koloni dönemi Ziraat ve Hayvancılık Okulu (ykş.1935), Güzelyurt. Okuldan genel görünüş: Sınıflar ortadaki yapıda yer alır, okulun her iki tarafında öğrencilerin konakladığı evler bulunur ve bunlar düzenli olarak bir topluluk ruhu yaratmak için yönlendirilmişlerdir.

Şekil 4.7 Koloni dönemi Ziraat ve Hayvancılık Okulu (ykş.1935), Güzelyurt. Erkek okul öğrencileri kendi ev işlerini yürütüp ideal temizlik ve konfor koşullarında yaşıyordu.

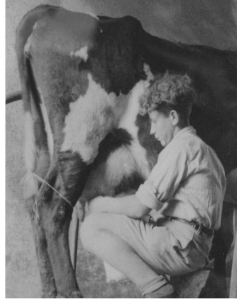
Şekil 4.8 Koloni dönemi Ziraat ve Hayvancılık Okulu (ykş.1935), Güzelyurt. Tarımsal üretim: Derslerinin parçası olarak köylerde uygulanması için model bahçeler hazırlayan öğrenciler

4.5.1 İşletme ve Kolonizasyon*

İşletmenin temel bileşenlerinden biri ekonomik dolaşım değeri olan ürünlerdir. Bu ürünlerin her biri farklı toplumsal ilişkiler kurgusu içerisinde hareket ederler ve onları hammadde gibi gören gerek yerel gerekse başka coğrafyadaki şirketler / işletmeler sayesinde el değiştirerek talebin olduğu / oluşturulacağı yere ulaştırılırlar. Bu ham ya da yarı işlenmiş maddeler, yeni /

*Kolonizatör; kolonizasyon kavramını, kültür ve koloninin etimolojik ortaklığı olan “Kwel” kökünden sonra, işlenen toprak üzerinden yeniden kurar. Bu durum farklı bir tarihsel ana denk gelir. Çünkü bedensel zihinlerin toplumsal ortaklığı yerleşmek, dolanmak yerine şekillendirmek ve doğadan elde edilen ürünler ve bunların gruplar arasında el değiştirmesi üzerinden kurulmaya başlanır. Doğadan elde edilen her madde ve ondan üretilen her farklı nesne, yeni bir tanımsal alan kurar. Bu tanımsal alanlar her safhada farklı katmanlar halinde gelişen toplulukların hem kendi içerisinde hem de onlara değen grupların ya da içselleştirdikleri ötekilerin iletişim ağını kurmalarını sağlar. Her bir birey bu durumda birer makro tarihsel alan gibi davranır ve diğerleri ile kolektif olarak tarihsel olanı üretirler. Toplumsal alan içerisindeki her bir farklı grup ise farklı tarihsellikleri ve zamanları aynı anda üretirler. Böylece aynısız olanı kurarlar. Bu da kolonizasyon olarak adlandırılır.

işlenmiş formlarını gerek yerel koşullarda gerekse coğrafyasına yabancı olduğu** koşullarda edindikten sonra her bir meta ya kendi yerelliklerinde, ya başka coğrafyalarda ya da her ikisinde de pazarlanırlar. Aynı kalitede malzemenin her iki coğrafyada da tüketilmesi, iki

Şekil 4.9 Koloni dönemi Ziraat ve Hayvancılık Okulu (ykş.1935), Güzelyurt. Öğrenciler mezun olduklarında süt sağma ve süt ürünlerinin getirileri konusunda eksper oluyorlardı.

Şekil 4.10 Koloni dönemi Ziraat ve Hayvancılık Okulu (ykş.1935), Güzelyurt. Patates hasatı yapan iki öğrenci

Şekil 4.11 Koloni dönemi Ziraat ve Hayvancılık Okulu (ykş.1935), Güzelyurt. Hayvansal yem olarak dönüştürülen patates hasatından kalan yapraklar ve model koyun besiciliği örneği

Şekil 4.12 Koloni dönemi Ziraat ve Hayvancılık Okulu (ykş.1935), Güzelyurt. Bulutlu bir havada büyük tarım sahalarından bir kısmını tırmıklayan öğrenci

Şekil 4.13 Patates ekimi, Güzelyurt

Şekil 4.14 Patatesleri köye taşıyan bir aile

** Metanın hareketi bağlamında; herhangi bir coğrafyada üretilen / elde edilen ürün kendi üretildiği koşulları bilmeyenler ya da coğrafyayı tanımayanlar tarafından tüketildiği ya da işlendiği zaman hem meta, hem hammadde olarak ürünü işleyen şirket, hem de tüketici birbirine öteki olur. Fikir edinebilen öznelere, metayı geldiği yer ya da ülke ile düşünmeye başlar. Bu sayede, orada yaşayan insanlar ve uğraşları ile algısal bir bağ kurarlar. Fakat meta, tüketicinin alıştığı şekilde kendini gösterdiği koşulda, tüketicinin algısında yanılsamalar kurar.

Şekil 4.15 Koloni dönemi Ziraat ve Hayvancılık Okulu (ykş.1935), Güzelyurt. Tırmıktan sonra ekim yapan iki öğrenci

toplum arasındaki ekonomik seviyede olan bir denge belirtisidir. Fakat bir piyasanın tüketim mallarını farklı coğrafyada ürettiriyor olduğu ve o malı üretildiği yerel piyasaya satmadığı koşullarda başka bir ekonomik ilişkiden bahsedilmelidir. Çünkü burada ya üretilen malzemeye yerel ekonomide bir satış portföyü yoktur, yani o alışkanlık edinilmemiştir, ya da üretim daha iyi olan diğer bir ekonominin faydasına yapılmaktadır. Bu tür ekonomik ilişkiler günümüzde de ticaretin temel dayanaklarından biridir. O yüzden de bu ekonomik ilişkiler yeni kolonyal yapılaşmalar olarak düşünülebilir. Fakat burada ticaretin temel mantığından başka, ticari ilişkilerin nasıl politik ve sosyal ilişkiler üzerine oturduğuna dair bir ayrım daha yapılmalıdır. Çünkü herhangi bir malın hangi piyasaya üretileceğine ve satılacağına karar veren politik gücün* nasıl ve hangi koşullarda diğer bir toplumun kendi ürettiği malı tüketemeyecek olmasına karar verdiği problemlidir. Buradaki problem, farklı toplumların farklı alışkanlıklarından ortaya çıkan farklı taleplerinden dolayı oluşmamaktadır. Sorun, daha ziyade karar alanın coğrafyada doğup işi yapanı ürettiklerinden yeterince faydalandırmadığı yanılsamasından kaynaklanmaktadır. Yoksa basitçe gerçekleşen, yeni otoritenin gelmesiyle, toplumun başıboş bir şekilde modernlik öncesinde olduğu gibi artık istediğini yapamayacak olmasıdır. Yönetimin kurgusu Osmanlı'nın esnek sayılan, ödedikçe göz yuman yapısının artık var olmamasıdır. Artık tanıdıklarını istediği gibi kayıramadığı ve kendi de arzuladığı gibi kayırılmadığı için sıkıntı baş göstermiştir. Koloni yaşamında toplumlar kural koyucudan öteki olarak var olmaktadır, o yüzden de kurallar bağlayıcı hale gelmektedir. Bu, İngiliz yönetimindeki Kıbrıs'ta hiçbir şeye göz yumulmadığı manasına gelmemektedir. Sadece sosyal alanda görünen ya da gösterilen karar alma mekanizmasındaki çarkların temiz çalıştığı yanılsaması sonucunda üretilen temsili yapılar ve onların algıladığı değişim projesinin içine saklandığı mekânlardır. Yoksa hayal edilen, ya da II'ye modern yaşamın hayal ettirdiği kontrol mekanizmalarıdır benlikleri yönetimden ötekileyen. Problem,

* Buradaki politik güç ille de bir devlet yapılaşması olarak düşünülmemelidir. Daha çok dönemin ekonomik ilişkilerini yönlendiren büyük kurumlar düşünülmelidir. Günümüzde trans-ulusal şirketlerin yarattığı etki de aynı şekildedir.

yönetenin bir kral ya da bir cumhur-u reis olarak var olması veya sistemin adının ne olduğu değildir. En temel sorun metayı üretenin kendi coğrafyasındaki doğadan uzaklaşmasının ve kendini özdeşleştirdiği, el emeği olduğunu düşündüğü üründen ötekilenmesidir. Modern bağlamlar içerisinde tüketemediğine karşı kurduğu arzudur. Bu anlamda Kıbrıs'ta İngiliz yönetimi döneminde tarımsal ürün merkezli olarak başlayan ve kolonizasyonun sonunda hafif endüstrileri de barındıran ekonomik yapılaşmanın nasıl bir yapılaşma ve ayrımlar kurduğunu iyi anlamak gerekir. Bu bağlamda 15 Kasım 1929'da R. E. Fisher'in, Dr. Unwin'in de içerisinde olduğu Kıbrıs konusunda bilgi sahibi dönemin Kıbrıs'ta çalışan İİ koloni görevlileri

Şekil 4.16 Bir dahaki mevsime ekimlik

Şekil 4.17 Pamuk toplayan kadınlar
patatesleri ayıran kadınlar

Şekil 4.18 Koyunları güden çoban

Şekil 4.19 Mahsülü biçip balya yapan
traktörü kullanan çiftçiler

Şekil 4.20 Hasat ayıklayan köylüler

Şekil 4.21 Cyprus Wine & Spirits Co. Ltd.,
Mallia'daki şaraphanesinin etrafındaki
üzüm bağları ve çalışan işçiler, Limasol

Şekil 4.22 Cyprus Wine and Spirits Co. Ltd., Peropedi köyündeki şaraphane ve damıtma tesisi, Limasol

ile mülakatlar yaptığı, Kıbrıs İngiliz Valisi Sir Ronland Storrs için hazırladığı “Kıbrıs’ın Kaynakları ve Bu Kaynakların Olası Hızlı Gelişimi” adlı özet çalışmada adadaki problemleri beş ana başlık altında açıklar. Bu başlıklar Su, Tarım ve Ormancılık, Ticaret ve Endüstriler, Yönetim, Sonuç’tan oluşur. Bu rapora göre, Kıbrıs o dönemde gelişmemiş bir ekonomidir. Hâlihazırda var olan yapılaşma düzgün bir gelişime uygun bir altyapı gibi görünmemektedir. Bu yüzden de birçok tarımsal üretim alanında gerekli değişimleri sağlamak için gelişkin ekonomiler sayılan California (Amerika), Fransa, İtalya, İspanya gibi ülkelerde kullanılan teknikler ve ürün çeşitleri verilmektedir. Bu anlamda Fisher’in raporu sadece II koloni dünyasını değil onun ötesinde çoğulluğu, gelişmişliği kendince dünyada en iyi tarif eden modern örnekleri de kullanarak referanslarını kurmakta ve önerilerini de bu zenginlik içinden vermektedir. Bu da bize II’nin içerisinde, en azından bir valiye önerilerde bulunabilecek bir karakterin nasıl bir görüşe sahip olacağı konusunda fikir vermektedir.

Rapora göre genel olarak durum şudur; köylüler tarafından kontrol edilen su kaynaklarında büyük miktarda israf söz konusudur. Bunlara müdahale antik su haklarından dolayı zordur. O yüzden de en uygun yasal çözüm bulunarak, kuyu sahiplerinin* daha fazla insana suyu kullandırmaları sağlanmalıdır. Mevcut su kaynaklarının efektif kullanılması için kaç metrekareye ne kadar su harcanması gerektiğine kadar detaylar belirtilmiştir. Gerekli miktardaki suyun sağlanması içinse dağlara barajlar kurulması ve yağmuru daha fazla çekmesi için yeni ormanlıklar ekilmesi tavsiye edilir. Tüm bu önlemlerin önerilmesinin nedeni, rapora göre Kıbrıs’ta yağmur yağmadığı zamanlarda gelirin yarıdan daha aza inmesidir, o yüzden de kurak yıllarda yapılacak olan sulama organize edilmek istenmektedir.

* İngiliz yönetimi altındaki Kıbrıs’ta bir arazideki su kuyusunun, pınarın ya da ağacın sahibi bir arazinin sahibinden farklı biri olabiliyordu. Bu durum da kullanımla ilgili problemler yaşıyordu.

Raporun “Tarım ve Ormancılık” başlığı altında ise Kıbrıs’a özgü Muflon (boynuzlu dağ keçisi), yeşil gördüğü her şeyi tükettiği için, önemli bir tehdit olarak görülmektedir. Bunun yanında ormanlarda çıkan yangınlara karşı ve ormancılığın öneminin daha fazla anlaşılması için köylülerin daha iyi bilgilendirilmeleri gerektiği vurgulanır. Raporun tarımla ilgili kısmında ise; Kıbrıs’ta yetişen tüm tahıllar ve meyvelerin nasıl daha iyi yetiştirileceği yanında, hangi piyasalara satılırlarsa Koloni Hükümeti’nin nasıl daha fazla gelir elde edeceğinden bahsedilmektedir. Koloni Hükümeti’nin ticaret anlamında öne çıkmasının nedeni ise Osmanlı Sultanı’na ait arazilerin, adanın İngilizlere devri sırasında II’ye yani Kıbrıs’taki yönetimin inisiyatifine bırakılmış olmasıdır. Bu sayede Koloni hükümeti işlenebilecek büyük miktarda verimli toprak yanında, özel olanlar dışında birçok yeraltı minerallerinde de söz

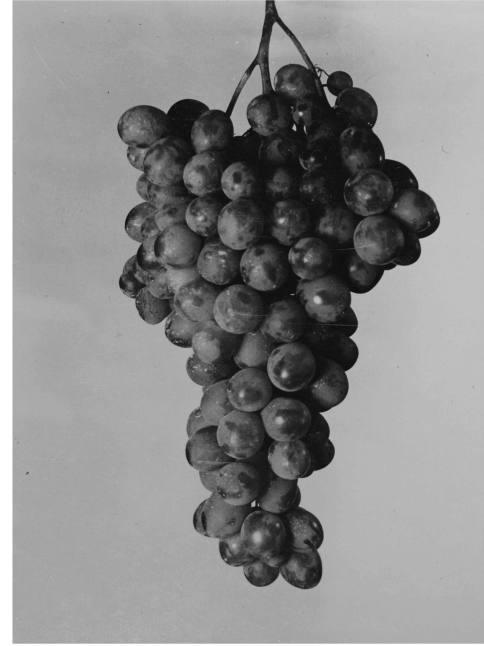
Şekil 4.23 Cyprus Wine and Spirits Co. Ltd., Perapedi köyündeki şaraphane ve damıtma tesisi kimya labratuvarı, Limasol

Şekil 4.24 Cyprus Wine & Spirits Co. Ltd., Mallia şaraphanesi, Limasol. İşçiler üzümleri üzüm sıkma makinesine doğru kürekliyor.

Şekil 4.25 Damıtma makinesini kullanan işçi

Şekil 4.26 Bir salkım üzüm

Şekil 4.27 Keçiboynuzu tartıp gemilere yükleyen işçiler ve sorumlular, Girne

Şekil 4.28 Keçiboynuzu tartan işçiler ve sorumlular, Girne

sahibidir. O yüzden de Fisher bunların özelleştirilerek işletmeye açılmasını tavsiye etmektedir.

Raporun “Ticaret ve Endüstri” faaliyetleri konusunda hazırlanan bölümü ise ticaretin temel taşlarından sayılan iletişim ve ulaşım konuları ile başlamaktadır. Anlatılanlara göre Kıbrıs içerisinde oluşturulan iletişim ve mal taşımacılığı koşullarının iyi olmasına rağmen, Kıbrıs’ın Mısır dışında özellikle üretilenleri ve üretilebilecekleri satabileceği pazarlarla bir bağlantısı yoktur. O yüzden de ellerindeki mallar piyasasının altında değerlere, özellikle yakın çevrelerdeki fazla ödemeyecek olan piyasalara satılmaktadır. Diğer bir yandan ise mevcut kuzey ve güney sahillerdeki limanlarda sadece normal gemiler demirleyebilmektedir. Fisher’e göre adanın kuzey ve güneyinde yer alan bu doğal limanlar demirleme dışında adanın ortasında kalan verimli Mesarya ovasından üretilebilecek malzemelere uzak kaldıkları için de sorunludurlar. Bu yüzden de adanın doğu-batı yönlerinde, Mesarya ovasının neredeyse iki ucu sayılan Güzelyurt ve Mağusa limanlarına ve bunları bağlayan demiryoluna yatırım yapılmasını, Mesarya ovasında üretim yapılmasını, üretilecek ürünler içinse yine limanlar yanında bankaların da güvence verebileceği ticari malların depolanabileceği büyük hangarların inşa edilmesini ve bunlar için resmi memurların organize edilmesini önerir. Adada var olan endüstriler konusunda nasıl daha verimli kılınabilecekleri konusunda, olmayanlar konusunda ise gerek Mısır gerekse diğer kolonilerden örnekler vererek tavsiyelerde bulunur. Bu tavsiyeler, Mısır’da da kurulmuş olan “Egyptian Markets Limited” gibi kırsal marketlerin oluşturulması, petrol ürünleri depolanacak tankların petrol şirketlerinden birine kurdurulması, ticaret aktivitelerini destekleyecek düzgün bir İngiliz bankasının koloniye kurulması, adanın turizm potansiyelinin iyi kullanılması halinde zengin Avrupalı ve Amerikalı turistler yanında Trodos dağına kurulacak tesislerle yüksek mevkili II mensuplarının da adaya getirilebileceği, adadaki tuz üretiminin Suriye’ye satılması, ..., gibi birçok konuyu kapsar.

Şekil 4.29 Portakal toplayan kadınlar ve onlara yardım eden çocuk, Güzelyurt

Şekil 4.30 Özel girişimciler tarafından Lefkoşa civarında kurulmuş modern bir et ürünleri fabrikası (yık. 1960), çalışanlar sosisleri tartıp paketliyor.

Şekil 4.31 Larnaka Tuz Gölü (1959), yazın tuzlar kristalleştikten sonra onları kırıp torbalayan işçiler; o yaz 5340 ton ürün elde edilmişti.

Şekil 4.32 Trodos dağının güney eteklerinde ulaşılamayan ormanlıklara doğru inşa edilen dağ yolu inşaatı

Raporun “Yönetim” başlığı altında işlenen Departmanlar ve Kanunlar bölümü ise sırasıyla sulamanın organize edilmesi konusunda gerekli yapılaşma departmanının, istatistik ve ticaret departmanının kurulması olarak başlar. Konu eğitime geldiğinde ise Kıbrıslıların (kastedilen Kıbrıslı Rumların eğitim aldığı okullardır.) ilkokuldan itibaren sadece Rumca öğrendiklerini söyler ve tarih namına Yunan kahramanlarını öğrenirken tek egemen ülke olarak Yunanistan’ı ve en iyi devlet adamı olarak Venizelos’u sayacaklardır, der. (Raporda bahsedilmese de Kıbrıslı Türkler için de durum farklı değildir; onlara göre de en büyük devlet adamı Atatürk, en önemli kahramanlar Kurtuluş Savaşı’nı gerçekleştiren kahramanlar ve tek önemli egemen ülke Türkiye’dir.) Okul müdürlerinin dahi İngilizce bilmediklerini, o yüzden de eğer İngilizce ilkokuldan itibaren zorunlu kılınırsa bunun Kıbrıslıların İİ içinde gelişimi için çok önemli bir aşama olacağını vurgular. Kanunlarla ilgili önerilerde ise en önemli başlık emlak vergisinin

Osmanlı döneminden kalma şeklinden daha çok dönemin koşullarına ayak uydurabilir hale getirilmesi yönündedir. Bu da basitçe arazilerdeki üretimin çeşitliliği üzerinden düşünülmektedir. Fisher'in değindiği diğer önemli bir başlık ise basın özgürlüğü hakkındadır; hükümeti eleştiren yazıların ağır şekilde cezalandırılıyor olmasından dolayı, II dâhilinde basın özgürlüğünün olduğu hatırlatmasını yaparken, İngiltere'de olduğu gibi yazarların yayınladıklarından sorumlu olacak şekilde kanunların yeniden düzenlenmesinin her şeyi kendi içinde toparlayacağını dile getirir. Sonuç bölümünde ise yapılması gerekenleri madde madde sıralar. Fakat en önemli nokta olarak, sorunu yasa yapmaktan sorumlu "Legislative Council" olarak görür. Bu organda var olan Kıbrıslı toplumların temsili kaldırılmalıdır yoksa Fisher'e göre adanın gelişmesi taşıdığı potansiyele oranla çok düşük bir ihtimaldir. Bir diğer husus ise adaya taşınacak olan İngilizler sayesinde değişime uğrayacak olan ekonomik yapıdır. Böylece adadaki yerliler daha hızlı bir öğrenme sürecine girecek ve koloni II içinde önemli bir tedarikçi haline gelecektir. (İUA: CO-67-234-9)

Durum, raporda belirtildiği gibi gelişir. 1931'de Kıbrıslı Rumların isyanı ya da "isyana teşvik ettirilmeleri" ile "Legislative Council" kaldırılır. Böylece modern projenin önündeki en büyük bariyer olan gelişmemiş, zamanın gerisinde, modern zaman içinde başka tarihsel katmanlarda yaşayan Kıbrıslılar modern olmayanlar olarak pasifize edilir. 1936'ya kadar da ada olağanüstü halle yönetilir. Böylece Kıbrıslı topluluklar tamamıyla KİKİ'nin güdümünde yaşamaya başlarlar. Bu süreçte, raporda öngörülenler sırasıyla uygulanmaya başlar. Modern kurumlar kurulmaya başlanır; bu sayede de Kıbrıslılar örneğin Güzelyurt'taki tarım okulunda çiftçilik öğrenmeye başlarlar. Yine Güzelyurt'taki öğretmen okulunda, İngiltere'de ve diğer kolonilerde onlar için kısa dönemli oluşturulan eğitim programlarında eğitilirken melezleşmeye ve sonra adada var olan eğitsel ve iletişimsel pozisyonlarla kendileri üzerinden melezlemeye başlarlar. Bir yandan da kurulan şirketlerle Kıbrıs ekonomisi üretmeye koyulur. Yeni bir sosyal çalışan sınıf, onları eğiten donanımlı öğretmenler, bu güdümlerle yetiştirilmeye başlayan yeni nesiller ve herkesin ortak "yeni" talepleri ile adadaki toplumlar modern üzerinden yeniden şekillenmeye koyulur.

Kıbrıslı köylü fakir kesimin büyük değişimi ise ancak para kazanmalarını sağlayan koşullarda; II. Dünya Savaşı öncesinde İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin ihtiyacı olan pist inşaatları ve savaş sırasında II askeri olan Kıbrıslılar sayesinde gerçekleşir. Özellikle İngiliz askeri olanlar dönemlerine göre astronomik maaşlar almaktadırlar; bir ev yapımının 100 liraya mal olduğu bu yıllarda askerler aylık 40 lira maaş almaktadırlar. Aynı dönemde piyasadaki mal sıkıntılardan dolayı da ailelerinin harcamaları minimum düzeydedir. Bu yüzden de II. Dünya Savaşı sonrası dönemde, özellikle askere fertlerini göndermiş aileler

yeni, dönemine daha uygun yapı ve yaşam taleplerinde bulunabilirler. Savaşın bitmesi ile de gerek Kıbrıslı büyük inşaat şirketlerinin, gerek işçilerinin edindiği kapitalleri sayesinde ada, uçak pisti inşaatları döneminden sonra yeniden daha büyük bir inşaat alanına dönüşür. Bu dönemle birlikte Fisher'in 1929'daki raporunda hayal etmiş olduğu verimli bir koloni gerçekleşmeye başlar. Bu başarı ne kadar Dr. Unwin'in kolonyal makinesine benzemese de, KİKY elindeki politik ve askeri gücü diplomatik manevralarla iyi kullanması sonucunda, bazı dönemlerde faşizan eğilimlere varan derecede olsa da amacına her seferinde ulaşır. Bu anlamda bir koloniye anlamlı hale getirmek aynı şekilde koloni içerisinde kolonize edilenlerin anlamlı hissetmeleri, yaşanan dönüşümler, çatışmalar sayesinde "modern" olanın uygulanması ile gerçekleşir. Bu süreçler içerisinde dönmek ve dönüştürmek en sancılı olanlarıdır. O yüzden de bir kolonin İmparatorluk içerisinde bilinçli ya da bilinçsiz olarak yer edinebilmesi o coğrafyada yaşayan varlıkların yeni duruma adaptasyon gücüne bağlıdır. Yoksa kültürel farklılık buradaki ayrım olamayacak kadar zayıftır ve bir işletme olarak devlet / koloni yönetimi aynı dili konuşabilecek ve düzgün çalışan bir kurumu hayal ettirmek ister. Bu kurumlar da toplumsal temsili olabildiğince melez barındırdıkça başarılı olabilirler. Günümüzde trans-ulusal^{*} şirketlerin yarattığı etki de nerdeyse aynı şekildedir. Bir anlamda trans-ulusal şirketler yeni, kapatıcı, iyi tanımlayıcı "kültür" alanları kurma çabalarıdır ve kolonyal uzamlardır. Fakat tanımladıkları "kültür" sadece ekonomik alışveriş üzerindendir. O yüzden, bir anlamda da ulus-devlet ya da koloni oluşumunda başarılıdırlar çünkü kayıtlı oldukları ülkeden yani onların temsili kuran yönetimden daha melez kombinasyonları barındırabilirler; farklı gruplardan eksperlerin birlikte varoluşu da işin iyi yapılması temeline odaklanır. Yine de, bu durum ulusal çıkarların ve çarkların dışları içerisinde yer almadıkları manasına gelmez. Trans-global şirketler günümüzde ulus-devletler ile politik melez kurgular içerisinde, özellikle 20. yy başında devlet örgütlenmesinin üstlendiği modern projenin yeni uygulayıcılarıdır. Bu anlamda trans-global şirketler modern projenin günümüze miras bıraktığı en önemli "modern" ürünlerdendir. Bu ürünlerin en iyi yanı ise trans-global şirketlerin, devletin iktidarına ortak olarak, devlet yöneticileri değişse de onların adına yeni formları uygulamalarıdır. Bu uygulamalar devlet yapılaşmasından daha hızlıdır çünkü liberal piyasa ekonomisinde fikirlerin düşünsel miatları daha hızlı tüketilmektedir. O yüzden de trans-global şirketler kapitalist bağlamların entrikalarına yenik düşmemek için sürekli olarak yeni melez algıları kurarlar. Böylece modernin ilk olarak dayattığı yenilikleri durmadan, her

* Global kelimesi özellikle kullanılmamaktadır. Onun yerine trasulusal ya da toplumlararası tercih edilmektedir, çünkü global olan kültür kavramı gibi içerleyen, kapatan ve o anlamda dünyayı temsil edermiş yanılsaması ile aynılaştırma üzerinden tahayül edilmesini sağlayan bir kavramdır. Diğer bir yandan ise toplumların içerisinde var olan farklı kolonyal uzamlar ağını tekil olarak global diyerek aynılaştırmak, dünyadaki çoğulluğu görmezden gelmek ve sadece onu ekonomik ilişkilere indirgemekten dolayı olmaktadır.

seferinde konjonktüre göre yeniden üreterek uygularlar. Bunun sonucunda ise, polis olarak varoluşu denetleyen devlet, toplumun küçük ya da büyük gruplarının kendi kendilerinin kurduğu ve yönettikleri yanlısaması olan şirketler demokratik yönetim adı altında varlıklarını sürdürürken onları denetleyerek ve düzenleyerek bünyelerinde var olan yaşam alanlarına, üzerindeki değişikliklere, üretilen bilgiye ve tamamıyla hayatın tüm döngülerine müdahale etmeye devam eder.

4.6 1953 Baf Zelzelesinden Sonra Köylerin Dönüşümü ve Mimarlığa Dair Telkinler

13 Eylül 1953 günü Baf çevresinde depremi yaşayan görgü tanıklarından biri olan Oğuz M. Yorgancıoğlu'nun aktardığı üzere; zelzeleden 4 saat önce deniz içinde bir patlama yaşanır, büyük bir alev yükselir ve bütün bölgeyi yanık kokusu sarar. Anlatıcı, bu patlamayı yakın dönemde (2010) bölgede deniz altında keşfedilen gaz kaynakları ile nedenlendirmektedir. Bu, aynı zamanda Baf kasaba merkezinden denize daha yakın olan, anlatıcının o dönemde ikamet etmekte olduğu Lemba köyünün açıklarında, deniz içinde kalan fay hattındaki tektoniklerin kayması sonucu çıkan bir enerji de olabilir. Hatta bazıları durumu İngilizlerin faylar üzerinde patlattıkları bombalar ve böylece doğal afetleri tetikleyen deneyleri ile de bağlantılandırır. Her halükarda, 1953'te yaşanan deprem Baf bölgesindeki 100'e yakın köyün farklı derecede hasar görmesine neden olmuştur; düzlüklerde yer alan köyler az, fakat yamaçlarda yerleşmiş köyler en çok etkilenenler olmuştur. Artçı sarsıntılar depremde sonra iki hafta kadar devam etmiştir. Gerek ana deprem gerekse artçılar yüzünden tamamıyla kullanılmaz hale gelen Türk köyleri arasında Fasula, Arodez, ..., sayılabilir. Depremde sonra bu köyler eski yerleşimlerine yakın bölgelere, açıklıktaki ve yol üstündeki yeni yerlerine taşınmışlardır.

Depremde bir ay sonra uygulanmaya başlayan geçici konutlar, çok hasar görmeyen bölgelerde, Lemba ve birçok köyde de olduğu gibi sadece yıkılan yapılardan ortaya çıkan ihtiyacı karşılayacak şekilde inşa edilmiştir. Bu yapılar iki sıra sekiz sütundan oluşan, yerden otuz ile elli santim yükseklikte taban üzerine, betonarme kolonların tabanın içerisinde kalan yuvalara yerleştirilmesi ve üzerine kurulan ahşap çatkı sureti ile oluşturulan iskeletin gerek çimento blok, gerekse alçı tuğla* duvarlarla örülmesi ve amyant (asbest) oluklu çatı malzemesi ile kaplanmasıyla oluşuyordu. Her üç-dört kolon arası kapılar, kapının iki yanına pencereler, yine yapının diğer yüzlerine aynı aralıklarda pencereler yapılıyordu. Mutfak, yapının ayrı bir odası olurken tuvalet ise geleneksel olana uygun olarak bahçenin bir

*Hafifliği, kolay işlenir bir malzeme olması ve Kıbrıs'ta büyük miktarda üretiliyor olmasından dolayı özellikle dağ köylerinde uygulanan alçı tuğla duvar ile inşa edilen konutlardan oluşan Fasula gibi köyler, sonradan ev içinde nem sıkıntısı ile karşılaşmışlardır. Bu basitçe ya yapıları tasarlayanların yapı malzemesi bilgisindeki eksikliklerinden ya da dönemin hükümetinin deprem konutları için ayırdığı kısıtlı bütçeden kaynaklanmaktaydı.

köşesinde yer alıyordu. Deprem konutları broşürlerde gösterilenden daha basit olarak tek ya da iki odalı düzenlerde kuruluyordu; tüm yaşam organizasyonu, ailelerin büyüklüklerine göre biraz daha büyük ya da küçük bölünmüş olan konutun tek gözünde gerçekleşiyordu.

Bu konutların üretildiği yapı malzemelerinin çoğunun hammadde olarak adada var olmasına rağmen, deprem konutlarında uygulandığı şekilde inşa tekniklerinde kullanılmamışlardı. Adada elle baskı bloğun yaygınlaşması, deprem konutlarının ihtiyacını karşılamak için Ktima'ya (Baf kasaba merkezi) kurulan atölyeye getirilen aletler sayesinde olmuştu^{*}. Bunun yanında kanserojen etkisi biliniyor olmasına rağmen, Kıbrıs'ta çıkan asbestten üretilen su şebekesi boruları ve depoları da, çatı kaplamaları yanında yeni kurulan konutlarda kullanımıyla daha da yaygınlaşan yapı elemanlarıydı. Tüm bu yapı işlerinin organize edilmesi içinse Baf kasaba merkezindeki atölyeye çalışmak üzere tüm çevre köylerden ve kasabalardan yapı ustaları ve bunların yanında daha önce de deprem konutlarına benzer yapıları başka coğrafyalarda üretmiş olan, özellikle Pakistan ve Hindistan'dan gelen 3000-4000 civarında yapı ustaları ve işçileri^{***} KİKY tarafından getirilmişti. Bu uzun boylu ve yapılı işçiler, Baf bölgesindeki birçok Kıbrıslının ilk kez kendilerinden gerek yeme alışkanlığı^{****} gerekse fiziksel olarak bu kadar farklı diğer insanlarla karşılaşmasına vesile olmuştu. İşçilerin kasabaya gelmelerinin diğer bir faydası ise o güne kadar bahçecilik ve tarım ile ürettikleri malzemeleri çok ucuza satan yerlilerin talebi karşılayamaz hale gelmesiydi. Bunun talep dışındaki nedeni ise, depremden sonraki üç ay boyunca kuyulardaki suların ve çevredeki pınarları kurumaması olmuştu. Bu yüzden de, ilk üç aydaki sıkıntı ve talepten dolayı artan fiyatlar sayesinde, deprem konutu inşaatlarının yayıldığı bir yıl içerisinde özellikle Baf çevresindeki köylülerin ellerinde iyi miktarda bir kapital birikmişti.

* Bu bilginin geçerliliği büyükşehir sayılabilecek Lefkoşa gibi yoğun inşaat gerçekleşen yerleşimlerdeki yapı teknolojisi ile karşılaştırılıp sağlanmalıdır. Çünkü Baf kasabasında yaşayan birinin o dönemde Lefkoşa'daki inşaat faaliyetleri babası taş ustası, dedesi ve amcası yapıcı olmasına rağmen bilmesi zordur. Çünkü anlatanın içinde büyüdüğü ve sürekli olarak betimlediği yaşam, köy ve kasaba yaşamıdır. Zaten kendisi ilk şehir deneyimini 1960 yılında eğitim almaya gittiği Ankara'da yaşamıştır. Bunun da tamamlanmış bir şehir ya da hala daha oturmamış bir düzen hissi uyandırdığından bahsetmektedir. O dönemde, Ankara'daki yerleşimlerden Ulus ve Çankaya arasında gelişmişlik anlamında bir uçurum söz konusudur. Ulus'tan Çankaya'ya yürümeyi o dönem için Afrika'dan Amerika'ya yürümek olarak tarif eder. Çünkü Ulus'ta tek tük modern yapılar ve Cumhuriyet anıtı mevcuttur, bunlar dışındakilerin hepsi gecekondudur, Çankaya ise birçok modern yapıdan ve Avrupalı bir düzenden meydana gelmektedir. Kıbrıs'a kıyasla ise durum oldukça dengesizdir ve anlatıcı bunu adaya dönüşünde, Lefkoşa'ya taşınmış olan ailesi ile Kıbrıs'taki şehir yaşamını deneyimleme fırsatı bulduğu sürede iyice içselleştirmiştir.

** O. M. Yorgancıoğlu'na göre Müslüman olan işçiler İngiliz yönetimin direktifleri ile özellikle Türk köylerinde çalışmaya gönderilmişlerdi.

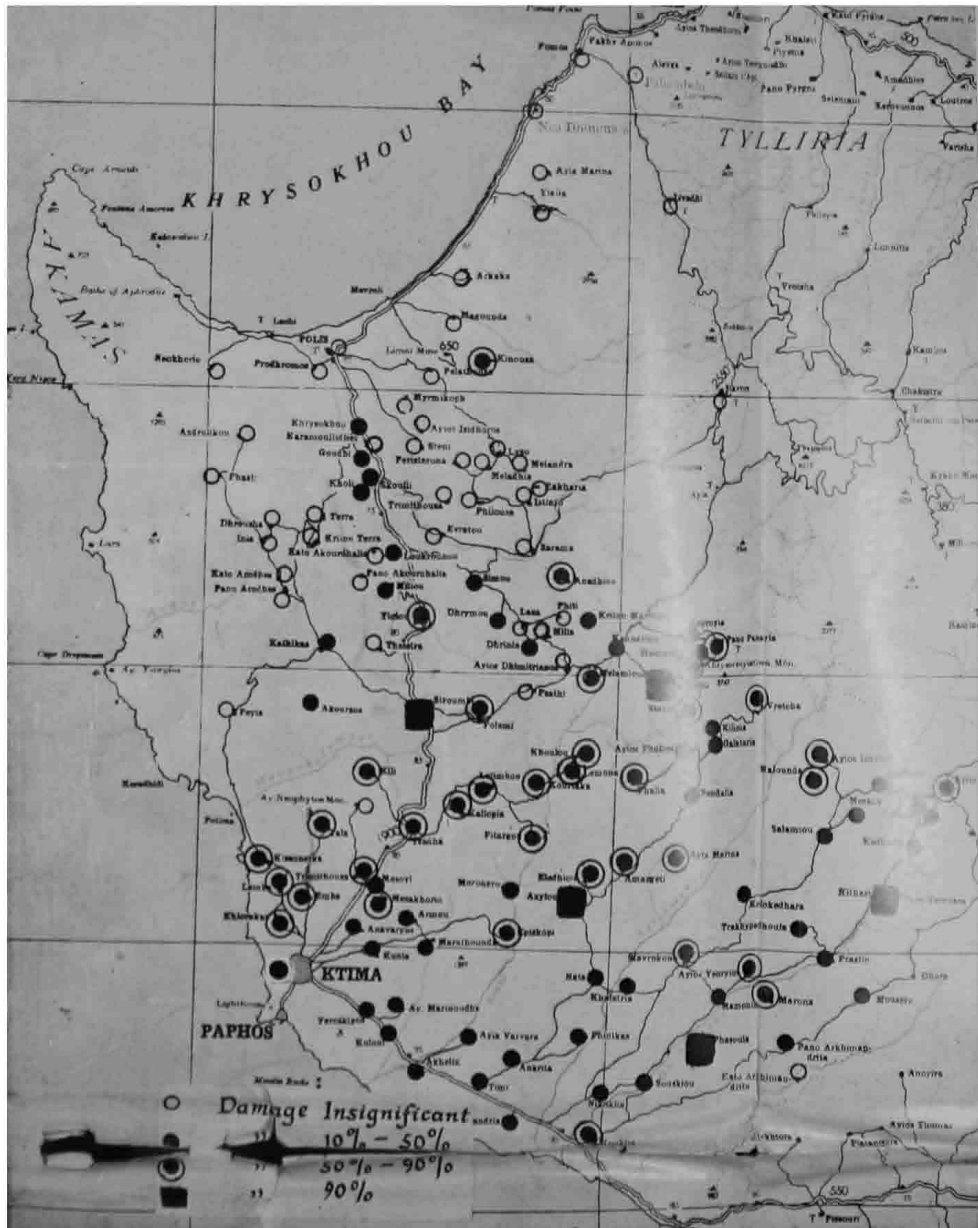
*** Özellikle ciğer yemeğe düşkünlükleri ile bilinen Kıbrıslıların, yemek için kuzuları onlardan satın alan Pakistanlı ve Hindistanlı işçilerin hayvanları onlara kestirdikten sonra iç organlarını ve postunu satın aldıkları kişiye bıraktıklarını ve sadece etini tükettiklerini görmeleri, alışkanlık farkının nasıl bir şey olduğunu iyiden iyiye idrak etmelerine neden olmuştu.

Bunun yanında deprem konutları ile tamamıyla sıfırdan inşa edilen köylerde sosyal yaşam daha medeni ve düzenli bir hal almıştı. Özellikle hayvan barınakları konutların çeperinde değil, yerleşimden belli bir mesafede ve düzende inşa ediliyordu. Bu sayede de hayvanlarla birlikte yaşam, yıkılan köyler için tamamıyla son bulmuştu. Diğer bir değişim ise evlere yerden belli bir yükseklikte basamaklarla çıkılıyor olması ve beton yüzeyin rahatça süpürülebilir, yıkanabilir ve silinebilir olması ile başlamıştır. Her yerde olmasa da, çoğu deprem konutuna kirli ayakkabılarla girilmemeye başlanmıştır. Böylece yaşam alanı doğadan ayrılmış, hijyen koşullarının daha iyi sağlandığı bir duruma gelmiştir. Diğer bir yandan ise yerleri silmek için mop^{*} gibi yeni bir icat yapılmıştır; alet uzunca bir sapı olan ve ucuna kahve torbalarından bir parçanın bağlanması ile oluşur. Buna benzer şekilde ilk deprem konutları ile birlikte yeni mobilya düzeni ilk kez Baf bölgesinde yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır. Bu mobilyalar arasında; boy aynası, eski kare masaların yerine uzun dikdörtgen masalar, yeni iskemleler (sandalye), dolaplar vb. sayılabilir. Sosyal anlamda toplumsal değişimden bahsedecek olursak, tamamıyla yıkılmış köylere okul, kahvehane ve konutlar yanında tüm halkın bayram, düğün ve benzeri kutlamaları hep birlikte geçirebilecekleri deprem konutlarının iki tanesinin büyüklüğünde, 24 metrekare sosyal toplanma yerleri de düşünülmüştü ve anahtarı da köyün muhtarına verilmişti. Bu mekânlar, anlamlı bir toplantı olduğunda köylünün eskiden kahvehane bahçesinde gerçekleştirdikleri için yeni yer seçimidir. Kadın ile erkek arasındaki hiyerarşik ilişki; kahvehanelere girmeyen, sadece bahçesinde kutlamalara katılan kadınlar ile herhangi birinin evinde toplanmadan herkesin birlikte var olacağı bir alanda yeni dengelerin kurulduğu üçüncü bir sosyal alana taşınır.

Fakat bu sosyal dönüşüm özellikle Kıbrıslı Türkler için uzun bir süre deneyimlenememiştir. Çünkü deprem konutlarının 1954'te bitmiş olan inşaatına rağmen yeni düzene ancak ayak uydurmuş birçok köy gerek İngilizlere karşı 1955'de Kıbrıslı Rumlar tarafından başlatılan uydurmuş birçok köy gerek İngilizlere karşı 1955'de Kıbrıslı Rumlar tarafından başlatılan bağımsızlık savaşı, gerekse Kıbrıslı Rumların Türklerle milliyetçilik temelinde Enosis ve Taksim üzerinden ortaya çıkan çatışmalarından dolayı Türkler yine yerlerinden olmuşlardır. Durum ancak 1959'da doruk anlaşmalarının imzalanması ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulacağının belli olması ile durulmuştur. Böylece köylüler yerlerine dönmüşlerdir. Fakat 1963'te yeniden olayların çıkması ile Baf bölgesindeki Kıbrıslı Türkler için yaşam artık 1967'ye kadar bir esaret yaşamına dönüşmüştür. Bu süreçte bir kısım aile o dönemde Lefkoşa'da oluşturulan Göçmenköy'e inşa edilen göçmen evlerine yerleştirilmişlerdir [bakınız sayfa 161]. 1967'de hayatın biraz normalleşmesi ile bir kısım göçmen köylere

* Türkiye'de günümüzde "Vileda" olarak isimlendirilen yeri silmek için kullanılan araçtır.

dönmüş, fakat 1974'te Yunan cunta liderlerinin güdümünde dönemin Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios'a yapılan darbe ve ardından Türkiye'nin askeri müdahalesi ile yeni bir deprem sadece Baf bölgesini değil adanın her tarafını gerek sosyal gerekse politik anlamda yeniden örgütlemiştir. Özellikle 1974'ten sonra adanın kuzeyine göçtürülen Türkler ve adanın güneyine göçtürülen Rumlar tüm dengelerin, sosyal yaşamın ve birçok ilişkinin yeniden kurulmasına neden olmuşturlar. Eskiden köylerde yaşayanlar, büyük sayılabilecek, Lefkoşa, Limasol, Larnaka, Baf, Girne, Mağusa gibi yerleşimlerin çeperlerine yerleştirilmeye başlanırlar ve kent yaşamını hem deneyimleyen hem de kuranlar olarak var olurlar. Bu sayede

Şekil 4.33 13 Eylül 1953'te Kıbrıs'ta meydana gelen depremin etkilediği alanlar

Şekil 4.34 Depremi ilk günleri, köylülere yardım eden İngiliz askerleri

Şekil 4.35 Depremi ilk günleri, yıkılmış evlerini terk eden aile

Şekil 4.36 Binaların yoğun inşasından dolayı depremde çöken yapılar

Şekil 4.37 Binaların yoğun inşasından dolayı depremde çöken yapılar

Şekil 4.38 Tetkik ve değerlendirme görevlileri depremde etkilenen yapıları inceliyor.

Şekil 4.39 Ktima'daki değerlendirme komitesi

Şekil 4.40 Tetkik ve değerlendirme görevlileri depremde etkilenen köylülerle konuşuyor.

Şekil 4.41 Tetkik ve değerlendirme görevlileri depremde etkilenen köylülerle konuşuyor.

BAF ZELZELESİ.

EVLERİ HARAP OLAN VEYA TAMİR EDİLEMEYECEK DERECEDE HASARA UĞRAYAN FAKİR AİLELERE YARDIM.

1. Hükümet, evleri tamamen harap olan veya tamir edilemeyecek derecede hasara uğrayan ve Hükümetin yardımı olmaksızın tekrar iskân imkânını bulamayan fakir ailelere yeni bir evin nüvesini meccanen temin etmeğe karar vermiştir. Bu proje, yalnız FAKİR kimselere aid olup zengin veya ortahallilerle alakası YOKTUR.

2. Bu kabil bir Hükümet yardımına hak kazanabileceğinizi sanıyorsanız, "Baf Zelzelesi: Bina Teftişi" isimli KIRMIZI kardlardan (eğer şimdiye kadar doldurmamışsanız) bir tane doldurup (Bafta oturuyorsanız) Belediye Başkâtibine veya (bir köyde oturuyorsanız) Muhtarınıza göndermelisiniz.

3. Bunu müteakip bir teftiş ekibi, evinizi görerek Kazanış Komiserine bir rapor verecektir. Komiser de, yardıma hak kazanıp kazanmadığınız hususunda karar verecek ve kararını size bildirecektir.

4. Eğer Komiser yardıma hak kazandığınıza karar verirse, Kasım veya Aralık ayı zarfında size yeni bir evin nüvesini temin için her gayret yapılacaktır. Fakat ihtiyaç Komiserlik memurları tarafından zarar hakkında halen yapılmış olan başlangıç kaba tahmin raporlarında gösterildiğinden fazla olduğu takdirde, bazı ailelerin Ocak ayına kadar beklemek zorunda kalmaları muhtemeldir.

5. "Bir evin nüvesi" ne demektir. Bu, (yalnız bir veya iki kişiden ibaret olan veya zelzeleden önce evlerinin yalnız bir veya iki odası olan aileler hariç) birçok aileler için oniki beton arme (kongri) sütun üzerinde duran bir damdan ibaret olacaktır. Dam, oluklu çinko veya amyanattan olacaktır. Mertek ve çatılar tahtadan olacaktır. Sütunlar, yere oturtulmuş beton arme (kongri) bloklar içinde tutturulacaklardır.

6. Bu, böylece, sağlam ve toplu bir bina olacak ve 10 Eylülde vukuagelen zelzeleden çok daha şiddetli olsalar bile, sarsıntılara mukavemet edebilecektir.

7. Binanın, harap olan bir çok evlerdeki damlardan çok daha üstün ve fena havalara karşı iyi mukavemetli bir damı olacaktır.

8. Yapı, 15' x 11' eb'adında ortabüyükte üç odaya veya 7'6" x 11' eb'adında altı küçük odaya veya küçük büyük odaya ayrılabilir kadar büyük olacaktır.

9. Yalnız bir veya iki kişiden ibaret olan pek küçük aileler ve zelzeleden önce evlerinin yalnız bir veya iki odası bulunan aileler için bir ev ikiye ayrılacak ve her kısım için ayrı kapu konarak iki aile arasında taksim edilecektir.

10. Hükümet yeni evin nüvesini temin ve inşa ettikten sonra, döşemeyi yapmak, duvarları ve bölmeleri doldurmak ve ihtiyaç görülen müstemelâtı (ambarları, ahırları, kademhaneleri v.s. yi) ilâve etmek ev sahibine ve ailesi efradına aid olacaktır. Hiç şüphe yok ki, aile reisleri (kapu ve pencereler de dahil) ihtiyaç gösterecekleri malzemenin çoğunu eski binalarından kurtarabileceklerdir. Fakat Hükümet, her aile sahibine, inşaata başladığında, döşemeyi yapmasına ve eski evindeki duvarlardan oldukça daha iyi duvarlar inşa etmesine yardım için £10 kıymet inde bir miktar çimento ve kireç verecektir.

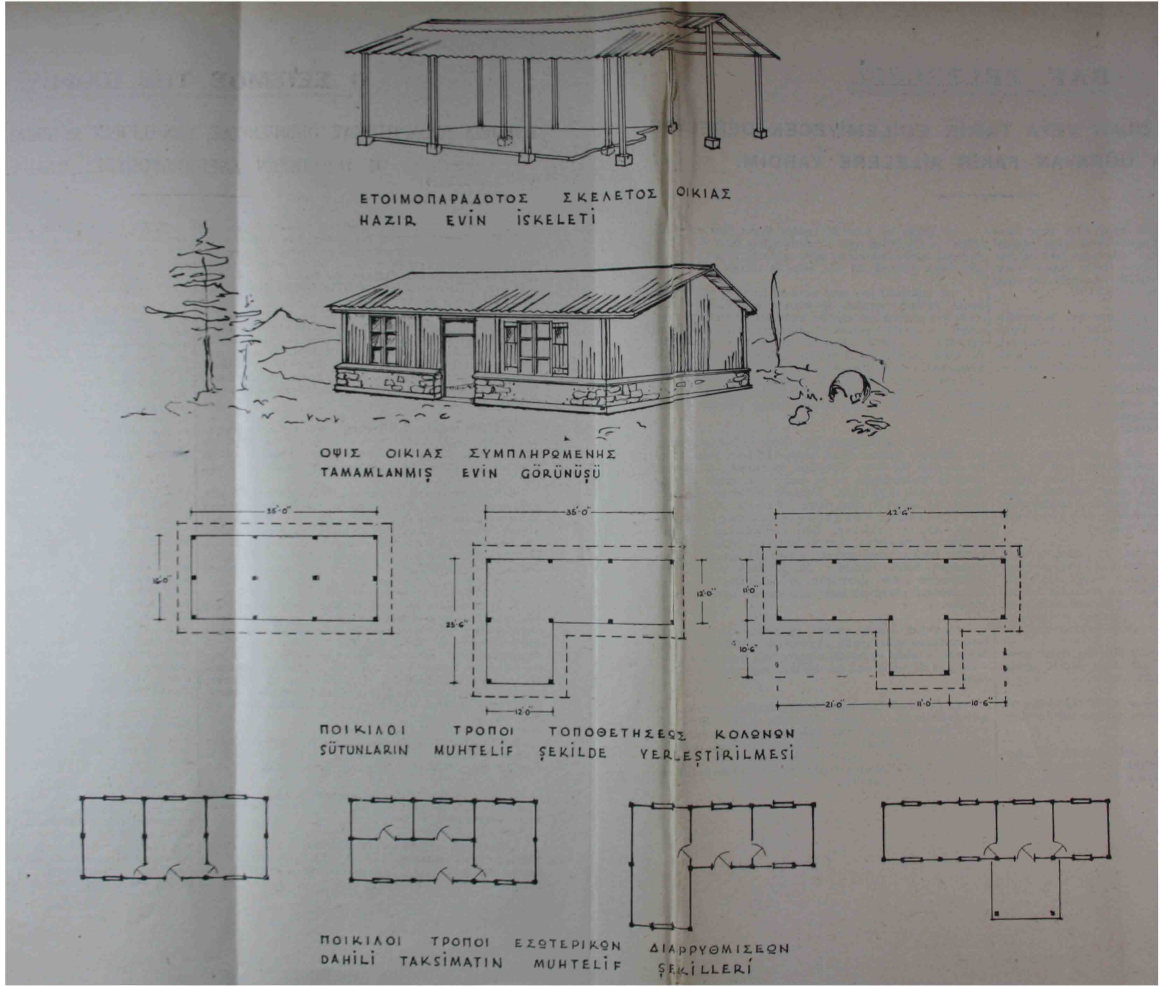
11. Fena hasara uğrayan her köyde ve Baf kasabasında, aile reislerine nümune olmak üzere, Hükümet bizzat tekmil bir ev inşa edecektir. Duvarları doldurmak için bir çok maddeler kullanılabilir ve ne kadar çok çeşitli malzeme olursa, o kadar daha iyidir. Mamafih, bütün aile reislerinin hatırd tutacakları bir cihet vardır. Pencere eşikleri seviyesinden yukarı ağır taş yapı kullanmak akılsızlıktır. Eğer 10 Eylüldeki gibi başka fena bir zelzele olursa, dam ve sütunların çökme tehlikesi yoktur; fakat evsahibi sütunlar arasındaki duvarları sağlam yapmama bunlar yıkılabilir. Bu sebepten, pencere eşiği seviyesinden yukarı duvarların, ev dahilindeki insan veya mala tehlikeli olmayacak hafif malzemenin yapılması şayanı arzudur.

12. Dama, hususî surette, duvarların üst kısımlarını hava şartlarından koruyacak şekilde geniş saçaklar konmuştur. Böylece, ev sahibi emniyetle pencere eşiği hizasından yukarı —daha az dayanıklı olsa da—hafifce malzeme kullanabilecektir.

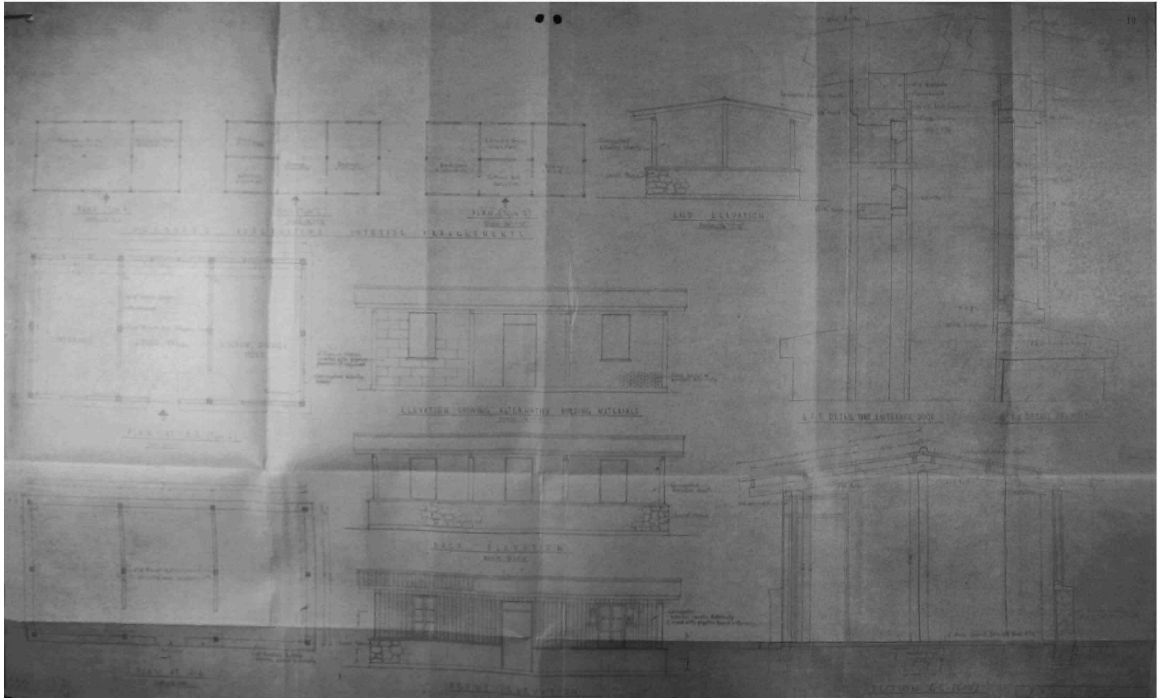
13. Bu broşürün ortasında, nüvenin şekli, dış duvarların doldurulabileceği ve dahili bölmelerin tertip edilebileceği çeşitli usulleri gösteren İnşaat Dairesinde hazırlanmış krokiler bulunmaktadır. Oniki sütunun plânında bazı değişiklik mümkün olup bu da krokilerde gösterilmektedir. Nüveyi, çeşitli arsa büyüklüklerine ve şekillerine uydurmak hususunda bundan istifade edilebilir.

Şekil 4.42 Deprem yardım fonu ve bilgilendirme broşürü

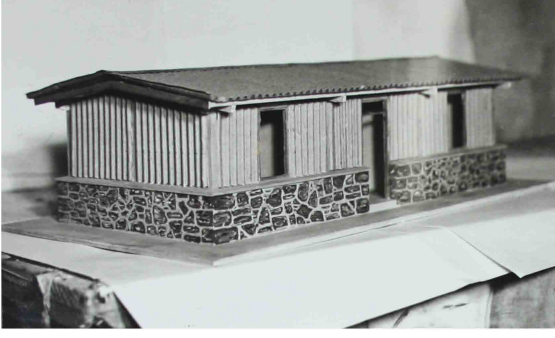
her iki toplum adanın kuzey ve güneyinde, farklı bağlamlarda kendi eksikliklerini gidermeye çalışmışlardır. Kıbrıslı Türkler bağlamında, inşai faaliyetler anlamında 1980'lere kadar bir durgunluk süreci yaşanmıştır. Çünkü Kıbrıslı Rumların terk ettiği 50 bin civarındaki konut uzunca bir süre Kıbrıslı Türklerin ve Türkiye'den getirilen göçmenlerin ihtiyaçlarını fazlasıyla karşılamıştır. Kıbrıslı Rumlar içinse durum biraz daha zordur çünkü göçmen sayısı Kıbrıslı Türklerin geride bıraktıkları yapılara sığamayacak kadar fazladır. Bu durumda adanın

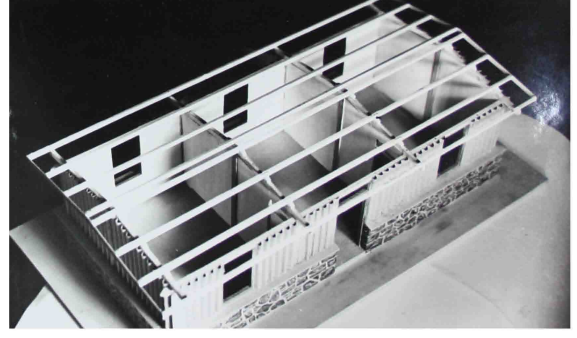
Şekil 4.43 Deprem yardım fonu ve bilgilendirme broşürü arka yüzü

Şekil 4.44 Çeşitli deprem konutu uygulama çizimleri

Şekil 4.45 Model evin maketi

Şekil 4.46 Model evin strüktür maketi

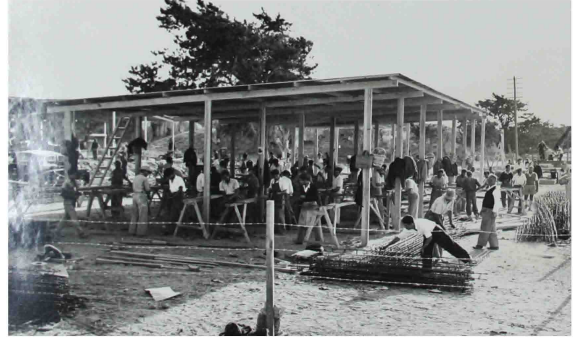
Şekil 4.47 Ktima'daki örnek deprem evi

Şekil 4.48 Ktima'daki prefabrik yapı atölyesi

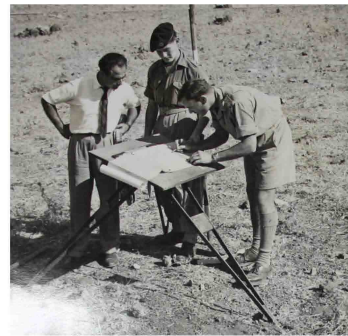
Şekil 4.49 Ktima'daki prefabrik yapı atölyesi

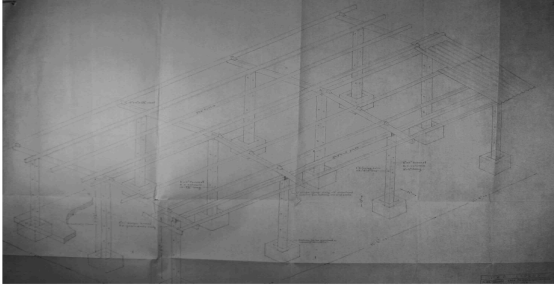
Şekil 4.50 Ktima'daki prefabrik yapı atölyesi

Şekil 4.51 Deprem konutlarının kurulacağı alanlardan birine yol açılıyor.

Şekil 4.52 Deprem konutlarının kurulacağı alanların keşif çalışmalarını yapan sorumlu mühendisler

Şekil 4.53 Deprem konutunun uygulama çizim perspektifi

Şekil 4.54 Deprem konutlarının yerleşim düzenini sağlamak için ip iskelesi kazıklarını çakan işçiler

Şekil 4.55 Deprem konutlarının yerleşim düzeni için kurulan ip iskele ile kolon kazı noktaları işaretleniyor.

Şekil 4.56 Deprem konutlarının temel çizgileri çiziliyor.

Şekil 4.57 Deprem konutlarının temelleri kazılıyor.

Şekil 4.58 Deprem konutlarının temelleri kazılıyor. Yamaçtan yeni köyün kurulacağı alana doğru bir bakış.

Şekil 4.59 Deprem konutlarının sütunlarının yerleşeceği yuvalar için kalıplar kuruluyor.

Şekil 4.60 Deprem konutlarının sütunlarının yerleşeceği yuvaların kalıpları çıkartılıyor.

Şekil 4.61 Deprem konutlarının kolonları dikiliyor.

Şekil 4.62 Deprem konutlarının kolonları ve çatı kirişleri kuruluyor.

Şekil 4.63 Deprem konutlarının kolonları ve çatıları kuruluyor. Yamaçtan yeni köyün kurulduğu alana doğru bir bakış.

Şekil 4.64 Şekillenmekte olan yeni Phasoula köyünün deprem konutlarının ahşap çatı işleri yapılıyor.

Şekil 4.65 Deprem konutlarının ahşap çatı işleri yapılıyor.

Şekil 4.66 Deprem konutlarından şekil alan yeni Phasoula köyünün uzaktan görüntüsü

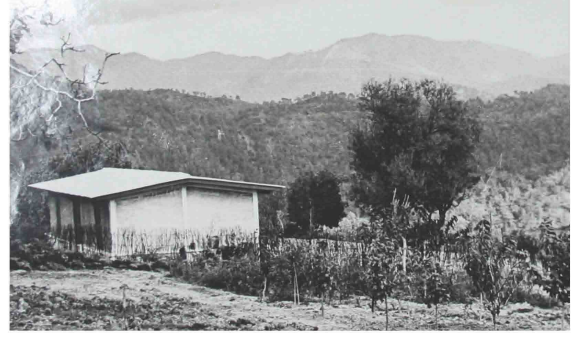
Şekil 4.67 Deprem konutlarının dış duvarları örülüyor.

Şekil 4.68 Yeniden kurulan Phasoula köyündeki deprem konutlarının dış duvarları örülüyor.

Şekil 4.69 Yeniden kurulan Phasoula köyündeki deprem konutlarından birinin örülmüş dış duvarlarının harç artıkları temizleniyor.

Şekil 4.70 Bitmiş bir deprem konutu örneği

Şekil 4.71 Az hasarlı yapıları tamir etmek için organize edilen “Kendi Evini Tamir Et” fonundan yararlanmak isteyenlerin oluşturduğu kuyruk

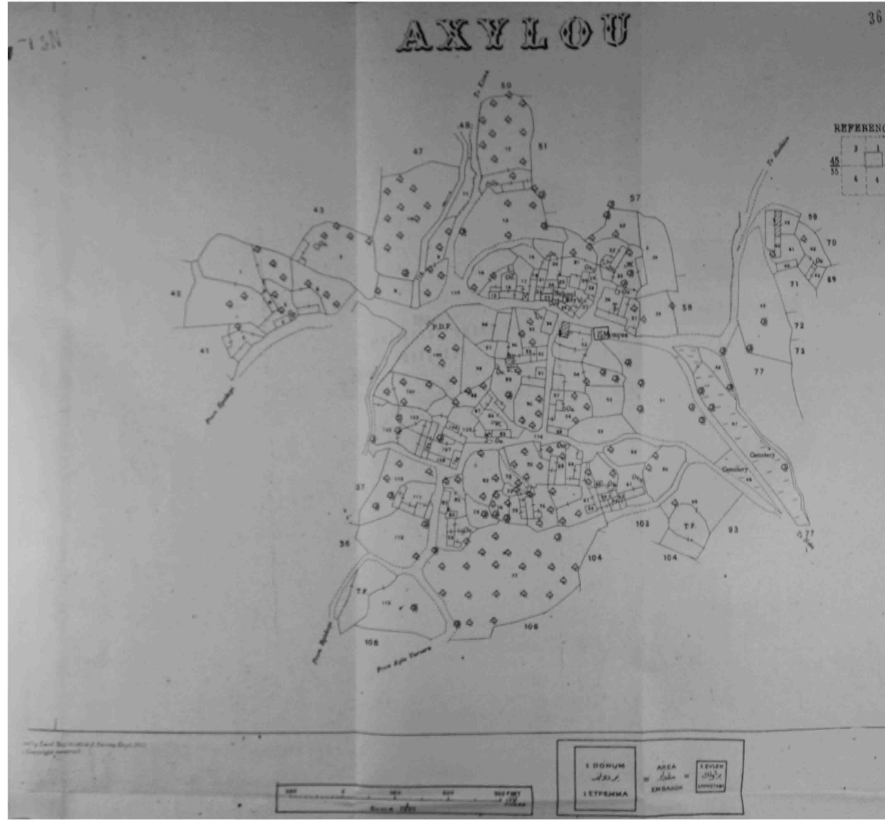
Şekil 4.72 Deprem özel fonundan yararlanıp kendi evini tamir eden bir ev sahibi

Şekil 4.73 Deprem özel fonundan yararlanıp kendi evini tamir eden bir ev sahibi

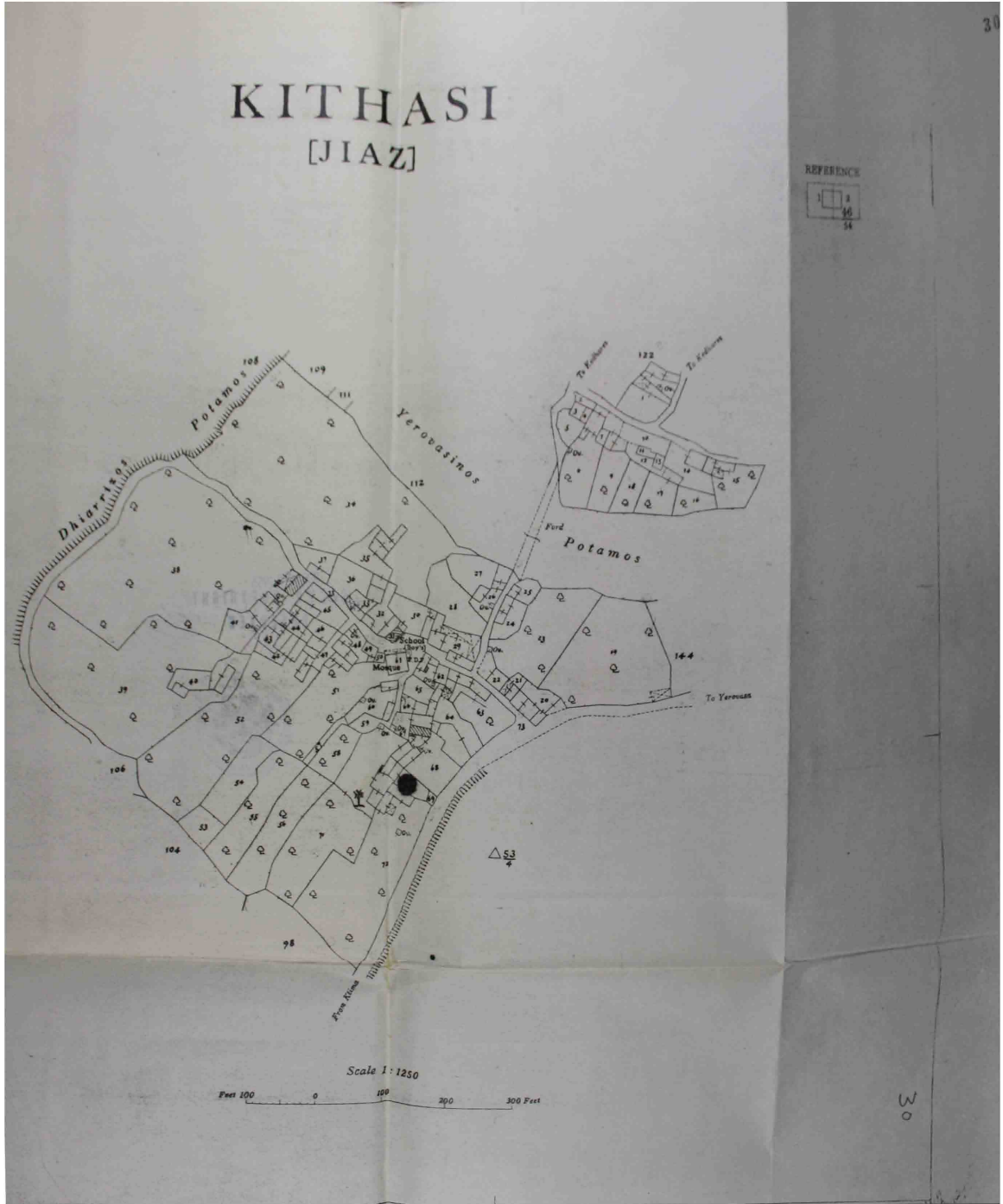
Şekil 4.74 Deprem özel fonundan yararlanıp kendi evini tamir etmiş bir ev sahibi

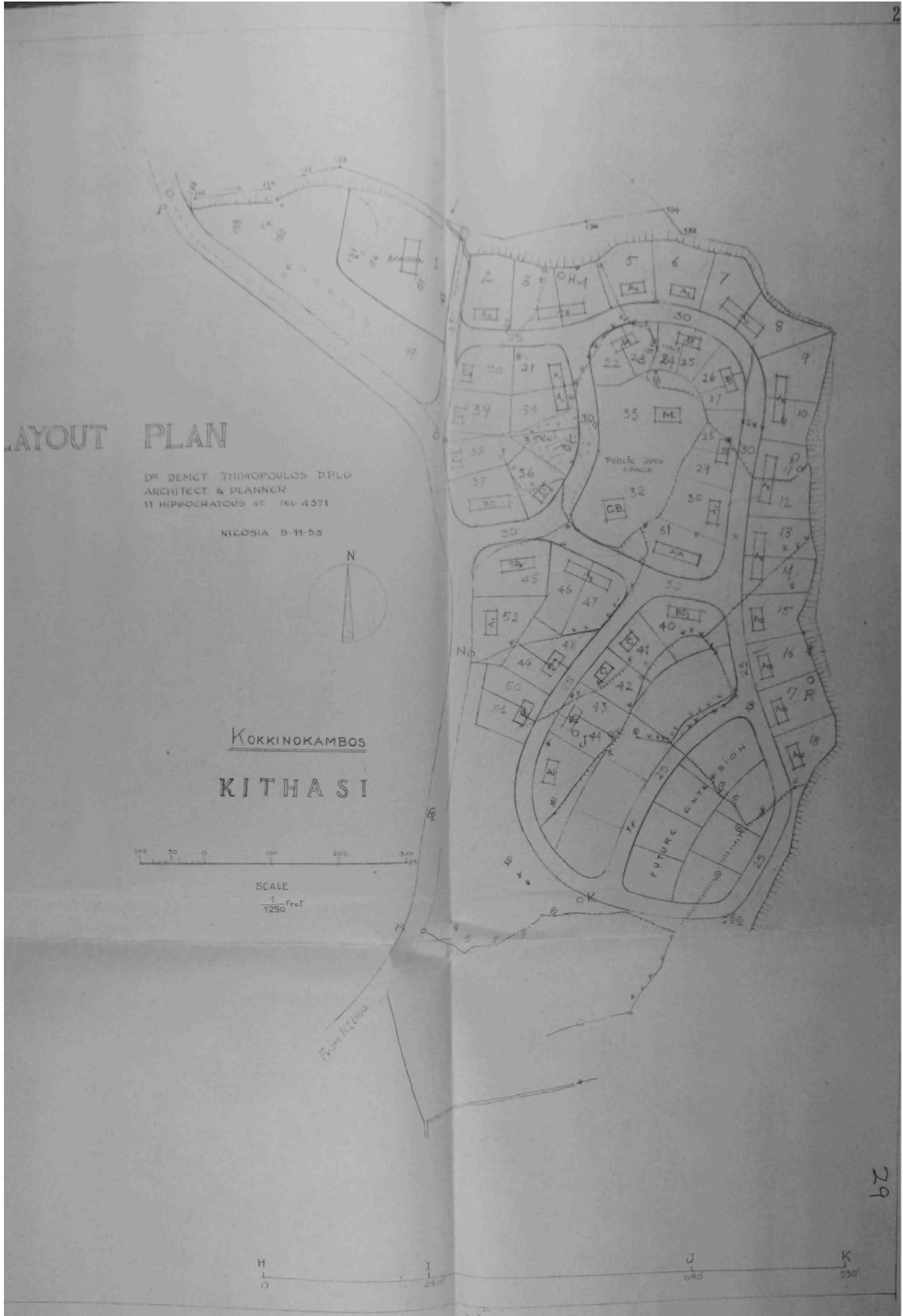
Şekil 4.75 Axylou köyünün 1953 depreminden önceki vaziyet planı

Şekil 4.76 Axylou köyünün 1953 depreminden 1 ay sonra uygulanan vaziyet planı

Şekil 4.77 Kithasi köyünün 1953 depreminden önceki vaziyet planı

Şekil 4.78 Kithasi köyünün 1953 depreminden 1 ay sonra uygulanan vaziyet planı

güneyinde kalan büyük yerleşkelerin çeperlerine göçmenler için konutlar inşa edilir. Bu sayede onların da köylerden kente gelenleri bir sosyal dönüşüm geçirmeye başlarlar. Bu kentleşme ve kentleşme süreci 1974'ten sonra Lefkoşa'da başlatılan ve iki toplumun belediyelerinin 1984'ten sonra birlikte yürüttükleri "Nicosia Master Plan" dışında ayrı ve birbirinden bağımsız gelişmelere sahne olur. İlginçtir ki, iki tarafın birbiriyle sonuçsuz politik temaslar dışında toplumsal temasının olmadığı 30 yılda, her iki toplum da koloni döneminde edindikleri alışkanlıklar doğrultusunda kurguladıkları benliklerinden dolayı benzer şekillerde yapılar üretebilmişlerdir. Ayrışma yine birlikte yaşam döneminde olduğu gibi bir düzlemde olmaktadır; detay çözümleri ve malzeme kullanımı anlamında Kıbrıslı Rumlar pratiklerinin avantajını Kıbrıslı Türkler karşısında göstermekteydiler. Bu durum günümüzde de hala aynı şekilde devam etmektedir.

2004 yılında ise Annan planı ile özellikle Kuzey Kıbrıs'ta yapılaşma anlamında yeni bir deprem yaşanır ve Güney Kıbrıs'ın 2000'lere kadar yaşadığı betonlaşmayı, çok kısa bir sürede arayı kapatırcasına 2009'da Türkiye'ye bağlı ekonomisinin yeniden krize girmesine kadar gerçekleştirir ve günümüzdeki formunu alır. Fakat bu kısa sürede üretilen çok miktardaki yapılar nerdeyse 1953'teki deprem konutlarından daha düzensizdiler. Tek ortak yanları geçici görünümleridir. Kuzey Kıbrıs'ın kimliksiz, anlamsız, düzensiz ve en kötüsü olarak plansız görünimleri bir anlamda Kuzey Kıbrıs'taki toplumdaki yapılaşmayı temsil etmektedir. Buna benzer şekilde Güney Kıbrıs'ın hızla kentleşmiş yerleri de aynı hissi uyandırmaktadır. O yüzden de toplum, kendilerini kurtardıklarına inandıkları durum ve grup ile birlikte giriştikleri gelişim talanına her anı ve olayı olağanlaştıran devam etmektedir. Bu durum tanınmayan "kuralların" kuralsızlığı ürettiği Kuzey parça ile tanınan "kuralların" kuralsızlığı ürettiği Güney parçada aynı şekilde yürümektedir. Bu anlamda KİKY altında yaşanan depremi sosyal toplumu ve yapılaşmayı değiştirmek için fırsat olarak kullanan yöneticiler, aynı şekilde doğa yetmediği anda kendi kurguladıkları yapay travma ve depremlerle sosyal ve demografik yapıları değiştirmekte ve yeni çatışmaları yaratmaktaydılar. Gerek iki toplumlu olsun, gerek sosyal olsun, bu çatışmalar her dönemde değişimin ve dönüşümün adadaki motorları olmuşlardır.

5 1878'DEN SONRA KIBRIS'TA YAPI ÜRETİM AKTÖRLERİ VE MİMARİ KOLONYAL KATMANLAR OLARAK YAPILAR

Kıbrıs, kolonyal dünyanın her yerinde olduğu gibi farklı kolonyal fikirlerin kendilerini yeniden inşa ettiği olağan bir alandır. Bu olağanlık üreticileri önceleri Anglo-Saksonlar, Ortodokslar, Müslümanlar ve az da olsa Latinler olarak, sonraları ise “İngilizler”, “Yunanlılar”, “Türkler”, “Maronitler” olarak tanımlanacaklardır. Bu bağlamda toplumsal olanı, dinsel tanımlamalardan milliyetçilik söylemleri merkezinde olan tanımlamalara taşımak, toplumsal ayrışmaları bir anlamda daha görünür kılmıştır. Bu durum mimari temsillere de yansımıştır ve her farklı grup kendine yakın gördüğü diğer toplumsal alanlar ile mimari üretimini aynılaştırmaya ve onlarla bir dili konuşmaya çalışmıştır. Farklı grupların aynı mekân içerisinde var olma durumu ise mimari üretim sahnesindeki çeşitlendirmiştir. Fakat bu çeşitlilik post-kolonyal eleştirmenlerin bahsettiği kültürel çoğulluk / çeşitlilik üzerinden algılanmamalıdır. Çünkü çeşitlilik, temel anlamda melezliğin kanonik olan anlamından değil, temel anlamda melezliğin kanonik olan anlamından değil, herhangi bir zihinsel zihinsel beden olarak insan formunda mekân üreten varlığın herhangi bir diğeri ya da herhangi öteki türleri ile iletişimi sayesinde; yani daha bağlamsal koşulda doğada var olan her şeyle melezleşmesi sonucunda var olmaktadır. Bu anlamda her bir varlık* melezlenmenin mekânı olurken etrafındaki varlıkların da melezlenmesine neden olmaktadır. O yüzden de kültürel kategoriler üzerinden kurulan ayrışma sadece söylemsel düzlemde, kültür kavramı üzerinden koşullanan hallerde geçerliliğini kurmaktadır. Yoksa kültür, kültürel, “kültürelcilik”** gibi çok içerleyici fakat aynılaştırıcı modern kavramların yokluğunda toplumsal olan kendi özgürlük alanını daha iyi kurabilmeyi başarabilir. Bu yüzden de iletişimsel olanın üzerinden aktarılanlar, edinilenler ve ona bağlı olarak içselleştirilerek her bir bireyi ve yapıyı kuran kolonyal bilgi kaynakları ya da icatları melezdirler ve kültür dışında sayılmalıdırlar. Kültür içindeki çoğulluk üzerinden söylemleştikleri andan itibaren kendi toplumsal alanlarının içerisinde hapsedilmeye çalışılırlar. Bunlar, gerek toplumsal olanın kendi içindeki baskısı olarak adlandırılabilir, gerekse toplumlar arası baskı aracına da dönüşebilirler. Bu da benzer düşünsel alanların toplumlar arası uzamsal varoluşlarını engellemek ve toplumu

* Hayvansal yaşam alanları ve insansal yaşam alanları da bu ilişkilerin içerisinde var olmaktadır, çünkü doğa onu işgal eden ya da daha yumuşak bir dille onu kolonize eden tüm topluluklara kendince, kendi bağlamları ve doğasal döngüsü ile bir denge kurmaktadır.

** Kültürelcilik; “metodolojik olarak sosyal ve tarihsel sorunların, soyut kültür sorunlarına indirgenmesi çevresinde belirginleşen düşünsel yönelimler bütünü” olduğu ve bu nedenle “sadece toplumlar arasındaki hegemonyacı ilişkilerin meşrulaştırılmasından değil, aynı zamanda toplumların içindeki sömürü ve baskı gibi hegemonyacı ilişkilerin bulanıklaştırılmasından da sorumlu” kavram (Dirlik: 2005, s. 48)

kültür üzerinden sınırlamaya çalışan hegemonik ulus devletlerin ya da imparatorlukların iş bölümüne denk gelmektedir.

Temelde problem kültürün aynılaştırıcı yanılsamasıdır. Toplumlar kültür tanımının hayal ettirmek istediği gibi homojen kategorilere hiçbir zaman sahip olmamıştır ve olmayacaklardır. Çünkü her bir zihinsel beden kendi bağlamsal varoluşunu tarif eder. Bu varoluş içerisinde de farklılıklarını ortaya koyar. Kültür yoksa ne vardır peki? Tekrar eden bölgesel pratikler söz konusudur. Bu pratikler sürekli olarak toplumsal olanı insanların birbirleri ile olan ilişkileri üzerinden kurgular. Bir grubun diğer grupla olan ilişkisi ise her bir toplumsal alan içerisinde var olan pratiksel alanlar üzerinden kurulur. Bu yüzden de her farklı zihinsel beden, bir diğer toplumu o grubu onlara tanıştıran çevresel kurgu içerisinde tanıır. Hâlbuki kültür kavramı her şeyi içermeye çalışmaktadır. O yüzden de kültürel çeşitlilik ve bunun üzerinden de kültürel alışveriş, melezleşme gibi kavramları oluşturmaktadır. Melezleşme de kültür tabanlı bir ayrışmadan hayal edilmeye çalışıldığı için, kelimenin özündeki yabancılaşma hali sınırlanmaktadır. Özellikle zihinsel bedenlerin kendilerini kolonize edebilecekleri eğitsel alanları seçtikleri andan itibaren, melezleşme kavramı kültür kavramının hayal ettirmek istediği kısır alan içine sığmaz ve her bir bireyi bir diğerinden ayrılmaya başlar. Çünkü her bir zihinsel beden kendi içine doğduğu toplumsal alanın yabancı ve ötekisi olabilmektedir. Aynı zamanda herhangi bir başka pratik alanının aktarıcısı da olmaktadır. Bu yüzden de melezleşme kültürler arasında değil, tekrar ederken evrilen pratikler arasında, her iki farklı pratiğe sahip bedensel zihinlerin birbirine değmesi sonucunda gerçekleşmektedirler. Bu durum aynı toplumsal alanı paylaşan gruplar arasında olabileceği gibi her farklı coğrafyada yaşayanların yan yana gelmesiyle de olabilmektedir. Bu bağlamda Kıbrıs'ta İngiliz Koloni döneminde vuku bulan yapılar farklı kültürel melezleşmelerin elçileri olan mühendisler ve mimar-mühendisler tarafından inşa edilmişlerdir. Her farklı toplumu temsil eden örnekler farklı toplumsal kanallar üzerinden adaya taşınmaktadır. Bu anlamda sadece yerliler değil ötekiler de öğrenmektedir. Kendi ve öteki ayrışması ise her bir farklı topluluk içerisinde farklı yanılsamalar yaratmaktadır. Çünkü adada bir anda birçok farklı kolonyal icat inşa edilmekte ve temsiller kurmaktadır.

5.1 Yunan Krallığı ve Neo-Grek Mimari

Dönemin büyük güçleri 1832'de Londra'da gerçekleştirdikleri toplantıdan sonra Yunanistan Krallığı'nı kurmaya karar verdiler. Avrupa ile olan aristokratik bağı ise Bavyeralı Prens Otto'yu yeni kurulacak krallığın başına geçirerek sağladılar ve böylece Yunanistan Krallığı'nın kurulacağı topraklar üzerinde yeni bir dönem açmayı ve kültürüne rahatça

müdahalede bulunmayı amaçladılar. Bavyeralı Otto bu iş için biçilmiş karekti; “Almanlar onun gücünü Mitik Atreus’un oğlu olan Agamemnon’dan aldıklarına inanıyorlardı” (Stoneman, 1996: 358) ve Yunan Krallığı’nı var edecek aşkın güce sahip olduğuna “Yunanları” da inandırmak niyetindeydiler. Bu amaçla az nüfusuyla seyrek ve antik yıkıntılar arasında kurulmuş Atina’yı başkent ilan etmişlerdi. Ve öncelikle, özellikle Yunan karakterini bozduklarına inandıkları Osmanlı’dan kalanları ortadan kaldırdılar. Amaçları Avrupa benzeri bir “ulus” inşa etmektir ve Yunan topraklarını “oriental” olanlardan uzaklaştırmaktır. İşin icra edecek olanlar ise Avrupa’da eğitim almış Yunan ve Avrupalı, özellikle Alman ve Hollandalı romantiklerdi. Kafalarında düşledikleri ise, modern yaşamın temelini attığına inandıkları Helenlerin kültürlerini, o döneme kadar bulunan Antik Yunan kalıntılarından yeniden diriltmekti (Hamilakis 2007: 76). İlk hedefleri ise Parthenon’dur; burası Kral Otto’nun Yunanistan’ı var edenin ne olduğunu, orada ilk kez taç giyerek Atinalılara yeniden gösterdiği ve antik olanın şerefine sahibine iade edildiği yerdur; bu amaçla Parthenon’un yıkıntıları arasında var olan camiyi yıktılar. Bundan sonraki iş ise Akropolis ve çevresindeki tüm kalıntıları “barbar” karakterlerden kurtaracak olan Danimarkalı kahraman mimar Leo von Klenze’ye kalmıştı (Hamilakis, 2007: 59). Bu barbar karakterler arasında onları kullananlar da vardı. Özellikle Parthenon’un taşlarını satan papazlar ilk iş olarak tüm arkeolojik yapılardan uzaklaştırılmıştı. Tek hedef yapıları kutsallaştırmak ve onları ziyaret edilen nesneler haline çevirmek değildi; bir yandan da özlerini kaybetmiş Atinalılara neyin Yunan ve onlar için önemli olduğunu göstermek amaçlanmaktaydı. Gallant durumu şöyle açıklar;

Helen devleti ve entelijansiyasının popüler kültür üzerine yaptıkları müdahalelerle, büyük grupların icat edilmiş Yunan kimliğini içselleştirmelerini ve Helenizmin yeni vizyonunu kamusal mekana kazınmasını sağladılar. Aynı şekilde devrim sırasında yıkılmış yerleşimlerin yenilerini kurarken, özellikle batıda uygulanan kurallara bağlı

kalınmasına özen gösterdiler; her şey grid planlar üzerine planlandı, kamu binaları ve evler Neo-Grek ya da Neo-Klasik stilde üretildi. Böylece yeni yerleşimlerde eski Osmanlı kalıntıları ortadan kaldırıp antik Yunan canlandırmacı formlarıyla mekanı yeni bir imaja büründürdüler. Fiziksel değişimin yanında mental olarak insanların yeni yaşam alanına ayak uydurmaları için yüzlerce Slav ya da Helen olmayan kırsal köyün ve yerleşimin isimlerini tamamıyla Yunanca isimlerle değiştirdiler (Gallant 2001: 73).

Hamilakis ise bunun, krallığı yönetenler tarafından, var olan yapı stoku arasında antik yapıların isimlerinin kurumsallaştırılarak Yunanistan’ı neyin kötü ya da iyi olarak temsil edeceğine işaret ettiklerini, geriye kalanları ise sadece bir yapı malzemesi olarak

adlandırdıklarını (Hamilakis: 2007) ve Avrupa'nın tanımadığı estetik koşullar temizlendikten sonra yerlerine Neo-Grek yapıların yeniden inşa edilmeye başladığını söyler (Hamilakis, 2007: 87). Yunanistan'da yeni kurulan devletin bağımsızlığını tüm ülkede simgelemek, fiziksel olanın etrafında şekillendiği temel politikaydı ve bu Avrupa'da Neo-Klasik mimarlık eğitimi almış mimarlar tarafından icra ediliyordu. Avrupa'nın bu yapılaşma süreci içindeki rolüne başka bir örnek ise Alman mimar Ziller'dir. Tek başına beş yüzden civarında yapının inşasında tasarımcı ya da danışman (Plaka, 2010: 11) olarak yer almıştır. Bunlar arasında Atina Üçlüsü olarak bilinen ve Atina'nın en önemli simgelerinden olan, Danimarkalı mimar Christian Hansen tarafından 1864'de inşa edilen Atina Ulusal Akademisi, Üniversite ve Ulusal Kütüphane'den oluşan kompleks de vardır. Bu kompleks sayesinde, gerek mimari gerekse gerekse kültürel anlamda ve eğitime eklenen hatırlatıcı donelerle Neo-Klasisizm yeterli miktarda altyapıyı zaman içinde kurmuştur ve bu sayede de Yunanlılar tarafından kendilerine mal olması sağlanmıştır. Kurulan bu eğitim kurumlarının ise icat edilen Neo-Grek stilinin Yunan toprakları ötesinde “Şark”ın içine sızmasını sağlayan önemli kurumlardandır. Bu sızma gerek büyük Helen Krallığı'na katılmak arzusunda olan ve Atina'da eğitim almış Kıbrıslı Rumlarla gerekse diğer yerlerden gelen Osmanlı tebaası olan Rumlarla sağlanmıştır.

5.1.1 Neo-Grek Stilin Dekolonizasyonu

Halen daha Yunanistan'da bu söylem sevilme de, Neo-Grek stilin kolonyal bir stil olduğunu Yunanistan'da dile getirecek olan ilk karakter 1931-1936 arasında Münih'te modern mimarlık akımı altında eğitim almış mimar Aris Konstantinidis *'tir. Mimarın ölümünden sonra 2006'da yapılan bir belgeselde 1980'de kendisiyle radyoda yapılan röportajdan da parçalara değinilir; sunucuya göre Konstantinidis 1980'de Münih'te gittiği mimarlıkla ilgili bir toplantıda Yunanistan'da 20. yy'da uygulanan çağdaş Neo-Klasik mimarlık ürünlerinin göçmen kulübeleri ve barakaları olduğunu söyler.

Radyo programından alınan kesitte ise Konstantinidis şöyle söyler;

“Avrupa Yunanistan'ı görmek istediği gibi gördü ve bu Yunanistan'ın kendini görmek istediği biçim değildi. O yüzden de Yunanseverler ve destekçiler (Philhellenists) bize iyilik

* Aris Konstantinidis (1913-1993) Atina'da doğdu ve 1936'da eğitimini Almanya'da tamamladıktan sonra İçişleri Bakanlığı'na bağlı Atina Şehircilik Departmanı tarafından işe alındı. 1955-75 yılları arasında İşçi konutları inşa eden departmanın ve buna ek olarak 1957-67 döneminde Yunan Ulusal Turizm Organizasyonu'nun başında yer aldı. Bu süre içinde birçok işçi konutu yanında Kalambaka ve Mykonos'ta Xenia otellerini inşa etti. Yunanistan'a döndükten sonra uzun yıllar anonim mimarlık yapıları üzerine araştırma yaptı ve kitaplar yayınladı [69]. 1978'de yayınladığı “True Contemporary Architecture (Σύγχρονη Αληθινή Αρχιτεκτονική)” isimli kitabında ise Neo-Grek olan mimarlığın kolonyal mimarlık olduğunu ortaya koyacaktır. Bu da Edward Said'in “Orientalism” okumasına bir paralellik taşımaktadır.

yapmadılar, zarar verdiler. Antik Yunan'da kendilerini etkileyen hatta kültürün dışından olan öğeleri de aldılar, bir stil yarattılar fakat özünü anlamadılar.”

...

“Neo-Klasik diye çağırdığımız binaları dışarıdan getirdiklerini düşünüyorum. (...) Bavyeralılar getirdikleri Neo-Klasik binalarla bizi yerimizden söktüler ve bizi derinden üzdüler. Yoksa onlardan önce Kastoria, Ambelakia, (...), ya da Makedon evi dediğimiz yapılar, Ege ve Yunan adalarında da kendilerine özgü mimari formlarımız mevcuttu. Sahte olan Neo-Klasik binaları kurtaracağız diye kendi kültürümüze ait olan yapıları çürümeye terk ediyoruz.”

Bununla birlikte, onun devlet için yapmış olduğu Xenia otellerini atıla çıkartılar. Bu durum, Yunan bürokrasisinin Neo-Grek mimariye ne kadar önem verdiğine ve verilmesi gerektiğine dair bir tutumudur. Tarih ne kadar öğretilmiş ve inşa edilmiş olsa da toplumsal temelleri sarsacak ve özellikle 1974'e kadar baskıcı polis yönetimler olan Yunan Krallığı ve devletlerinin yaptıklarını eleştiren söylemlere rağmen hala daha güncel, bürokrasinin her fırsatta yeniden inşa edip keşfettiği bir alandır. O yüzden de ona saygısızlık edenler cezalandırılmaktadır.

5.2 İngiliz Koloni Sürecinde Kıbrıs'ta Yapı Üretimi

Her dönemde olduğu gibi KİKY sürecinde de adada farklı bağlamlarda eşzamanlı yapı üretimi gerçekleşmekteydi. Bu yapı üretimini teknik olarak organize eden aktörler arasında Osmanlı döneminden miras alınan katipler, İngiliz Koloni Ofisi'nin kurulması ile farklı kolonilerden ve İngiltere'den gelen mühendisler, PWD gözetiminde Kıbrıs'ta yetişen Rum, Türk, Ermeni teknik elemanlar, 20. yy başı itibarıyla Avrupa'da eğitim alıp adaya gelmiş Kıbrıslı Rumlar ve Ermeniler, tek tük yabancı mimarlar ve 1951'den itibaren yapı üretimine ortak olan Kıbrıslı Türk mimar mühendislerden bahsedilebilir. Koloni dönemimin her döneminde ise taş, kerpiç, betonarme ya da karma olarak çalışan yapı ustaları yerel formlarda yapı üretmeye kırsal alanlarda devam etmişlerdir. Her dönemde de en önemli işverenler arasında, ne kadar kendi bünyelerinde yapıcılar, mühendisler, mühendis mimarlar barındırsalar da KİKY PWD, İİ'ye bağlı askeri üslerin inşasından sorumlu İİ Savaş Ofisi, kilise, evkaf, belediye gibi kurumlar yanında I. Dünya Savaşı'ndan sonra özel sermaye sahibi olan yerli ve yabancı şirketler, modern dönemle şekillenen yeni toplumsal çarkları döndürmeye başlayan doktorlar, öğretmenler, ressamalar, (...), vb. meslek sahipleri mevcuttu. Bunların yanında toplumsal kurumların halkı temsilen adada eksik gördüklerini yönetime

bildirerek oluşturdıkları talepler sonucunda da gerekli yapılar yapılabiliyordu. Buna en güzel örneklerden biri Kıbrıs'a müze kavramını ilk kez Tarih Müzesi adı altında getiren yapıdır.

Kıbrıs Tarih Müzesi binası sadece melez bir yapı ve bir müze olması ötesinde, koloni sürecinde toplumsal temsil içindeki problemleri de ortaya koymaktadır. Mimari müze formunun hangi bağlamda neyi temsil ederken kimi müzeye kaldırıldığı en önemli soru ve sorundur. Yoksa müze kavramı, 1874'te Osmanlı döneminde eski eserlerle ilgili yapılan kanundan bu yana adada bilinen bir kavramdır. Fakat liberal bir yapıya sahip olan Osmanlı kanununun^{*} bulunan eserlerin 1/3'ünü devlete, 1/3'ünü toprak sahibine ve 1/3'ünü kazı yapana bırakırken eserlerin yurtdışına çıkmasına engel olmaması ve onları sergileyecek gerçek bir müzenin de var olmaması, kapitülasyonların da yardımı ile buluntuların sürekli olarak yabancı ülkelere çıkarılmasına^{*} neden olmuştur. Bunu önlemek amacı ile müftü, kadı ve başpiskopostan oluşan Kıbrıs toplum temsilcileri 1882 yılında KİY'ye ortak bir dilekçe sunup bir müze oluşturulmasını isterler ve Kıbrıs Tarih Müzesi kurulur [67]. Böylece yeni tarihsel bulguları barındıracak yeni müzeyi inşa etmek ve onu temsil edecek olan yeni formu tayin etmek de KİY'ye düşer. Fakat 1905'te Osmanlı Eski Eser Yasası'na yapılan tadilata kadar herhangi bir müze kurulmaz. Buluntular KİY'nin ofislerinde barındırılır. 1908'de ise yer yetersizliğinden dolayı bir müze binası yapılmasına karar verilir ve bu amaçla bir yarışma düzenlenir. Yarışmaya İskenderiye'de olmasına rağmen Mühendis Fotiades, Atina Arkeoloji Enstitüsü'nde çalışan Mühendis Nicolaos Balanos ve (?) diğerleri katılırlar. Yarışmayı Balanos kazanmış olmasına rağmen yapı, dönemin PWD mühendisi George Jeffery tarafından İngiliz monarşisine ithafen uygulanırken İngiliz koloni formlarına uyarlanmıştır. Sembolik olarak ise Balanos'un tasarıma ithafen Neo-Grek portiko Atina mermerinden kesilerek Kıbrıs'a getirilmiş ve yapıya eklenmiştir. Böylece müze binası 1928'de tamamlanmıştır. Fakat bu binanın gövdesi ve giriş portikosu arasındaki ilişki ve ayrım, KİY ve toplum arasındaki ilişkileri çok iyi ortaya koymaktadır. Koloni PWD'sinin bir anlamda tüm yapıya uygulanmasına razı olmadığı Neo-Grek form, bir kolaj olarak yapının önüne bir parça gibi eklenir. Portikoyu oraya yapıdan çok müzenin içerisini dolduracak olanlar bağlar. Bunlar 1927-31 arasında İsveç kazı ekibinin sistematik olarak adada yaptıkları kazılar sonucunda bulunan eserlerle zenginleştirilerek adanın tarihsel varoluşunu Yunan kültürüne bağlayacak

* KİY ve KİKY altında kazılar ve eserlerin yurtdışına çıkışı 1935'te Eski Eserler Kurumu'nun kurulması ve yeni bir kanun getirilmesine kadar devam etmiştir. Böylece KİKY o zamana kadar sağladığı esnek koşullar içerisinde ihtiyacı olanı İngiltere'deki kendi müzelerine taşıyabilmektedir.

* Osmanlı'nın yabancı ülke elçilerini yargılamak için oluşturduğu mahkemede ceza almadan 1865-1877 yılları arasında Larnaka'daki Amerikan Sefiri Luigi Palma di Cesnola, Kıbrıs etrafında ama özellikle Larnaka'daki antik kent Kourion'da yoğunlaşan kazıları sırasında bulduğu yaklaşık 35000 parça eseri New York Metropolitan Müzesi'nin koleksiyonuna kazandırarak müzenin ilk direktörü olmuştur. (Cavandish:1991)

olan parçalarlardır. Böylece müze, içerisinde sergilenenler sayesinde neyin kültürü üreten tarihsel süreç sayılıp neyin dışarda bırakılacağına karar verilen alana dönüşür. Bu da Kıbrıs'ta Yunan kültürünün neyi temsil ettiği kadar, Osmanlı'nın yeterince eskimemişliğinden dolayı neyi temsil etmediği algısını toplum içerisinde kurar. Bunlara rağmen tarihsel olana bağlanabilen adadaki ne "Helenler" ne de Müslümanlar müzeyi işletemezler ve kendi aralarındaki farklı hislerine rağmen yine ortak bir noktada buluşurlar; onlar kolonize olanlardır ve yönetilmektedirler. Diğer bir yandan da müzenin kurulduğu Osmanlı dönemi sürecinde adadaki mevcut yapı stoku ne Neo-Grek stilin ne de İngiliz koloni mimarlığının sayısal olarak baskın bir karakter oluşturabileceği durumda değildir. Bu yüzden de toplumsal algı içerisindeki imgelemleri daha fazla KİY'yi temsilen yönetsel güçle özdeşleştirilerek kurulmaktadır. Yine de 1924'te adaya İskenderiye'den temelli dönüş yapan Fotiades, Tarih Müzesi'nin inşasının biteceği ana kadar birçok Neo-Klasik formu adada üretmiştir. Bunlar arasında simgesel olarak büyük bir önem taşıyan, Kıbrıs'taki Yunan milliyetçiliğinin beşiği sayılan Pancyprian Gymnasium da bulunur. Bu yapı ile birlikte doğru form, doğru bir bağlam içerisinde vücut alır ve buna benzer formlar Fotiades gibi özellikle Atina'da eğitim almış mühendisler tarafından tasarlanırlar. Bu tarza örnek olarak Fanaromeni Kilisesi'nin Lefkoşa Surlariçi'nde farklı zamanlardaki taleplerin karşılamak için oluşturduğu kompleks verilebilir.

1930'lara gelindiğinde ise Kıbrıs'ta farklı büyük şehirlerde farklı mimarlar modern yapı üretimine başlamıştır. Bunlar arasında Yahudi asıllı alman mimar Benzion Gunsberg'in 1930'da tasarladığı Limasol'daki Rialto Sineması değişimi işaret etmeye başlayan yapılardan olsa da tam anlamıyla modernizm stilini simgelememektedir ve ara bir formdur. Diğer yandan ise 1931'de İngiliz Koloni Yönetimi'ne karşı Kıbrıslı Rumların organize ettikleri isyan sırasında hükümet konağının yakılması sonucu halk temsilinin iptali yanında ada 1935'e kadar sıkıyönetime alınır ve neredeyse tüm yapılaşma faaliyetleri PWD'nin gerekli gördükleri dışında durdurulur. Bu süreçte P. M. Mihalides gibi modernist mimarlar çalışmak için inşaat yapma olanağı olan Atina gibi şehirlere giderler (bakınız s. 151, şekil 5.128). Böylece ada modernist ilk önemli örneklerinden birine ancak 1935 civarında P. M. Mihalides'in Larnaka Belediye Pazarı'nı tasarlaması ile kavuşur. Bunu 1936 yılında PWD için tasarladığı Lefkoşa Genel Hastanesi ve Lefkoşa'daki yetimhane binaları izler. Bunlarla birlikte 1939 yılında başlayan II. Dünya Savaşı'na kadar adada modern yapı üretiminde bir patlama yaşanır ve bu sırada yeni yetişmiş genç mimar Panayiotis Christakis Stavrinides, Charilaos Dikaios, Neoptolemos Michailides, (...), (bakınız sayfa 128) eğitimlerini tamamlayarak adaya dönerler. Aynı paralelde, PWD de kendi ihtiyaçları doğrultusunda yapı üretmeye devam eder. Lefkoşa Hastanesi inşaatı paralelinde inşası devam eden ve Kıbrıs İngiliz kolonyal

eklektisizminin baş yapıtı olan bina, yeni Hükümet (Vali) Konağı binasıdır (bakınız s. 133). Bu yapı Lefkoşa Genel Hastane yapısı ile karşılaştırıldığı zaman, koloni mimarlığının kültürel bezemelere boğulmuş ve adada nerdeyse var olan tüm canlandırmacı mimari formların ekletisizmini temsil ettiğini bir kez daha ortaya koyar. Bu anlamda hastane binasının kültürel formlardan arınmış mütevazı hali ise, zıt bir uç noktayı yaklaşık 7 mil uzaklıkta yine hükümet adına temsil eder. Mesafe olarak bu kadar yakın fakat anlayış olarak bu kadar uzak olmalarını sağlayan ise onları tasarlayan zihinlerin dünyasal varoluşla alakalı olarak taşıdıkları farklı hislerdir ve kültürel formlarla yapı arasında kurdukları ilişkinin farklı olmasıdır. Yine de süreç olağan dışı değildir, çünkü her diğer stilde de olduğu gibi, yapılan modern yapılar mimari anlamda başka bir “yeni”nin icadının ve üretime katılımının göstergesidir. Bu bağlamda KİKY PWD’nin kendi ürettiklerinin yanında modern yapı taleplerinde bulunabiliyor olması bu konudaki kendi görgülerine ve bir diğer yandan da İngiltere’nin kendisinde üretilmeye başlayan modern örnekleri (İngiltere’deki modernizme dair Türkiye imgeleminden örnekler için Ek 17’e bakınız) olağan bir şekilde diğer stiller arasında kabul etmeye başlamasından kaynaklanmaktadır.

Yine de İngiltere, özellikle Almanya, Fransa ve İtalya gibi ülkelerle karşılaştırılınca modernizme (İngiltere’deki modernizme dair Ek 15’e bakınız.) daha yavaş bir reaksiyon verir. Özellikle II. Dünya Savaşı’ndan sonra üretilen konut tiplerinden bu konudaki algının nasıl olduğu izlenebilir. Ama sadece bu örnekler üzerinden “İngiltere modernizmi yakalayamadı” denemez çünkü II. Dünya Savaşı’ndan önce ve sonra Nazi Almanyası’ndan dünyaya dağılan gerek Yahudi kökenli gerekse Nazi sistemiyle barışamayan diğer tasarımcılardan İngiltere’ye göçenler ve bu sürece kadar kendilerini yetiştiren Mackintosh gibi İngiliz mimarlar, Londra başta olmak üzere birçok İngiliz şehrinde modern yapı üretimine girerler. Ve bu paralelde de II kolonilerinde faaliyet gösteren PWD’ler de bir anlamda kendi istedikleri ve beğendikleri kolonyal stilde yayılmayı organize ederken dünyada ses getirmeye başlayan uluslararası stillerde de üretim yaparlar / yaptırırlar. Kıbrıs bağlamında da bu üretimler Lefkoşa’da olduğu gibi her büyük yerleşimde gerçekleşir ve farklı algılar kurar çünkü her bölgede farklı miktarlarda, farklı yoğunluklarda ve farklı stillerde yapılaşma gerçekleşir. Böylece ada etrafında gerek tarihi yapılar*, gerek İngiliz koloni mimarlığının belirli bir miktarını içermek kaydı ile tarihsel canlandırmacı formlar, gerek modernist yapılar ve bunların kolonyal materyallerle melezleşen versiyonları hep birlikte inşa edilirler. Örneğin, Mağusa’da KİKY tarafından arkeolojik park yapılmak istenen ama içine Osmanlı kanunlarından dolayı Müslümanlardan başkasının yerleşmesine izin verilmeyen

* Bunlar Osmanlı döneminde özellikle Lüzinyan konut dokusunun üzerine melezleşen yapılaşmaları da kapsar.

Venedik Kalesi'nin hemen yanında yer alan ve adanın en büyük ticaret ve turizm noktası olan limandan dolayı kolonyal stilde birçok kamu binasının yanında, çoğunlukla kalenin güney cephelerinde yaşamakta olan Kıbrıslı Rumlardan dolayı önceleri Neo-Grek formda okullar ve geliştirmekte olan turizm altyapısını destekleyebilecek modern yapılar inşa edilir. Özellikle Varoşa^{***}, adadaki Modern kavramının kilisenin de içerisinde olduğu farklı işverenler tarafından deneysel bir şekilde, gerek Kıbrıslı Rum mimarlar (bakınız sayfa 169) gerekse yabancı mimarlar tarafından 1974'e kadar artan bir hızda kurgulandığı en büyük alandır. Bunların yanında o dönemde Mağusa'da yerleşik Kıbrıslı Türkler de Varoşa'ya bağlı Bilal Ağa mahallesinde ve özellikle Baykal ve Kaleiçi bölgelerinde az sayıda yapı üretmeye devam ederler. Bu yapılar ilk Kıbrıslı Türk mimarlar adaya gelene kadar gerek belediye mimarları, gerek katipler, gerekse Kıbrıslı Rum mimarlar aracılığı ile Türk ustalar tarafından yapılmaktadır. Yine de yapım teknolojisi olarak, adadaki Türkler Rumlardan en azından bu süreç içerisinde geridedirler. Duruma dair dönemin yapı üretim ilişkilerine ışık tutacak bir hikaye^{*} ise aşağıdaki gibidir:

Cemal Yapıcı'nın, babası Hasan Mandrezli'nin anlattıklarından bugüne aktardığı üzere; Cemal Yorgozlu ilk Kıbrıslı Türk müteahhitlerdendir ve Hasan Mandrezli'nin ustasıdır. Koloni döneminde inşaat işleri ile uğraşan bu kişiler, 1951'de ilk Kıbrıslı Türk mimar Ahmet Behaeddin'in adaya gelmesine kadar projelerinin küçük olanlarını kâtiplere, daha büyük çaplı yapıları ise Kıbrıslı Rum mimarlara tasarlatarak inşa ediyorlardı. Bu yapılar hem özel mülk sahibi Türkler, hem de müteahhitler tarafından yap-sat olarak inşa edilmekteydiler. Bir anlamda Rum mimarın ekspertizi ile Türk ustaların zanaatı birleştirilerek sonuç ürünler oluşturuluyordu. Bu tarz profesyonel bilgi alışverişi Kıbrıslı Türkler ve Rumlar arasında neredeyse her konuda kurulmuş bir döngüydü. O yüzden de bu ilişkiler içerisinde özellikle Modern üslupta ya da yerel biçimlerde üretilen yapılar, kimliksiz kolajlar olarak ortaya çıkıyordu. Bir örnek vermek gerekirse, Kumsal bölgesinde, 1950'lerde arazi sahibi olan İncirli Ailesi tarafından inşa edilmek istenen ev (şu andaki Mehmet Akif Caddesi üzerinde Mehmet Hacı Ali Şti.ne ait olan Californian Restoran, bakınız s. 153), Mimar Panayiotis Stavrinides tarafından tasarlanmıştı. Müteahhitliği kimin yapacağını belirlenmesi için ise hem Cemal Yorgozlu'dan hem de onun çırağı ve bir süre ortağı olup sonradan yanından

*** Bugün atıl durumda olup 1974'ten bu yana çürümeye terk edilen Kapalı Maraş, Osmanlı döneminde kale içinden sürülen Hristiyan halk tarafından ilk kez kurulmuştu. Zaman içinde Osmanlı döneminde varoşlar olarak isimlendirildi. Venedik yönetiminden sonra tüm adadaki Latin mallarının üzerine kurulan Osmanlı vakfiyeleri bu bölgede de çok sayıda mevcuttu. Fakat bu mallar K.I.K.Y. Tarafından uygulanan farklı yöntemlerle gerek sivilere gerekse şirketlere geçmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti'ni kuran anlaşmalar dahilinde vakfiyelerin son durumu Kıbrıs Türk liderliği tarafından belirli bir meblağ karşılığında kabul edilmiştir.

* Cemal Yapıcı ile 21.12.2010 da yapılan telefon görüşmesinden derlenmiştir.

ayrılan Hasan Mandrezli'den fiyat alınmıştı. Sonuçta Cemal Yorgozlu müteahhit olarak belirlenmişti. Bunun gerçekleşmesinde Cemal Yorgozlu'nun piyasada uzun zamandır olan varlığının sağladığı kanıtlanmış güvenilirliğinin, Hasan Mandrezli'nin onun çırağı olmuş olmasının, hemen inşaatın yapılacağı arazinin 200 m. ötesinde Hasan Mandrezli'nin hâlihazırda kendi sahip olduğu arsalar üzerine Mimar Fotiades'in tasarladığı ilk işlerinden biri olan tek katlı bir evi inşa ediyor olmasının ve muhtemelen maliyetlerin de etkisi vardır (bakınız s. 146). Diğer bir yandan ise Mimar Fotiades'in yeterince tanımadığı Hasan Mandrezli hakkında Mimar Stavrinides'e yeterli referansı vermemiş olmasının da etkisi olduğu düşünülebilir. Fiyatın sadece Türk müteahhitlerden alınmış olması hususu ise birkaç durumu akla getirmektedir; bu ya mal sahibinin tercihidir, ya mimarın her iki müteahhit ile olan iyi ilişkisinin göstergesidir ya da Kıbrıslı Rum mimarların yoğun inşa faaliyetlerinden dolayı başlarını kaldıramayacak olmalarından dolayı basit bir opsiyon olarak sadece prosedür gereği yapılmıştır. Her halükarda Kıbrıslı Türk yapı ustaları ve Rum mimarlar arasındaki ilişki zaman içerisinde oturmuştur; örneğin Hasan Mandrezli'nin Fotiades'in tasarladıklarını iyi bir şekilde ortaya koyması, mimarlar Stavrinides ve Fotiades'le çok iyi bağlar kurmasını sağlamıştır. Burada, mimar Theodoros Fotiades ve Panayiotis Stavrinides arasındaki ilişkiyi kestirmek güç olsa da birbirlerinin işlerini tanıdıkları ve toplum içerisinde kimin neyi bilip bilmediğini takip ettikleri yine Cemal Yapıcı'nın babasından aktardıkları ile gün yüzüne çıkmaktadır; mimarlığını Stavrinides'in, müteahhitliğini Hasan Mandrezli'nin yaptığı ve Fotiades'in Hasan Mandrezli için tasarladığı tek katlı konutun yer aldığı arsanın karşısındaki ikiz konut projesinde bu ilişkinin önemli izlerini görebiliriz. Hasan Mandrezli ikiz konut inşaatında belirlenen ücretin üzerinde, tasarımın düzgün tamamlanması maksadı ile cebinden para harcamıştır ama bunu uygun bir usulle Mimar Stavrinides'in talep etmesini sağlayabilmek için Mimar Fotiades'ten ekstra kullanılan malzemelerin listesini onun için hazırlamasını rica etmiştir. İyi ilişkileri sayesinde bu arzusunu yerine getiren Fotiades'ten aldığı listeyi Mimar Stavrinides'e sunduğunda talebi kabul edilmiştir. Fakat mimarın odasından çıkarken ona bu listeyi hazırlamasında kimin yardım ettiği sorulduğunda ise, saygısı gereği soruya “Sizinkilerden biri.” diye cevap vermiştir ve gülümseyerek odadan ayrılmıştır.

Buna benzer farklı hikayeler birçok farklı koşullarda ve adanın farklı yerlerinde yapılar üretmiştir. Kıbrıslı Türklerin sadece kendi ekspertizleri* vasıtası ile üretilebilir hale gelmesi Kıbrıslı Rumlarla, KİKY ve diğer azınlıklarla karşılaştırıldığı zaman çok geç bir olgudur. Bir anlamda toplumsal talep de yoktur. O yüzden de burjuva sayılabilecek Kıbrıslı Türkler, Rum

* Kıbrıs “Türk” Modern yapı üretimi

mimarların yapıları üzerinden ürettiklerini deneyimleyerek 1940’lardan itibaren modern yapı taleplerini oluşturlar. Bu süreçte yine her farklı sosyal grup değişik talepler ortaya koymaktadır. Buna paralel olarak Kıbrıs “Türk” modern yapı üretiminin işin eğitimini almış profesyoneller tarafından organize edilmesi, özellikle Kıbrıslı Türkler için daha geç bir olgudur. Bu yüzden de II. Dünya Savaşı boyunca “büyük” Kıbrıslı Türk müteahhitler İngiliz Savaş Bakanlığı tarafından büyütülmekte olan gerek Lefkoşa Havalimanı gerekse Ağrotur ve Dikelya’daki askeri üslerin altyapı çalışmalarından iş alamamışlardır. Bu onların yeterince eğitilmiş ve büyük şirketler olmamaları yanında yetersiz iş referanslarından da kaynaklanmaktadır. Ama bu süreçte adada 1941’den bu yana inşaat işleri ile uğraşan George Paraskevaides ve Stelios Ioannou 1960’a kadar oluşturdıkları deneyim ve kapitalle ilk yurtdışı projelerini Libya’da tamamlarlar. 1961 yılında da “Joannou & Paraskevaides (Overseas) Ltd. (J&P)” [67] olarak 1961 yılında Guernsey, Channel adasında şirketlerini kurarlar ve 1980’lere vardıklarında Ortadoğu’daki en büyük inşaat şirketleri arasında girerler. KİKY döneminin en büyük Türk inşaat şirketi ise ancak 1956 yılında, İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi betonarme kolundan yüksek mühendis olarak mezun olan Efruz Müdüroğlu’nun girişimleri ile kurulur. Şirket 1963 yılına kadar adada evkaf apartmanları (bakınız s. 165-166), erkek ve kız liseleri (bakınız s. 169), Saray Otel (bakınız s. 185), Dhekelia Elektrik Santrali’nin büyütülmesi gibi projeleri yürütürken yine İngiliz üslerinde süregiden işlerden pay alamaz. 1963 yılında Kıbrıslı Rumlarla ortaya çıkan hadiselerden dolayı ise özellikle inşaat malzemesi sağlamakta ve projelerin vizelerinde yaşadıkları sıkıntılar nedeni ile adadaki faaliyetlerini askıya alırlar ve 1970’lerin başında durumun normalleşmesi ile tekrar adada faaliyete devam ederler [70]. Belirli bir deneyim ve kapitale kavuştuktan sonra ise Rum meslektaşları gibi 1972’de Libya’da ilk projelerini yaparlar ve sonrasında da Kıbrıs ve Ortadoğu’da işlerle meşgul olurlar. Bu süreçte Efruz Müdüroğlu birçok kez ilk Kıbrıslı Türk mimar-mühendis Ahmet Behaeddin ile projeler yapar.

Behaeddin bu işlere girişmeden önce ise ilk Kıbrıslı Türk mimar mühendis olarak Kıbrıs mimari üretimine 1954 yılında katılır. Yaptığı işler arasında KİKY PWD için Türk nüfusun eğitim alacağı üç okulu tasarlamak ilklerden sayılır. Bu örneklerden biri Köşklüçiftlik ilkokul binasıdır (bakınız s. 165). İlk sivil yapısı ise Dr. Sömek Evi ve Kliniği projesidir (bakınız s. 166-167). Uraz vd.’leri bu yapı için şöyle derler:

“Dr. Sömek Evi ise o canlı dönemin şehir sineması, posta binası, belediye binası ve işçi konutları vb. gibi halen aramızda olan canlı şahitlerinden ve Kıbrıs Türk toplumunun bağımsızlık mücadelesinde tarihsel bir öneme sahip.

[...]

Yalnızca kent tarihi ve toplum tarihi açısından değil şüphesiz, özgün mimarisiyle de üzerinde durulmaya değer sıradışı bir yapıt Sömek Evi. Zamanın çağdaş batı mimarlığı ilkelerine göre biçimlenmiş yeni bir konut anlayışının ve bir yaşama kültürünün oluşmaya başladığını ve giderek, koloni ya da batı kökenli eklektik kent konutunun yerini aldığını gösteren ilk örneklerden biri. Bir modern konut. Ne var ki, modern olduğu kadar da yerel, belki de modern bir kır evi.” [Uraz v.d. 2005]

Kıbrıs Türk toplumunun “bağımsızlığını” üretecek olan sıradışı mimari ürünlerin Ahmet V. Behaeddin tarafından inşa edildiği yanılsaması Kıbrıs Türk milliyetçi çevreleri için gerçekçi olan anlamlandırmadır. Haksız da değildirler; Türkiye’den gelen eğitimden ilk eğitimini Kıbrıs’taki Lefkoşa Türk Lisesi’nde (Mimarın biyografisi için s. 164 bakınız) tamamlayan Behaeddin, Türkiye’de mimarlık eğitimini İTÜ Mimarlık’ın Mühendis Mektebi’nde; bölüm başkanlığını Emin Onat’ın * yaptığı akademiden Kemali Söylemezoğlu, Orhan Safa, İTÜ’nün kendi yetiştirdiği Doğan Erginbaş, İsmail Utkular, (...), Avrupa’dan gelen Paul Bonatz ve Clemens Holzmeister’in da kadroda olduğu dönemde tamamlamıştır (İnceoğlu: 2008). Mimari eğitimlerinin arasındaki yabancıları ve yine İTÜ’de eğitimci olarak çalışanların gerek Avrupa’da gerekse Türkiye’de yaşayan Avrupalılardan aldıkları eğitimi ve melez kişiliklerini saymazsak, Behaeddin’in eğitimini Türkiye sınırları dahilinde olduğu için Türk modern mimarlığı olarak isimlendirebilir ve yaptığı mimarlığın da kendi inşa ettiği coğrafi alandan ve içinde büyüdüğü Kıbrıslı “Türkçe” konuşan toplumdan dolayı da Kıbrıs “Türk” toplumunu temsil ettiğini söyleyebiliriz. Böylece yapılan üretime milliyetçi söylem içerisinden bakmayı inşa ederiz ve adada olagelen tüm melezleşmeleri ve onların sonucunda oluşan formları reddederiz. Bu anlamda da bağımsızlık algısının üreticisinin kim olduğunu ve bu bağımsızlığın nesnesinin neyin olduğunu kestirebiliriz. Ama yine de “kime ya da neye karşı bir bağımsızlık savaşı verilmektedir?” sorusu sorulduğu zaman; bu soruların cevapları her yapı üretimi ve bağlamı için farklı kurulabilir ve herbiri farklı yanılsamaları kendi içlerinde barındırır. Dr. Sömek Evi bağlamında bu yanılsamanın yaratıcı öznesi olan Behaeddin, Kıbrıs’ta koloni döneminde büyüyüp Türkiye’de “batı” mimarlığı eğitimi aldıktan sonra sırasıyla Almanya ile İngiltere’de çalışmış ve bir Kıbrıslı Rum’a olduğu kadar modernizm ekolünden nasiplenmiş herhangi bir yabancıya benzer şekilde modern yapı üreten kişidir. O yüzden de nesne olarak ürettiği mimari ürünün batılılığı kadar üretilen mimarinin ve öznesinin Türklüğü de paradoksaldır ve melezdir. O yüzden de “uluslararası mimari stilin” bu

* Emin Onat Zürih Mimarlık Yüksek Okulu’ndan Otto Salvisberg’in öğrencisi olarak 1934 yılında mezun olmuştur.

şekilde bir kurtuluşu ya da ayrılığı tarif ediyor olması çok problemlidir. Çünkü bağımsızlık politik bir olgudur, her toplum tabii olduğu yapısal kurallara uygun yapı inşa eder ve bu yapılar kendi özgürlüğü içinde üretilen bir gecekondur kadar bağımsızlığı temsil edemez. Yine de toplumların kullanım alanları, kültürel evrimleri, günlük alışkanlıkları içerisinde yapıların oluşturduğu imgelem belirli simgesel tarifler kurabilir ve yapının kimliksel yaftası toplumların onun üzerinde görmek istediklerini hayal etmeleri ile oluşur. Yoksa tarihsel olarak kültürel formları simgeleyen Parthenon, Ayia Sofya ya da Süleymaniye Camisi vb. her yapının kendi bağlamlarında farklı dünyasal soruların ve sorguların cevaplarına karşılık olarak farklı ilişkileri ve anlamları temsil ettikleri aşıkardır. Bu tür yapıların simgesel statüleri üzerinden ürettikleri aşkınlık algıları, modern objelerin üretimleri ile sağlanan temsili algı ile karşılaştırılmaz. O yüzden de bu benzersiz modern yapıların edindikleri önem, daha çok toplumsal gelişmişlik anlamı taşır.

Bu yüzden toplumsal olan ayrışma daha fazla etnik benlikler, kurumlar ve onların toplumsal alan içerisindeki gerek dilsel gerekse davranışsal temsilleri üzerinden kurulmaktadır. Bu temsiller sayesinde de farklı etnik gruplar birbirleri hakkında bilgi edinmektedirler. Böylece bir modern meta sahibinin kültürel alanına işaret ederken, dönemine ve bağlamına göre yarattığı çekim alanı ona öteki olanların dahi seçimlerini etkileyebilir. O yüzden de toplumsal bir dönüşümden bahsedilecekse, Kıbrıs'ta gerek Rumların gerekse Türklerin İngiliz kolonizasyonuna karşı sergiledikleri duruşun dahi uluslararası stil üzerinden üretildiğini söylemek gerekir. Ama bu argümanın geçerliliği de sıkıntılıdır çünkü KİKY kolonize ettiği toplumun “karşı duruş” sağlayacağı silahı, kolonide var olan mimarlara iş vererek ve onları verimli kullanarak kendisi üretirmekte ve böylece koloniye eklenen her yeniliğe sağlanan iktidar sahnesine hem ortak olmakta hem de sahip çıkmaktadır. Böylece kendi hegemonyasını devam ettirebilmekte ve dönüşüme ortak olmaktadır. Yine de modern mimarlığın ve yaşamın emperyal olana karşı çözücü bir tarafı kuşkusuz mevcuttur ve bu karşı duruş sadece Kıbrıs'ta değil onun etkilendiği her iki “anavatanda”; Türkiye’de ve Yunanistan’da da bu şekilde olmaktadır. Her iki ülke de saltanat rejimlerine karşı duruşlarını modern mimarlık üzerinden kurmuşlardır çünkü dönemlerindeki toplumsal gelişim, farklı olanı ve yeniliği temsil eden modern mimari örnekleridir. Bunlara rağmen karşı duruş sadece bir okumadır, çünkü gerek Osmanlı’yı gerekse Helen Krallığı’nı temsil eden formlar modern mimarlık ürünleri ile eş zamanlı bir varoluş içerisinde kabul edilen farklı kültürel kurgulardır.

Bu bağlamda, Kıbrıs'ta mimari üretim gerçekleştiren Behaeddin “Kıbrıslı Türk Mimarisi” üretmek gibi bir kaygı ile değil, döneminde talebi olan ya da Kıbrıs bağlamında avangard işleri tasarlayarak kariyerini inşa eder. Behaeddin’le birlikte çalışan mimarlardan biri olan

Ercan Hıfzı^{*}, Behaeddin'in her işi kabul etmediğinin yanında, Müdüroğlu için 1962 yılında tasarlanan İskan konutları için şunları aktarır; “Bu büyüklükte toplu konut örneği o sıralar adada pek az rastlanan örneklerdendi. Yapıların inşaatı bittiği zaman proje Kıbrıslıların o döneme kadar var olan büyük bahçelerde yaşama alışkanlıklarından dolayı pek rağbet görmemiştir. Bu yapılar ancak 80'lere geldiği zaman değerlendirildi ve beğenilmeye başlandılar.” Buradan tarif edilene göre özellikle adadaki Türk toplumunun koloni döneminde modern yapılaşmanın gerisinde olan bir algısı ve alışkanlığı olduğu anlaşılmaktadır. Uğur Dağlı'nın Hakkı Atun ile yaptığı röportajında da [71] bunu görebiliriz. Atun o dönemde Kıbrıslı Türklerin yapım teknolojisinin Rumlardan geride olduğundan ve kendilerin Behaeddin ile birlikte Mihalides'in yapılarını ziyaret ettiklerinden bahseder. Buradan da anlaşılacağı gibi; toplum içerisindeki farklı gruplar, farklı seviyeler ve farklı talepler doğrultusunda farklı seviyelerden oluşan ürünler ve onları üretenler arasında da bir ilişki söz konusudur. Diğer yandan ise Behaeddin farklı olanı kurgulamak derdindedir. O yüzden de, özellikle adada bilinen Kıbrıslı Rum Mimar N. Michailides'in üretimini hem deneyimleyerek hem de ondan öğrenerek, inşa ettiği yapıları kendini geliştirme ve daha iyiyi yapabilme arzusu ile üretmektedir. Böylece mimarlık üzerinden toplumsal bir ayrışma değil, daha çok bir kaynaşma söz konusudur. Toplumsal olan ayrışma ise daha çok dönemin siyasi parametreleri üzerinden kurulur. Çünkü Rumlar İngilizler'e karşı savaşılmaktadır. Bununla birlikte Rumların Yunanistan ile birleşme taleplerinden dolayı kimliklerini daha güçlü tarif etmeye başlayan Kıbrıslı Türkler de vardır. Bu kimliğin tarifi 1959 yılında Kıbrıslı Türklerin KC'de ne oranda pay alacaklarının belli olması ile hızla inşa edilmeye çalışılır. Bu imaj, gerek kurumsallaşan Müdüroğlu-Behaeddin işbirliğiyle, gerek mimarlık eğitimini tamamlayıp adaya yeni varan genç mimarlar Abdullah Onar, Ayer Kaşif, Hakkı Atun, Tuna Veysi gibi aktörler eliyle, gerekse evkafın Türkiye'den getirttiği mimarlar Bülent Serbest, Bedri Kökten, Orhan Çakmakcioğlu, R. Bediz ve D. Camcıl sayesinde kurulmaktadır.

Anber Onar'ın babası mimar Abdullah Onar'ın (bakınız s. 180) inşa ettiği 700'ün üzerinde yapıdan edindiği deneyimlerinden anlattığı üzere; mimar Onar da mimar Behaeddin gibi hiç kimseyi kapıdan çevirmemiştir ve herkese bütçesine göre bir yapı tasarlamıştır. Bunu yapmasındaki gayenin para kazanmak değil, modern yaşamın özellikle Kıbrıs'taki Türk toplumunun her yanına sızıp nüfuz etmesini sağlamak olduğunu dile getirir. Bu tarife göre modern yapılar Kıbrıslı Türklerin Rumlardan ayrışmasından çok, adadaki Türk toplumunun dönüşümünü ve Kıbrıslı Rumlarla Müslümanlıktan sonra Türklük kimliği üzerinden paylaştıkları yeni yaşam biçimini temsil ederler. Her halükarda, her iki toplumda da modern

* 28.12.2010 tarihinde telefonda yapılan mülakattan.

araçlar sayesinde doğru olduğu düşündürtölmek istenen bir mimari stil, yaşam ve oluş biçimi vardır ve buna en iyi karar verebilecek olan onlara bu yapıları tasarlayan mimarlar ve politikacılarıdır. Bu anlamda da modern yaşama dair olan üretim ve tüketim alışkanlıkları sayesinde dönüşüm yaşayan Kıbrıs, politik anlamda da bir dönüşümün eşiğindedir. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 1963'te yaşayacağı ilk hadiselerle kadar gerek Ankara'da gerekse Atina'da asker-bürokrat ilişkileri kriz yaşamaktadır. Ankara'daki durum Atina'dan daha önce patlak verir ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 16.08.1960'ta ilanından önce Türkiye'de darbe gerçekleşir. Bu durum politik anlamda birçok önemli sonuç doğurmuştur. Durum sadece Kıbrıslıların değil birçok Türkiyelinin de hayatını etkilemiştir. Aşağıdaki alıntı Türkiye Bakanlar Kurulu Toplantısı, 29 Haziran 1960 günü tutanaklarından Kıbrıs'a dair kesitler sunmaktadır: (Pillai: 2010 107, 109)*

“Soru...

Başkan (Cemal Gürsel): Toplantıyı açıyorum...

Dışışleri Bakanı Selim Sarper: Kıbrıs meselesi hakkında umumi mahiyette izahat vermek istiyorum (...) Bu anlaşma imza edilirse, Kıbrıs Cumhuriyeti Ağustos ayı içinde teşekköl etmiş olacaktır... Dr. (Fazıl) Küçük'le Rauf Denktaş ahali tarafından seçilmiştir. Bunlar aleyhine Kıbrıs'ta ve Türkiye'de birtakım cereyanlar başladı. ‘(Eski Başbakan) Adnan Menderes'in adamı diye... (...) Bu arada bizim Kıbrıslılara mali yardımda bulunmamız mevzubahis(tir)...

Milli Savunma Bakanı Fahri Özdilek: ... Kıbrıs'ta cumhuriyet ilan edildiği zaman oraya gönderilecek sefirin asker olmasını istiyoruz. Çünkü ona verilecek bir kısım işler vardır ki, ancak asker yapabilir. (...)

Ticaret Bakanı Cihat Eren: Kıbrıs'ın bir de iktisadi durumu vardır. Onu ayrıca konuşalım... Fakat (Dr. Fazıl) Küçük hakkında maruzatım olacak...(...) Küçük, ne Yunanlılar ne de İngilizler muvacehesinde itibar sahibi değildir. (...) Matbuata istikamet vermezsek, bu adam içeriden dışarıdan çok yıpranacak(tır). Buna rağmen hükümetimiz bu adamı tutsun mu? ...

...Cevap

Başkan (Cemal Gürsel): Burada kuvvetli adam kim? Rauf Denktaş nasıl?

* “Soru ve Cevap”, “Bakanlar Kurulu Toplantısı (7) (Mükerrer), 29 Haziran 1960 Çarşamba,” 230-242, Cemil Koçak, ed. 27 Mayıs Bakanlar Kurulu Tutanakları, 1. Cilt (6 Ocak 1961-16 Kasım 1961); (İstanbul Yapı Kredi yayınları, Mayıs 2010), 230-234

Cihat Eren: Gırtlığına kadar suistimale girmiş bir adamdır. Oraya çok kuvvetli bir sefaret gönderip yanlarına eleman gönderirsek, olur... (Dr. Fazıl) Küçük'ün yerine böyle kuvvetli bir adam lazım(dır).

Selim Sarper: (...) Kıbrıs istiklaline kavuştuktan sonra ve oraya 600 küsür (askeri birlik) kontenjanımız girdikten sonra, ...Küçük'e deriz ki, 'Seni devirmek kolaydır... İstifa et...'

Ulaştırma Bakanı Sıtkı Ulay: Kıbrıs istiklale kavuşunca siz bunu muemmen görüyor musunuz?

Selim Sarper: Görüyorum Paşam... Başka bir rejim getirmek bizim elimizde olsa gayet kolay... Fakat Kıbrıs seçimini bu şartlar altında idare edemeyiz. (...)

Başkan: Kıbrıs, ileride bizim için bir mesele teşkil edecek, Türkiye'nin sırtında bir yük olacaktır. Eğer ciddi yardımlar yapmazsak, o bir (öbür) tarafın tazyiki altında yavaş yavaş erimeye mahkumdur. Bu hata, geçmiş 100 senenin hatasıdır. Vaktiyle Kıbrıs'a sahip çıkılmadığı için, ekseriyet Türklerde olduğu halde anavatana avdet bu hali doğurmuştur. Eğer burada, oradakilerden (daha) kuvvetli şahsiyetler varsa, (oraya) göndermeliyiz.

Sıtkı Ulay: Oradakilerden fazla Kıbrıslı burada var. Ne var ki, tabiiyet değiştirmişler. Şimdiden el altından bir zatı desteklersek, olur... (...)

Cihat Eren: Londra'da yerleşmiş Kıbrıslı Türkler var. Reisicumhur muavini gibi bir adamın oradan seçilip bilahare gönderilmesi ve ancak bu için çok gizli kalması lazımdır."

TC'deki bu tartışmalar Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilanı ile toplumsal orandan daha fazla pay alan Kıbrıslı Türklerin yetersiz imajını daha iyi bir noktaya taşımak için yapılmaktadır. Böylece Kıbrıslı Türklerin yaşam alanı, Türkiye tarafından hem ticari bir model ve vitrin olarak düşünülmekte hem de Yunanlılar karşında boy gösterilecek bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu yüzden de bu tutum özellikle Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilanı ile oluşacak pazarda Türkiye'nin pay alabilmek için izlediği ticari bir politikadır. Böylece, geçmiş yüzyıldaki hataları gidermek ve kaybedilenleri yeniden kazanmak derdiyle, Kıbrıs'ta eriyen Kıbrıs Türk toplumunu yatırım amaçlı desteklemek için girişimler başlatılır.

Bu motivasyonla Türkiye'ye Expo '58'de birçok madalya kazandıran pavyon^{*} tasarımının parçalarından Bedri Rahmi'nin mozaik panoları, çelikten yapılmış demonte Türkiye pavyonunu çevreleyecek şekilde organize edilerek 1960'daki ilk Kıbrıs Ulusal Fuarı'na

* 1950'lere Türkiye'nin genç ve dinamik mimarlarından Utarıt İzgi, Muhlis Türkmen ve onlara asistanlık yapan Hamdi Şensoy ve İlhan Tiregün tarafından tasarlanmıştı. Pavyonun tümü medeniyeter buluşması konsepti etrafında düşünülmüştü. Anadolu ve Avrupa'yı temsilen kullanılan iki kubik yapıyı da bir birine bağlayan Bedri Rahmi Eyüpoğlu'nun mozaik duvarıydı.

yetiştirilir. Fuar bittikten sonra ise mozaikler yeniden daimi olarak sergileneceği Kıbrıs Türk Subay Kulübü binasına Kıbrıslı mimarlar Behaeedin ve Hıfzı'nın tadilat projesi ile eklenirler. Böylece askeri yönetim altındaki Türkiye'nin aslında neyi temsil ettiği imajı, Kıbrıs Türk karargah komutanı Albay Turgut Sunalp'ın Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun sanatına olan kişisel düşkünlüğünden dolayı oluşur. Yoksa Behaeedin ve Hıfzı'nın bu mozaiklerin Bedri Rahmi'nin Türkiye için yaptığı bilgisi dışında nasıl bir konsept (Expo '58) için üretildikleri konusunda bir fikirleri yoktu ve tasarımın kısa bir sürede yapılması isteniyordu. Söylendiği şekilde de yapıldı. Fakat "iki mimarın final tasarımı (binanın, çalışmalarında sınırlılık yaratan özelliklerine karşın) Kıbrıs'ın hem geleneksel hem de koloni mimarisinden ayrılan tarzını yansıtırken, diğer yandan da pavyonun sade, zarif ve modern bir yansımasını da vurguluyordu." (Pillai: 2010, 117) Böylece Türk Pavyonu ile kurulan yeni Türkiye imgelemi Subay Kulübü ile devamlılığını sağlarken, İngiltere'nin hegemonyasından yönetsel olarak kurtulan ada bir anlamda üretim çarklarının içinde İngiltere, Türkiye ve Yunanistan garantörlüğü altında yeniden milliyetçi politik kolonizasyonun melezleşmelerinin arenası haline dönmüştür.

5.3 Dekolonizatör ve Kolonizatör Olarak Kıbrıs'ta Mimarlık Aktörleri

- 1880 Mühendis Williams
- 1898 Mühendis George Jeffery
- 1904 Mühendis Nicolls
- 1904 Mühendis Theodoros Fotiades
- 1907 Mühendis Odysseus Tsangarides
- 1908 Mühendis Nikoloas Balanos
- 1919 Mühendis Gaffiero
- 1920 Mühendis Gimson
- 1932 Mimar Polivios M. Michailides
- 1933 Mühendis Maurice Webb
- 1936 Mimar Panayiotis Christakis Stavrinides
- 1938 Teknik Ressam William Caruna
- 1939 Mühendis Macartney
- 1941 Mühendis G. L. Stratton

- 1945 Mimar C. L. Christofiades
- 1946 Mimar Charilaos Dikaïos
- 1947 Teknik Ressam Scott
- 1947 Teknik Ressam Karakoç
- 1950 Mimar Neoptolemos Michailides
- 1945 Mehmet Bedrettin Kökten ve Bülent Serbes
- 1951 Mimar Mühendis Ahmet Vural Behaeddin
- 1952 Mimar Stavros Oikonomou
- 1952 Demetris Thymopoulos
- 1954 Phoevos Polydorides
- 1957 Mimar - Mühendis Abdullah Onar
- 1959 R. Bediz ve D. Camcil
- 1959 Diomedes Kythreotis
- 1959 Takis Zembykis
- 1959 Mimar Mühendis Ayer Kaşif
- 1959 Mimar Mühendis Hakkı Atun
- 1960 Andreas Philippou
- 1960 Jacques Philippou
- 1960 Pefkios Georgiades
- 1960 Kostas Vefeades
- 1961 Ercan Hıfzı (Işıltan)
- 1963 Osman Saner
- 1963 Tuna Veysi
- 1966 Theoharis David
- 1967 Mikis Zempylas
- 1967 Hasan Emirali
- 1970 Yücel Köken

1970 Ziya Necati Özkan

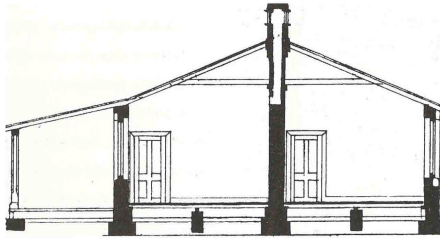
1971 Haris Feraios

1971 Alkis Ioannides

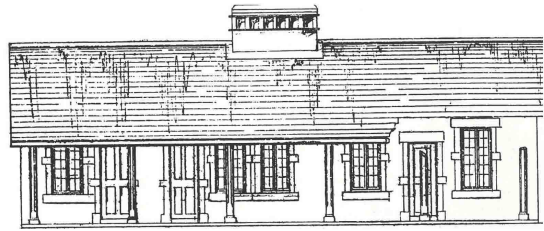
1971 Athos Dikaïos

...

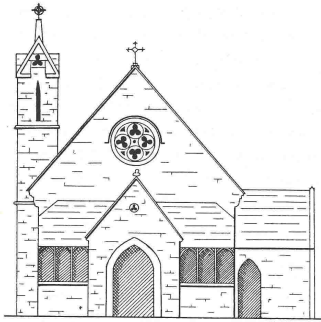
Mühendis Williams

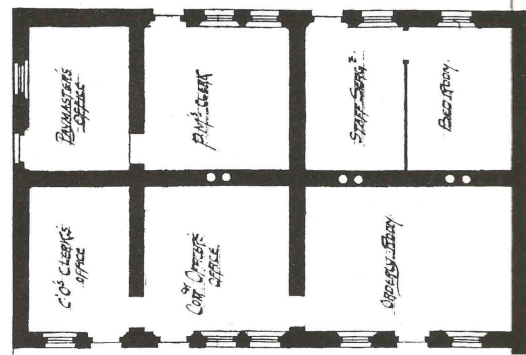
Şekil 5.1 Kıbrıs öncü birlikleri için ofis kesiti (1880)

Şekil 5.2 Kıbrıs öncü birlikleri için ofis görünüşü (1880)

Şekil 5.3 Saint Paul İngiliz Kilisesi (1893), Lefkoşa

Şekil 5.4 Kıbrıs öncü birlikleri için ofis planı (1880)

Şekil 5.5 Lefkoşa yeni Konak Binası (1900-04) [72]

Şekil 5.6 Lefkoşa yeni Konak Binası (1900-04), giriş üzerindeki balkon [73]

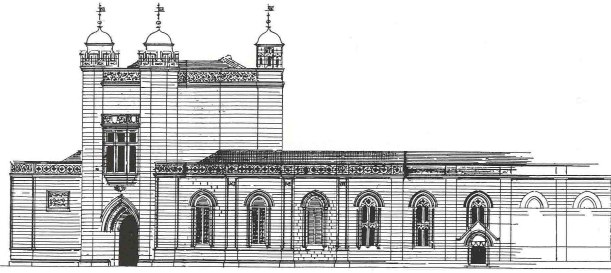

Şekil 5.7 Lefkoşa yeni Konak Binası
(1900-04) [74]

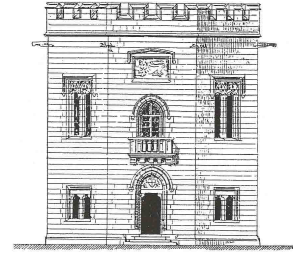

Şekil 5.8 Lefkoşa yeni Konak Binası
(1900-04), giriş [75]

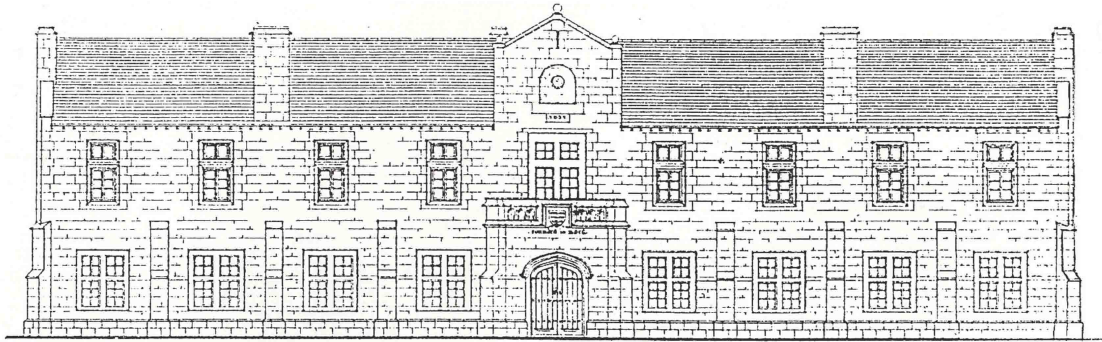
Mühendis George Jeffery

Şekil 5.9 Lefkoşa'da eski konağı inşa
etmek için öneri (1898)

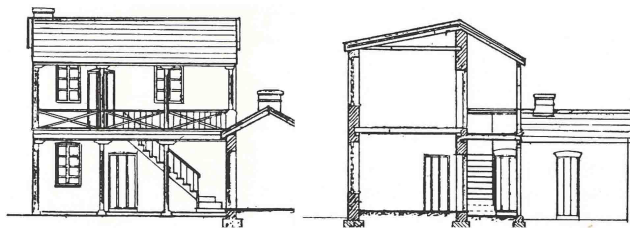

Şekil 5.10 Lüzinyan Kapısı'nı onarmak
için öneri (1903)

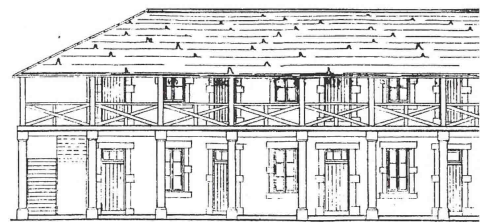

Şekil 5.11 İngiliz Okulu ön cephesi (1909)

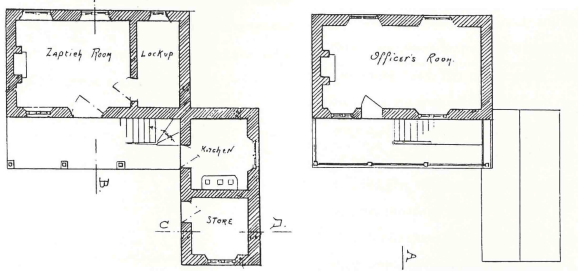
Mühendis Nicolls

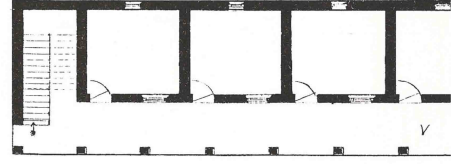
Şekil 5.12 Kırsal kesimler için standart
polis istasyonu (1910), kesit görünüşler

Şekil 5.13 Lefkoşa Akıl Hastanesi Binası
önerisi görünüşü (1904)

Şekil 5.14 Kırsal kesimler için standart polis istasyonu (1910); zemin ve birinci kat planları

Şekil 5.15 Lefkoşa Akıl Hastanesi Binası önerisi planı (1904)

Şekil 5.16, [76]
Mühendis Nikolaos Balanos

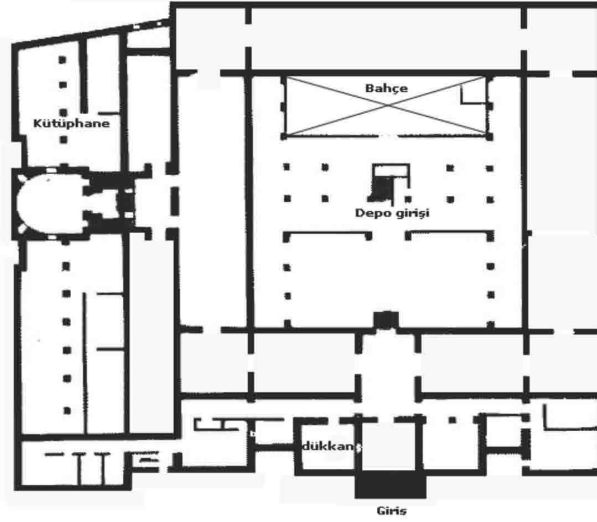
Mühendis Balanos hayatı boyunca Atina Arkeoloji Enstitüsü bünyesinde Akropolis ve civarındaki yapıların restorasyonları ile ilgilendi. Fakat 1920-30 yılları arasında yaptığı uygulamalar Akropolis'i bugünkü formuna kavuşturmuş olsa da kullandığı demir bağlamaların genleşmeleri sonucu zarar görmeyen parçalar da sonradan çatlamaya başlamıştır [77].

Şekil 5.17 Kıbrıs Tarih Müzesi (1907-24), Lefkoşa; yapının Neo-Grek portikosu

Şekil 5.18 Kıbrıs Tarih Müzesi (1907-24), Lefkoşa; yapının ön cephesi [78]

Şekil 5.19 Kıbrıs Tarih Müzesi (1908-24), Lefkoşa; yapının [79]

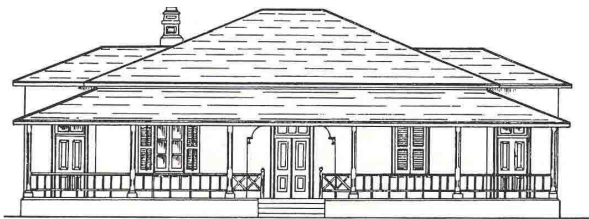

Şekil 5.20 Akropolis restorasyonundan bir kesit [80]

Şekil 5.21 Akropolis restorasyonundan bir kesit [81]

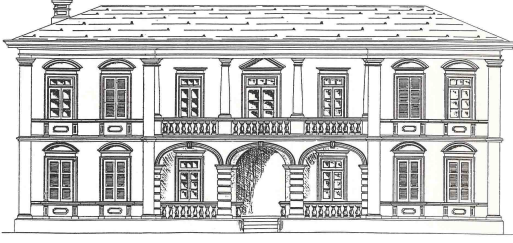
Mühendis J. Gaffiero

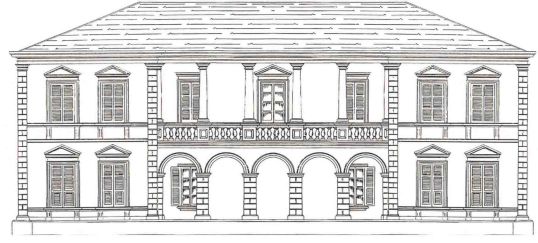
Şekil 5.22 Hükümet çalışanları için konut (1919), ön cephe görünüşü

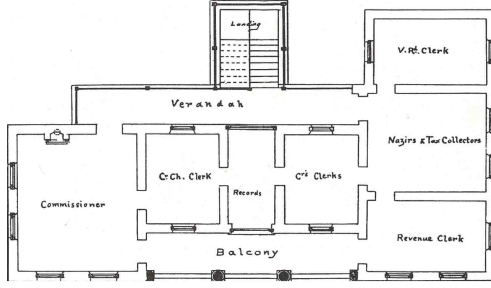
Şekil 5.23 Hükümet yetkilileri için ev önerisi (1919)

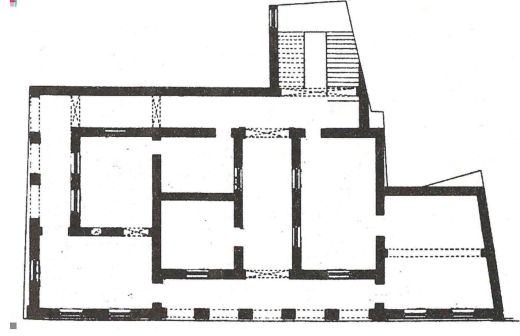
Şekil 5.24 Baf Konak Binası (1920); ön cephe görünüşü

Şekil 5.25 Baf Posta ve Kadastro Binası (1919), ön cephe görünüşü

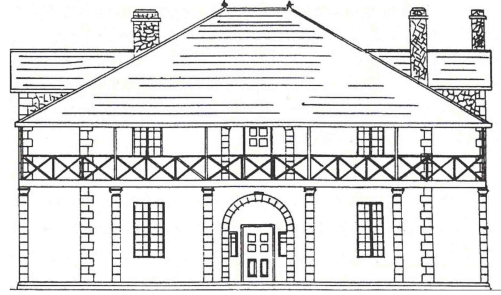
Şekil 5.26 Baf Konak Binası planı (1920)

Şekil 5.27 Baf Posta ve Kadastro Binası planı (1919)

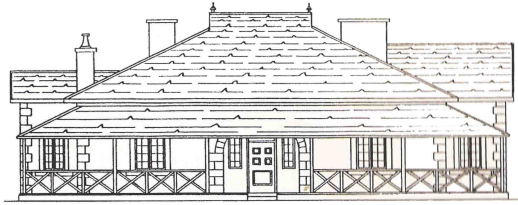

Şekil 5.28 Lefkoşa Merkez Posta Binası (1920) [82]

Şekil 5.29 Larnaka Bölge Hakimi Evi (1926), ön cephe görünüşü

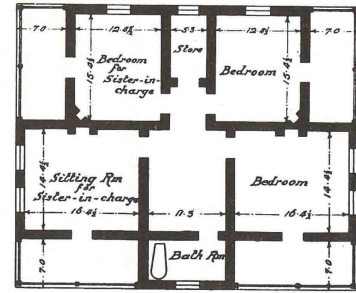
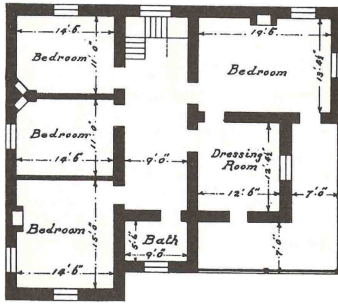
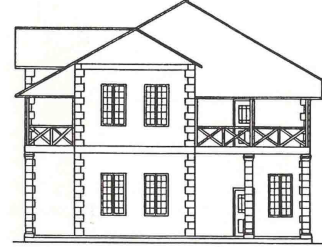
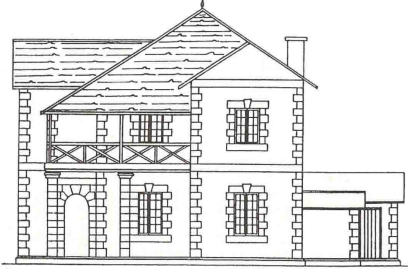
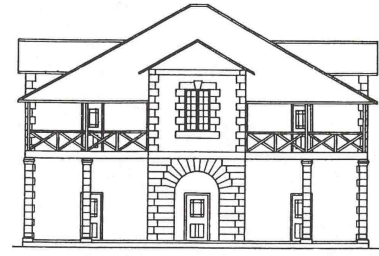
Mühendis Gimson

Şekil 5.30 Evli hükümet yetkilileri için konut projesi (1920), ön cephe

Şekil 5.31 Hükümet yetkilileri için önerilen konutlardan, D tipi (1921)

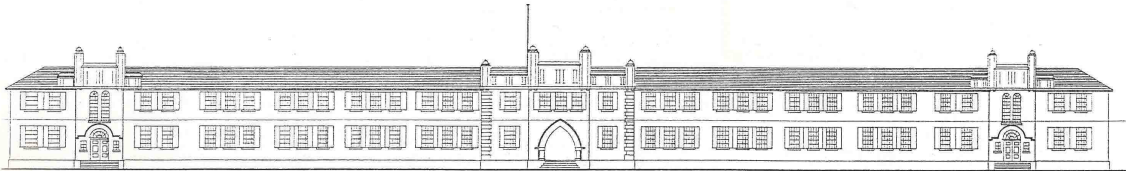

Şekil 5.32 Evli hükümet yetkilileri için konut projesi (1920), yapı görünüşleri ve planı

Şekil 5.33 Hemşireler için konut projesi (1921), yapı görünüşleri ve planı

Mühendis Odysseus Tsangarides

Lefkoşa Belediye mühendisi Tsangarides (1907–74), birçok Kıbrıslı gencin mimarlık eğitimi almasına destek ve ilham kaynağı olmuş döneminin önemli kişiliklerindendir.

Şekil 5.34 Yeni İngiliz Okulu ön cephesi (1936)

Şekil 5.36 İngiliz Okulu (1936-39), birinci kattan bahçeye bakış

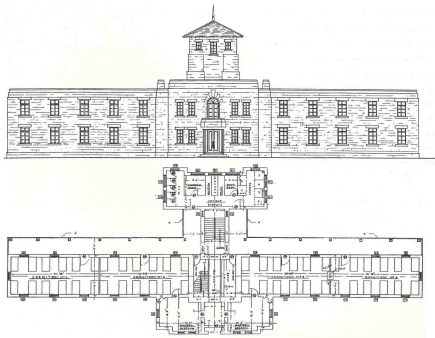

Şekil 5.35 İngiliz Okulu (1936-39), ön cepheden görünüş

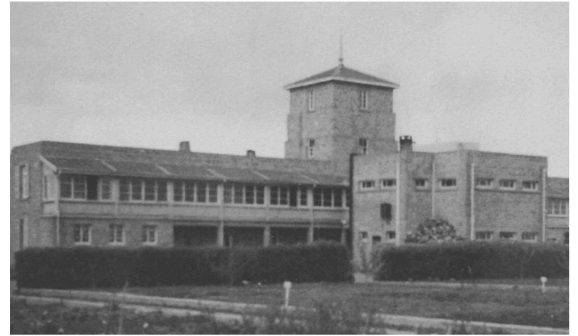

Şekil 5.37 İngiliz Okulu bahçesinden günümüz görüntüsü [83]

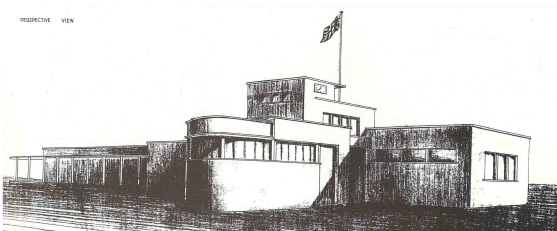
Teknik Ressam William Caruna

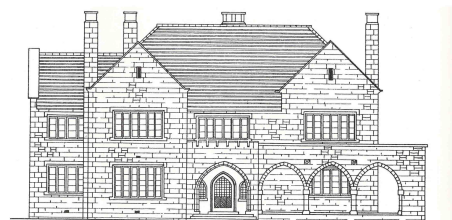
Şekil 5.38 Güzelyurt Öğretmen Koleji (1935), ön cephesi ve planı

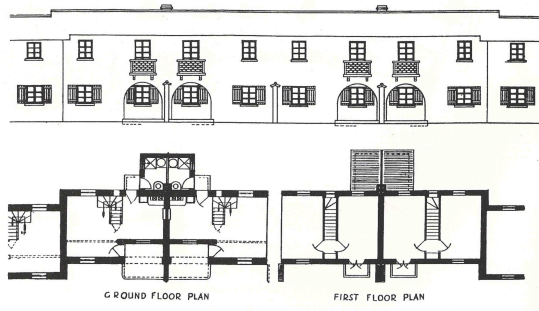
Şekil 5.39 Güzelyurt Öğretmen Koleji (1935)

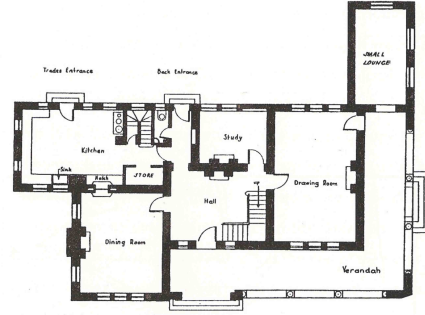
Şekil 5.40 Güzelyurt için konak önerisi (1938)

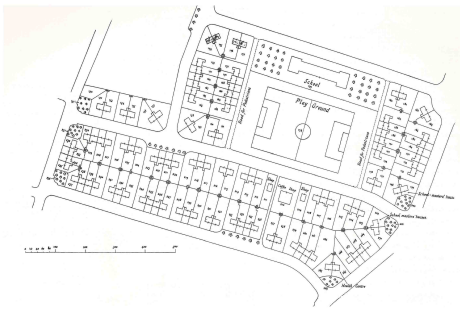
Şekil 5.41 Resmi konut ön cephesi (1938)

Şekil 5.42 Finansı koloni fonundan desteklenen Lefkoşa İşçi Konut Projesi ön cephesi ve planları (1946)

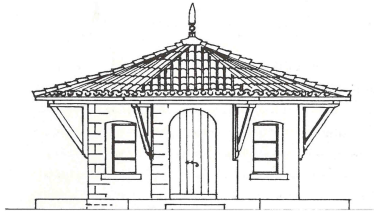
Şekil 5.43 Resmi konut planı (1938)

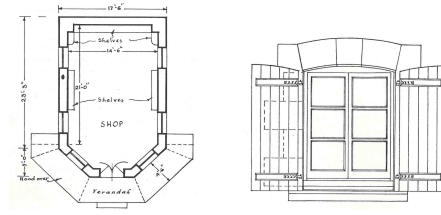
Şekil 5.44 Koloni fonundan desteklenmiş Lefkoşa İşçi Konut Projesi vaziyet planı (1946)

Şekil 5.45 Yapı günümüzde KC Dışişleri Bakanlığı

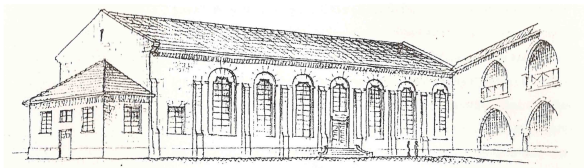

Şekil 5.46 İşçi konutları için dükkan Görünüşü

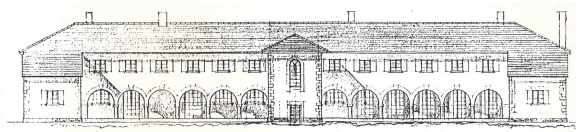

Şekil 5.47 İşçi konutları için dükkan planı ve pencere detayı

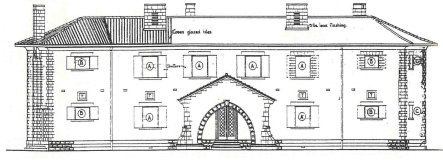
Mühendis Macartney

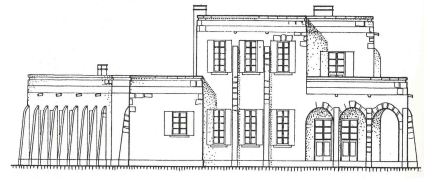
Şekil 5.48 İngiliz Okulu toplantı salonu (1939), batı cephesi

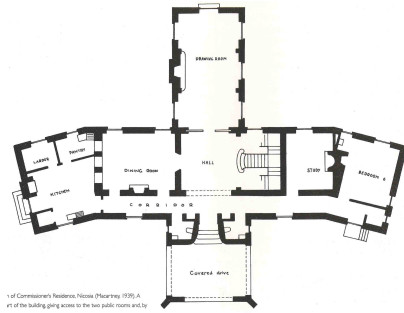
Şekil 5.49 İngiliz Okulu yurt binası

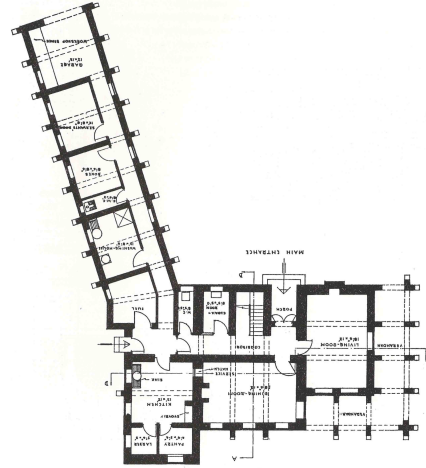
Şekil 5.50 Hükümet Sekreteri konutu (1939), vaziyet planı ve ön cephe görünüşü

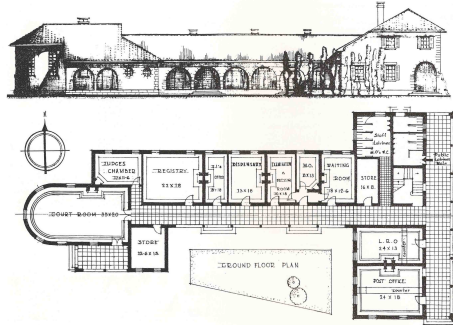
Şekil 5.51 İki odalı resmi konutun arka cephesi (1943)

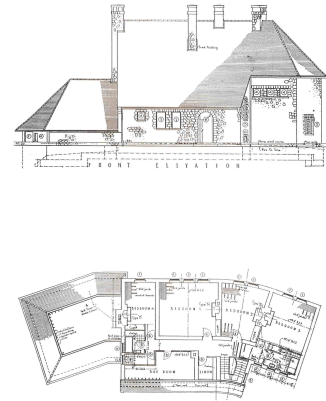
Şekil 5.52 Hükümet sekreteri konutu (1939), zemin kat planı

Şekil 5.53 İki odalı resmi konutun planı (1943)

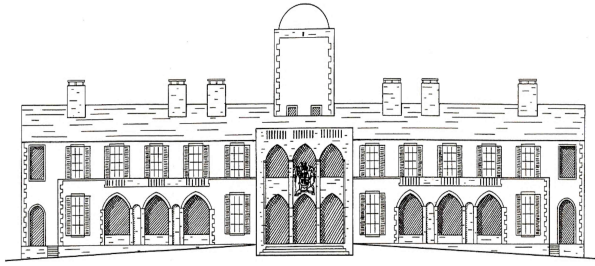

Şekil 5.54 Güzelyurt için konak (1945), öneri cephesi ve planı

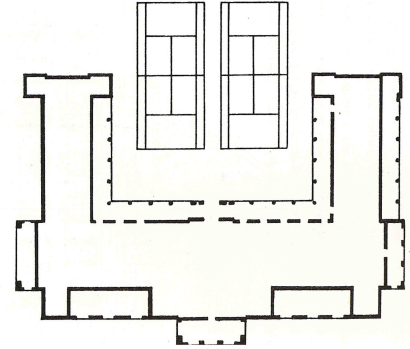

Şekil 5.55 Kyperounda Sanatoryumu (1940), ön cephe ve birinci kat planı

Mühendis Maruice Webb

Şekil 5.56 Kıbrıs Hükümet Köşkü (Vali Konağı) (1933-37); ön cephesi

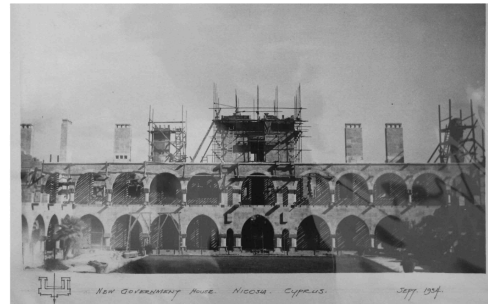
Şekil 5.57 Kıbrıs Hükümet Köşkü (Vali Konağı) (1933-37), strüktür planı

Şekil 5.58 Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), Kraliyet Arması

Şekil 5.59 İnşaat halindeki Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), ön cepheden görünüş

Şekil 5.60 İnşaat halindeki Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), iç avludan görünüş

Şekil 5.61 Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), ön bahçe düzenlemesi tamamlanırken

Şekil 5.62 Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), arka cephe ve bahçeden görünüş

Şekil 5.63 İnşaat halindeki Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), güneydoğu yönünden görünüşü

Şekil 5.64 İnşaat halindeki Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), arka cephe batı kanadına bakış

Şekil 5.65 Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), arka bahçesi düzenlenirken cephe doğu kanadına bakış

Şekil 5.66 İnşaat halindeki Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), arka

Şekil 5.67 İnşaat halindeki Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), batı kanadına bakış

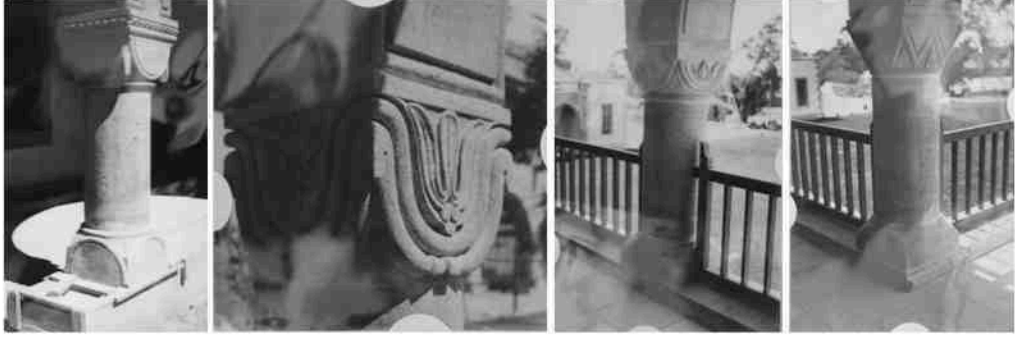
Şekil 5.68 İnşaat halindeki Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), septik tanktan görünüş

Şekil 5.69 Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), batı kanadından iç avluya bakış

Şekil 5.70 Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), üst kattan batı kanadına bakış

Şekil 5.71 Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), sütun başlık ve taban detayları

Şekil 5.72 Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), sırasıyla; batı kanadı koridoru, yaşam ünitesi, oturma salonu, avlu kapısı, tavan detayı

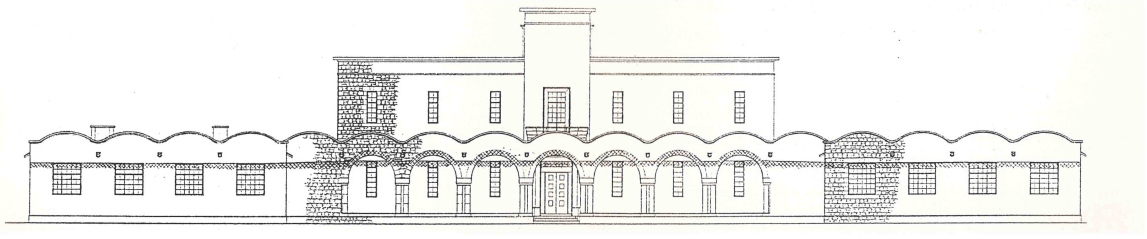

Şekil 5.73 Koloni Yönetimi Vali Konağı binası (1934), yaşam ünitesi

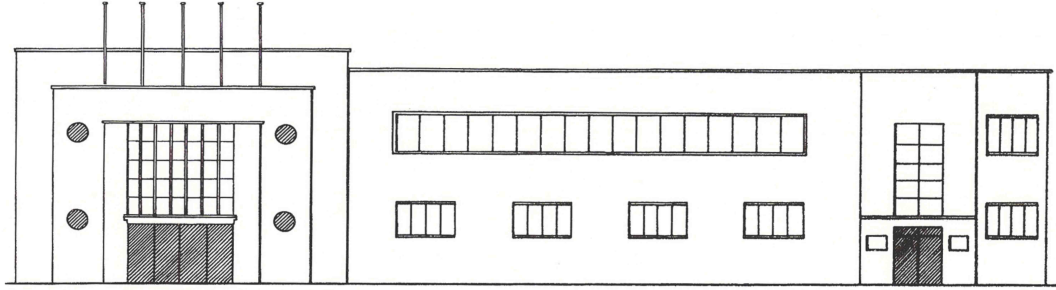

Şekil 5.74 Koloni Yönetimi Vali Konağı Binası (1934), yaşam ünitesi merdiveni ve yemek odası

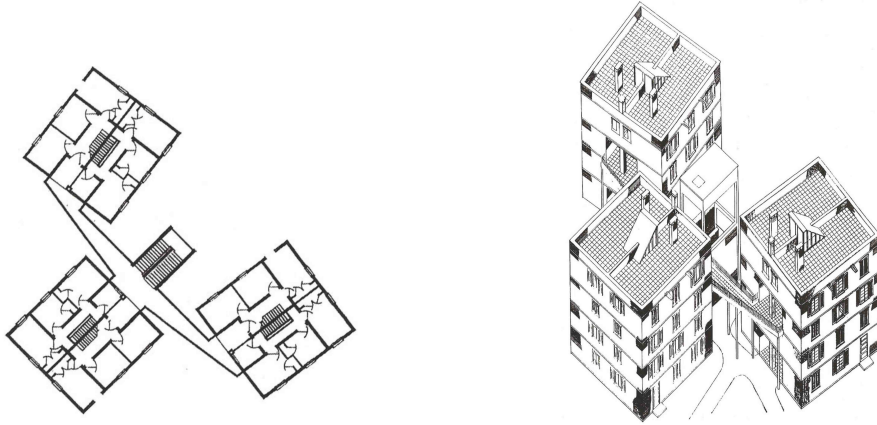
Mimar Christofiades

Şekil 5.75 İngiliz Okulu yeni yurt binası (1945)

Şekil 5.76 Kamu Enformasyon Merkezi ön cephesi (1955), (Yapı 1960 yılında bağımsızlıkla birlikte KC Meclis Binası'na dönüştürüldü.)

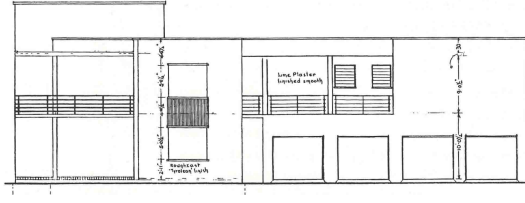
Şekil 5.77 Polis konutları (1958), farklı kat planları

Şekil 5.78 Polis konutları, Omorphida (1958), yapıların aksonometrik perspektifi

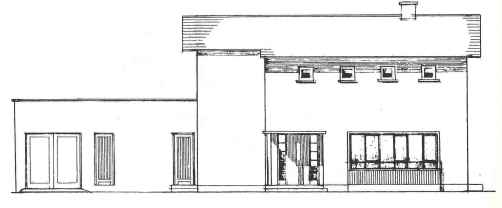

Şekil 5.79 Athalassa'daki yeni Polis Genel Müdürlüğü binası, Lefkoşa (1959)

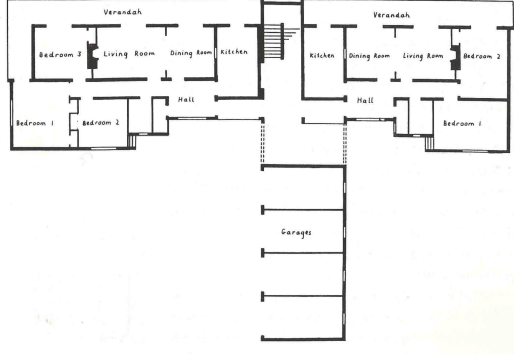
Mimar Ioannides

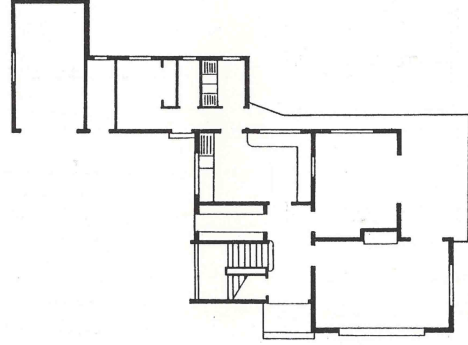
Şekil 5.80 Platy’de resmi konut (1955),
kuzeydoğu cephesi

Şekil 5.81 Platy’de resmi konut (1955), ön
cephe

Şekil 5.82 Platy’de resmi konut (1955),
zemin kat planı ve garaj detayı

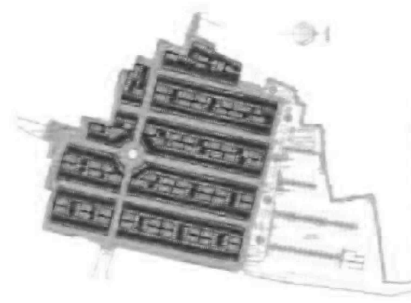

Şekil 5.83 Platy’de resmi konut (1955),
zemin kat planı

Evkaf İdaresi’nin inşai faaliyetlerinden

Şekil 5.84 Lefkoşa Belediye Pazarı,
Bandabulia (1939) [84]

Şekil 5.85 Samanbahçe Konutları (1900-
55), vaziyet planı [85]

Şekil 5.86 Samanbahçe Konutları (1900-
55), UNDP rehabilitasyonundan sonra
görünüş [86]

Şekil 5.87 Samanbahçe Konutları (1900-
55), UNDP rehabilitasyonundan sonra
görünüş [86]

Şekil 5.86 Samanbahçe Konutları (1900-55), UNDP rehabilitasyonundan sonra görünüş [86]

Şekil 5.87 Samanbahçe Konutları (1900-55), UNDP rehabilitasyonundan sonra görünüş [86]

3 aşamada tamamlanan 68 konutluk sitenin ilk ve en önemli safhası 1900’de tamamlanmıştır. 1949’da 2 (4) ve 1955 yılında 6 (8) konut daha eklenmesiyle bugünkü şeklini almıştır.

Kilise’nin inşai faaliyetlerinden

Şekil 5.90 Başpiskoposluk binası (1955), Lefkoşa [87]

Şekil 5.91 Panayia Theoskepasti Kilisesi (1923), Baf [88]

Şekil 5.92 Başpiskoposluk binası (1955), Lefkoşa; ana girişteki kemerler (Bizans canlandırmacılığı) [89]

Şekil 5.93 Panayia Theoskepasti Kilisesi, Baf (1923), üçlemenin kütledeki etkisi [90]

Şekil 5.94 Başpiskoposluk binası, Lefkoşa (1955), cumba (Osmanlı canlandırmacılığı) [91]

Şekil 5.95 Ortodoks Hristiyan Gençler Birlik Binası (1953-54) [92]

Şekil 5.96 Panayia Theoskepasti Kilisesi, Baf (1923), üçlemenin girişteki etkisi [93]

Mimar Theodoros Fotiades

Ayios Theodoros köyünde 1878 yılında dünyaya gelen Theodoros Fotiades, iki yıl Atina'da tıp eğitimi aldıktan sonra Ulusal Atina Üniversitesi'nde mimarlık eğitimine devam etmeye karar verdi. 1904 yılında mezun olduktan sonra 1914-16 yılları dışındaki 15 yılı Mısır'ın İskenderiye kentinde kamu ihtiyacını karşılayan yapılar tasarlayarak geçirdi. 1920 yılında temelli olarak Kıbrıs'a döndükten sonra kilise, evkaf, birçok belediye ve dönemin tanınmış zengin karakterleri için binalar tasarladı. İlk yapıları Atina'da eğitimini aldığı Neo-Klasik tarzıdır. En önemli örnekleri arasında Pancyprian Gymnasium (1922) ve Phaneromeni Kız Okulu (sonradan Phanaromeni Gymnasium) (1925) bulunmaktadır; her iki yapı da girişlere

yerleştirilen iyonik portico ekseninde simetrik olarak tasarlanmışlardır. Bu yapıların ardından mimarın tasarladığı Ionian Bankası (1926-27) ve Lyssiotis Evi (günümüzde Yunan Ulusal Banka Ofisi)(1928-29) yine Neo-Klasik plasterlar ile kaplanmış olsa da Michalakis Kouloumbri Evi (günümüzde KC Ulusal Galerisi)(1925-26) daha az Neo-Klasik karakter barındırmaktadır. Bu da, mimarın müşterilerinin zevkine göre farklı estetik kaygılar taşıyabildiğini göstermektedir. Diğer yandan mimar, Neo-Bizans stiline adanmış oluşturmada öncü karakterlerden biridir [94]. 1930'lara gelindiğinde ise mimar betonarme yapı tasarlamayı öğrendi ve dükkânlar, konutlar, Ionian Bankası gibi ofisler ve büyük ölçekli Kleopatra Oteli gibi yapılar inşa etti. Mimar, 1952 yılında vefat etti.

Şekil 5.97 Panyprrian Gymnasium (1922), Lefkoşa [95]

Şekil 5.98 Faneromeni Gymnasium (1925), Lefkoşa [96]

Şekil 5.99 Panyprrian Gymnasium (1922), giriş portikosundan detay [97]

Şekil 5.100 Michalakis Kouloumbri Evi (1925-1926), Günümüzde KC Sanat Galerisi olarak kullanılmaktadır. [98]

Şekil 5.101 Ionian Bankası eski Lefkoşa şubesi (1926) [99]

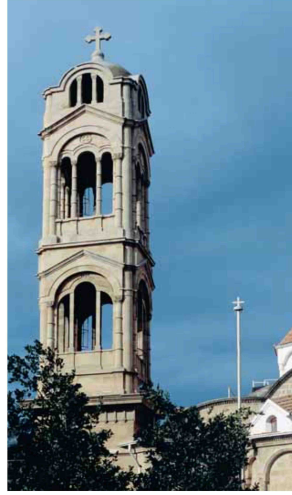
Şekil 5.102 Lyssiotis Malikanesi (1928-29), Lefkoşa [100]

Şekil 5.103 Fanaromeni Kilisesi (1872-73),
eklenen kule (1937-38) [101]

Şekil 5.104 Fanaromeni Kilisesi (1872-73),
eklenen ön giriş kemerleri (1937-38) [102]

Şekil 5.105 Fanaromeni Kilisesi (1872-73), eklenen kule [103]

Şekil 5.106 Tek katlı konut, Lefkoşa, ön
cephe

Şekil 5.107 Tek katlı konut, Lefkoşa, yan
cephe

Mimar Benzion Ginsburg

Şekil 5.108 Rialto Sineması (1930),
Limasol, binanın ön cephe görünüşü [104]

Şekil 5.109 Rialto Sineması (1930),
Limasol, sırasıyla sahneden ve balkondan
görünüş [105]

Şekil 5.110 Limasol Belediye Binası
(1930'lar), ön cepheden görünüş [106]

Şekil 5.111 Pavlides Konutu, Limasol
(ykş. 1938) yapının arka bahçesi [107]

Şekil 5.112 Pavlides Konutu, Limasol (ykş.
1938), yan cephelerden birine bakış [108]

Şekil 5.113 Curium Palas (1940'lar), arka
cepheden görünüş [109]

Şekil 5.114 Curium Palas (1940'lar), iç
mekandan ve ön cepheden detay görünüş
[110]

Şekil 5.115 Curium Palas (1940'lar), ön
cepheden görünüş [111]

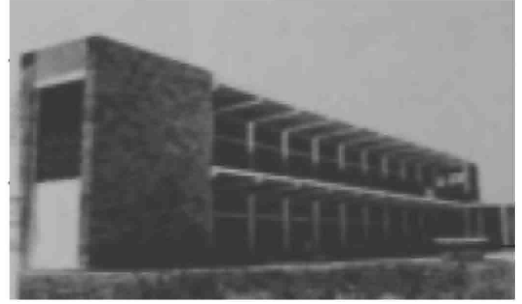

Şekil 5.116 [112]
Mimar Polivios M. Michailides

Mimar Polivios M. Michailides Kıbrıs'taki Modern akımın önemli temsilcilerindendir. Eğitimini Atina Teknik Üniversitesi'nde 1930 yılında tamamdı. Hemen ardından iki yıl boyunca Paris'te Le Corbusier için çalıştı. 1932-35 yılları arasında ise Thoukidides Valentis ile Atina'da ortak çalışmalar yürüttü. 1945 yılında Kıbrıs'a geri döndü ve 1960 yılına kadar gerek adada, gerekse Lagos ve Nijerya'da binalar tasarladı. En önemli işleri arasında Lefkoşa'daki Severios Kütüphanesi ve Gençlik Dayanışma Birliği binası sayılabilir [113].

Şekil 5.117 Larnaka Belediye Pazarı Binası (erken 1930'lar), yapının girişi

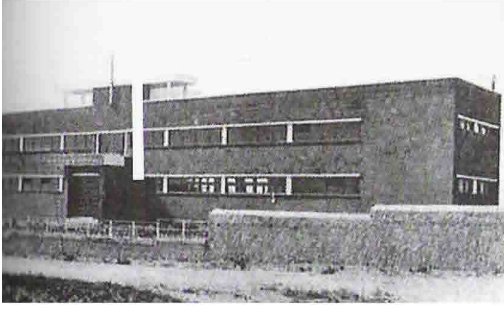
Şekil 5.118 Larnaka Belediye Pazarı Binası (erken 1930'lar), yapının arkası

Şekil 5.119 Larnaka Belediye Pazarı Binası (erken 1930'lar), içerden görünüş

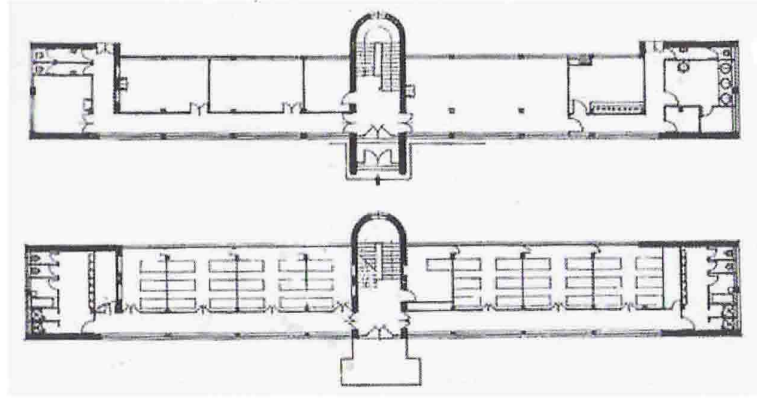
Şekil 5.120 Yetimhane Binası (1936), Lefkoşa, binanın ön cephesi

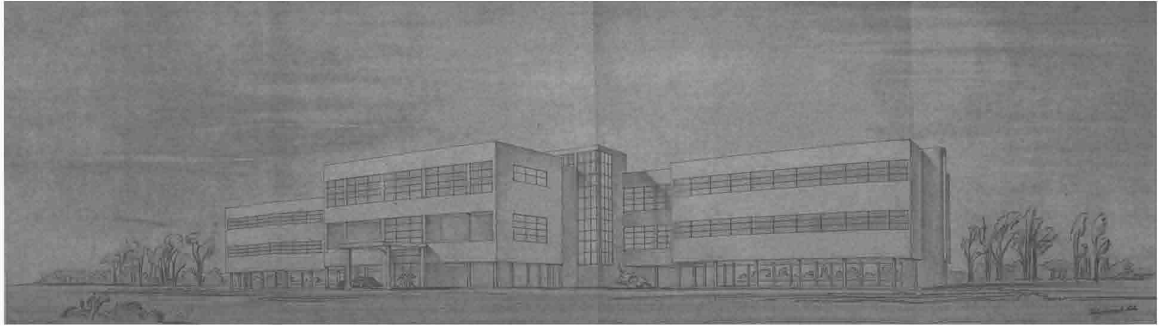
Şekil 5.121 Yetimhane Binası (1936),
Lefkoşa, binanın ön cephesi

Şekil 5.122 Yetimhane Binası (1936),
Lefkoşa, binanın arka cephesi

Şekil 5.123 Yetimhane Binası (1936), Lefkoşa, binanın planları

Şekil 5.124 Lefkoşa Genel Hastahanesi (1936), perspektif görünüşü

Şekil 5.125 Lefkoşa Genel Hastahanesi (1936), planı

Şekil 5.126 Dükânlar (1940'ların sonu),
Lefkoşa Surlarıçi [114]

Şekil 5.127 Severios Kütüphanesi (1947-
1949), Lefkoşa Surlarıçi [115]

Şekil 5.128 Atina'da apartman (1934),
Yunanlı mimar T. Valentis ile birlikte
tasarlandı.

Şekil 5.129 Gençlik Dayanışma Birliği
Binası (1959), Lefkoşa

Mimar Panayiotis Christakis Stavrinides

Mimar Panayiotis 1915 Limasol doğumludur. 1930'da Limasol Gymnasium'dan mezun olduktan sonra endüstriyel kimya eğitimi almak istedi fakat Lefkoşa Belediyesi'nde çalışan mimar Odysseus Tsangarides'in (1907-74) işlerinden etkilenererek Brüksel'deki Académie Royale des Beaux-Arts okulunda mimarlık eğitimi aldı. 1936 yılında mezun oldu ve Kıbrıs'a geri döndü. 1941 yılına kadar PWD'de mimar olmasına rağmen Kraliyet Mühendislik İşleri bölümünde şef yardımcısı olarak çalıştı. PWD'de yaptığı tek seçkin iş Lefke Köy Konak Binası'dır. Bu devlet binası bölge hakiminin ofislerini, bölge mahkemesini ve postaneyi hep birlikte barındırmaktadır. Bina işlevsellelikle geleneksel Kıbrıs konak tipolojisini, Amsterdam mimarlık okulundan mezun W. M. Dudok'tan ve Münih Teknik Üniversitesi'nden mezun olan J. J. P. Oud'dan esinlenerek sert bir biçimle ortaya koyar. Mimar Panayiotis 1941 yılında hükümet işinden ayrılarak II. Dünya Savaşı nedeni ile gerekli olan pistleri inşa etmek üzere bir inşaat şirketi olan J&P (Joannou & Paraskevaides)'ye katılır. 1946'da ise evler, dükkanlar ve apartmanlar tasarladığı kendi özel mimari bürosunu açar. 1950'lerde ise yeniden PWD için çalışmaya başlar ve Kıbrıs Telekomünikasyon Otoritesi için Kıbrıs'ın büyük yerleşimlerinde ofisler, teknik binalar tasarlar [117]. Bu bağlamda yaptığı yapılarda esinlendiği temel

karakterler olan Dudok ve Oud'un yapıları ve Stravrinides'in onlarla kurduğu benzerlikleri ortaya koymak için takip eden sayfalara Dudok ve Oud'a dair örnekler eklenmiştir.

Şekil 5.130 Lefke Konak binası (yık. 1938), Şekil 5.131 Lefke Konak binası (yık. 1938),
hâkimin ofisleri mahkemeler girişi cephesi

Şekil 5.132 Lefke Konak binası (yık. 1938),
posta binası ve hâkim ofislerinin arka
cephesi

Şekil 5.133 Kıbrıs Telekomünikasyon
Otoritesi Merkez Binası (yık. 1951) [116].

Şekil 5.134 İncirli konutu (1950'ler),
Kumsal, Lefkoşa (şu andaki Mehmet Akif
Caddesi üzerinde Mehmet Hacı Ali Şti.ne
ait olan Californian Restoran)

Şekil 5.135 İncirli konutu (1950'ler),
Kumsal, Lefkoşa (şu andaki Mehmet Akif
Caddesi üzerinde Mehmet Hacı Ali Şti.ne
ait olan Californian Restoran)

Şekil 5.136 Mimar Willem Marinus Dudok [118]

Şekil 5.137 Hilversum Belediye Binası (1924-1931) [118]

Willem Marinus Dudok 1884 yılında Amsterdam'da doğdu. Breda'daki askeri akademiden mühendis olarak mezun olduktan sonra Hollanda askeriyesi için yapılar yaptı. 1913 yılında Leiden PWD'sine geçici direktör olarak atanması ile serbest mimarlığa başladı. Birkaç yıl içerisinde Hilversdum'a direktör olarak atandı. 1928'de ise "City Architect" oldu. Dudok, sürekli büyüyen şehirde birçok yeni mahalleyi ve yapıyı tasarladı. İlk işleri Amsterdam Okulu'nun stiline yakınlık gösterir, Frank Lloyd Wright'ın önem kazanması ile de tarzını kübik ekspresyonizme yaklaştırdı.

Şekil 5.138 Kuzeydeki Mezarlık Oditoryumu (1927-1930), Hilversum, Hollanda [118]

Şekil 5.139 Duiven kreş binası (1931-1932) Hilversum, Hollanda [118]

Şekil 5.140 Snellius okulu (1930-1932) Hilversum, Hollanda [118]

Şekil 5.141 Demonte petrol istasyonu (1953), Groningen, Hollanda [118]

Şekil 5.148 [125]
Mimar Charilaos Dikaïos

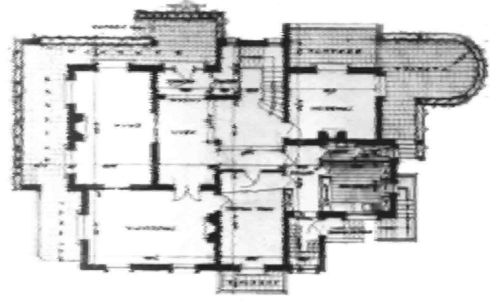
Kıbrıslı mimar ve ressam Charilaos Dikaïos 5 Ekim 1912'de Lefkoşa'da doğdu. 1931 yılında Pancyprian Gymnasium'dan mezun olduktan sonra Lefkoşa Belediyesi'nde çalışan mimar, Odysseus Tsangarides'in direktifleri ile 1936'ya kadar evler tasarladı. Eğitimine Ecole des Beaux-Arts, Paris (1937-40)'de başlayıp Ecole des Beaux-Arts, Lyon(1942-46)'dan 1946 yılında mezun oldu. Tony Garnier'in asistanı olarak Cite Industrielle projesi detaylarını çalıştı. Bu süreç onun mimari estetik anlayışını etkiledi. Güçlendirilmiş beton kullanımını Garnier ve Perret'den esinlendi. 1947 yılında Kıbrıs'a dönüp mimarlığa ve ressamlığa başladı. 1950'lerde Garnier'in Cite Industrielle fıkriinden esinlenerek Kıbrıs'ta avant-garde sayılabilecek küçük evler tasarladı. Bunun yanında İngiliz müşterileri için ise onların zevklerine hitap eden, Kıbrıs'taki Bizans ya da Orta Çağ formları üzerinden canlandırmacı tasarımlar üretti. İnşa edilen en büyük yapıları Kooperatif Merkez Bankası (1960) ile Maronit Kilisesi ve iş kompleksidir (1961). Her iki tasarım da güçlendirilmiş beton beton kullanımını birbirine kontrast yaratarak dışa vurur: Kooperatif binası Cité Industrielle tasarımlarını andıran yatay dikdörtgen formlardan oluşurken, Maronit Kilisesi narin çan kulesi ve işlemeli cephesi ile Perret'nin Paris yakınlarında inşa edilen Notre-Dame-du-Raincy Kilisesi (1922-23) tasarımını hatırlatır [133].

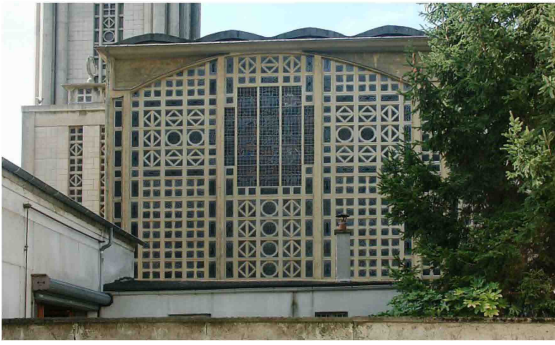
Şekil 5.149 Triantafyllides evi (1951-52), Makaryos Caddesi, Lefkoşa, ön cephe

Şekil 5.150 Kooperatif Merkez Bankası
(1960), Lefkoşa

Şekil 5.151 Triantafyllides evi (1951-52),
Makaryos Caddesi, Lefkoşa; zemin kat planı

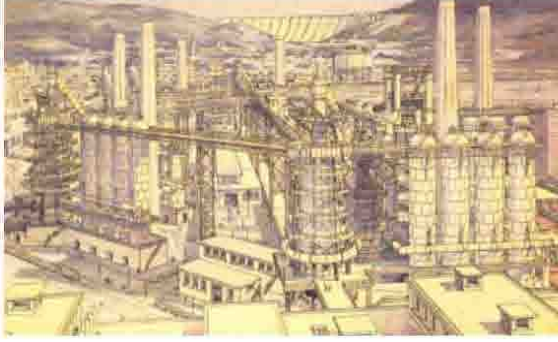
Şekil 5.152 Notre-Dame du Raincy,
Auguste Perret (1922-23) [126]

Şekil 5.153 Maronit Kilisesi'nin
girişindeki detaylar [127]

Şekil 5.154 Maronit Kilisesi ve Katedrali ("Lady of Graces" 1961), Lefkoşa [128]

Şekil 5.155 Tony Garnier, Cité Industrielle çalışmasından bir kesit [129]

Şekil 5.156 Tony Garnier, Cité Industrielle, kuşbakışı perspektifi [130]

Şekil 5.157 Lefkoşa'da konut (1950'ler), ön ve giriş cephesinden görünüş [131]

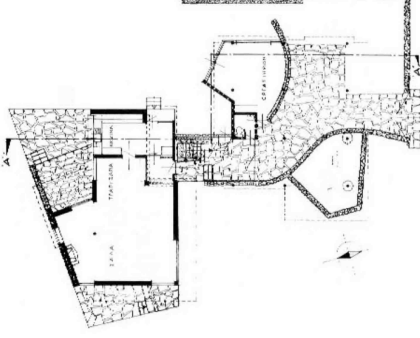
Şekil 5.158 Lefkoşa'da konut (1950'ler), arka cepheden görünüş [132]

Şekil 5.159 [134]
Mimar Neoptolemos Michailides

Kişisel mimari stili ile Kıbrıs'taki Modern akımın önemli aktörlerinden olan mimar Neoptolemos Michailides, 1939-1940 yıllarında Milan'da ünlü mimarlar Gio Ponti ve Bruno Zevi'den eğitim aldı. İkinci Dünya Savaşı'nın çıkması ile de Kıbrıs'a dönmek zorunda kaldı. British Council'in bursu ile İngiltere'de mühendislik okuma şansını reddederek yerli zanaatkarlarla çalışmayı seçti (1940-47). 1947'de Milan'a döndü, meslek hayatına ise daha okulu bitirmeden 1949'da sanatçı Theodotos Kanthou'nun evini tasarlayarak başladı [135]. Yapı, 1952 yılında mimarlık doktorasını tamamladıktan sonra inşa edildi. Kullandığı basit

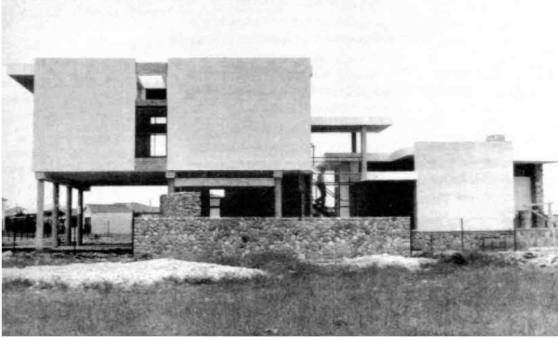
formlar ile tarihsel, dekoratif ve sembolik tüm referanslardan kurtulmuş minimalist yaklaşımı dikkat çeker. En önemli yapıları arasında Demetriou Apartmanı (1959) göze çarpar.

Şekil 5.160 Kanthos Evi (1949-1952),
Lefkoşa, planı

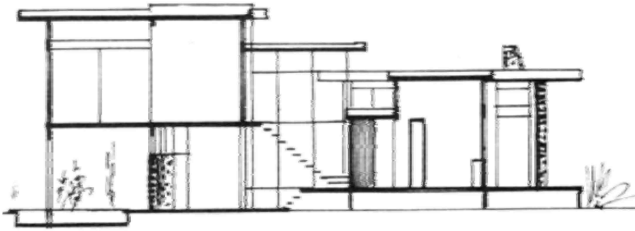
Şekil 5.161 Kanthos Evi (1949-1952),
Lefkoşa, oturma odasından görünüm

Şekil 5.162 Kanthos Evi (1949-1952),
Lefkoşa, batı cephesi

Şekil 5.163 Kanthos Evi (1949-1952),
Lefkoşa, kuzey cephesi

Şekil 5.164 Kanthos Evi kesiti

Şekil 5.165 Athienou Belediye Pazarı (1952)

Şekil 5.166 Demetriou Apartmanı (1959), Lefkoşa, bina ön cephesinden görünüş

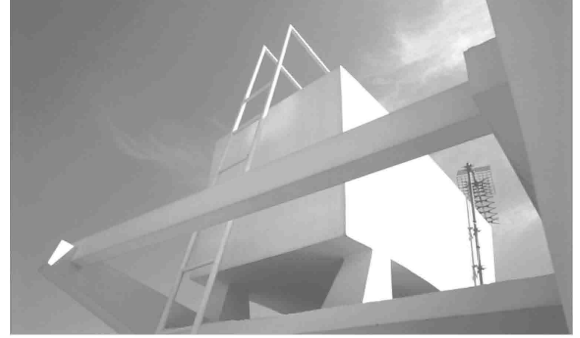
Şekil 5.167 Grecian Park Hotel (1963),
Mağusa, güneydoğu görünüşü

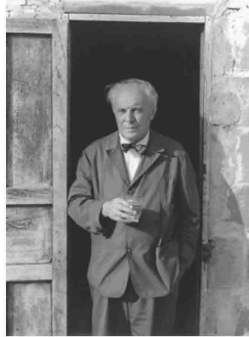
Şekil 5.168 Grecian Park Hotel (1963),
Mağusa, kuzeydoğu görünüşü

Şekil 5.169 Mimarın kendi evi (1965),
Lefkoşa

Şekil 5.170 Mimarın kendi evinden detay
(1965), Lefkoşa [136]

Şekil 5.171 Mimar ve tasarımcı Gio Ponti,
Caracas (1954) [137]

Şekil 5.172 Superleggera sandalyesi (1957)
ve Pirelli Kulesi (1956), Milan [137]

Şekil 5.171 Mimar ve tasarımcı Gio Ponti,
Caracas [137]

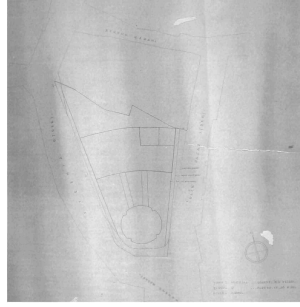

Şekil 5.174 Oturma odası, Villa Arreaza
(1956), Caracas [137]

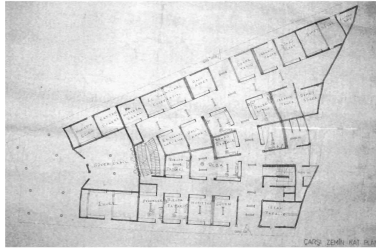

Şekil 5.175 Mimar [138]
Mimar Mehmet Bedrettin Kökten

1921 yılında İstanbul'da doğdu. 1945'de İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü'nden mezun oldu. 1950 yılına kadar Milli Eğitim Bakanlığı Müzeler Genel Müdürlüğü Anıtlar Şubesi Restorasyon ve Onarım Bürosu'nda Prof. Albert Gabriel ile Bursa anıtlarının rölöve ve restorasyonlarında çalıştı. 1955 yılına kadar Vakıflar Genel Müdürlüğü Restorasyon ve Vakıf Akar Bürosu'nda otel, işhanı, çarşı proje ve kontrolluğu çalışmasında bulundu. 1955-1960 yılları arasında Y.Mim. Orhan Çakmakçıoğlu ve Y.Mim. Bülent Serbest'le birlikte otel, banka, ev, apartman ve Ankara'da Gima Mağazaları gibi çeşitli konularda proje çalışmaları yaptı. Ortak üretilen bu yapılardan biri de 1950 civarında Lefkoşa'da Evkaf İdaresi'ne ait çarşı ve iş hanı projesidir. Bu yapı 1960'da KC kurulması ile Türk Cemaat Meclisi'ni barındıracağı için sonradan o isimle anılır [139].

Şekil.5.176 Evkaf İdaresi'ne ait çarşı ve iş hanı projesi (yık.1950), Lefkoşa

Şekil 5.177 Evkaf İdaresi'ne ait çarşı ve iş hanı Şekil 5.178 Evkaf İdaresi'ne ait çarşı ve iş
projesi (yık.1950), Lefkoşa, zemin kat planı hanı projesi (yık.1950), Lefkoşa, teras kat planı

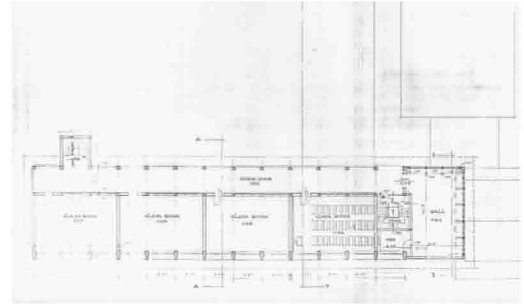

Şekil 5.179 [140]
Mimar Ahmet Vural Behaeddin

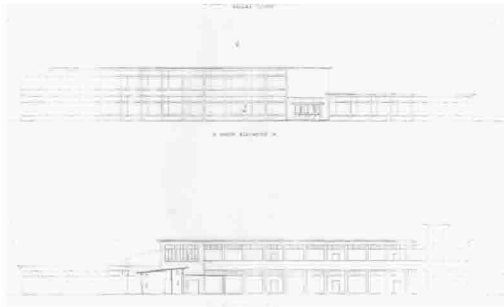
Kıbrıslı Mimar Ahmet Vural Behaeddin 20 Haziran 1927'de Lefkoşa'da doğdu. Lefkoşa Türk Lisesi'nden mezun olduktan sonra mimarlık eğitimini İstanbul Teknik Üniversitesi'nde 1951 yılında tamamladı. Asistan olarak Göttingen'de D. Brandl yanında (1951-53) ve Londra'da C. Hutton yanında (1953-54) çalıştı. 1954 yılında Kıbrıs'a döndükten sonra Eğitimden Sorumlu İngiliz Koloni Yönetimi departmanı için üç tane okul tasarladı [141]. Bunların yanında Müdüroğlu Emlak Şirketi için Kumsal'da birçok yapı inşa etti. 1960 yılında Lefkoşa Kız Lisesi yarışmasını kazandı ve yapı 1963 yılında inşa edildi. Mimar Kıbrıs'ta çatışmaların çıkması ile birlikte Londra'ya taşındı. 1965-71 yılları arasında Bromley Belediyesi'nde mimar olarak çalıştı. 1971'de Kıbrıs'a geri dönüp mimari yaşamına adada devam etti.

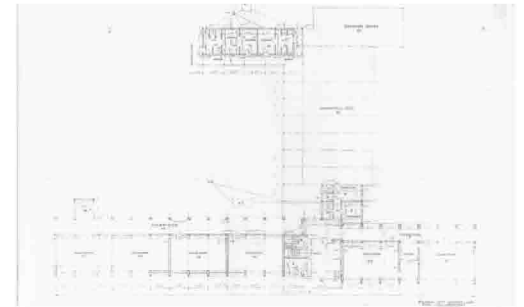
Şekil 5.180 Köşklü Çiftlik İlkokulu
(1955), Lefkoşa, Z-Z kesiti

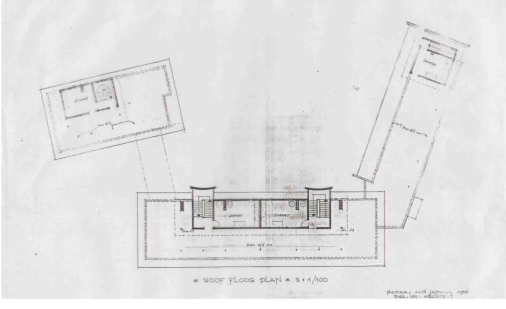
Şekil 5.181 Köşklü Çiftlik İlkokulu
(1955), Lefkoşa, üst kat planı

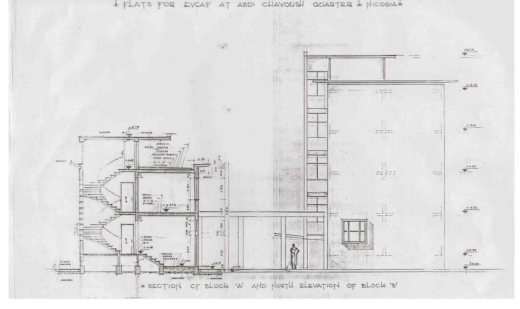
Şekil 5.182 Köşklü Çiftlik İlkokulu
(1955), Lefkoşa, görünüşler

Şekil 5.183 Köşklü Çiftlik İlkokulu
(1955), Lefkoşa, üst kat planı

Şekil 5.184 Evkaf apartmanı (1956), Abdi Çavuş, Lefkoşa, çatı planı

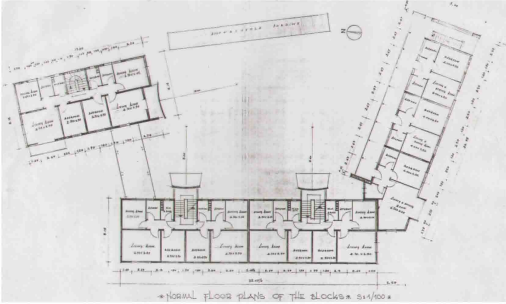
Şekil 5.185 Evkaf apartmanı (1956), Abdi Çavuş, Lefkoşa, A bloğu kesiti ve kuzey görünüşü

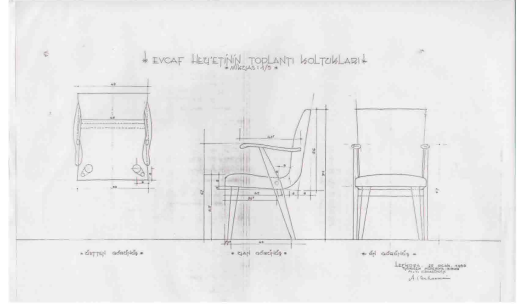
Şekil 5.186 Evkaf apartmanı (1956), Abdi Çavuş, Lefkoşa, batı cephesi

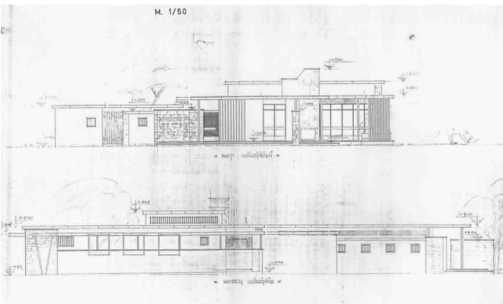
Şekil 5.187 Evkaf apartmanı (1956), Abdi Çavuş, Lefkoşa, arka cephesi

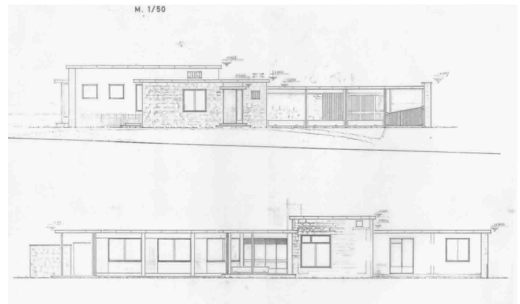
Şekil 5.188 Evkaf apartmanı (1956), Abdi Çavuş, Lefkoşa, normal kat planı

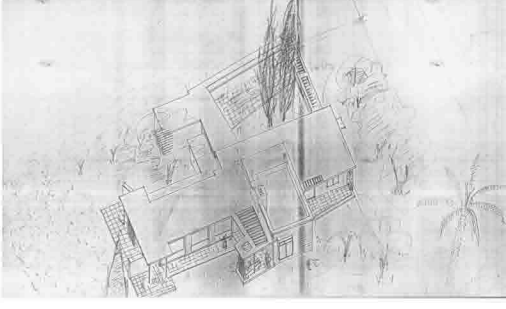
Şekil 5.189 Evkaf apartmanı (1956), Abdi Çavuş, Lefkoşa, heyet toplantı koltukları

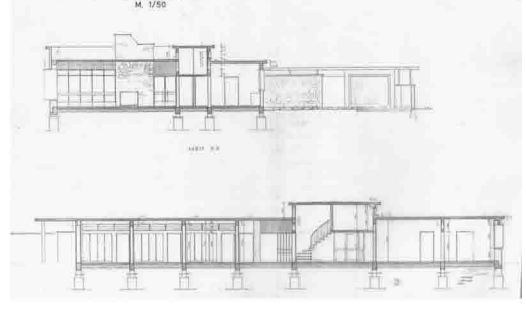
Şekil 5.190 Dr. Sömek Evi (1957), Lefke, uygulama projesi batı ve kuzey görünüşleri

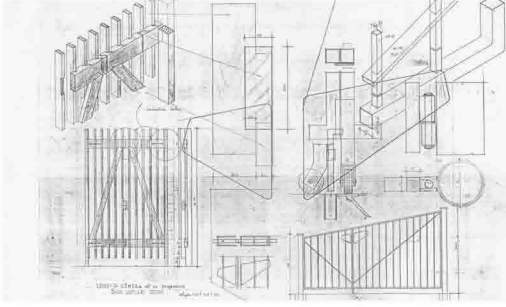
Şekil 5.191 Dr. Sömek Evi (1957), Lefke, uygulama projesi doğu ve güney görünüşleri

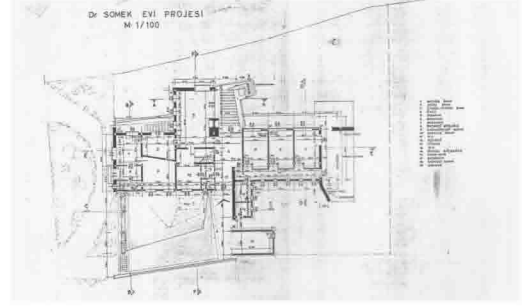
Şekil 5.192 Dr. Sömek Evi (1957), Lefke, yapının perspektifi

Şekil 5.192 Dr. Sömek Evi (1957), Lefke, yapının kesitleri

Şekil 5.194 Dr. Sömek Evi (1957), Lefke, uygulama detayları

Şekil 5.195 Dr. Sömek Evi (1957), Lefke, zemin kat planı uygulama projesi

Şekil 5.196 Dr. Sömek Evi (1957), klinik girişi ve avlu saçağı

Şekil 5.197 Dr. Sömek Evi (1957), ön avluyu ayıran betonarme saçağı

Şekil 5.198 Dr. Sömek Evi (1957), giriş avlusu ve garaj

Şekil 5.199 Dr. Sömek Evi (1957), konut giriş saçağı

Şekil 5.200 Dr. Sömek Evi (1957), giriş holü ve yatak odalarına giden koridor

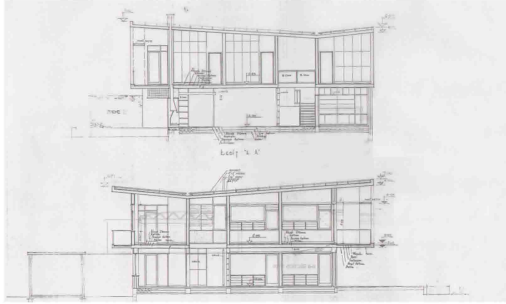
Şekil 5.201 Dr. Sömek Evi (1957), katlanır kapı aracılığı ile terasa açılan oturma odası

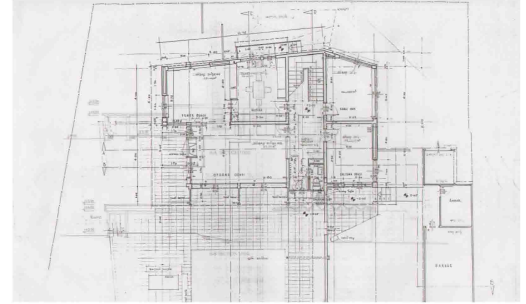
Şekil 5.202 Dr. Sömek Evi (1957), dış duvar kaplaması ve orijinal duvar kağıdı deseni

Şekil 5.203 Dr. Sömek Evi (1957), arka teras

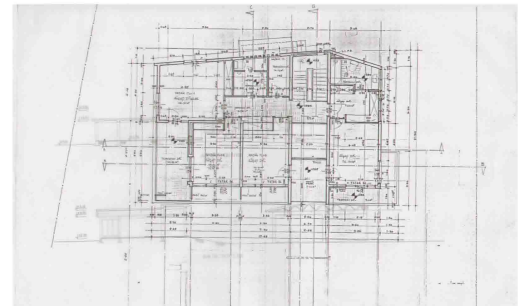
Şekil 5.204 Suna Süleyman Evi (1957), Lefkoşa, proje kesitleri

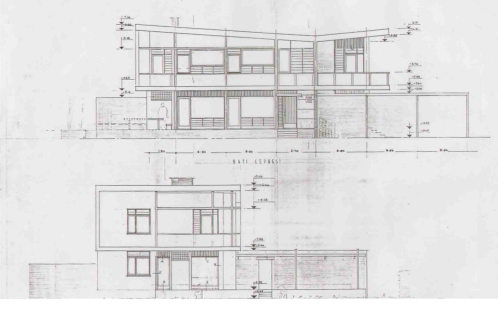
Şekil 5.205 Suna Süleyman Evi (1957), Lefkoşa, uygulama projesi zemin kat planı

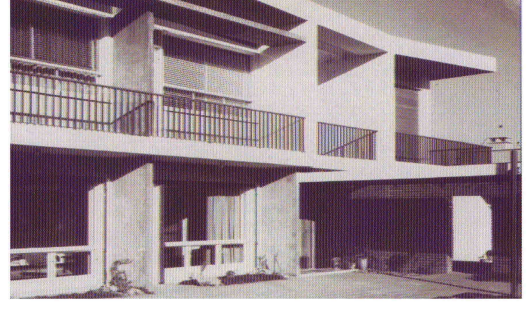
Şekil 5.206 Suna Süleyman Evi (1957), Lefkoşa, doğu ve güney görünüşleri

Şekil 5.207 Suna Süleyman Evi (1957), Lefkoşa, uygulama projesi üst kat planı

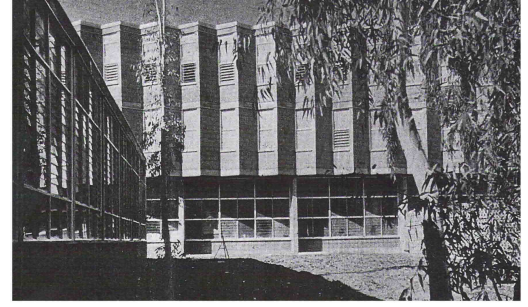
Şekil 5.208 Suna Süleyman Evi (1957),
Lefkoşa, batı ve kuzey görünüşleri

Şekil 5.209 Suna Süleyman Evi (1957),
batı cephesine bir bakış

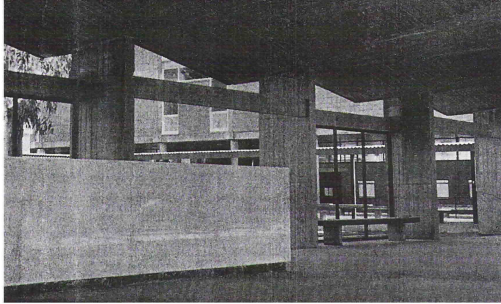

Şekil 5.210 Suna Süleyman Evi (1957),
kuzeybatı yönünden bir bakış

Şekil 5.211 LKL yurt binasının arkadan
görünüşü

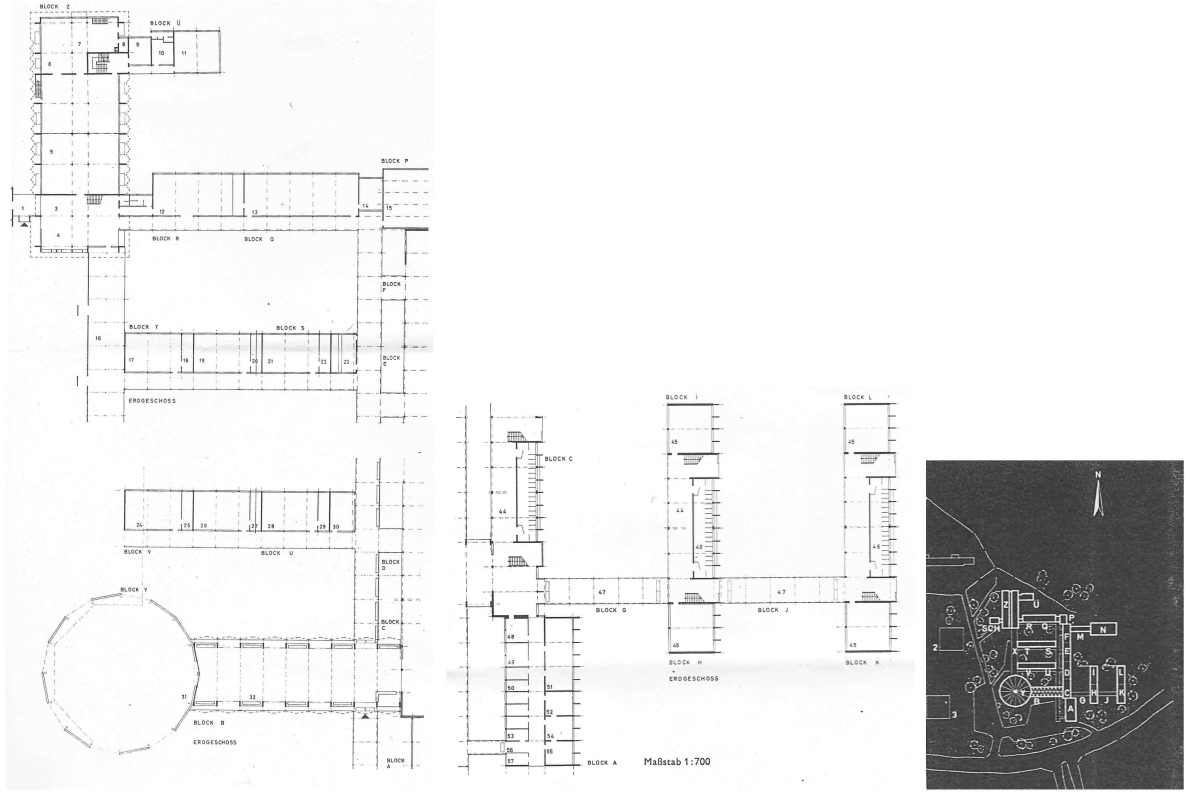
Kıbrıs'ta düzenlenen Lefkoşa Kız Lisesi yarışmasını kazanan Mimar AVB'nin tasarımına dair çizimler ve inşa edilen binaların fotoğrafları Nisan 1965'de Baumeister dergisinde yayınlanır.
[Bakınız Ek 18]

Şekil 5.212 LKL, aynı zamanda konferans
salonunun giriş holü olan sergi alanının
içinden görünüş

Şekil 5.213 LKL sergi alanının dışından
görünüş

Şekil 5.214 LKL bölümsel planlar ve vaziyet planı

Şekil 5.215 LKL Zemin katlarda yarı açık koridorlar

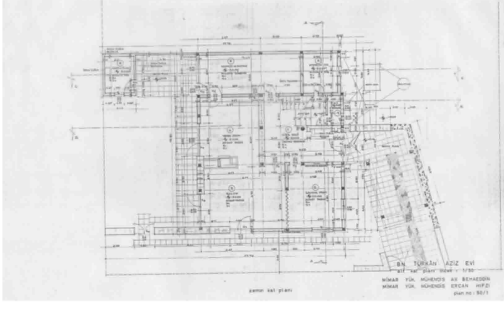
Şekil 5.216 LKL güneye açık ara mekan ve gölgelikli zemin katların ilişkisi

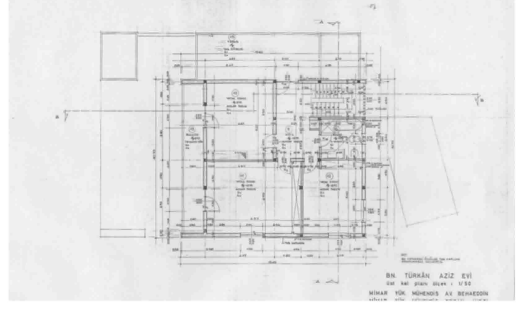
Şekil 5.217 LKL derslik blokları, zemin kat

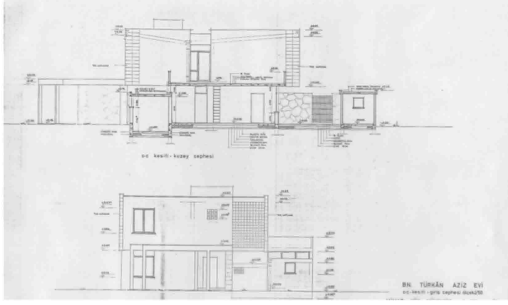
Şekil 5.218 LKL güneş kontrolü elemanları ile donatılmış doğu cephesi

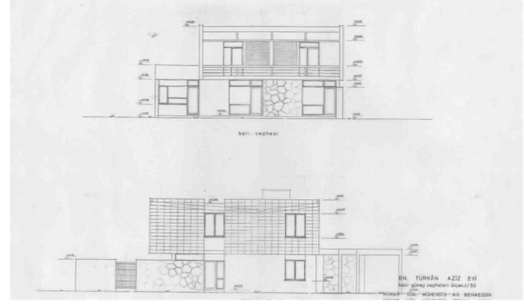
Şekil 5.219 AVB ve Ercan Hıfzı, Bayan Türkan Aziz Evi (1961), zemin kat planı, Lefkoşa

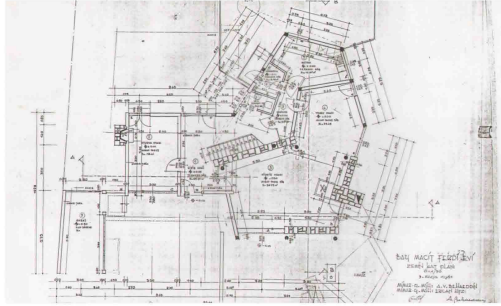
Şekil 5.220 AVB ve Ercan Hıfzı, Bayan Türkan Aziz Evi (1961), üst kat planı, Lefkoşa

Şekil 5.221 AVB ve Ercan Hıfzı, Bayan Türkan Aziz Evi (1961), kesitli kuzey ve giriş cepheleri, Lefkoşa

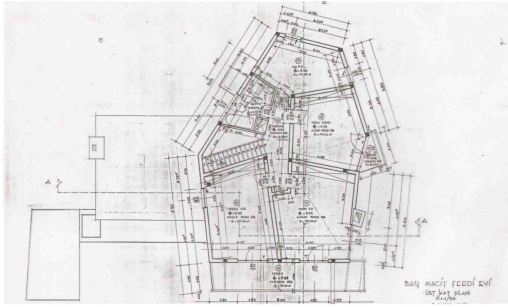
Şekil 5.222 AVB ve Ercan Hıfzı, Bayan Türkan Aziz Evi (1961), batı ve güney cepheleri, Lefkoşa

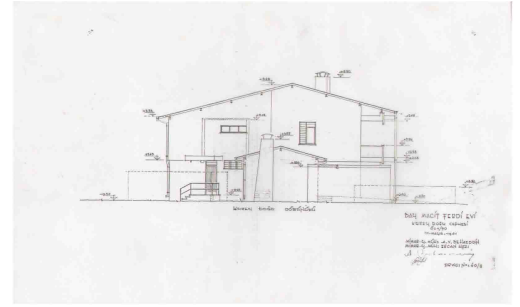
Şekil 5.223 AVB ve Ercan Hıfzı, Macit Ferdi Evi, Lefkoşa (1961), zemin kat planı

Şekil 5.224 AVB ve Ercan Hıfzı, Macit Ferdi Evi, Lefkoşa (1961), yoldan görünüş

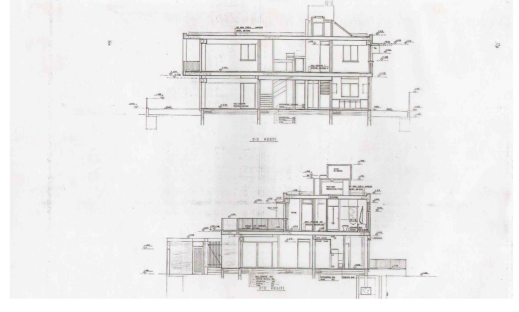
Şekil 5.225 AVB ve Ercan Hıfzı, Macit Ferdi Evi (1961), Lefkoşa, üst kat planı

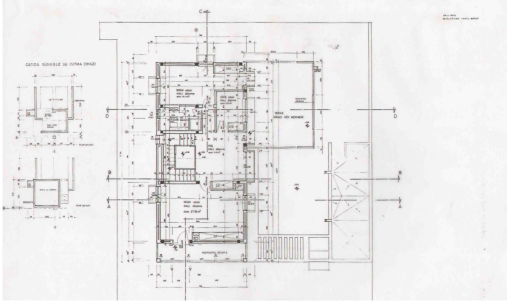
Şekil 5.226 AVB ve Ercan Hıfzı, Macit Ferdi Evi (1961), Lefkoşa, kuzeydoğu görünüşü

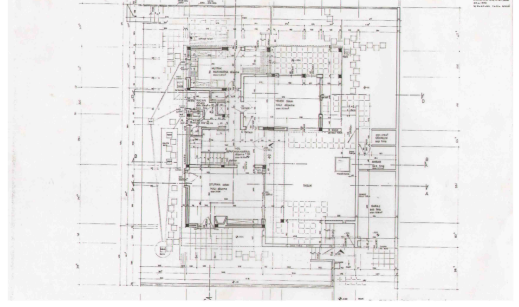
Şekil 5.227 AVB ve Ercan Hıfzı, Müdüroğlu Sıra Evleri (1962), Lefkoşa, güney görünüşleri

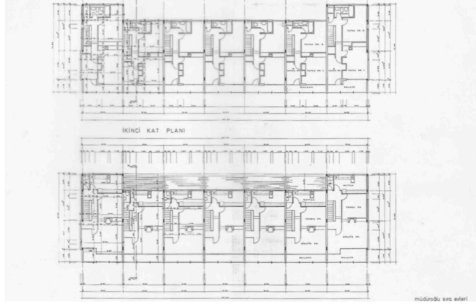
Şekil 5.228 AVB Zehra İzzet Evi (1972), Lefkoşa; uygulama projesi kesitleri

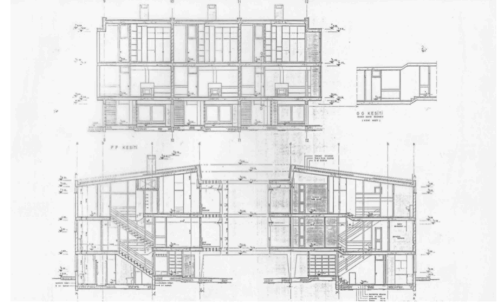
Şekil.5.229 AVB Zehra İzzet Evi (1972), Lefkoşa; uygulama projesi zemin kat planı

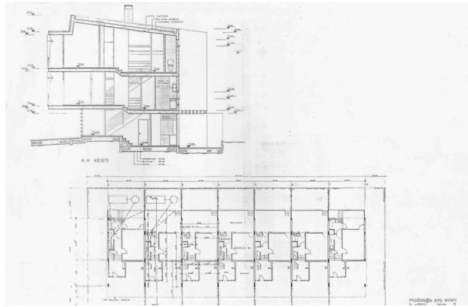
Şekil 5.230 AVB Zehra İzzet Evi (1972), Lefkoşa, uygulama projesi üst kat planı

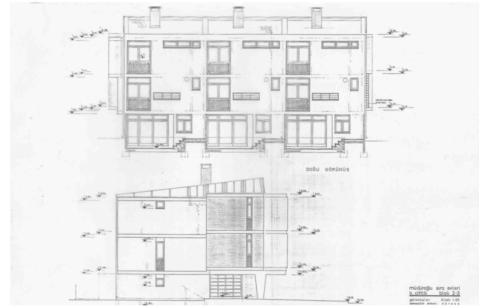
Şekil 5.231 Behaeddin Mimari Bürosu, Müdüroğlu Sıra Evleri Blok 3 (1973), Lefkoşa, birinci ve ikinci kat planları

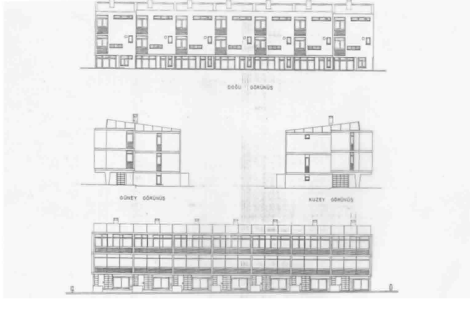
Şekil 5.232 Behaeddin Mimari Bürosu, Müdüroğlu Sıra Evleri Blok 2-3 (1973), Lefkoşa, F-F, G-G, D-D, E-E kesitleri

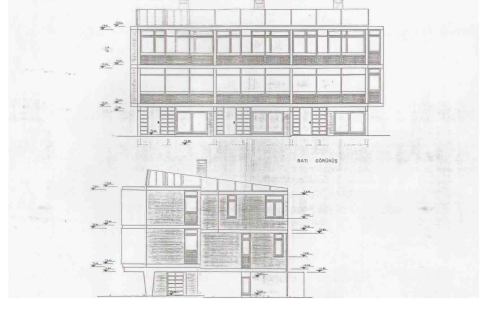
Şekil 5.233 Behaeddin Mimari Bürosu, Müdüroğlu Sıra Evleri Blok 3 (1973), Lefkoşa, H-H kesiti ve zemin kat planı

Şekil 5.234 Behaeddin Mimari Bürosu, Müdüroğlu Sıra Evleri Blok 2-3 (1973), Lefkoşa, kuzey ve doğu görünüşleri

Şekil 5.235 Behaeddin Mimari Bürosu, Müdüroğlu Sıra Evleri Blok 3 (1973), doğu, güney, kuzey ve batı görünüşleri, Lefkoşa

Şekil 5.236 Behaeddin Mimari Bürosu, Müdüroğlu Sıra Evleri (1973), güney ve batı görünüşleri, Lefkoşa

Şekil 5.237 Behaeddin Mimari Bürosu, Müdüroğlu Sıra Evleri (1973), perspektif, Lefkoşa

Şekil 5.238 [142]
Mimar Stavros Oikonomou

Kıbrıs'taki modern akımın önemli temsilcilerindendir. Mimarlık eğitimini 1948-1952 yılları arasında İngiltere Kraliyet Mimarlık Enstitüsü'nde aldı. Mezun olduğu yıl Kıbrıs'a dönerek bir süre Mağusa belediye mimarı olarak görev yaptı. Sonrasında ise kendi mimari bürosunu kurdu. Önemli işleri arasında Limasol'daki Terra Santa Okulu, Lefkoşa Belediye Pazarı ve Salamis Bay Oteli sayılabilir [143].

Şekil 5.239 Alashia Restorant, Mağusa

Şekil 5.240 Mimar Stavros Economou, kendi evi (1956-1958), Lefkoşa

Şekil 5.241 Lefkoşa'da villa (1958)

Şekil 5.242 Kissonerga'da mimarın kendi evi (1963), evin dış görünüşü

Şekil 5.243 Kikis Lefkaritis Konutu (1964), Larnaka

Şekil 5.244 Sandy Beach Otel (1964), Mağusa

Şekil 5.245 Lefkoşa Belediye Pazarı (1965), sırasıyla içeriden ve dışarıdan görünüş

Şekil 5.246 Terra Santa Okulu (1966), Limasol

Şekil 5.247 Salmis Bay Otel kompleksi (1967), Mağusa, kuzeydoğu görünüşü [144]

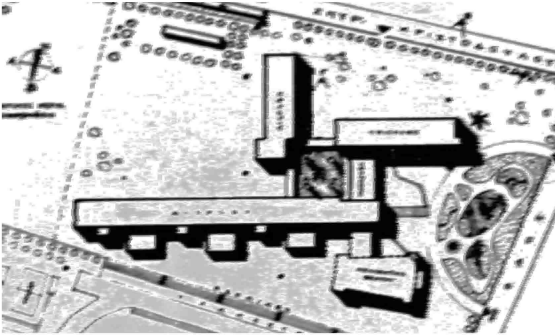

Şekil 5.248 Salmis Bay Otel kompleksi (1967), Mağusa, güneybatı görünüşü

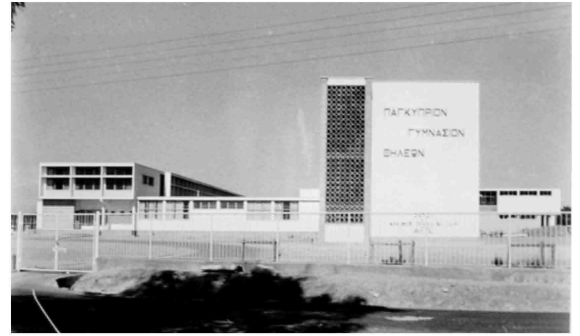

Şekil 5.249 [145]
Mimar Demetris Thymopoulos

Mimar Demetris Thymopoulos Kıbrıs'taki Modern akımın önemli temsilcilerindendir. Mimarlık eğitimini Ulusal Atina Üniversitesi'nde tamamladıktan sonra 1947 yılında Kıbrıs'a döndü. Önemli işleri arasında Lefkoşa Surlariçi'nde yer alan Kıbrıs Bankası Merkez Şubesi binası, Kıbrıs'ın ilk modern okullarından Lykavitos İlkokulu ve Güzelyurt Okulu binaları sayılabilir [146].

Şekil 5.250 Pallouriotissa Gymnasium vaziyet planı (1956), Lefkoşa

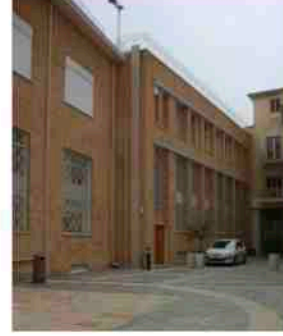
Şekil 5.251 Pallouriotissa Gymnasium (Lisesi), Lefkoşa

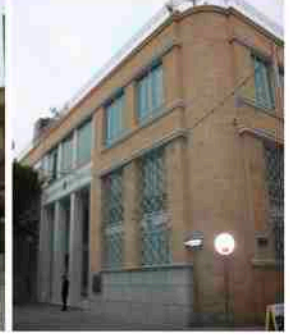
Şekil 5.252 Lykavitos İlkokulu (1956), Lefkoşa. Kıbrıs'ın ilk modern okullarındandır.

Şekil 5.253 Kibris Bankası Merkez Şubesi Binası, Lefkoşa Surlariçi, arka avludan görünüşü

Şekil 5.254 Kibris Bankası Merkez Şubesi Binası, Lefkoşa Surlariçi, sırasıyla arka avludan ve ana girişten görünüşler

Şekil 5.255 Güzelyurt Okulu (1959-1962)

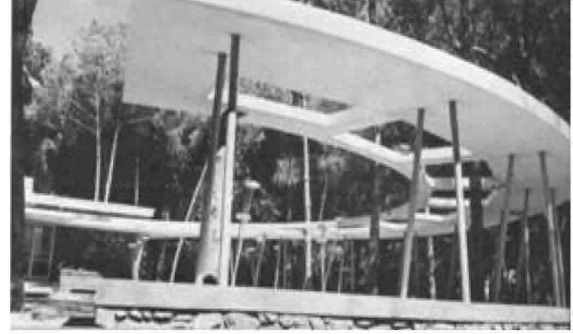
Şekil 5.256 [147]
Mimar Phoevos Polydorides

Mimar Phoevos Polydorides Kıbrıs'taki Modern akımın önemli temsilcilerindendir. Eğitimini École d'Architecture de l'Université de Geneve'de 1947-1953 yılları arasında tamamladı ve

Kıbrıs'a geri döndü. 1954'ten 1957 yılına kadar Tefkton isimli teknik ofiste çalıştı. 1975 yılında kendi mimari bürosunu kurup 1986 yılına kadar pratiğine devam etti. En önemli işi 1957-58 yıllarında inşa edilen Limasol Parkı'ndaki kent pavyonudur [148].

Şekil 5.257 Limasol Kent Pavyonu (ykş.1956), uzaktan görünüş, Limasol

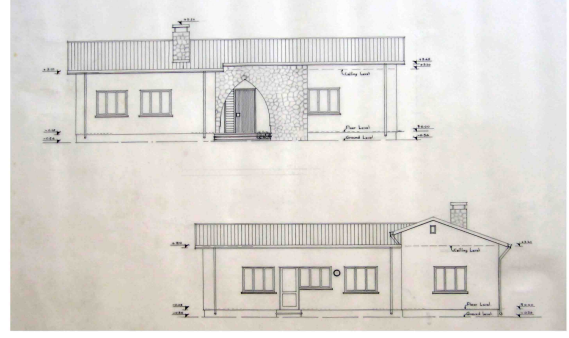
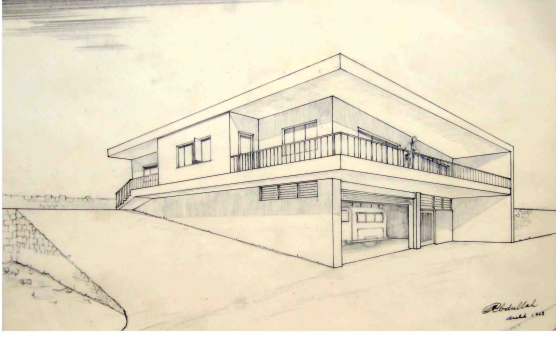
Şekil 5.258 Limasol Kent Pavyonu (ykş.1956); bina arkasındaki gölgelik

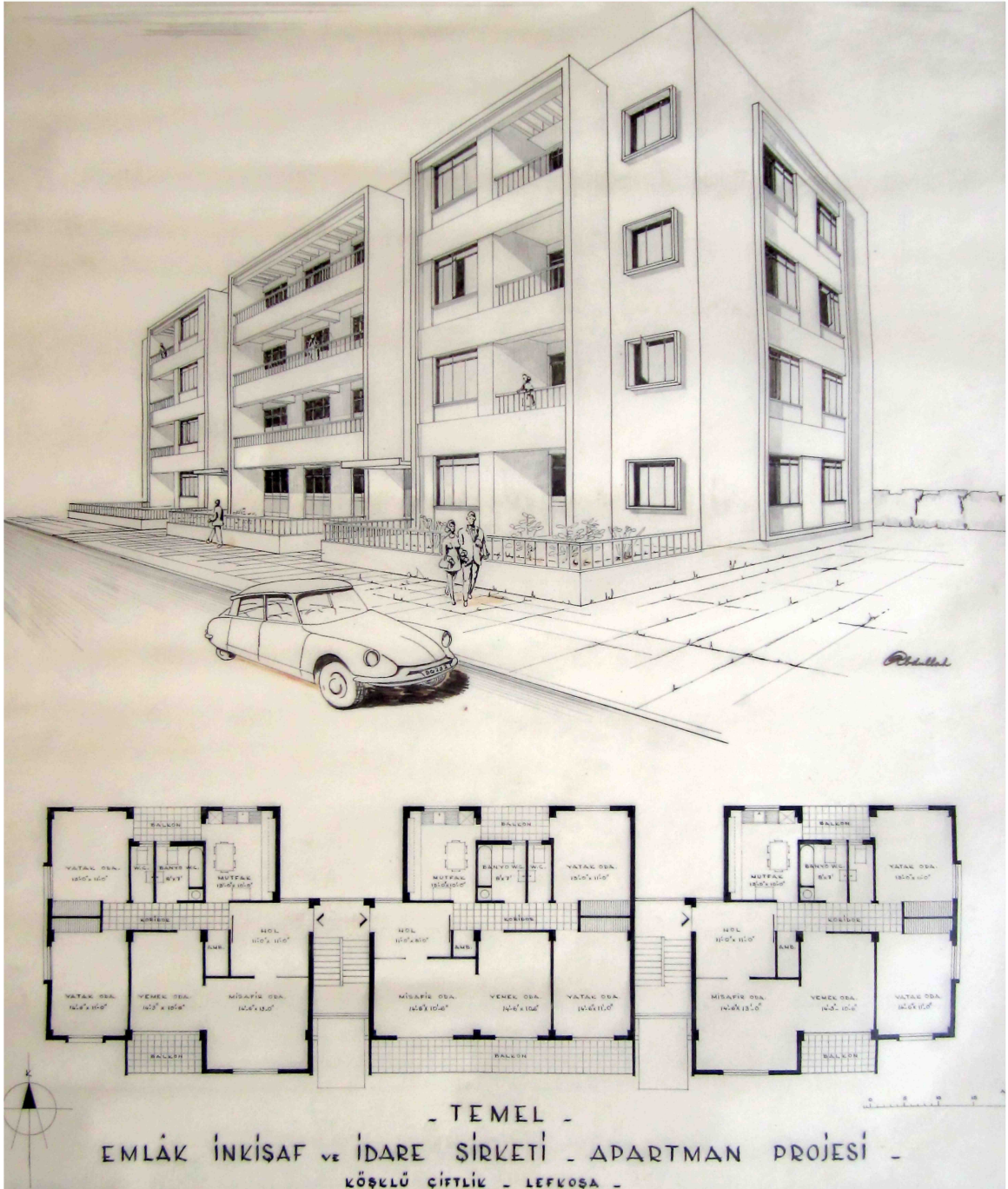
Şekil 5.259 Limasol Kent Pavyonu (ykş.1956), ön görünüşü, Limasol

Mimar-Mühendis Abdullah Mulla Ali (Onar)

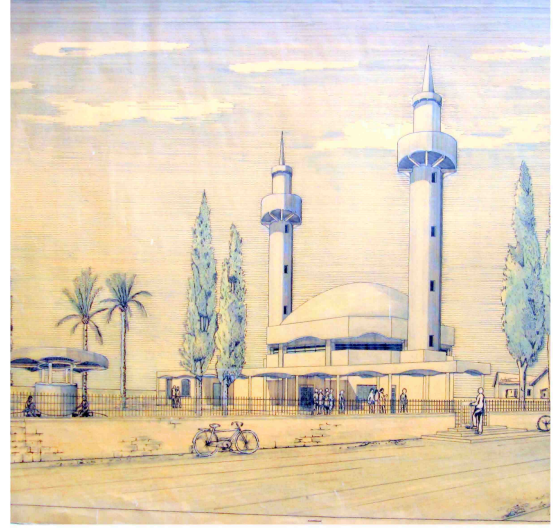
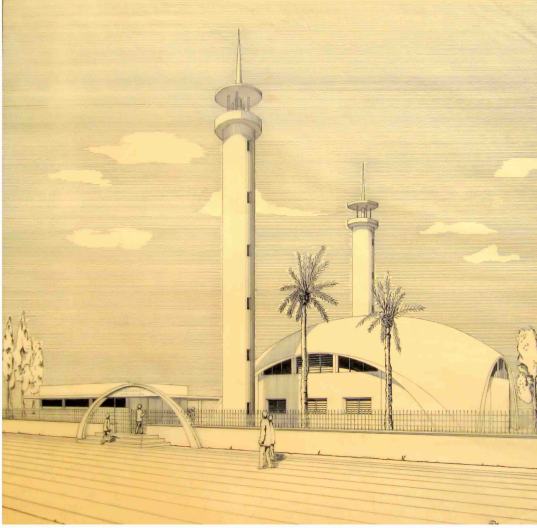
Abdullah Ali mimarlık eğitimini 1957 yılında New Castle Darham University'de tamamladı. Kızı Anber Onar'ın aktardığı üzere; mimarın etkilendiği en önemli mimar Frank Lloyd Wright'tır. Mimarlık felsefesi ise modern mimarinin temelini oluşturan “form follows function”dır ve oldukça pratiktir. Bu kavramsal altyapı dışında mimarın tasarımlarındaki en önemli etkenin yapı sahibinin bütçesi olduğu biliniyor çünkü insanları konut sahibi yapmanın ve hayatlarını modernize etmenin başka türlü mümkün olmayacağını düşünüyor.

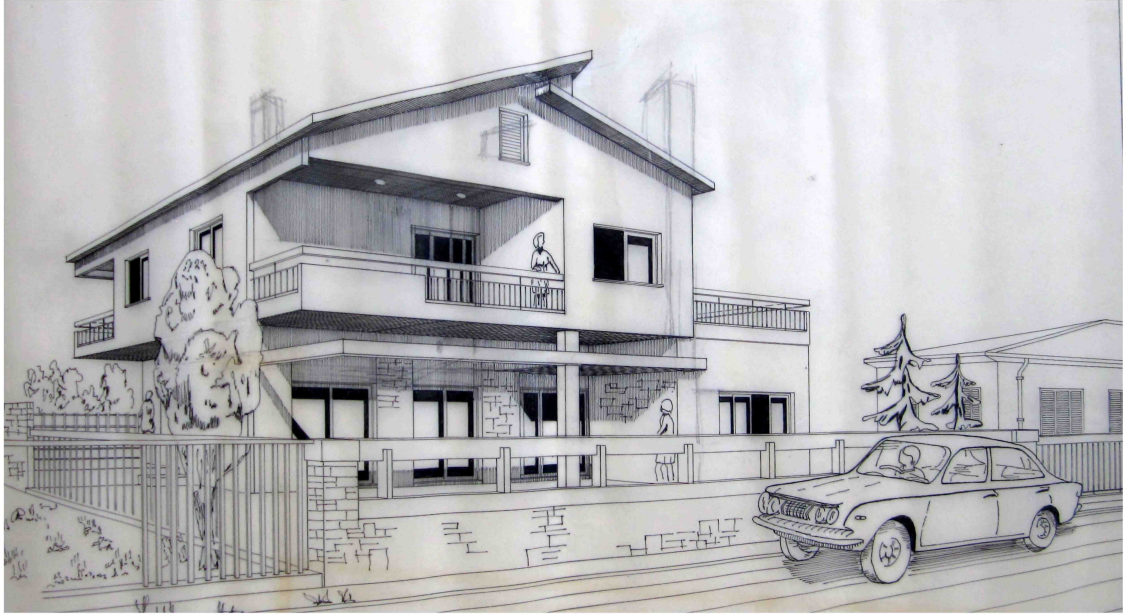
Şekil 5.260 Kaleburnu köyünde konut (1962) Şekil 5.261 Elizabeth Davis evi (1962), Girne

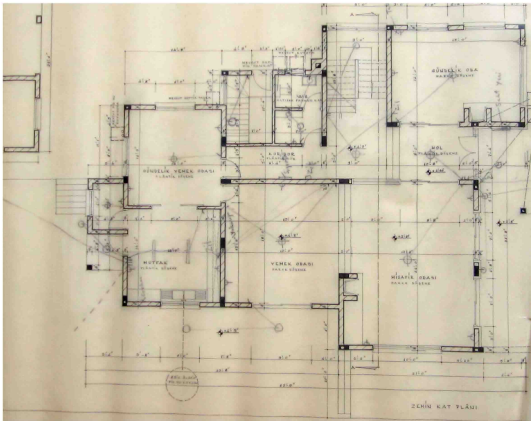
Şekil 5.262 Köşklü Çiftlik'te apartman projesi (1962), Lefkoşa

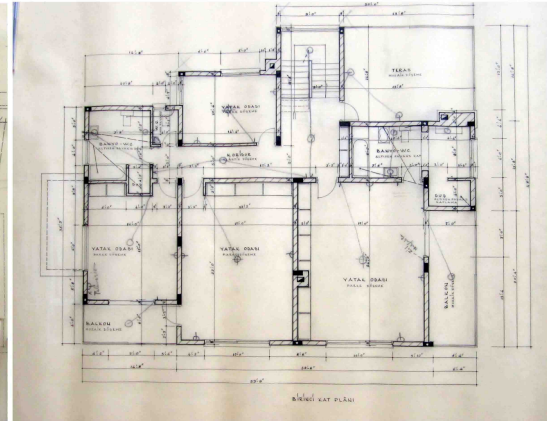
Şekil 5.263 Sinde Köy Camii (1971), 1. öneri Şekil 5.264 Sinde Köy Camii (1973), 2. öneri

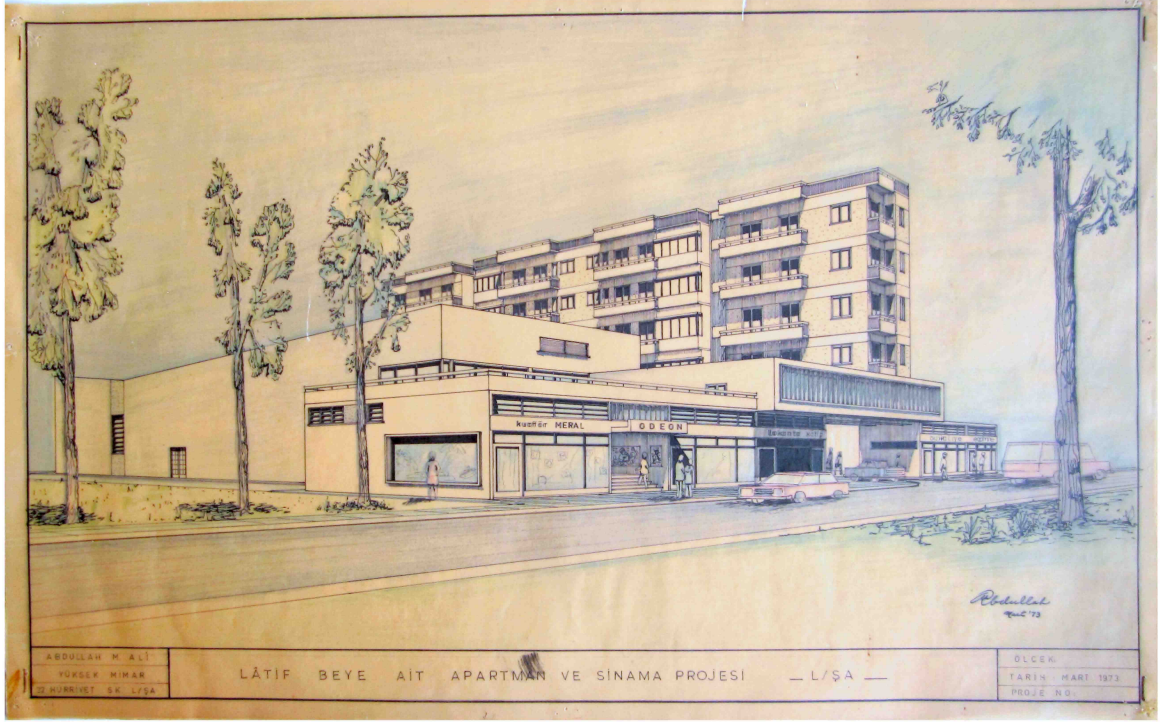
Şekil 5.265 Meryem Mentüş Konutu (1972), Lefkoşa; perspektif

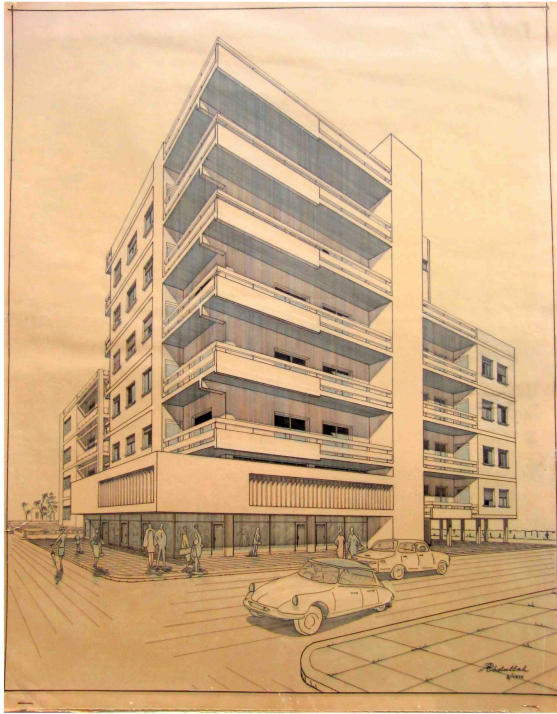
Şekil 5.266 Meryem Mentüş Konutu
(1972), Lefkoşa; zemin kat planı

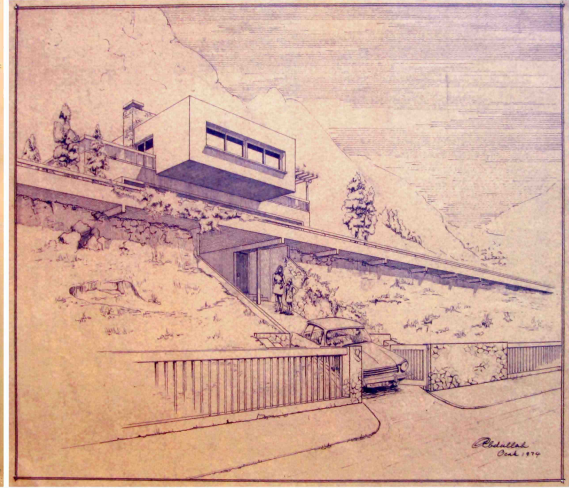
Şekil 5.267 Meryem Mentüş Konutu
(1972), Lefkoşa; üst kat planı

Şekil 5.268 Latif Bey'e ait apartman ve sinema projesi (1973), Lefkoşa

Şekil 5.269 Apartman projesi (1974)

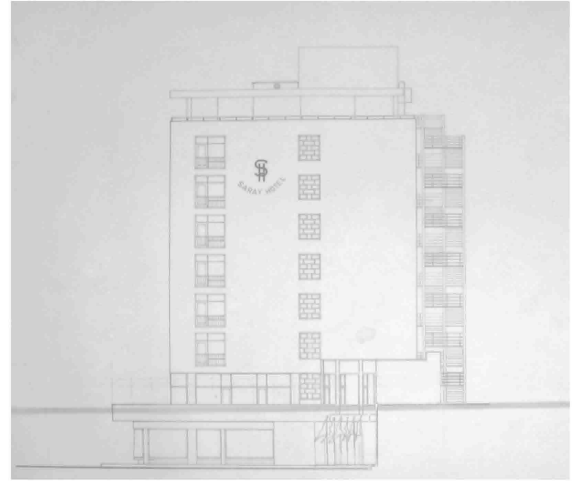

Şekil 5.270 Konut projesi (1974)

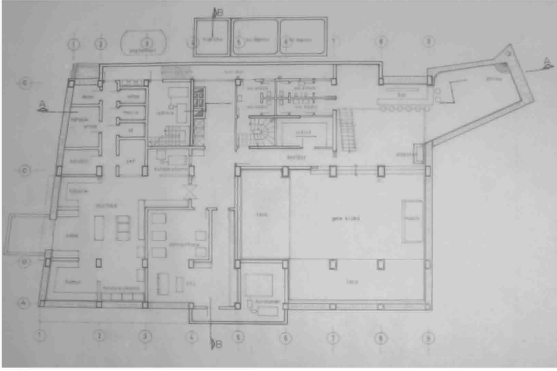
Mimarlar R. Bediz ve D. Camcı

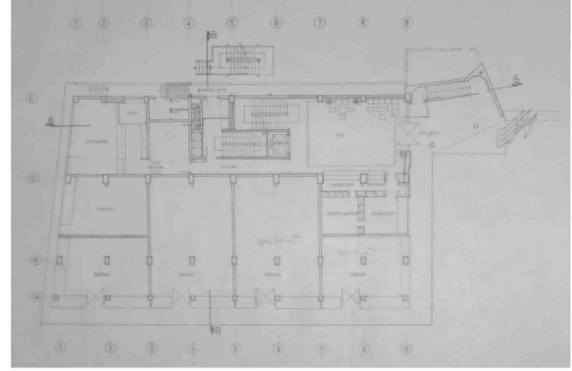
Şekil 5.271 Vakıf Otel, Saray Otel (1959-1962), Lefkoşa, güney görünüşü

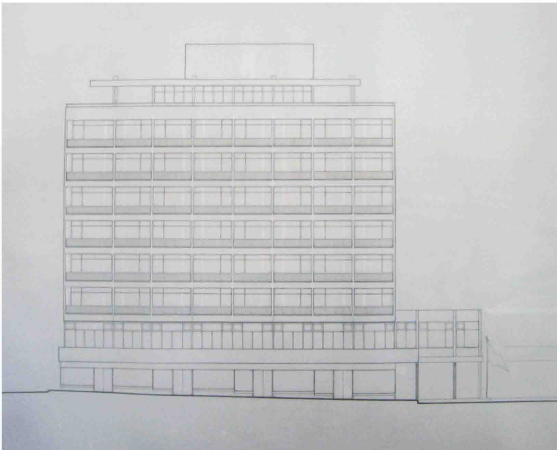
Şekil 5.272 Vakıf Otel, Saray Otel (1959-1962), Lefkoşa, kuzey görünüşü

Şekil 5.273 Vakıf Otel, Saray Otel (1959-1962), Lefkoşa, bodrum kat planı

Şekil 5.274 Vakıf Otel, Saray Otel (1959-1962), Lefkoşa, zemin kat planı

Şekil 5.275 Vakıf Otel, Saray Otel (1959-1962), Lefkoşa, doğu cephesi

Şekil 5.276 Vakıf Otel, Saray Otel (1959-1962), Lefkoşa, batı cephesi

Mimarlar Takis Zembykis ve Diomidis Kytreetis

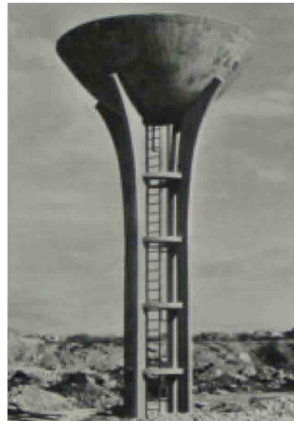
Şekil 5.277 Strovolos'ta villa (1965), Lefkoşa Şekil 5.278 Enkomi'de ev (1967), Lefkoşa

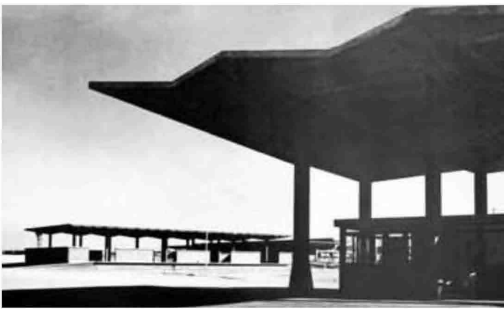
Şekil 5.279 Ariston Ayakkabı Fabrikası (1964), Lefkoşa

Şekil 5.280 Apollo Tekstil Fabrikası (1967), Lefkoşa

Şekil 5.281 Lefkoşa'da su kulesi (1965)

Şekil 5.282 Lefkoşa hal girişi (ykş.1965)

Şekil 5.283 Yüksek katlı bina iskelesi ve beton kalıpları (1966)

Şekil 5.284 Bands Hotel Mare Monte (1968), Girne, doğu cephesi

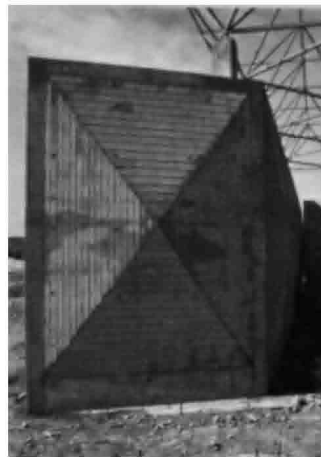
Şekil 5.285 Bands Hotel Mare Monte (1968), Girne, kuzey ve doğu cephesi

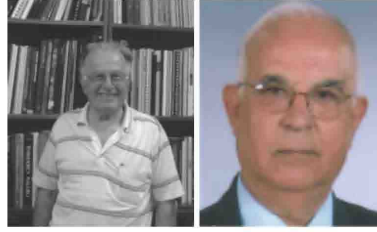
Şekil 5.286 Katokopia Köyü Ortadoks Kilisesi (1970-1971), dış görünüş

Şekil 5.287 Katokopia Köyü Ortodoks Kilisesi (1970-1971), içerden görünüş ve çan kulesi

Şekil 5.288 1971 Ulusal Kıbrıs Fuarı'nda inşaat kalıbından çıkmış beton örneği, Lefkoşa

Şekil 5.289 [149-150]
Mimarlar Hakkı Atun ve Ayer Kaşif

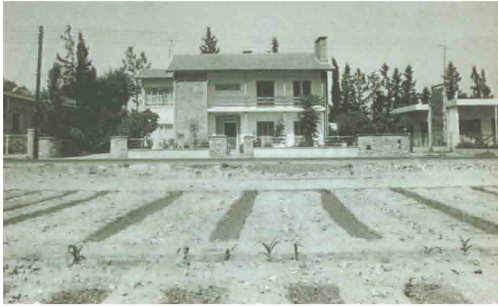
Her iki mimar da eğitimlerini Yüksek Mühendis Mimar olarak 1959'da İstanbul Teknik Üniversitesi'nde tamamladıktan sonra Kıbrıs'a dönerek gerek müşterek gerekse tek başlarına yapı tasarlamaya başlamışlardır.

Şekil 5.290 Dağlı Evi (1960), Mağusa.
Mimarlar Hakkı ve Bora Atun

Şekil 5.291 Şemsi Kazım Apt. (1960),
Lefkoşa. Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun

Şekil 5.292 Rüstem Tatar Evi (1960-1961).
Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun

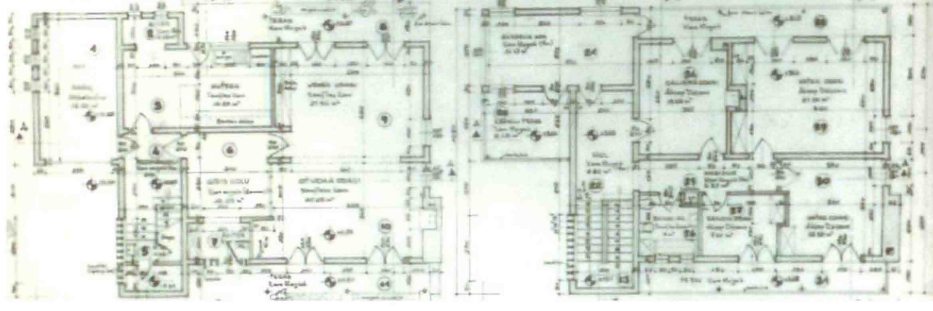
Şekil 5.294 Rüstem Tatar Evi (1960-1961).
Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun

Şekil 5.294 Rüstem Tatar Evi (1960-1961).
Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun

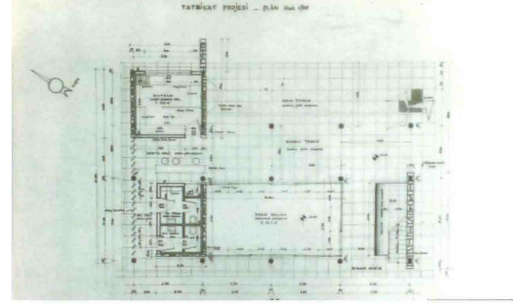
Şekil 5.295 Rüstem Tatar Evi (1960-1961).
Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun

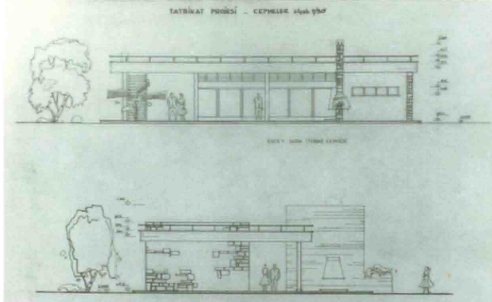
Şekil 5.296 Rüstem Tatar Evi (1960-1961), planlar. Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun.

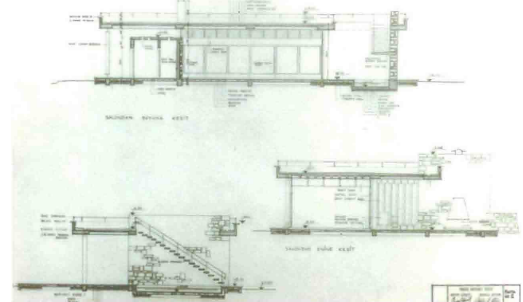
Şekil 5.297 Halasultan'da Evkaf Gazinosu (1960-1961), Larnaka, mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun

Şekil 5.298 Halasultan'da Evkaf Gazinosu (1960-1961), Larnaka, yapı planı. Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun.

Şekil 5.299 Halasultan'da Evkaf Gazinosu (1960-1961), Larnaka, görüşler. Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun

Şekil 5.300 Halasultan'da Evkaf Gazinosu (1960-1961), Larnaka, yapı kesitleri. Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun

Şekil 5.301 Turan Timur Evi (1960-1961), Lefkoşa, mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun

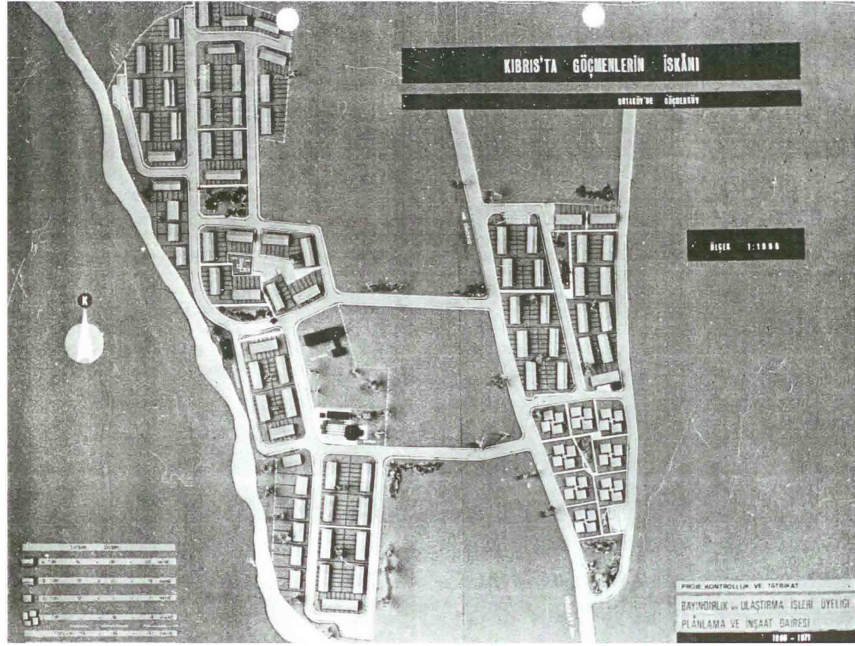
Şekil 5.302 Turan Timur Evi (1960-1961), Lefkoşa, oturma odası. Mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun.

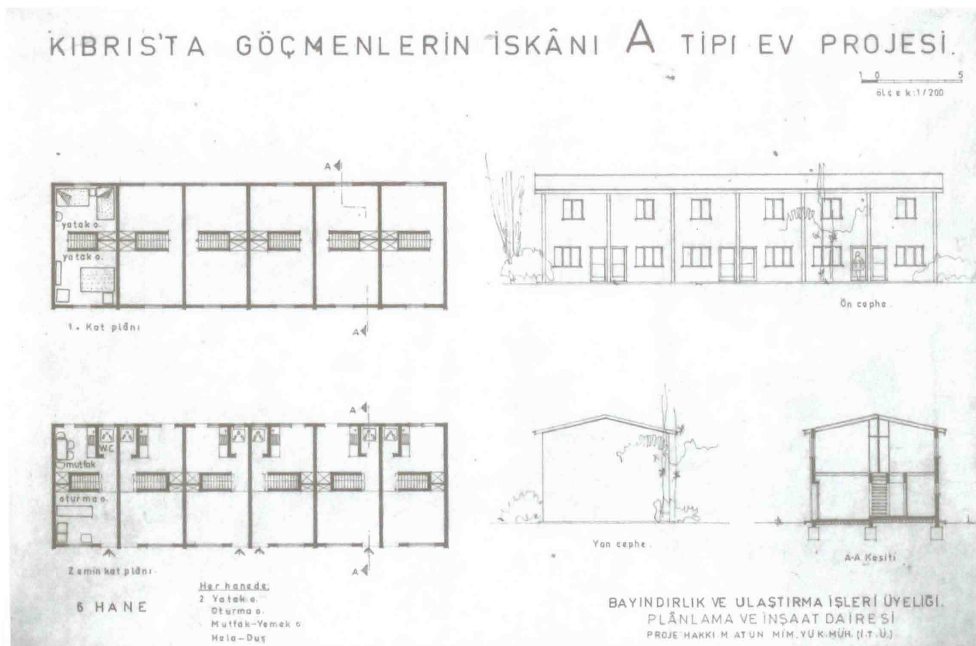
Şekil 5.303 Gönyeli Spor Kulübü (1966-1967), mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun

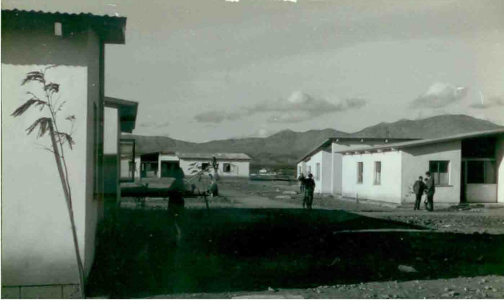
Şekil 5.304 Gönyeli Spor Kulübü (1966-1967), mimarlar Ayer Kaşif, Hakkı Atun

Şekil 5.305 Göçmenköy Evleri (1965-1970), Lefkoşa, vaziyet planı. Mimar Hakkı Atun.

Şekil 5.306 Göçmenköy Evleri (1965-1970), Lefkoşa, A tipi ev projesi. Mimar Hakkı Atun

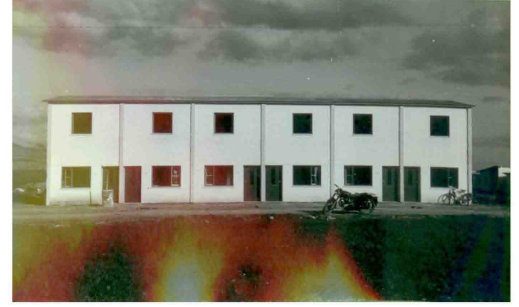
Şekil 5.307 Göçmenköy'ün ucundan 32 adet E tipi evin orta avlusuna bakış.

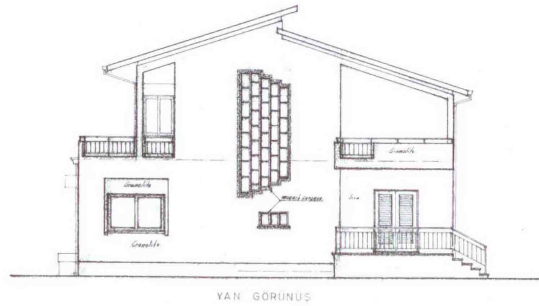
Şekil 5.308 Göçmenköy'deki iki A tipi ev blokunun güney batıdan görünüşü

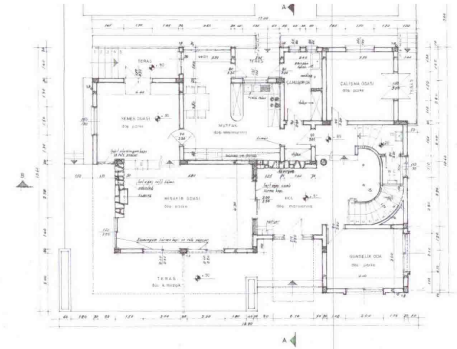
Şekil 5.309 Göçmenköy'deki E tipi 4 hanelik blokun yakından görünüşü

Şekil 5.310 Göçmenköy'deki A tipi ev blokunun önden görünüşü

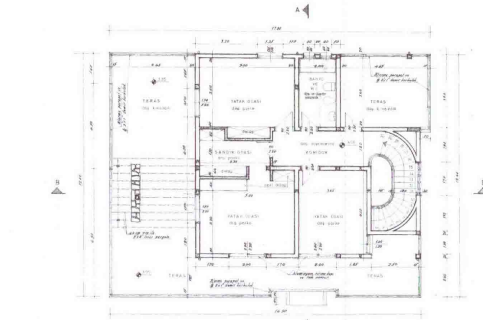
Şekil 5.311 Muhtar Hüseyin Öztoprak Evi (1972-73), Gaziveren, yan görünüş. Mimar Hakkı Atun

Şekil 5.312 Muhtar Hüseyin Öztoprak Evi (1972-73), Gaziveren, zemin kat planı. Mimar Hakkı Atun

Şekil 5.313 Muhtar Hüseyin Öztoprak Evi (1972-73), Gaziveren, ön görünüş. Mimar Hakkı Atun

Şekil 5.314 Muhtar Hüseyin Öztoprak Evi (1972-73), Gaziveren, üst kat planı. Mimar Hakkı Atun

Şekil 5.315 Muhtar Hüseyin Öztoprak Evi (1972-73), Gaziveren, ön görünüş. Mimar Hakkı Atun

Şekil 5.316 Muhtar Hüseyin Öztoprak Evi (1972-73), Gaziveren, yan görünüş. Mimar Hakkı Atun

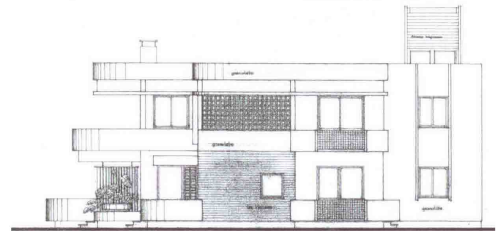
Şekil 5.317 Alper Osman Evi (1972-1973), Geçitkale. Mimar Hakkı Atun

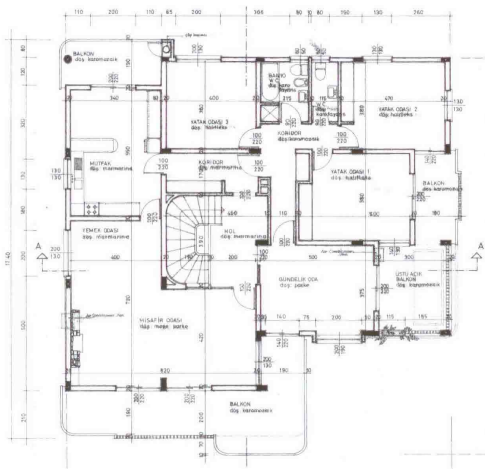
Şekil 5.318 Alper Osman Evi (1972-1973), Geçitkale. Mimar Hakkı Atun

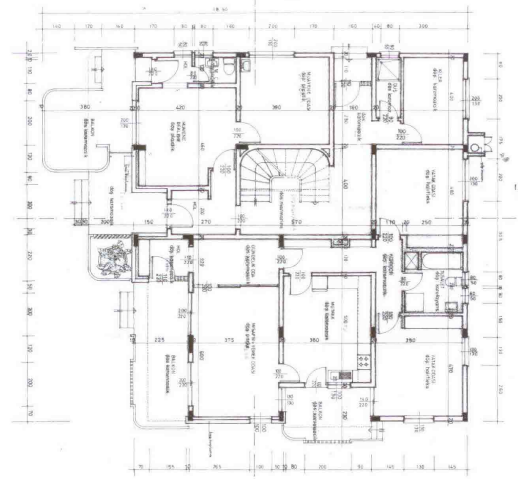
Şekil 5.319 Dr. Orhan Oktay Evi (1973-1974), Lefkoşa, ön cephe, mimar Hakkı

Şekil 5.320 Dr. Orhan Oktay Evi (1973-1974), Lefkoşa, güney cephesi. Mimar

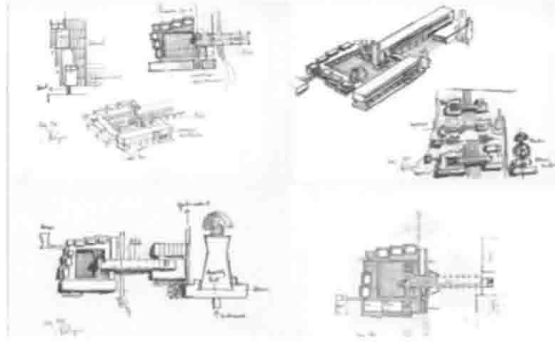
Şekil 5.321 Dr. Orhan Oktay Evi (1973-1974), Lefkoşa, birinci kat planı. Mimar Hakkı Atun

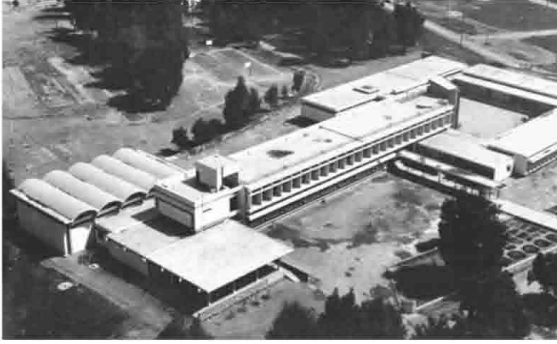
Şekil 5.322 Dr. Orhan Oktay Evi (1973-1974), Lefkoşa, zemin kat planı. Mimar Hakkı Atun

Mimarlar Jacques ve Andreas Philippou

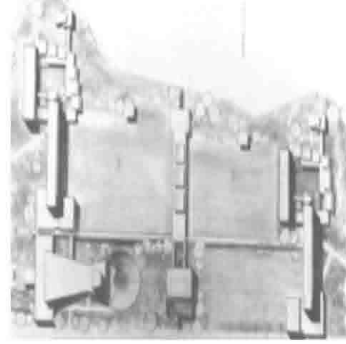
Kykkos Okulları (1961), Lefkoşa/ İşveren: KC Milli Eğitim ve Kùltür Bakanlığı

şekil 5.323 Tasarımın eskiz çizimleri. [151]

şekil 5.324 Okul kompleksinin doğu bölümünün helikopterden fotoğrafı. [151]

şekil 5.325 Okul kompleksinin planı. [151]

şekil 5.326 Okul kompleksinin doğu görünüşü. [151]

şekil 5.327 Doğu kanadındaki merdiven kovanından ve koridordan görünüş. [151]

şekil 5.328 Doğu kanadındaki koridordan ve kapalı spor alanından görünüş. [151]

Şekil 5.329 Gabrielides Ofis Binası (1962), showroom ve gerisinde kalan ofis binasının görünüşü [152]

Şekil 5.330 Gabrielides Ofis Binası (1962), yapının ön cephesi [152]

Şekil 5.331 Gabrielides Ofis Binası (1962), merdiven kovanından sırasıyla içerden ve dışardan görünüşler [152]

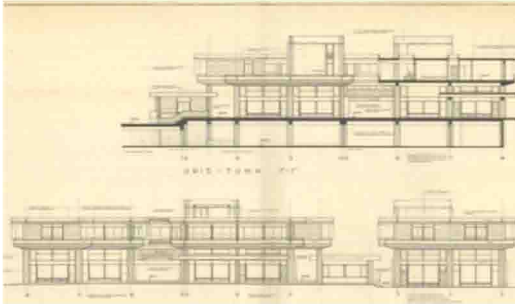
Şekil 5.332 Gabrielides Ofis Binası (1962), showroom ve ofis binasına girişler [152]

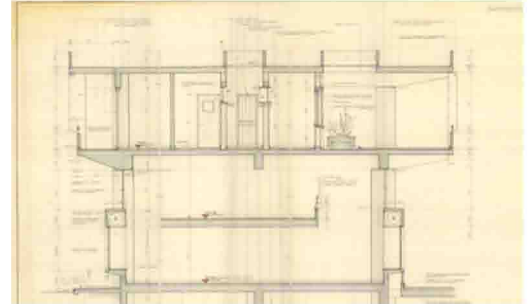
Şekil 5.333 Fanaromeni İş Kompleksi (1963), Surlariçi, Lefkoşa, sokak görünüşlerinden biri [153]

Şekil 5.334 Fanaromeni İş Kompleksi (1963), Surlariçi, Lefkoşa, iç avludan görünüş [153]

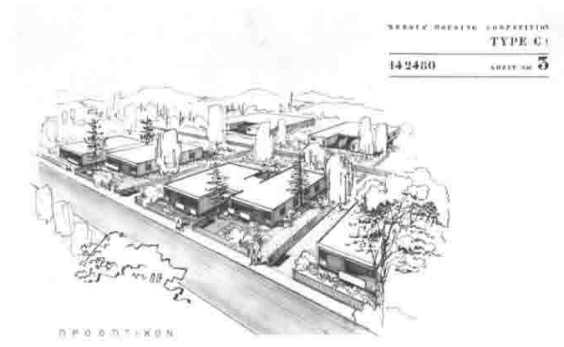

Şekil 5.335 Fanaromeni İş Kompleksi (1963), iç avludan geçen kesit ve sokak görünüşlerinden birinin çizimi [153]

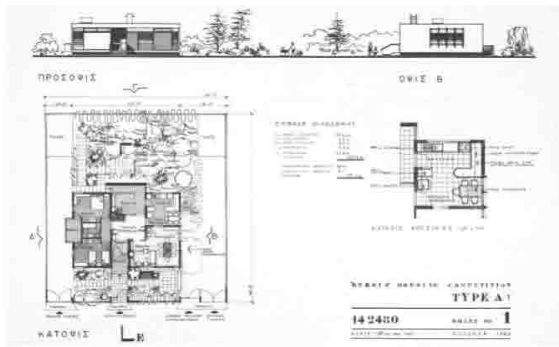

Şekil 5.336 Fanaromeni İş Kompleksi (1963), dükkân ve ofislerden geçen kesit çizimi [153]

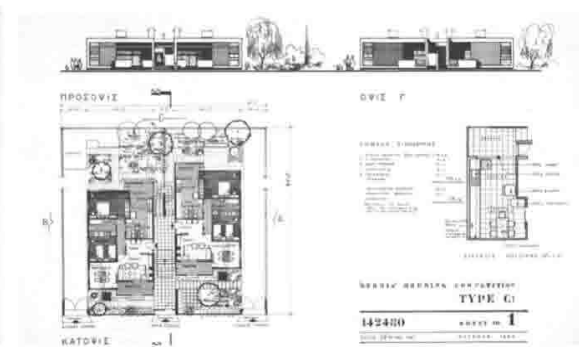
“Kermia Housing” Yarışması (Ekim 1963)

Şekil 5.337 C1 tipi konutların perspektifi [154]

Şekil 5.338 A1 tipi konut plan ve görüşleri [154]

Şekil 5.339 C1 tipi konut plan ve görüşleri [154]

Şekil 5.340 A2 tipi konut perspektifi [154]

Şekil 5.341 A tipi konutların perspektifi [154]

Şekil 5.342 B tipi konut plan ve görüşleri [154]

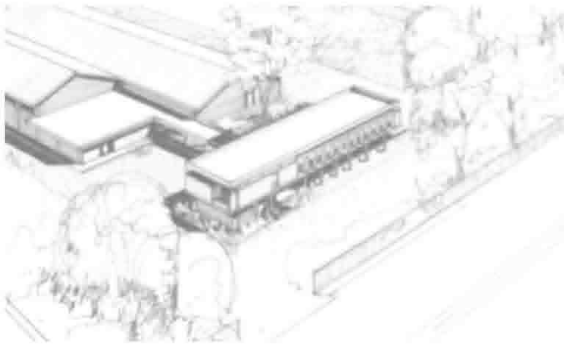

Şekil 5.343 B tipi konut perspektifi [154]

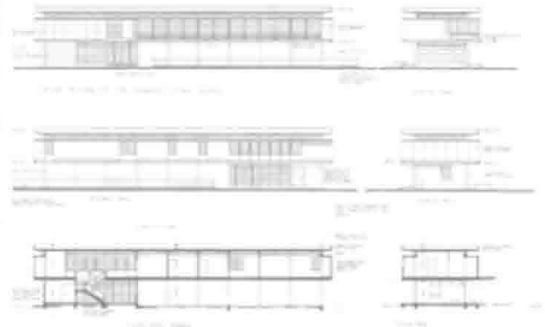
Patiki Tütün Fabrikası Ofis Binası (1968-71)

Şekil 5.344 Binanın yoldan görünüşü [155]

Şekil 5.345 Tasarımın perspektifi ve gerisindeki yapıyla ilişkisi [155]

Şekil 5.346 Tasarımın çizimleri [155]

Şekil 5.347 Yapının girişi ve sekreterlik bölümünün yer aldığı bölüm [155]

Şekil 5.348 Yapının pilotiler altında olan garaj bölümü ve üstte ofisler [155]

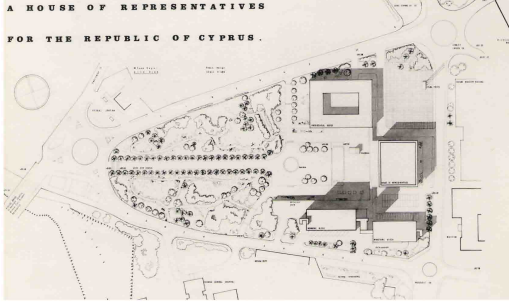
Şekil 5.349 Üst kata giriş merdiveni [155]

Şekil 5.350 Üst kattaki toplantı odası [155]

Mimar Tuna Veysi

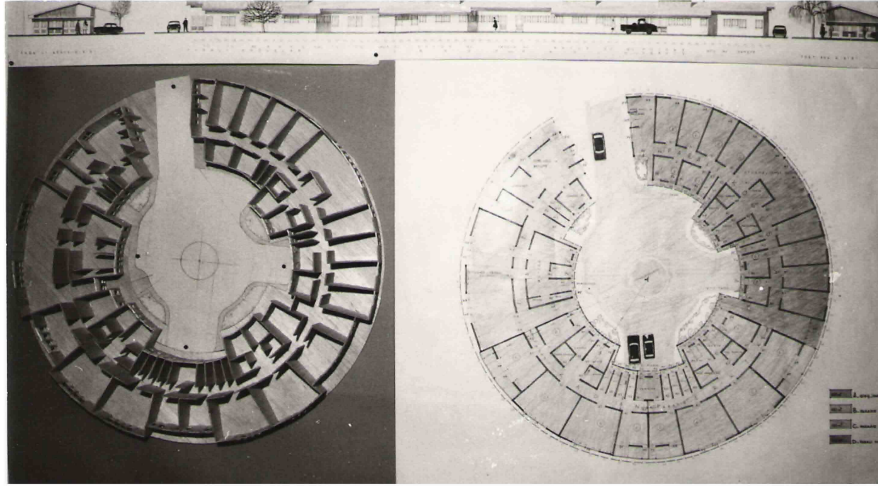
Tuna Veysi 1963 yılında Sheffield Mimarlık Okulu'ndan mezun olmuştur. Aynı yıl adaya dönüp serbest mimarlık yapmaya başlamıştır. 1963-72 yılları arasında KC Bayındırlık ve Ulaştırma Bakanlığı'na bağlı Planlama ve İnşaat Dairesi'nde mimar olarak çalışmıştır. 1972-77 yılları arasında Müdüroğlu İnşaat şirketinde mimar ve Doktor Burhan Nalbantoğlu Hastahanesi proje müdürü olarak çalışmıştır. 1977'de ise kendi mimarlık bürosunu kurmuştur.

Şekil 5.351 Kıbrıs için parlamento binası önerisi (1963), okul bitirme projesi vaziyet planı

Şekil 5.352 Güçsüzler Yurdu (1968), Gönyeli, inşaattan görünüş

Şekil 5.353 Güçsüzler Yurdu (1968), Gönyeli, kesit görünüş, maket fotoğrafı ve plan

Şekil 5.354 Budak Pastanesi (1968), Lefkoşa

Şekil 5.355 Doktor Burhan Nalbantoğlu Hastahanesi (1971), Lefkoşa

Şekil 5.356 [156]
Mimar Theoharis David

Theoharis, Pratt Enstitüsü'nde mimarlık eğitimini tamamladıktan sonra, Yale Üniversitesi'nde Paul Rudolph'un yanında yüksek lisans yaptı. Yüksek lisansı bitirdikten sonra da adaya döndü ve ilk olarak Philippou Mimarlık Ofisi'nde işe girdi. Burada bir süre çalıştıktan sonra ise kendi ofisini açtı.

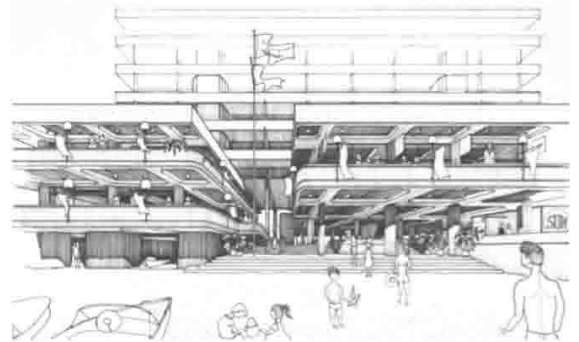
Aspelia Otel & Agia Trias Kilisesi (ykş.1966)

Şekil 5.357 Otelin kuzey doğu yönünden perspektifi [157]

Şekil 5.358 Otelin zemin kat planı [157]

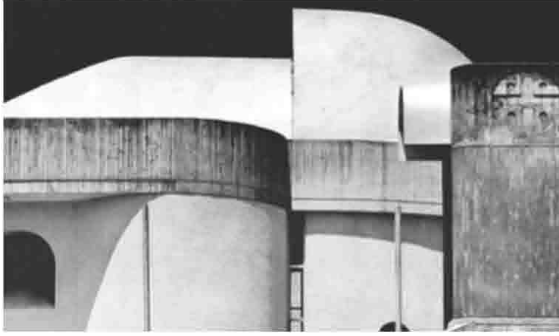
Şekil 5.359 Otelin doğu yönünden perspektifi [157]

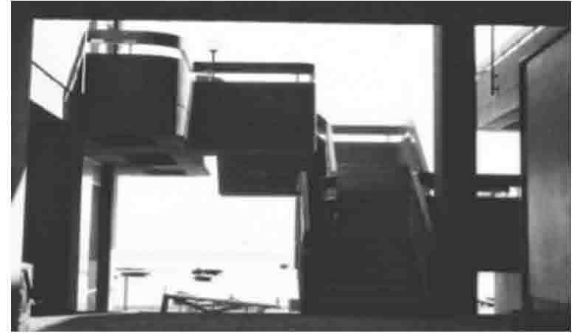
Şekil 5.360 Agia Trias Klisesi arkası ve Aspelia Oteli'nin merdiven kovası [157]

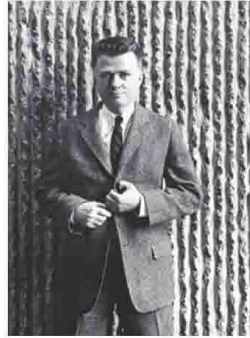
Şekil 5.361 Aspelia Oteli'nin batı görünüşü [157]

Şekil 5.362 Agia Trias Klisesi yakından görünüşü [157]

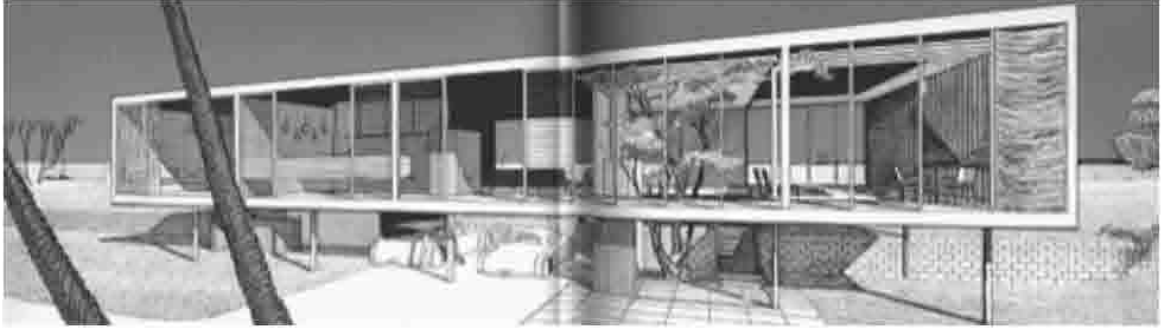

Şekil 4.363 Restoran katına çıkan merdivenler [157]

Şekil 5.364 Mimar Paul Rudolph (1918-1997) [158]

"Mimarlık kişisel bir çabadır, ve üzerinde çalıştığımız işle aramıza ne kadar az insan girerse o kadar iyidir. Bu bazı insanların mimarlık yapmaktan geri durmalarının sebebidir. Eğer bir mimar yaptığı işi yeterince önemser ve mimarlığı bir sanat olarak icra ederse tasarlamalı ve yargılamak yerine yaratmalıdır." [158]

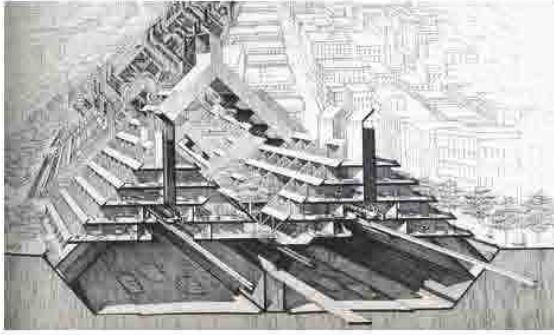
Şekil 5.365 Walker Evi (1952-1953), Sanibel Adası [159]

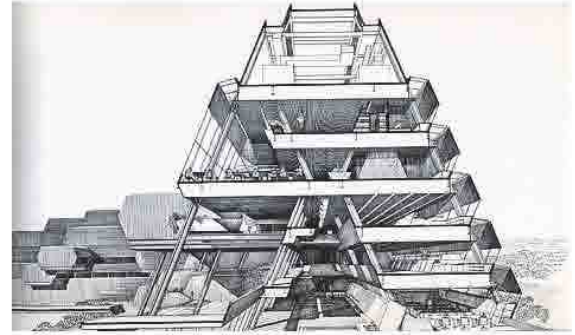
Şekil 5.366 Callahan Evi (1965),
Birmingham, Alabama [159]

Şekil 5.367 Resort Community, Stafford
Limanı (1966), Virginia [159]

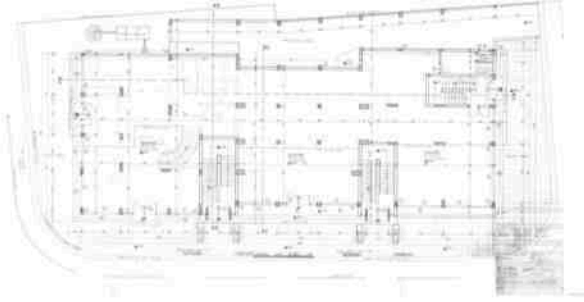
Şekil 5.368 Aşağı Manhattan Express yolu
çalışması, Ford Vakfı (1967-1972), New
York [159]

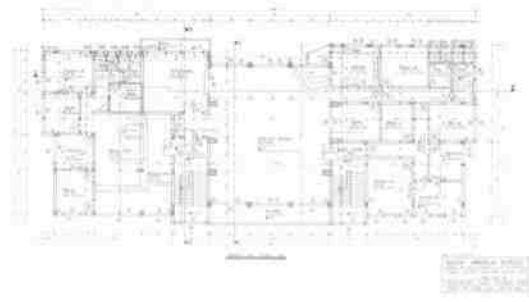
Şekil 5.369 Burroughs Wellcome
Company, "Research Triangle Park"
(1969-1972), Kuzey Carolina [159]

Mimar Yücel Köken

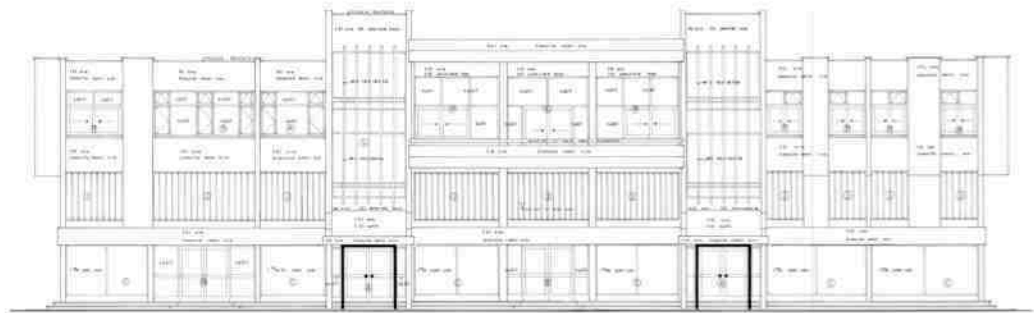
Yücel Köken 1970 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümünden mezun oldu. Aynı yıl adaya dönüp 1971 yılında Özkök mimarlık şirketini kurdu.

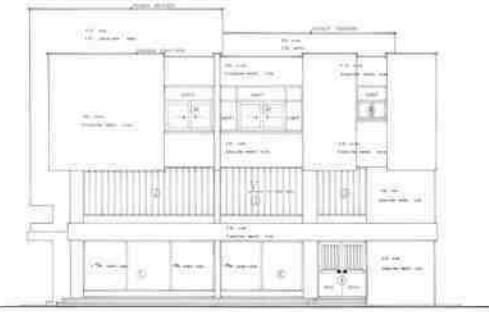
Şekil 5.370 Kıbrıs Türk İlkokul Öğretmenleri Banka ve Sendika Binası projesi (1972), zemin kat planı

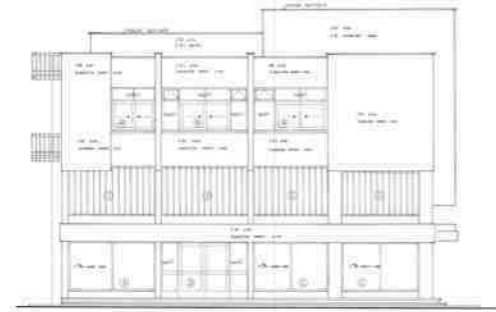
Şekil 5.371 Kıbrıs Türk İlkokul Öğretmenleri Banka ve Sendika Binası projesi (1972), üst kat planı

ÖN GÖRÜNÜŞ 1/50

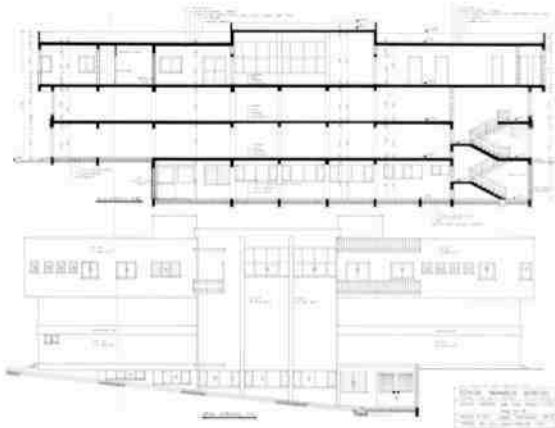

SAĞ YAN GÖRÜNÜŞ 1/50

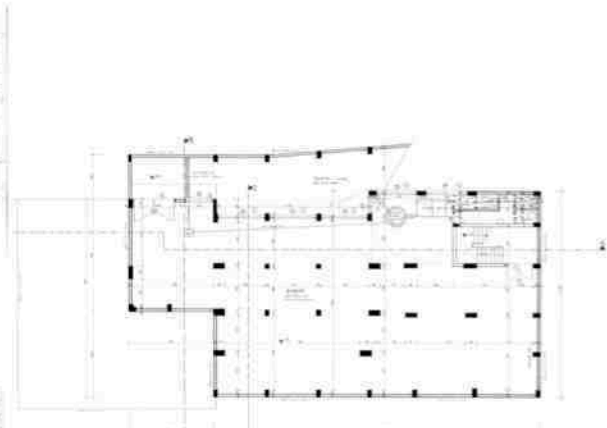

SOL YAN GÖRÜNÜŞ 1/50

Şekil 5.372 Kıbrıs Türk İlkokul Öğretmenleri Banka ve Sendika Binası projesi (1972), görünüşler

Şekil 5.373 Kıbrıs Türk İlkokul Öğretmenleri Banka ve Sendika Binası projesi (1972), kesit ve görünüş

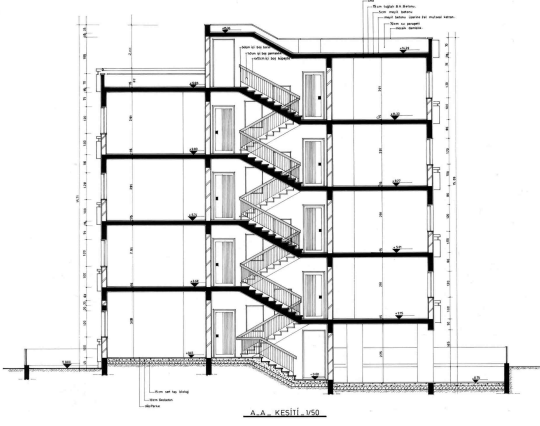
Şekil 5.374 Kıbrıs Türk İlkokul Öğretmenleri Banka ve Sendika Binası projesi (1972), bodrum kat planı

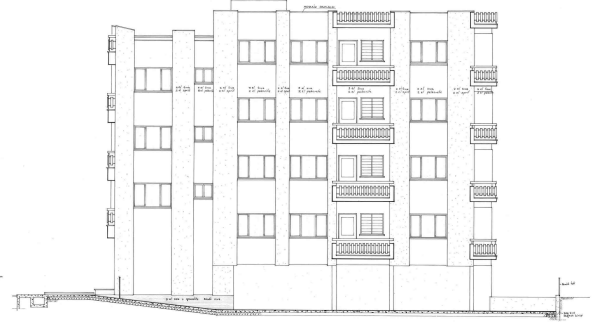
Şekil 5.375 Fazıl Plümer'e ait apartman projesi (1972), Lefkoşa, sağ yan cephe

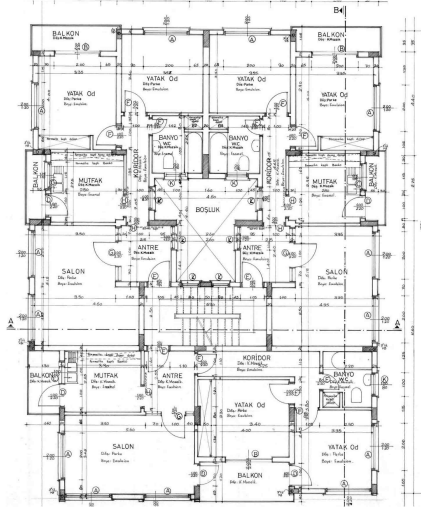
Şekil 5.376 Fazıl Plümer'e ait apartman projesi (1972), Lefkoşa, b-b kesiti

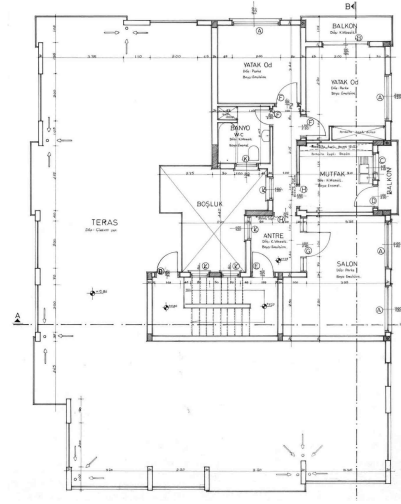
Şekil 5.377 Fazıl Plümer'e ait apartman projesi (1972), Lefkoşa, a-a kesiti

Şekil 5.378 Fazıl Plümer'e ait apartman projesi (1972), Lefkoşa, sol yan cephe

Şekil 5.379 Fazıl Plümer'e ait apartman projesi (1972), Lefkoşa, normal kat planı

Şekil 5.380 Fazıl Plümer'e ait apartman projesi (1972), Lefkoşa, teras kat planı

SONUÇ

Kolonyalizmin globalizasyonla birlikte aldığı çoğul formlardan biri modernizmdir. Kültürel kolonyalizmin mimarlıkla ve diğer endüstri ürünleri ile transformasyonu ve bedensel zihinleri ele geçişi bir anlamda kişilerin kendilerini hangi bilgi ile kolonize edeceklerini seçtikleri hale dönüşür. Bu anlamda modernlik, Avrupa’da inşa edilen bir kolonizasyon ^{*} biçimidir. Modern mimarlık ise modernliğin en görünen temsilcilerindendir. Bu bağlamda her mimari stil gibi modernlik de kendi çeşitliliğini icat eden ve diğer stillerle melezlenen bir türdür. Fakat modern mimari formlar modernlik oluşturuluncaya kadar üretim sahnesinde olan mimari formlardan daha paradoksaldir, çünkü direkt olarak toplumun gelişmişlik seviyesi ile ilintili düşünülürler. Bu bağlamda, “Modern durum, farklılıkları gizleyen, aşkınlık yanılsamasını yaratan kutsal temsiliyet örtüsünün çözülmesi, farklılık üretiminin olağanlığının görülür ve hakkında konuşulur hale gelmesidir.” (Tanju: 2007, s. 9) Fakat bu görülür ve konuşulur olan da bir yanılsamadır, çünkü modern olan da kendi aşkın dilini kurarak o güne kadar var olan tüm stillerin iktidar alanını böler ve ele geçirir. Bu sayede kendi kodunu, dilini kurarak ötekilerin tariflerini kendi dili üzerinden üretir. Bu yüzden de her farklı dönemde baskın karakter olarak var olan gerek lokal gerekse global herhangi bir karakter gibi sadece bir temsiliyettir. İktidar alanını globalizasyon içerisinde bu kadar aşkınlaştırmayı sağlayan ise tarihsel an olarak modern mimarlığı icat eden koşulların gerek emperyal kolonyalizmin hammadde dönüşümüne, gerekse Avrupa’nın dünya etrafındaki ekonomik varoluş ağına hükmetmesidir. Bu sayede modern yapı üretimi endüstrileşmenin ve standardizasyonun bir versiyonu olarak dünyaya yayılıp kendi formlarını oluştururken, politik anlam kaymalarına uğrayarak her seferinde farklıyı temsil etmeyi başarmıştır; Rusya’daki konstruktivistler, Almanya’daki Bauhaus, Deutsche Werkbund akımları, Fransa’daki Le Corbusier’in başını çektiği “modular” tarifi ve bunlardan etkilenen İtalyan faşizmi, erken Türkiye Cumhuriyeti mimarlığı, Kıbrıs mimari üretimi vd. modernliğin azınlık ve yenilikçi üretken alanlar olarak var olmaya başladıkları süreçlere erken ya da geç örnekler olarak verilebilir. Yine de her modern yapı sahibi toplum modern bir toplum sayılamaz. Çünkü kültürel evrim ^{***} süsün günlük objelerden ayrışması ile sinonimdir [160]. Modernliğin nesnesi ve göstergesi nedir o zaman? Modernliğin nesnesi, üretilen obje olduğu kadar kullanıcının alışkanlıklarıdır da. Bu anlamda modernliğin göstergesi bireyler ve onların tercihleridir. Bu noktada paradoksal olan

* Kolonizasyon, ne kadar Avrupa merkezli düşünülse de sadece Avrupa merkezli bir olgu değildir. Dünyanın farklı bölgelerinde, farklı süreçlerde farklı kültürler birbirleri üzerinde baskın haller kurmuşlardır. Fakat bu halin daha yaygın olarak dünyayı sarması Avrupa merkezli güçlerin organizasyonunda gerçekleşir ve birçok topluluk farklı kültürel baskılar altında evrilme süreçlerine tabi olurlar. Bu bağlamda farklı kolonize edilmiş gruplar tarafından ötekilenen farklı Avrupalı kolonizastörler kolonyal dünyanın çeşitliliğini tarif ederler.

** Bu anlamda evrimin “şark”ta gerçekleşmesi Avrupa’nınkine göre daha uzun ve sancılı bir süreçtir.

ise modernliğin üreticileri olan işçilerin yaşam koşullarının modern malzemeleri üretebilecek koşullara geldiği an değil, onları tüketip modernliği kendilerine içselleştirdikleri andır. Bu da aynılığın üretiminde yüklendikleri modern algıdan çok günlük yaşam içerisinde birebir tüketim zincirlerinin parçaları haline gelmeleri ile olabilir. Yine de tüketim zincirleri eskiyi de barındırabilir. Her dönemde olduğu gibi ekonomi, farklı tarihselliklerin bir arada var olmasını sağlar. Bu ise bize toplumsal dönüşümün ve değişimin hayat içerisindeki uzamsal melez arakesitlerini sunar. Örneğin modern döngü içerisinde üretilen obje öncelikle modern endüstri öncesi koşullarda üretilen obje ile birlikte var olur; öteki olarak kendini diğerinden ayırarak yeni söylemini kurar, diğerine ise eski yaftasını yapıştırır. Böylece farklı sosyal seviyelerde, farklı tüketim koşullarında ve alışkanlıkları sayesinde farklı ekonomiler içerisinde, farklı toplumsal grupların alım gücüne göre farklı söylemler kurar. Buna benzer şekilde, modern yapılar ilk ortaya çıktıklarında toplumsal koşullar içerisinde sadece belli bir sosyal kesimin talebini temsil etmişlerdir. Zaman içinde ise mimar mühendislerin ve toplumların farklı kesimlerinin kendi mesleki alanlarını yeniden inşa ettikleri koşullarda, dünyayı yeniden şekillendiren modern bağlamlar içerisinde kendi iktidar alanlarını oluşturmuşlardır.

Modern bağlamlar oluşurken, mimar - mühendislerin yeni iktidarının kurucu öncülerinden Le Corbusier'in bahsettiği endüstrileşmeden esinlenen mekanik kurgu ile mimarlık, mühendislik estetiği ile birlikte yürüyen bir süreç olarak tanımlanır. Bu tarife göre mimarlık ve mühendislik ayrı düşünüldükleri duruma her ikisi de bir birinden ötekilenecek mutsuzca yozlaşmaktadırlar. (Le Courbusier:1931, s.1). Yazarın “Yeni Bir Mimarlığa Doğru”^{*} kitabının devamında belirttiği üzere mimarlık mühendisliği takip etmelidir, çünkü dönemin mimarlık okulları sadece süsleme ile meşguldürler ve yapı üretmek için kullandıkları teknikler sadece olağan hesaplamalardır; bir anlamda mühendisliktir. O yüzden de Le Corbusier mühendisliği kendi içinde ayrıştırdığı gibi bir diğer yandan yapı-mühendislik ürünlerini üretenleri kendi içinde krize sokma çabasıdadır. Böylece mühendislerin üretim iktidarını bölerken, yeni olanı tarif eden mühendislik alanlarını kendi tarif ettiği mimarlık ile melezlemeye çalışmaktadır. Diğer bir anlamda ise, yeni mimarlığın iktidarını yeni mühendislik ürünlerinden devralmasının koşullarını kurmaktadır. Temelde “ilerici” mühendislik ürünlerini yeni mimarlık olarak isimlendirerek psikolojik düzlemde ilerici olanın algısını mühendislik ürünlerinden alıp mühendisliğin ürettiği forma endekslemeye çalışmaktadır. Bir yandan da Le Corbusier yapı üretim anlamında formu mühendislikten ayırarak mimari olan diye tanımlar ve formların yaşam biçimini dikte edenden daha önemli kılmak ister. Böylece de mimari

* “Towards A New Architecture”

formun aşkınlığına birçoklarını ikna eder. “Form işlevi takip eder” söylemi de bu duruma hitap eder, çünkü kurulmak istenen formun işlevi takip ettiği yanılmasıdır. Aksine; formun işlevi takip etmesi, herhangi bir yaşamsal yapıda bir endüstri yapısında olduğu gibi olmamaktadır. Buna rağmen fabrika ve toplu yaşamın en önemli ortak yanları çoğulluğun modüller üzerinden kurulabilir ve çoğaltılabilir olmasıdır. Tasarımlar bu temel ayırım ve ortaklığın farkında olarak yapılsa da formun insanlar üzerindeki hegemonyası özellikle Le Corbusier tarafından bilinçli olarak bir baskı aracına dönüşür, çünkü insan bir makine olarak hayal edilir ve makine formu insanın yaşam alanına endekslenir. Bundan dolayı da Unité d’Habitation yaşayamaz ve ölür. Bu Le Corbusier’in kendisinin modular fikrini kurarken tarihsel olandan soyutlayamaz olmasına rağmen gerçekleşir. Aslında soyutlanamadığı kurgu kendi kendine kurduğu fantazidir. O güne kadar insanların hangi koşullarda ve nasıl yaşadığını bilmesine rağmen, insanları kendi kafasındaki ütöpik kurgu etrafında farklı hayal etmektedir. Yoksa 20. yy başında insanın adaptasyon koşulları hayal edilebilir bir andadır ve Le Corbusier de zihinlerin referanslarla çalıştığının fazlasıyla bilincindedir. O yüzden de olağan bir 19. yy sarayının üretildiği oranlara ya da çok daha eski yapıların kütle etkilerine benzer şekilde bazı oranlarla eskinin üzerine yaslanma çabasındadır. Buna benzer şekilde Loos, 20. yüzyıl insanını israfa karşı duyarlı olarak düşünmek ister. Süs ona göre israftır ve üretimi, ulus ekonomisindeki döngüleri kötü etkilemektedir. Aksine durum, süsten sade olana geçişin sancısındaki bir toplumun habercisidir. Modern toplumun üretim mekanizmalarının yer arayışı içerisinde sistemi ve toplumu dönüştürürken halen daha birçok düzenin yeniden kurulacağının göstergesidir. Aynı anda var olan farklı tarihselliklerin yaşam biçimleri, modernle melez üretim ve tüketim biçimleri ile ulusal ekonomik çeşitliliği temsil ederler. Ekonomideki bu çeşitlilik ise Loos’un tarifinin tersine 20. yy başında hala daha oturmamış modern ekonomik koşulları dengeleyen etkenlerdendir. Her halükarda Loos’un tanımladığı “Süsleme bir suçtur” ve onu takip eden modernistlerin ortaya koyduğu “Form fonksiyonu takip eder” prensipleri modern mimarlığın temel söylemleridir.

Öncü modernistlerden mimar Oud ise şöyle söyler “Teknoloji mucizesi karşısında diz çökerim ama bir transatlantiğin Parthenon’la karşılaştırılabileceğine inanmam. Motorlu araçların üretim hattının güzelliğinden şevk duyabilirim ama uçaklar bana hala biçimsiz geliyor. Amerikan tahıl ambarlarının günümüzde neden bir sanat örneği olarak gösterildiğini anlayabiliyorum - ama böylesine bir yapının sanat^{*} neresinde gizli merak ediyorum. Gotik katedralleri andıran tren yolu köprülerinden nefret ediyorum ama birçok övgü toplamış mühendislik ürünlerinin tamamen işlevsel mimarilerini bunlardan ayrı tutabilirsiniz. Bir ev

* “Mimarlık bir sanat mıdır?” tartışması ve yanılması yeni koşullarda devam etmektedir.

düşlerim ki, bütün konfor düşkünlüğümü tatmin edecek gereksinimlere sahip olsun ama benim için bir ev bir yaşam makinesinden (machine à habite) çok daha fazlasıdır.” [161] Bu söyledikleri ile mimar Oud, Le Corbusier’in söylemlerine katılmaz. Kendisini daha genel geçer kabul görenin yanında düşünmek ister ve aslında tarihsel olana ne kadar da bağlı olduğunu ortaya koyar. Bir anlamda Le Corbusier’in mühendisliğin içinden seçtiği pozitif yönleri kendi de farklı tarihsellikler içerisinde arar ve bulur. Kendini mimar mühendisliğinin iktidarını bu anlamda geçmişe ya da Parthenon’a aşkın bir yapı olarak saygı üzerinden ayırttırarak kurar. Le Corbusier’in Parthenon-transatlantik karşılaştırmasından korkar ve kaçınır. Onları aynı estetik kategoriye koyamaz; çünkü ya kendi “modern” algısı modernin bir üreticisi olmasına rağmen geçmişe saygı üzerinden kolonize olmuştur ve modern formun üreticisi olarak modernist sayılabilir bir karaktere sahip değildir, ya da modernlik hala daha o döneme kadar ekonomik döngüler içerisinde üretilmiş ve kullanımda olan modern objeler tarafından toplumsal yaşam içerisinde yeterince yaratılamamış aynılık yanılsamasından dolayı sıradanlaştırılamamış aşkın bir duygudur.

Diğer bir modernist mimar olan Ernst May durumu “Yemek ve giyecekten sonra konut, edinmesi insanlığın en önemli ihtiyacı olan materyaldir. Bu yüzden de büyük miktarlarda ve olabildiğince en iyi kalitede üretilmelidirler.(...) Bu, toplumsal ekonominin yaşayabilmesi için toplumlu sağlıklı tutmanın tek yöntemidir.” [160] diyerek doğrular. Yani 1930’lara gelindiğinde modern yaşam hala kendini farklı kollardan Avrupa’da kurmaya ve yaymaya devam etmektedir. Ama aynı süreçte de ilk krizini 1929’daki ekonomik bunalımla yaşamıştır. Bu bunalım, değişimin ilk global sıkıntılarının gerçekten hissedildiği durumdur. Ama bu bile toplumsal değişimi ve onun değişen ihtiyaçlarını durduramamıştır. Çünkü ulus-devlet modeli de aynı süreçte tüm dünyayı sarmakta ve devletler arasında yeniye daha hızlı edinmenin ve onu inşa etmenin koşullarını bir yarış haline getirmekteydi. Politik anlamda uluslaşma, değişimin motoru haline gelmişti. Devlet çalışanları da bu değişimin göstergesiydiler. Duruma dair dönemin diğer bir modernist mimarı, André Lurçat 1927’de şunu aktarır; “Eskiden olmadığı şekilde, kamu işlerine insanları evlerinden sürükleyen yeni çağdır. Bunun basitçe nedeni “ev”in artık kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelmesidir. (...) Donatılı beton sayesinde ise uzun yatay genişlikler, farklı katlarda farklı planlar ve az sayıda destekle geniş alanlar elde edilebilir. Yeni pencereler mekânı ışıkla doldurur, mekânı ferahlatır. Duvarlar istenildiği gibi kaldırılır yerlerini camlar alabilir; bahçeler terasta ve çatıda yer alabilir.” [161] Bu anlamda toplumsal dönüşümün başlaması için özellikle Birinci Dünya Savaşı’ndaki yıkım fırsat bilinir ve buna uygun olarak Avrupa’da birçok devletin konut üretim birimleri organize edilir. Böylece modern mimarlığın ihtiyacı olan çoğul üretim

ağı kurulur. Olağan ev algısı toplumsal ilişkilerin kutsallığı gibi kırılmaya başlar; sıradanlaşır, “aynılaşır” ve değişen döngüleri üzerinden kendini eskiye göre daha hızlı bir evirme hızı ile değiştirmeye koyulur. Kolonyalizm vasıtası ve dönemin ve zihinsel bedenlerin temel silahı olan eğitsel kolonyal bedenler üzerinden ise tüm dünyayı sarar. Böylece dünyanın farklı noktalarında farklı zamanlar ve farklı tarihsel katmanlar oluşmaya başlar ve günümüze kadar da durum farklı formlarda evrilir. Post-kolonyal durumda ise hegemonik ekonomik ilişkiler üzerinden devam eden kolonyalizm, mimarlık eğitsel alanının teorik parçası üzerinden yerel modernizmler söylemini dillendirir ve böylece “modern” mimarlığın kaybetmiş olduğu iktidarı ona yeniden koloniler üzerinden kazandırmaya çalışır. Fakat bu, mimarlığın yaşadığı kayıp veya yetersizlik anını günümüzde dahi tatmin edemez. Çünkü modern mimarlık artık tükenmiştir ve her ne kadar düşünsel olarak açıcı bir tür olarak ortaya çıkmışsa da kendi içinde belirlediği prensiplerle, özellikle Bauhaus’un oluşmasına neden olduğu “Plattenbau” örneğine kadar ulaşabilecek faşizan, mekanik, ideolojik mimari formların dünyada var olmasını sağlamıştır. O yüzden de modernizm her diğer üretilen “-izm” gibi kendi problematikleri içerisinde yıkılmaya mahkûm olmuştur.

KAYNAKLAR

- Ashcroft, B., Griffiths, G. ve Tiffin, H., (2000), "Post-Colonial Studies - The Key Concepts", Routledge, Londra, ilk baskı 1998
- Ateşin, H. M., (1996), "Kıbrıs'ta İslami Kimlik Davası", Marifet Yayınları, İstanbul
- A. V. B. Arşivi [Kaynağı sağlayan Pınar Uluçay]
- Balfour, P., (1951), "The Orphaned Realm", London
- Briant, P. (1999), "colonization, Hellenic", *Oxford Classical Dictionary* Oxford: Oxford University Press, Oxford, 3. Baskı, 363-364
- Bryant, R. (2004), "Imagining the Modern: The Cultures of Nationalism in Cyprus", I. B. Tauris, Londra ve New York
- Bhabha, H. K., (2006), "The Location of Culture", Routledge, ilk baskı 1994
- Cavendish, A. (Ed.), (1991), "Cyprus 1878, The Journal of Sir Garnet Wolseley", Kıbrıs Popüler Bankası (Laiki Kipro), Lefkoşa
- Chakrabarty, D., (2000), "Provincializing Europe - Postcolonial Thought and Historical Difference", Princeton University Press
- Cobham, C. D., (1894), "An Attempt At a Bibliography of Cyprus Between 1880-1887", Lefkoşa
- Cobham C. D., (1908), "Excerpta Cypria - Bibliography of Cyprus", Cambridge
- Cobham, C. D., çev Giovanni, M. (1971), "Travel in the Island of Cyprus", Zeno Booksellers & Publishers, Londra
- Coldstream, N., (1993), "Nicosia - Gothic City to Venetian Fortresses", 22 October 1992 Annual Lectures The Leventis Municipal Museum of Nicosia, Zavallis Litho Ltd., Lefkoşa
- Çevikel, N. (2006), "Kıbrıs'ta Osmanlı Mirası (1570-1960)", 47 Numara Yayıncılık, İstanbul
- Deleuze, G., (2006), "Foucault", Continuum, Londra
- Demi, D., (1997), "The Walled City of Nicosia - Typhology Study, Nicosia Master Plan", UNDP, Lefkoşa
- Dirlik, A., çev: Doğduaslan, G.(2005), "Postkolonyal Aura: Küresel Kapitalizm Çağında Üçüncü Dünya Eleştirisi", Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul
- Durell, L., (1957), "Bitter Lemons, Dutton", New York
- Fereos, S. ve Phokaides, P., (Eylül 2006) "Modern Architecture in Cyprus Between the 1930s and 1970s: The Search for Modern Heritage", *Docomomo Journal* 35, Sayfa 15-19

- Fereos, S. ve Phokaides, P. (2004), “Το μοντέρνο είδωλο της Αφροδίτης 1960-74”, 2009 Docomomo Kıbrıs Toplantısında Sunulmuş Bildiri, Lefkoşa
- Gallant, T., (2001), “Brief Histories Modern Greece”, London
- Giddens, A. (1992), çev: Kuşdil, E., (2000), “The Consequences of Modernity, Modernliğin Sonuçları”, Ayrıntı, İstanbul
- Given, M., Schaar, K. W. ve Theocharous, G., (1995), “Under The Clock - Colonial Architecture and History in Cyprus, 1878-1960”, Bank of Cyprus, Lefkoşa
- Given, M. (2005), “*Architectural styles and ethnic identity in medieval to modern Cyprus.*” In: Clarke, J. (ed.) Archaeological Perspectives on the Transmission and Transformation of Culture in the Eastern Mediterranean. Levant Supplementary Series 2, Oxbow Books, Oxford, İngiltere, 207-213
- Gunnis, R., (1973), “Historic Cyprus (A Guide to its Towns and Villages, Monasteries and Castles)”, K.Rustem & Bro., Lefkoşa, ilk baskı 1936
- Gürkan, H. M., (2006), “Dünkü ve Bugünkü Lefkoşa, Galeri Kültür Yayınları”, Lefkoşa, İlk basım Lefkoşa Belediye Basımları, 1989
- Hamilakis, Y. 2007. “The Nation and its Ruins: Antiquity, Archeology and National Imagination in Greece” - Oxford University Press, Oxford
- Hobsbawm E. J., (1969), “Industry and Empire”, çev: Ersoy A., (2005), “Sanayi ve İmparatorluk”, Dost, Ankara
- İnceoğlu, N., (2008), “Anılarda Yalnızlar”, Yem Yayın, İstanbul
- İngiliz Ulusal Arşivi (İUA), Dosyalar: CO-1069-707, CN-3-5, CN-3-7, CN-3-18, CO-67-279-13, CO 67-234-9, CO-700-CYPRUS5, CO 67/271/8
- Jenkins, K., (1997), Re-Thinking History, Routledge *First published in 1991
- Keshishian, K. K., (1990), “Nicosia - Capital of Cyprus Then and Now”, The Moufflon Book and Art Centre, Lefkoşa, ilk baskı 1978
- Le Courbusier, çev. John Rodker (1931) 1, “Towards a New Architecture”, Dower Publications, INC., New York
- Lee, D. E., (1934), “Great Britain and the Cyprus Convention Policy of 1878”, Cambridge Harvard University Press, Cambridge
- LuKach, H. C. ve Jardine, D. J., (1913) “The Handbook of Cyprus”, 7. sayı, Edward Stanford Ltd., London / UK, çev. Çakıroğlu Ali (2007), Kıbrıs’ın Elkitabı, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa, İlk baskı 1901
- Martin Jones, A.H. ve Spawford, A.J.S. (1999), “metropolis”, Oxford Classical Dictionary, Oxford: Oxford University Press., Oxford (3. Baskı, 977-978)

- Martin Jones, A.H. ve Spawford, A.J.S., (1999) "colonus", *Oxford Classical Dictionary* (third edition, p. 365) Oxford: Oxford University Press.
- Markus, T. A. ve Cameron, D., (2002), "The Words Between the Space - Buildings and Language", Routledge, Londra
- Micheal, A., Fereos, S. ve Konstantinou, C., (2009), "Learning from the Heritage of the Modern", European Heritage Days, Kıbrıs Mimarlar Derneği ve Kıbrıs Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Şehir Planlama ve Konut Yapılaşma Departmanı, Lefkoşa
- Micheal, T., (1988), "Colonizing Egypt, Cambridge University Press", çev: Altok Zeynep (2001), "Mısır'ın Sömürgeleştirilmesi", İletişim Yayınları, İstanbul
- Nalbantoğlu, B. G. ve Thai, C. W., (1997), "Postcolonial Space(s)", Princeton Architectural Press, New York
- Pampiniotis Dictionary (1998 ed.), "Dictionary of the New Greek Language"
- Perbellini, G. M. (1994), "The Fortresses of Nicosia, Prototype of European Renaissance Military Architecture", 15 Ekim 1993 Annual Lectures The Leventis Municipal Museum of Nicosia, Zavallis Litho Ltd., Lefkoşa
- Phokaides P., Pyla P. (Mart 2009), "Architecture and Modernity in Cyprus", EAHN Newsletter No 2/09 [Newsletter of the European Architectural Historians Network]
- Phokaides, P. (Mart 2007), "Cyprus: of Islands and Otherness" *Docomomo Journal #36: Other Modernisms: Selection from the Docomomo Registers*, Sayfa 35-36.
- Pillai, J. (2010), "Bedri Rahmi Kayıp Mozaik Duvar, Expo 58'den Kıbrıs'a", Side Streets Eğitim ve Kültür İnsiyatifi Ltd., Lefkoşa
- Plaka, M. L. (ed.), 2010. "Ernestos Tsiller, Arhitekton (1837-1927)", [Ernst Ziller, Mimar (1837-1927)], Athens, National Gallery and Alexandros Soutsos Museum.
- Ridgway, W.D.V. (1999). "apoikia", *Oxford Classical Dictionary* (third edition, p. 122) Oxford: Oxford University Press.
- Robinson, A., (2002), "Lost Languages", New York City: BCA.
- Austuryalı Salvator, L. A., (1983), "Lefkosia - The Capital of Cyprus", Trigraph, Londra (İlk baskı C.Kegan Paul & Co., 1881)
- Scriven P., Prakash V., (2007), "Colonial Modernities - Building, Dwelling and Architecture in British India and Ceylon", Routledge, London
- Sherwin-White, A.N., Levick, B.M. ve Bispam, E.H. (1999). "colonization, Roman.", *Oxford Classical Dictionary* (third edition, pp. 364-365) Oxford: Oxford University Press.
- Spivak, G. C., (1990), "The Post Colonial Critic - Interviews, Strategies, Dialogues", Routledge, New York & London

Stoneman, R., (1996), “Αναζητώντας την κλασική Ελλάδα”, trans. Eleni Aggelomati-Tsougaraki, ed. Antigone Filipopoulou. Athens: “Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης”, Orjinal başlık: “Land of Lost Gods”, The Search for Classical Greece, University of Oklahoma Press, 1997 (ikinci basım)

Thomson, J., (1879), “Through Cyprus, With the Camera, in the Autumn of 1878, Cilt I ve Cilt II”, Sampson Low, Marston, Searle, And Rivington. Crown Buildings, London.

Tomlins, Sir T. E., (1820), “The Law Dictionary: Explaining the Rise, Progress, and Present”, State of the British Law; defining and interpreting The Terms or Words of Art; and Comprising Also Copious Information on the Subjects of Trade and Government, The third edition, In two volumes, Vol.I, Londra

Tanju, B., (2007), “Tereddüd ve Tekerrür, Mimarlık ve Kent Üzerine Metinler: 1873-1960”, Akın Nalça, İstanbul

Tozan, A., (2008), “Bir Sömürge Modernleşme Örneği Olarak Kıbrıs’ta Kent ve Mimarlık (1878-1960)”, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık, Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul

Uraz, T., Pulhan, H. ve Ulucay, P., “Modernizmin Yerel Açılımları (2): Sömek Evi-Lefke”, Mimarca (72/2005), DAÜ Basımevi, Gazimağusa.

Uraz, T., Pulhan, H. ve Ulucay, P., “Modernizmin Yerel Açılımları: Lefkoşa Kız Lisesi Örneği”, *Docomomo-Tr: Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları (Local Declinations of Modernism)* (Ankara, 10-11 Kasım 2004), ODTÜ

İnternet Kaynakları

- [1] TDK sözlüğünde, “tanım” kelimesinin açıklaması.
Erişim:<<http://tdk.gov.tr/TR/Genel/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF4376734BED947CDE&Kelime=tan%C4%B1m>> [04.01.2011]
- [2] Enkomi”de Bulunan Cypro-Minoan ile Yazılmış Kil Tablet ve Kalem, Cyprus Heritage (1996), Fotoğraf: Vassos Stylianos.
Erişim:<<http://www.cyprus-forum.com/cyprus23114-130.html>> [10.12.2010]
- [3] Eteo-Cypriot Karakterler ve Bazı Örnek Kelimeler: Şehir, Adam, Ücret, Yemin, İyileştirmek.
Erişim:<<http://www.ancientscripts.com/cypriot.html>> [10.12.2010]
- [4] Soldan başlayarak: Cypro-Minoan Kil Tablet ve Antik Fenike Tharus kenti yöneticisinin mührü. Erişim:<<http://shardanapopolidelmare.forumcommunity.net/?t=37984744>> [10.12.2010]
- [5] Minoan Linear B Karakterlerinin Bir Kısım (d-a kesişmesindeki karakter bir önceki şekilde işaretlenmiş karakterdir). Erişim:<<http://www.indoeurohome.com/Linear-B--Cypriot.html>> [10.12.2010]

- [6] Fenike Lefkoşa Mührü ve Scarab Görünüşü. ("Nicosia A.I. 2424, from A. Irini. SCE II, pl.247.3; Reyes, no. 107. BL. Ankh and two uraei.") Erişim:<<http://www.bezley.ox.ac.uk/gems/scarabs/script/Scarab3.01.htm>> [11.12.2010]
- [7] Geç Bronz Çağında Kıbrıs ve Çevresine Sahip Olduğu Düşünülen Alashia Krallığı, Erişim:<<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/78/Amarnamap.png>> [8.12.2010]
- [8] MÖ 16. yy civarında Alashia Krallığı'nı yenen Hitit güçleri Kıbrıs'ı kolonize eder. Erişim:<<http://www.crystalinks.com/hittites.html>> [9.12.2010]
- [9] Kıbrıs MÖ 1450'de Antik Mısır tarafından kolonize edilir. Erişim:<<http://www.ancient-egypt-online.com/ancient-egypt-map.html>> [18.11.2010]
- [10] Kıbrıs MÖ 1400'de Minoan ve Mycenaean tarafından kolonize edilir. Erişim:<http://bryrag.com/history_wall_maps.htm>[18.11.2010]
- [11] Kıbrıs MÖ 800'de Antik Fenikeliler tarafından kolonize edilir. Erişim:<http://library.thinkquest.org/CR0210200/ancient_greece/map.jpg>[18.11.2010]
- [12] Kıbrıs MÖ 709'de Asurlular tarafından kolonize edilir. Erişim:<http://www.emersonkent.com/images/assyrian_empire_750_625.jpg>[18.11.2010]
- [13] Kıbrıs MÖ 550'de Pers Achaemenid Hanedanlığı tarafından kolonize edilir. Erişim:<http://afghanmehan.com/History/achaemenid_empire_map.gif>[18.11.2010]
- [14] Kıbrıs MÖ 333'te Makedon İmparatorluğu tarafından kolonize edilir. Erişim:<<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/14/Map-alexander-empire.png>>[8.12.2010]
- [15] Kıbrıs MÖ 58'de Roma İmparatorluğu tarafından kolonize edilir.Erişim:<http://www.emersonkent.com/map_archive/roman_empire_4th.htm>[18.11.2010]
- [16] Kıbrıs MS 395'de Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) kolonisi olarak varlığına devam eder.Erişim:<http://mapoftheunitedstates.files.wordpress.com/2008/03/ancient-greece_map.jpg>[18.11.2010]
- [17] Kıbrıs 1191'de İngiliz Krallığı tarafından işgal edilir. Erişim:<http://www.allcrusades.com/MAPS/MAPS_INDEX/MAPS-C/CRUSADE_3/CRU-3-Route-Richard-I-2.JPG>[19.11.2010]
- [18] Kıbrıs 1192'de Franklar tarafından kolonize edilir. Erişim:<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/83/Europe_1142.jpg> [18.11.2010]
- [19] Kıbrıs, 1489'da Venedikliler tarafından kolonize edilir. Erişim:<http://www.old-mapblog.com/wpcontent/uploads/2010/06/map_19th_centuryKI_europe_in_the_16th_century.jpg>[18.11.2010]

- [20] Kıbrıs, 1571’de Osmanlılar tarafından kolonize edilir.
Erişim:<<http://tarihvemedenyet.org/2009/07/piri-reisin-haritalari/?nggpage=2>>
[19.11.2010]
- [21] Kıbrıs’ın 1878’de İngiliz İmparatorluğu tarafından yönetilmesi ve 1914’de kolonizasyonu.Erişim:<http://img.freebase.com/api/trans/raw/wikipedia/images/commons_id/36387> [18.11.2010]
- [22] 1960 Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti’nin ilanı.
Erişim:<<http://turkeymacedonia.files.wordpress.com/2010/07/map-of-cyprus.jpg>>[26.11.2010]
- [23] 1974 Yunanistan ve Türkiye askeri müdahaleleri ve milliyetçi kolonizasyonları.
Erişim:<<http://aygunhoca.com/ulkeler-ansiklopedisi/67-avrupa-ktas/635-kuzey-kibris-turk-cumhuriyeti-haritasi.html>>[26.11.2010]
- [24] Cranne, G. R. Tufts University, (1987-2010), Perseus Digital Library, settlement in Greek Erişim:<<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/definitionlookup?type=begin&q=settlement&target=greek>> [17.11.2010]
- [25] Tumsoft (2008),Yunanca Türkçe Sözlük, Τουρκικό – Ελληνικό Online Λεξικό Erişim:<<http://www.gr2tr.com/index.php>> [24.11.2010]
- [26] Kıbrıs adasındaki Helen koloni örnekleri, adada var olmuş şehir krallıkları Erişim:<<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/148573/Cyprus/33820/Greek-immigration>> [04.01.2011]
- [27] Kıbrıs adasındaki Helen şehir devletçiklerinin sınırları ve lokasyonları Erişim:<http://www.ancientgreekbattles.net/Pics/45050_CyprusMapL.gif>[25.11.2010]
- [28] Attica yarımadası ve Saronik körfezi Erişim:<<http://plato-dialogues.org/tools/attica.htm>>[25.11.2010]
- [29] Salamis Adası, Yunanistan Erişim:<<http://www.greeceathensaegeaninfo.com/h-maps/historical/battle-salamis-lg.jpg>>[25.11.2010]
- [30] Greko Roman Salamis yerleşgesi planı, Kıbrıs Erişim:<<http://www.planetware.com/map/salamis-gymnasium-baths-and-theatre-map-cy-cy34.htm>>[25.11.2010]
- [31] Fransızcadan Fransızcaya sözlük, (1999-2010), Colonie, Erişim: <http://www.stars21.com/dictionary/French-French_dictionary.html>[29.10. 2010]
- [32] Gürsel, G. (ed.), Fransızcadan Türkçeye sözlük (2010) Erişim: <<http://translate.google.com/#>> [29.10. 2010]
- [33] Kıbrıs’taki Luzinyan kolonizasyonunun simgesi, Saint Nicolas Katedrali (Osmanlılarla birlikte Lala Mustafa Paşa Cami olur.) Erişim: <<http://bp1.blogger.com/>

_329xm9Qgq1c/SEEr_crBB8I/AAAAAAAAAA98/zavMY-hnt4E/s1600-h/IMG_6679.JPG> [1.12. 2010]

- [34] Kıbrıs'taki Luzinyan kolonizasyonunun simgesi, Saint Nicolas Katedrali'nin arka cephesi, Erişim: <<http://www.cypnet.co.uk/ncyprus/city/famagusta/lala/index.html>> [1.12. 2010]
- [35] Il Dizionario della Lingua Italiana di Niccolò Tommaseo (2006), İtalyanca "*colonia*" kelimesinin , İtalyanca sözlük açıklamaları, Erişim: <<http://www.dizionario.org/d/index.php?pageurl=colonia-27324>> [16.11.2010]
- [36] Il Dizionario della Lingua Italiana di Niccolò Tommaseo (ilk basım 1861) (2006), İtalyanca "*coloniale*" kelimesinin , İtalyanca sözlük açıklamaları Erişim: <<http://www.dizionario.org/d/index.php?pageurl=coloniale>> [16.11.2010]
- [37] Il Dizionario della Lingua Italiana di Niccolò Tommaseo (ilk basım 1861) (2006), İtalyanca "*colonico*" kelimesinin İtalyanca sözlük açıklamaları Erişim: <<http://www.dizionario.org/d/index.php?pageurl=colonico>> [16.11.2010]
- [38] Il Dizionario della Lingua Italiana di Niccolò Tommaseo (ilk basım 1861) (2006), İtalyanca "*colonia*" kelimesinin , İtalyanca sözlük açıklamaları Erişim: <<http://www.dizionario.org/d/index.php?pageurl=colonia&searchfor=colonia&searching=true>> [17.11.2010]
- [39] Venedikliler'in inşa ettiği Lefkoşa şehir surları Erişim: <http://www.flickr.com/photos/ynysforan_jack/3679358602/> [04.01.2011]
- [40] Mağusa Kapısı, Lefkoşa, Kıbrıs (Fotoğraf Jean-Marc Allet) Erişim: <<http://commondatastorage.googleapis.com/static.panoramio.com/photos/original/6007290.jpg>> [13.12.2010]
- [41] Osmanlıca Türkçe Sözlük (2007-2010), Müstemleke Erişim: <<http://www.osmanlicaturkce.com/?k=m%FCstemleke&t=%40>> [27 Ekim 2010]
- [42] Nişanyan, S. Sözlerin Soyağacı, Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü (2002-2010), Müstemleke Erişim: <<http://www.nisanyansozluk.com/?k=m%C3%BCstemleke>> [28 Ekim 2010]
- [43] Osmanlıca Türkçe Sözlük (2007-2010), müstemleke Erişim: <<http://www.osmanlicaturkce.com/?k=m%FCstemleke&t=%40%40%40>> [27 Ekim 2010]
- [44] Osmanlıca Türkçe Sözlük (2007-2010), Mâmulruk Erişim: <<http://www.osmanlicaturkce.com/?k=m%E2murluk&t=%40%40%40>> [27 Ekim 2010]
- [45] Osmanlıca Türkçe Sözlük (2007-2010), imar Erişim: <<http://www.osmanlicaturkce.com/?k=imar&t=%40%40%40>> [27 Ekim 2010]

- [46] A universal etymology dictionary(2008), colonization
Erişim: <<http://www.myetymology.com/english/colonization.html>>[17.11.2010]
- [47] Bradshawofthefuture Kelime K  k   Formu (2007), “*k^wel-”Erişim:<[http://bradshawofthefuture.blogspot.com/2007_12_01_archi ve.htm](http://bradshawofthefuture.blogspot.com/2007_12_01_archi_ve.htm)> [29.11.2010]
- [48] Harper. D. (2001-2010), Online Etymology Dictionary, colony
Erişim: <<http://www.etymonline.com/index.php?search=colony&searchmode=none>>[28.10. 2010]
- [49] Nişanyan, S. S  zlerin Soyağacı,   ağdaş T  rk  enin Etimolojik S  zl  ğ   (2002-2010), koloni Erişim: <<http://www.nisanyansozluk.com/?k=koloni>> [28 Ekim 2010]
- [50] Nişanyan, S. S  zlerin Soyağacı,   ağdaş T  rk  enin Etimolojik S  zl  ğ   (2002-2010), k  lt Erişim: <<http://www.nisanyansozluk.com/?k=k%C3%BClt>> [28 Ekim 2010]
- [51] Nişanyan, Sevan, S  zlerin Soyağacı,   ağdaş T  rk  enin Etimolojik S  zl  ğ   (2002-2010), kültive Erişim: <<http://www.nisanyansozluk.com/?k=k%C3%BCltive>> [28 Ekim 2010]
- [52] Osmanlıca Türkçe Sözlük (2007-2010), Koloni
Erişim: <<http://www.osmanlicaturkce.com/?k=Koloni&t=@>> [27 Ekim 2010]
- [53] Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük (2006-2010), koloni, Erişim: <<http://tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=koloni&ayn=tam>> [28.10.2010]
- [54] Nişanyan, Sevan, Sözlerin Soyağacı,   ağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü (2002-2010), sömürge Erişim: <<http://www.nisanyansozluk.com/?k=s%C3%B6m%C3%BCrge>> [28.10.2010]
- [55] Nişanyan, Sevan, Sözlerin Soyağacı,   ağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü (2002-2010),semereErişim: <<http://www.nisanyansozluk.com/?k=semere>> [07.01.2011]
- [56] Nişanyan, Sevan, Sözlerin Soyağacı,   ağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü (2002-2010),istismar [Erişim: <<http://www.nisanyansozluk.com/?k=istismar>> [07.01.2011]
- [57] Nişanyan, Sevan, Sözlerin Soyağacı,   ağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü (2002-2010),müsmir Erişim: <<http://www.nisanyansozluk.com/?k=m%C3%BCsmir>> [07.01.2011]
- [58] BBC, (2010), Richard Miles”ın Kayıp Krallıklar Program serisi; Sirkap, Taxila, Pakistan’daki Greko-Bactrian krallığına ait yerleşim birimi ile ilgili bölüm
Erişim:<http://www.bbc.co.uk/iplayer/episode/b00wdpl1/Ancient_Worlds_Return_of_the_King/> [29.11.2010]
- [59] Wikipedia fact index, (2010), Kolonyal evrimin adımları
Erişim: <[http://www.fact-index.com/c/cr/crown_colony.html#Stages%20of%20colonial %20evolution](http://www.fact-index.com/c/cr/crown_colony.html#Stages%20of%20colonial%20evolution)> [07.01.2011]
- [60] Nielsen, J. N. (2010), “Civilizations Settled and Unsettled” Erişim: <<http://geopoliticatus.wordpress.com/category/civilization/page/3/>> [11.12.2010]

- [61] Sardunya Adasındaki Neolitik Yerleşim Yeri Nuraghi'de Bulunan Kalıntıların Helikopter Fotoğrafı Erişim:<<http://geopoliticus.wordpress.com/2010/06/03/civilizations-settled-and-unsettled/>>[1.12.2010]
- [62] Kıbrıs Neolitik Yerleşim Yeri Khirokitia'da Bulunan Kalıntıların Helikopter Fotoğrafı, Erişim:<<http://geopoliticus.wordpress.com/2010/06/03/civilizations-settled-and-unsettled/>>[1.12.2010]
- [63] Kıbrıs Neolitik Yerleşim Yeri Khirokitia'da Bulunan Kalıntıların Arkeolojik Haritası, Erişim:<<http://www.planetware.com/map/neolithic-settlement-khirokitia-map-cy-cy8.htm/>>[1.12.2010]
- [64] Armstrong, K. M., (2003), Settlement Hierarchy and The Location of Alashiya on Cyprus, Yayınlanmamış Master Tezi, University of Cincinnati, Ohio, Amerika Erişim:<<http://etd.ohiolink.edu/view.cgi?ucin1070632393>>[11.12.2010]
- [65] Kieburg, A. (2006), "Aphrodite, Hephaistos and Ares: some thoughts on the origins of the mythical connection of the three gods in the metallurgy of Late Bronze Age Cyprus," POCA (Proceedings of the Postgraduate Cypriot Archaeology Conference) 2006 Konferansı; Sunulmuş Bildiri, The University of Edinburgh, United Kingdom Erişim:<www.shc.ed.ac.uk/archaeology/publications/poca2006/.../14_Kieburg.pdf>[11.12.2010]
- [66] Erişim:<www.cyprus.gov.cy/.../CYP%20TOD%2082%20-%20112%20.pdf> [04.01.2011]
- [67] Erişim:<http://www.mcw.gov.cy/mcw/da/da.nsf/DMLhistory_en/DMLhistory_en?OpenDocument> [04.01.2011]
- [68] Erişim: <<http://www.jandp-group.com/default.asp?id=11&mid=1> >[18.12.2010]
- [69] Aris Konstantinidis'in biyografisi, Erişim: <<http://www.mlahanas.de/Greeks/NewArcT/ArisKonstantinidis.html>> [20.12.2010]
- [70] Efruz Müdüroğlu ile mülakat Erişim: <<http://www.burcintuncer.com/efruzmuduroglutr.html> >[23.12.2010]
- [71] Uğur Dağlı'nın Hakkı Atun ile Röportajı Erişim:<http://arch.emu.edu.tr/foa/tr/foa/pages/news/mekanperest/no1/MEKANPEREST_SAYI_1.pdf, sy 3 >[14.12.2010]
- [72] Lefkoşa yeni Konak binası (1900-04) Erişim:<<http://home.anadolu.edu.tr/~nesemen/>>[20.12.2010]
- [73] Lefkoşa yeni Konak binası (1900-04), giriş üzerindeki balkon Erişim:<http://wowturkey.com/t.php?p=/tr32/Emir_K_Emir_lefksa_a.jpg>[3.01.2011]
- [74] Lefkoşa yeni Konak binası (1900-04) (Fotoğraf: Armağan Örki) , Erişim:<http://wowturkey.com/t.php?p=/tr140/Armagan_Orki_BassavcilikLef1.jpg>[3.01.2011]

- [75] Lefkoşa yeni Konak binası (1900-04); girişi
Erişim:<http://3.bp.blogspot.com/_dxhFgLE3hVo/Sdi0momCH_I/AAAAAAAAAJ0/eddn56rpHjU/s1600-h/mahkemeler.jpg> [3.01.2011]
- [76] Mühendis Nikolaos Balanos
Erişim:< <http://www.mlahanas.de/Greece/Person/NikolaosBalanos01.html>>[3.01.2011]
- [77] British Museum, (2010), Akropolis Restorasyonu üzerine yazı
Erişim:<http://www.britishmuseum.org/the_museum/news_and_press_releases/statements/parthenon_sculptures/parthenon_-_facts_and_figures.aspx>[03.01.2011]
- [78] Kıbrıs Tarih Müzesi (1908-24); yapının planı
Erişim:<http://www.windowoneyprus.com/images/nicosia_museum_plan.gif>[3.01.2011]
- [79] Kıbrıs Tarih Müzesi (1908-24), Lefkoşa; yapının ön cephesi © Cyprus Tourism Organisation Erişim:<http://www.lastoffertravel.gr/discovergreece.php?lang=_en&city_id=120>[23.12.2010]
- [80] Akropolis restorasyonundan bir kesit.
Erişim:<<http://www.flickr.com/photos/reinholdbehringer/3298241111/>>[3.01.2011]
- [81] Akropolis restorasyonundan bir kesit.
Erişim:<<http://www.squidoo.com/acropolis-monument-restoration>>[3.01.2011]
- [82] Lefkoşa Merkez Posta binası (1920) (Fotoğraf, Yasin Yılmaz: 2009) ,
Erişim:<http://wowturkey.com/t.php?p=/tr287/yasinylnz_postane_2.jpg>[3.01.2011]
- [83] İngiliz Okulu bahçesinden günümüz görüntüsü.
Erişim:<<http://www.englishschool.ac.cy/index.php?link=gallery.php>>[23.12.2010]
- [84] Lefkoşa Belediye Pazarı, Bandabulia (1939) (Fotoğraf: Armağan Örki)
Erişim:< http://wowturkey.com/t.php?p=/tr140/Armagan_Orki_belpazari1.jpg>[03.01.2011]
- [85] Samanbahçe Konutları (1900-55), vaziyet planı
Erişim:<http://www.undp-pff.org/index.php?option=com_content&task=view&id=94&Itemid=158>[03.01.2011]
- [86] Samanbahçe Konutları (1900-55), UNDP rehabilitasyonundan sonra görünüş.
Erişim:<<http://www.undp-pff.org/Samanbahce.jpg>>[03.01.2011]
- [87] Başpiskoposluk binası (1955), Lefkoşa
Erişim:<<http://www.lastoffertravel.gr/photo/city/53ArchbishopricNicosia.jpg>>[23.12.2010]
- [88] Panayia Theoskepasti Kilisesi (1923), Baf
Erişim:<<http://www.flickr.com/photos/colinbuckle/3788366773/in/photostream>>[23.12.2010]

- [89] Başpiskoposluk binası (1955), Lefkoşa; ana girişteki kemerler (Bizans canlandırmacılığı) Erişim:< <http://patokallio.name/photo/travel/Cyprus/Nicosia/Archbishropic.jpg>> [23.12.2010]
- [90] Panayia Theoskepasti Kilisesi (1923), Baf; üçlemenin kütledeki etkisi. Erişim:<<http://www.flickr.com/photos/colinbuckle/3789180370/in/photostream/>> [23.12.2010]
- [91] Başpiskoposluk binası (1955), Lefkoşa; cumba (Osmanlı canlandırmacılığı) , Erişim:< <http://www.jupiterimages.com/Image/royaltyFree/77573555>> [23.12.2010]
- [92] Ortodoks Hristiyan Gençler Birlik Binası (1953-54) Erişim:< <http://www.cyprus.com/faneromeni-church-photo-69861.html>>[23.12.2010]
- [93] Panayia Theoskepasti Kilisesi (1923), Baf ; üçlemenin girişteki etkisi. Erişim:<<http://www.flickr.com/photos/colinbuckle/3789180370/in/photostream/>> [23.12.2010]
- [94] Theodoros Fotiades'in biyografisi, Erişim:< <http://www.answers.com/topic/theodoros-fotiades-1/>> [22.12.2010]
- [95] Pancyprian Gymnasium (1922) Erişim:<http://www.sigmalive.com/files/imagecache/full_image/files/node_images/7/6/1/198761/Pancyprian_gymnasium.jpg>[23.12.2010]
- [96] Faneromeni Gymnasium (1925), Lefkoşa Erişim:<http://www.whatson-northcyprus.com/interest/nicosia/south_nicosia/phaneromeni_school.htm>[23.12.2010]
- [97] Pancyprian Gymnasium (1922), giriş portikosundan detay Erişim:<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/64/Pagyprion_nicosia.jpg>[23.12.2010]
- [98] Michalakis Kouloumbri Evi (1925-1926), Günümüzde KC Sanat Galerisi olarak kullanılmaktadır. Erişim:< http://ips-static.videopublishing.com/kyproscom/201011_Ravi_Nicosia_Contemporary_Art_Collection__2_-1-gallery.jpg> [23.12.2010]
- [99] Ionian Bankası eski Lefkoşa Şubesi (1926) Erişim:< http://en.wikipedia.org/wiki/File:Ionian_Bank%27s_former_branch_in_Nicosia.jpg>[23.12.2010]
- [100] Lyssiotis Malikanesi (1928-29), Lefkoşa Erişim:<http://www.flickr.com/photos/67608533@N00/461615271#>[13.12.2010]
- [101] Fanaromeni Kilisesi (1872-73), Eklenen kule. (1937-38) Erişim:<http://www.whatson-northcyprus.com/interest/nicosia/south_nicosia/phaneromeni_church.htm>[23.12.2010]
- [102] Fanaromeni Kilisesi (1872-73), Eklenen ön giriş kemerleri (1937-38) Erişim:<http://patokallio.name/photo/travel/Cyprus/Nicosia/Church_Faneromeni.JPG>[23.12.2010]

- [103] Fanaromeni Kilisesi (1872-73), Eklenen kule
Erişim:<<http://www.churchof cyprus.org.cy/documents/phaneromeni-leaflet-ENG.pdf>>[22.12.2010]
- [104] Rialto Sineması (1930), Limasol binanın ön cephe görünüşü
Erişim:<http://www.rialto.com.cy/index.php?option=com_rsgallery2&Itemid=58&gid=1&lang=en>[2.12.2010]
- [105] Rialto Sineması (1930), Limasol, sırasıyla sahneden ve balkondan görünüş
Erişim:<http://www.rialto.com.cy/index.php?option=com_rsgallery2&page=inline&id=126&Itemid=58&lang=en>[20.12.2010]
- [106] Limasol Belediye Binası (1930'lar), ön cepheden görünüş
Erişim:<<http://www.panoramio.com/photo/15528353>>[18.12.2010]
- [107] Pavlides Konutu, Limasol (yık. 1938); yapının arka bahçesi
Erişim:<<http://www.limassolmunicipal.com.cy/pinakotiki/en/images/foto2.jpg>>[3.01.2011]
- [108] Pavlides Konutu (yık.1938), Limasol; yan cephelerden birine bakış, Erişim:
<<http://www.limassolmunicipal.com.cy/pinakotiki/en/images/foto1.jpg>>[3.01.2011]
- [109] Curium Palas (1940'lar), arka cepheden görünüş
Erişim:<http://www.tripadvisor.co.uk/LocationPhotos-g190382-d315181-Curium_Palace_Hotel-Limassol.html> [18.12.2010]
- [110] Curium Palas (1940'lar), iç mekandan ve ön cepheden detay görünüş
Erişim:<http://www.tripadvisor.co.uk/LocationPhotos-g190382-d315181-Curium_Palace_Hotel-Limassol.html>[18.12.2010]
- [111] Curium Palas (1940'lar), ön cepheden görünüş.
Erişim:<http://www.tripadvisor.co.uk/LocationPhotos-g190382-d315181-Curium_Palace_Hotel-Limassol.html#28277127>[18.12.2010]
- [112] Mimar Polivios M. Michailides
Erişim:<http://www.walkingmovie.org/PDF/WalkingMovie_WebCatalogue.pdf,sy33>[13.12.2010]
- [113] Mimar Polivios M. Michailides biyografisi
Erişim:<http://www.walkingmovie.org/PDF/WalkingMovie_WebCatalogue.pdf,sy33>[13.12.2010]
- [114] Dükkanlar (40'ların sonu), Lefkoşa Surlarıçı
Erişim:<http://www.walkingmovie.org/PDF/WalkingMovie_WebCatalogue.pdf,sy33>[13.12.2010]
- [115] Severios Kütüphanesi (1947-1949), Lefkoşa Surlarıçı
Erişim:<<http://commondatastorage.googleapis.com/static.panoramio.com/photos/original/6085515.jpg>>[13.12.2010]
- [116] Kıbrıs Telekomünikasyon Otoritesi Merkez Binası (yık.1951)

- Erişim:<<http://www.britainssmallwars.com/cyprus/Davidcarter/americanview/americanview.html>>[18.12.2010]
- [117] Artnet, (2010), Biyografi: Panayiotis Christakis Stavrinides
Erişim: <<http://www.artnet.fr/library/08/0811/T081117.asp>> [18.12.2010]
- [118] Mimar Willem Marinus Dudok'la ilgili tüm bilgiler
Erişim: <<http://www.archimon.nl/architects/wmdudok.html>>[18.12.2010]
- [119] Archimon (2010), Biyografi: Willem Marinus Dudok
Erişim: <<http://www.archimon.nl/architects/wmdudok.html>> [18.12.2010]
- [120] Mimar Oud (1918), Hollanda Mimarlık Akademisi, Rotterdam,
Erişim:<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:J.J.P._Oud_Oud-Mathenesse_housing_estate_Rotterdam_NL_2.jpg>[18.12.2010]
- [121] Entropot Tasarımı (yık. 1920) "De Sikkell" Paris, L. Rosenburg (1921),Erişim:<http://sdrc.lib.uiowa.edu/dada/Classique_Baroque/pages/046.htm>[18.12.2010]
- [122] Oud-Mathenesse yerleşim birimi (1923-1924, Rotterdam,
Erişim:<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/9/9e/J.J.P._Oud_Oud-Mathenesse_housing_estate_Rotterdam_NL_2.jpg>[18.12.2010]
- [123] Kiefhoek Evleri (1925-1930)
Erişim:<[http://www.flickr.com/photos/18572597@N03/2943645443/#/photos/18572597@N03/2943645443/lightbox/astral Deer](http://www.flickr.com/photos/18572597@N03/2943645443/#/photos/18572597@N03/2943645443/lightbox/astral%20Deer%20)>[18.12.2010]
- [124] Hoek Evleri (1924-1927), Hollanda
Erişim:<http://www.dbnl.org/tekst/ante001real01_01/ante001real01_01_0014.php>[18.12.2010]
- [125] Reihen Everlei Weissenhofsiedlung (1927), Stuttgart
Erişim:<http://www.artnet.com/artists/lotdetailpage.aspx?lot_id=5F5FF8A09CFEF681419901D781A9F9D5>[18.12.2010]
- [126] Mimar Charilaos Dikaïos
Erişim:<http://www.walkingmovie.org/PDF/WalkingMovie_WebCatalogue.pdf, sy24>[13.12.2010]
- [127] Notre-Dame du Raincy, Auguste Perret (1922-23)
Erişim:<<http://www.bluffton.edu/~sullivanm/france/raincy/0044.jpg>>[19.12.2010]
- [128] Maronit Kilisesi'nin girişindeki detaylar.
Erişim:<<http://wikimapia.org/1881945/Maronite-church>>[19.12.2010]
- [129] Maronit Kilisesi ve Katedrali ("Lady of Graces" 1961), Lefkoşa
Erişim:<<http://wikimapia.org/1881945/Maronite-church>>[19.12.2010]
- [130] Tony Garnier Cité Industrielle çalışmasından bir kesit
Erişim:<<http://www.a-c-orleans-tours.fr/rdvhistoire/archives/2000/garnier2.jpg>>[19.12.2010]

- [131] Tony Garnier Cité Industrielle, kuşbakışı perspektifi.
Erişim:<<http://www.a-c-orleans-tours.fr/rdv-histoire/archives/2000/a-2000-utop-urbaines.htm>>[19.12.2010]
- [132] Lefkoşa'da konut (1950'ler), Ön ve giriş cephesinden görünüş.
Erişim:<<http://www.flickr.com/photos/petrosphokaides/3780846670/in/photostream/>>[23.12.2010]
- [133] Lefkoşa'da konut (1950'ler), Arka cepheden görünüş
Erişim:<<http://www.flickr.com/photos/petrosphokaides/3780846056/#/>>[23.12.2010]
- [134] Answers, (2010), Biyografi: Charilaos Dikaïos
Erişim: <<http://www.answers.com /topic/charilaos-dikaïos-1>> [13.12.2010]
- [135] Mimar Neoptolemos Michailides
Erişim:<http://www.walkingmovie.org /PDF/WalkingMovie_WebCatalogue.pdf, sy15>[13.12.2010]
- [136] Answers, (2010), Biyografi: Neoptolemos Michaelides
Erişim:<<http://www. answers.com/topic/neoptolemos-a-michaelides-2>> [14.12.2010]
- [137] Mimarın kendi evinden detay (1965), Lefkoşa
Erişim:<http://1.bp.blogspot.com/_7gOm2jLHbUw/Syi63ku0qaI/AAAAAAAAA7I/Of-gSyw0gAA/s1600/PressPhoto.jpg>[13.12.2010]
- [138] Mimar ve Tasarımcı Gio Ponti ile ilgili bilgiler, © G. Ponti archives/S. Licitra – Milan, Erişim:<<http://designmuseum.org/design/gio-ponti>>[23.12.2010]
- [139] Mimar Mehmet Bedrettin Kökten
Erişim:<<http://www.izmir-smd.org.tr/uyeler.php?u=koktenbedrettinmehmet&o=s>>[04.01.2010]
- [140] Mimar Ahmet Vural Behaeddin
Erişim:<http://research.emu.edu.tr/newsletter/news_17.pdf, sy.3>[30.10.2010]
- [141] Artnet, (2010), Biyografi: Ahmet Vural Behaeddin
Erişim: <<http://www.artnet. com/library/00/0073/T007322.asp>> [18.12.2010]
- [142] Mimar Stavros Oikonomou
Erişim:<http://www.walkingmovie.org /PDF/WalkingMovie_WebCatalogue.pdf, sy10>[13.12.2010]
- [143] Mimar Stavros Oikonomou
Erişim:<http://www.walkingmovie.org /PDF/WalkingMovie_WebCatalogue.pdf, sy10>[13.12.2010]
- [144] Salamis Bay Otel kompleksi (1967), Mağusa; kuzeydoğu görünüşü
Erişim:<http://images.gittigidiyor.com/935/KIBRIS-MAGOSA-SALAMIS-BAY-HOTEL-KARTPOST-70-039-LER_9357137_0.jpg>[15.12.2010]

- [145] Mimar Demetris Thymopoulos
Erişim:<http://www.walkingmovie.org/PDF/WalkingMovie_WebCatalogue.pdf, sy32>[13.12.2010]
- [146] Mimar Demetris Thymopoulos
Erişim:<http://www.walkingmovie.org/PDF/WalkingMovie_WebCatalogue.pdf, sy32>[13.12.2010]
- [147] Mimar Phoevos Polydorides
Erişim:<http://www.walkingmovie.org/PDF/WalkingMovie_WebCatalogue.pdf, sy31>[13.12.2010]
- [148] Mimar Phoevos Polydorides
Erişim:<http://www.walkingmovie.org/PDF/WalkingMovie_WebCatalogue.pdf, sy31>[13.12.2010]
- [149] Uğur Dağlı’nın Hakkı Atun ile R  r  tajından fotoğraf,
Erişim: <http://arch.emu.edu.tr/foa/tr/foa/pages/news/mekanperest/no1/MEKANPE REST_SAYI_1.pdf, sy 3>[14.12.2010]
- [150] Ayer Kaşif, Erişim: <<http://www.gau.edu.tr/cv/ayerkasif.html>> [14.12.2010]
- [151] Kykkos Okulları ile ilgili tüm bilgi [Philippou Ofis Arşivi]
Erişim:<http://www.japhilippou.com/nqcontent.cfm?a_id=1#a_id=1731> [14.12.2010]
- [152] Gabrielides Ofis Binası ile ilgili tüm bilgi, [Philippou Ofis Arşivi]
Eriřim:<http://www.japhilippou.com/nqcontent.cfm?a_id=1#a_id=1728>[14.12.2010]
- [153] Fanaromeni İş Kompleksi ile ilgili tüm bilgi, [Philippou Ofis Arşivi]
Eriřim:<http://www.japhilippou.com/nqcontent.cfm?a_id=1#a_id=1734>[14.12.2010]
- [154] “Kermia Housing” Yarışması ile ilgili tüm bilgi, [Philippou Ofis Arşivi]
Eriřim:<http://www.japhilippou.com/nqcontent.cfm?a_id=1#a_id=1730>[14.12.2010]
- [155] Patiki Tütün Fabrikası Ofis Binası ile ilgili tüm bilgi, [Philippou Ofis Arşivi]
Erişim:<http://www.japhilippou.com/nqcontent.cfm?a_id=1#a_id=1733> [14.12.2010]
- [156] Mimar Theoharis David biyografisi
Eriřim:<<http://www.linkedin.com/pub/theoharis-david/10/B76/31A>>[19.12.2010]
- [157] Aspelia Oteli ve Agia Trias Klisesi ile ilgili tüm bilgi [Philippou Ofis Arşivi]
Erişim:<http://www.japhilippou.com/nqcontent.cfm?a_id=1#a_id=1727> [14.12.2010]
- [158] Mimar Paul Rudolph (1918-1997)
Eriřim:<<http://www1.umassd.edu/about/rudolph/architect.cfm>>[23.12.2010]
- [159] Mimar Paul Rudolph’un tasarım örnekleri ile ilgili t  m bilgi,
Eriřim:<<http://grainedit.com/2010/02/03/paul-rudolph-drawings>>[23.12.2010]

- [160] Loos, A. (1908), Ornament and Crime Erişim:<http://www.mariabuszek.com/kcai/Design%20History/Design_readings/LoosOrnamentCrime.pdf>[03.01.2011]
- [161] J.J.P. Oud (1925), Von Technik und Baukunst in: Innendekoration, Stuttgart, Jg. 36.1925, p. 292
Ernst May (1930), in: Das Neue Frankfurt, Frankfurt/ Main, 1930, pp. 37 and S. 28
André Lurçat (1927), Über Architektur, in: Bau und Werkkunst, Wien, Jg. 4.1927/28, pp. 53, 55, 58 Erişim:<<http://www.ifa.de/en/exhibitions/exhibitions-abroad/architecture/neues-bauen-international-1927-2002/blocks-of-flats-and-housing-estates/>>[03.01.2011]
- [162] Lefke Belediye Başkanları Erişim:<<http://www.kibris.net/kkte/kurumlar/lefkectd/belediye başkan.htm>>[20.12.2010]
- [163] Bilinen en eski dünya haritası rekonstrüksiyonu (Babil MÖ 6. yy)
Eriřim:<<http://www.infilled.net/Files/Babylonian%20clay%20tablet%20world%20map,%20600%20B.C/Babylonian%20clay%20tablet%20world%20map,%20600%20B.C.%20interpretive%20redr.gif>>[29.11.2010]
- [164] Antik Yunan'da dünya algısı, Herodotus'un dünya haritası (MÖ ykş. 450)
Eriřim:<<http://www.infilled.net/Files/Herodotus%20World%20Map%20ca.%20450%20BC.jpg>>[26.11.2010]
- [165] Roma İmparatorluğu'nda dünya algısı, Pomponius Melas'ın dünya haritası (Orbis Habitabilis) MÖ ykş. 43, (1898rekonstrüksiyon)Erişim:<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bd/Karte_Pomponius_Mela.jpg>[29.11.2010]
- [166] Sicilyalı II. Roger için 1154'te Al-Idrisi tarafından çizilen dünya haritası (Tabula Rogeriana), Kitab Rudjar
Eriřim:<<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d3/TabulaRogeriana.jpg>>[30.11.2010]
- [167] Tabula Peutingeriana, (Roma Yol Haritası),
Eriřim:<<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/50/TabulaPeutingeriana.jpg>>[28.11.2010]
- [168] Bizans-Oxford T-O Dünya Haritası (Rekonstrüksiyon), 1110,
Eriřim:<<http://www.henry-davis.com/MAPS/EMwebpages/205BB.html>>[29.11.2010]
- [169] 12. yy İngiliz dünya haritası
Erişim:<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b1/Anglo-Saxon_World_Map_Corrected.png> [28.11.2010]
- [170] 12. yy Fransız Macrobian dünya haritası
Eriřim:<<http://www.henry-davis.com/MAPS/EMwebpages/201.html>>[29.11.2010]
- [171] Venedikli De Virga'nın dünya haritası (1411-1419)
Eriřim:<<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ef/DeVirgaWorldMap.jpg>>[29.11.2010]

- [172] 1521’de Piri Reis’in dünya haritası, (Kitab-i Bahriye)
Erişim:<[http:// nabataea.net/ottomanmaps.html](http://nabataea.net/ottomanmaps.html)>[28.11.2010]
- [173] Ioannes Deutecum’un “Cypri Insula Nova Descript (1573)” isimli Kıbrıs haritası
Erişim:<http://www.allerusades.com/maps/_index/_maps_-c/cyprus_maps/Cyprus-ancient-maps-ori/Fig-10-at.jpg>[30.11.2010]
- [174] Piri Reis’in Kıbrıs’ın Osmanlılar tarafından fethinden sonra çizdiği Kıbrıs haritası (16. yy). Harita adanın imparatorluğun bölgeleri içerisine katıldığını yeni isimleri ile simgeler.Erişim:<http://www.scienceinschool.org/repository/images/issue3_missing1_large.jpg>[18.11.2010]
- [175] G. Valk et Petrus Schenk’in (1705) “Cyprus Insula” isimli Kıbrıs haritası
Erişim:<<http://lovecyprus.narod.ru/MAP/map17.jpg>>[30.11.2010]
- [176] Pierre (Pieter) van der AA’nın (1730) Kıbrıs haritası
Erişim:<http://www.allerusades.com/MAPS/MAPS_INDEX/MAPS-C/CYPRUS_MAPS/Cyprus-ancient-maps-ori/Fig-110.jpg>[30.11.2010]
- [177] Osmanlı Kıbrıs vilayeti haritası (19.yy)Erişim:<<http://tarihvemedeniye.org/wp-content/uploads/2009/10/Kibris-Adasi1.JPG>> [11.12.2010]
- [178] Canvey adasında bir gazino. Mimarlar Christiani ve Nielsen. [Arkitekt 1934 Sayı 4. Başka Memleketlerde Mimari s.123-124 (Architectural Record. New-York 3-1934)]
Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]
- [179] 1939 İzmir Enternasyonal Fuarı’nda İngiltere pavyonu [Arkitekt 1939 Sayı 9-10 sy. 204] Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]
- [180] Kent şehrinde bir erkek çocukları mektebi [1944 Sayı 11-12 İngiltere’de Okul Binası İnşaatının Gelişimi s. 257] Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]
- [181] Wales Koleji yüzme havuzu. Mimar Percy Thomas. [Arkitekt 1945 Sayı 5-6 s. 120]
Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]
- [182] İngiltere’de süratli ev inşası <Taran> tipi evler [Arkitekt 1945 Sayı 5-6 sayfa 111]
Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]
- [183] Londra Londra tünelleri, yeni istasyonlardan birinin bekleme alanı [Arkitekt 1945 Sayı 5-6 s. 116] Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]
- [184] Stevenage’deki okul, İngiltere; maket perspektifi. Mimarlar F.R.S. Yorke, E. Rosenberg, G. S. Mardall ve Herfordshire vilayet mimarı C. H. Aslin (Arkitekt 1950, Sayı 3-4, s. 51) Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]
- [185] Stevenage’deki okulun girişi ve toplantı salonunun iç görünüşü. (Arkitekt 1950 Sayı 3-4, s. 51) Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]
- [186] Stevenage’deki okulun başka bir görünüşü, toplantı salonunun planı ve kesiti (Arkitekt 1950 Sayı 3-4, s. 52) Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]

- [187] Chingford Essex Okulu zemin kat planı, vaziyet planı, spor salonundan görünüş (Arkitekt 1950 Sayı 3-4, s. 60) Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]
- [188] Chingford Essex Okulu görünüşü, vaziyet planı (Arkitekt 1950 Sayı 3-4, s. 59) Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]
- [189] Londra Belediyesi Konser Salonu bina maketi (Arkitekt 1951 sayı 5-6, s. 116) Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]
- [190] Londra Belediyesi Konser Salonu, yapının giriş görünüşü, (Arkitekt 1951 sayı 5-6, s. 117) Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]
- [191] Londra Belediyesi Konser Salonu, yapının kat planları (Arkitekt 1951 sayı 5-6, s. 117, 119) Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]
- [192] Londra Belediyesi Konser Salonu, yapının kat planlarından biri ve fuayeden görünüş (Arkitekt 1951 sayı 5-6, s. 118) Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]
- [193] Londra Belediyesi Konser Salonu, yapının kesiti (Arkitekt 1951 sayı 5-6, s. 119), Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]
- [194] Londra Belediyesi Konser Salonu, konser salonundan bir görünüş (Arkitekt 1951 sayı 5-6, s. 121) Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]
- [195] Seascale İlkokulu, West Cumberland, İngiltere; kuşbakışı görünüş. Mimar John H. Haughan (Arkitekt 1952 sayı 3-4 s. 86) Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]
- [196] İngiltere’de halk tipi evler, Londra Belediyesi Pavyonu; görünüş ve planlar (Arkitekt 1953 sayı 5-6 s. 95) Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]
- [197] İngiltere’de halk tipi evler, Londra Belediyesi Pavyonu; planlar (Arkitekt 1953 sayı 5-6 s. 96) Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]
- [198] İngiltere’de küçük tip evler, Harkow New Town, mutfak, yapı görünüşü ve yapı planı. Mimar Frederick Gibbard (Arkitekt 1953 sayı 5-6 s. 93) Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]
- [199] E tipi teraslı evler, Harkow New Town, plan. Mimar Frederick Gibbard (Arkitekt 1953 sayı 5-6 s. 92) Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]
- [200] Londra Posta ve Telefon İdare Binası planları ve görünüşü (Arkitekt 1954 sayı 1-2 s. 26) Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]
- [201] Modern İngiliz mimarisi üzerine yazı, sayfa 1-2-3 (Arkitekt 1951 sayı 3-4, s. 66) Erişim:<<http://arkitektler.org>> [08-15.12.2010]

EKLER

- EK 1 Kolonyal Kimlikler
- EK 2 Kıbrıs'ı Kolonize Eden Bazı Güçlerin Dünya Temsilleri
- EK 3 Kıbrıs Adası'nın Kartografik Bazı Temsilleri
- EK 4 Kıbrıs'ın Osmanlı'dan İngiliz İmparatorluğu'na Devredilirken Fiziki Durumu
- EK 5 İngiliz İmparatorluğu Hukuk Sözlüğü: Giriş Sayfası
- EK 5 İngiliz İmparatorluğu Hukuk Sözlüğü: "Plantation" Kelimesinin İngilizce Açıklamaları ile İlgili Tez İçinde Başlayan Açıklamanın Devamı
- EK 6 Kıbrıs İngiliz Koloni Yönetimi 1925 İstatistiklerini Gösteren Mavi Kitap'tan Kesitler
- EK 7 Kıbrıs'ın Osmanlı'dan İngiliz İmparatorluğu'na Yönetişel Transferi ve İlk Yüksek Komiseri Sir Garnet Wolseley
- EK 8 Kıbrıs'ın İlk Yüksek Komiseri Sir Garnet Wolseley'in Kendi Karakterini Analiz Ettiği 16 Ağustos 1878 Cuma Günü Yazılan Günlüğünden Bir Kesit
- EK 9 Prefabrik Hükümet Konağı
- EK 10 Wolseley'in Günlüğünün Bitişi ve Adanın İngiliz Yönetimine Devri
- EK 11 Cyprus Development Company
- EK 12 Kıbrıs için planlanan tren güzergah haritası
- EK 13 Kıbrıs İngiliz Koloni Yönetimi Kıbrıs Tarih Kitabı Yazımı ile İlgili Bazı Yazışmalar
- EK 14 1937 Yunanistan Haritası
- EK 15 15 Ekim 1927'de Yürürlüğe Giren; Arazi Mirie Üzerine Yapılacak Yapı, Kazılacak Kuyu ve Açılacak Sokakları Düzenleyen Yasa
- EK 16 1934 – 1960 Yılları Arasında Türkiye'deki Mimari İmgelemi Oluşturan Arkitekt Dergilerinde İngiltere'deki Mimari Üretime Dair Yayınlanan Yapılar
- EK 17 Modern İngiliz Mimarisi
- EK 18 Lefkoşa Kız Lisesi

EK 1 Kolonyal Kimlikler; sırasıyla İngiliz Koloni Dönemi Lefka Belediye Başkanları

Şekil E.1 Hacı Rasih Efendi (1900-1908), bir Osmanlı toprak ağası [162]

Şekil E.2 Hüseyin Zihni Efendi (1908-1923), Lefke'deki Tekke'den nüfuzlu bir Osmanlı hacısı [162]

Şekil E.3 Ahmet Zeki Efendi (1923-1926), Atatürk hayranı, Kıbrıs'ı da kurtaracak bir Türk [162]

Şekil E.4 Ahmet Halit Bey (1927-1935), verimli bir yerli [162]

Şekil E.5 Sir Fadıl Nekibzade (1935-1953), portakal bahçeleri çalıştıran bir İngiliz beyefendisi [162]

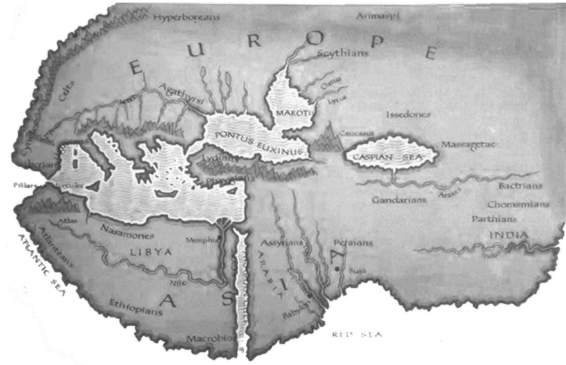

Şekil E.6 Görevden alınan Ali Kemal Hacımulla (1953-1957), zeytinyağı fabrikası olan bir Türk milliyetçisi [162]

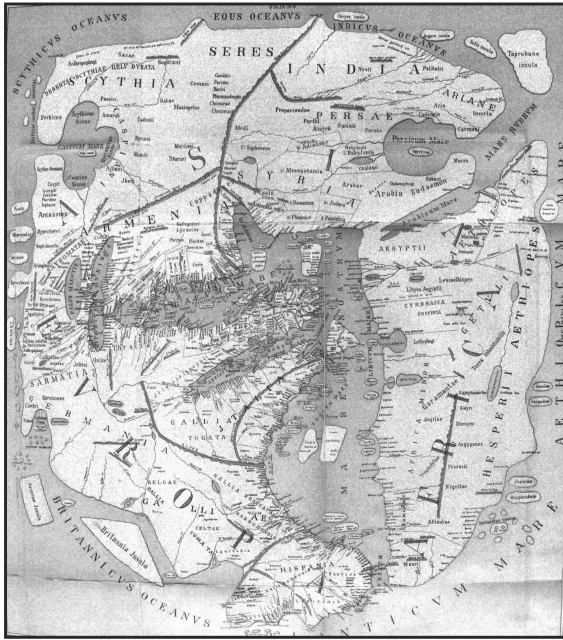
EK 2 Kıbrıs'ı Kolonize Eden Bazı Güçlerin Dünya Temsilleri

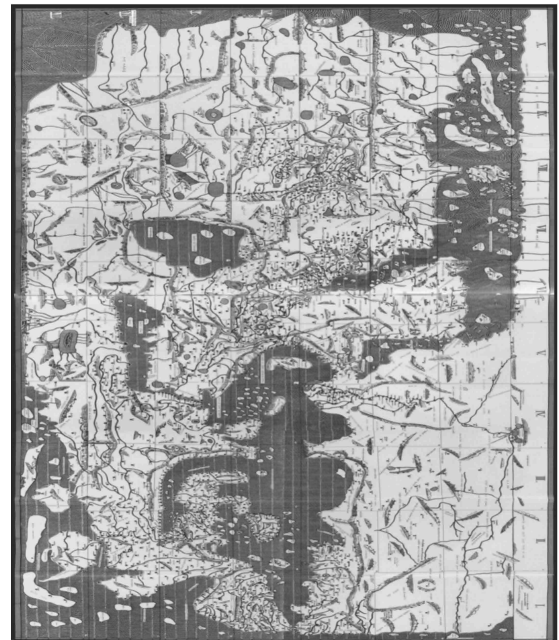
Şekil E.7 Bilinen en eski dünya haritası
rekonstrüksiyonu (Babil MÖ 6. yy) [163]

Şekil E.8 Antik Yunan'da dünya algısı,
Herodotus'un dünya haritası (MÖ ykş. 450)
[164]

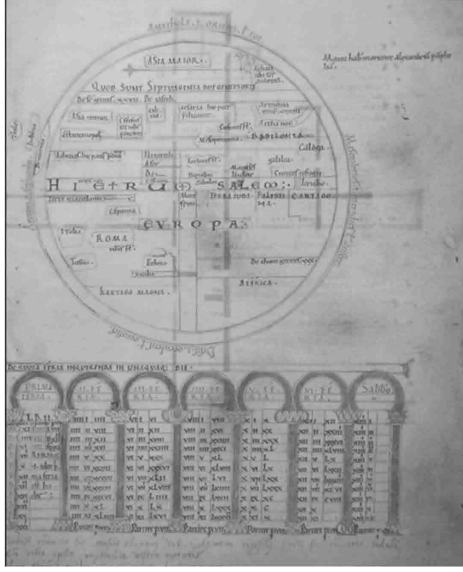
Şekil E.9 Roma İmparatorluğu'nda dünya
algısı, Pomponius Melas'ın dünya haritası
(Orbis Habitabilis) MÖ ykş. 43 (1898
rekonstrüksiyon) [165]

Şekil E.10 Sicilyalı II. Roger için 1154'te
Al-Idrisi tarafından çizilen dünya haritası
(Tabula Rogeriana), Kitab Rudjar [166]

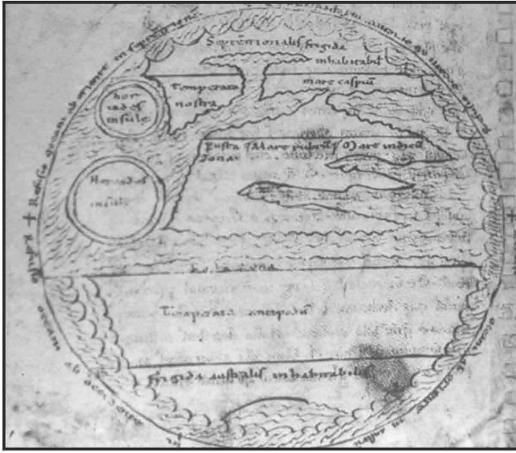
Şekil E.11 Tabula Peutingeriana (Roma Yol Haritası) [167]

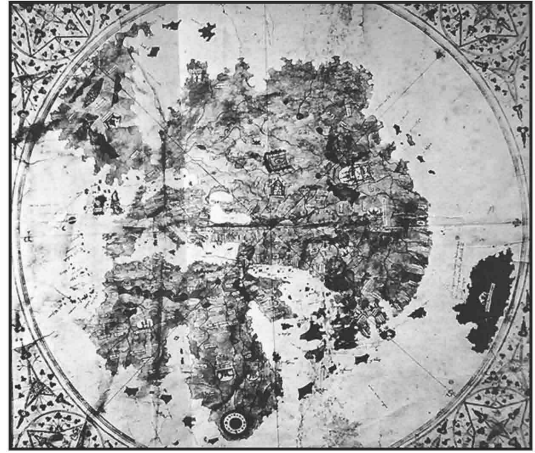
Şekil E.12 Bizans-Oxford T-O Dünya Haritası (Rekonstrüksiyon), 1110 [168]

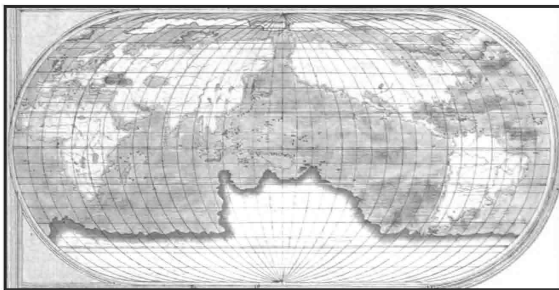
Şekil E.13 12. yy İngiliz dünya haritası; İngilizlerin o dönemdeki dünya algısını ortaya koyar. [169]

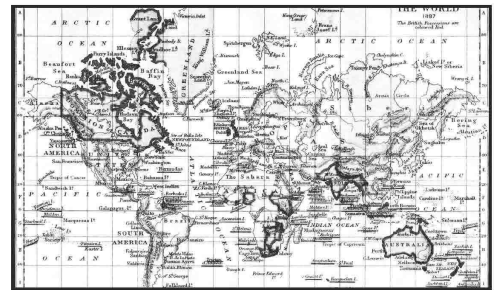
Şekil E.14 12. yy Fransız Macrobian dünya haritası. Bu harita Fransızların o dönemdeki dünya algılarını temsil eder. [170]

Şekil E.15 Venedikli De Virga'nın dünya haritası (1411-1419) [171]

Şekil E.16 1521'de Piri Reis'in dünya haritası (Kitab-i Bahriye [1521]), dönemdeki Osmanlı dünya algısını temsil eder. [172]

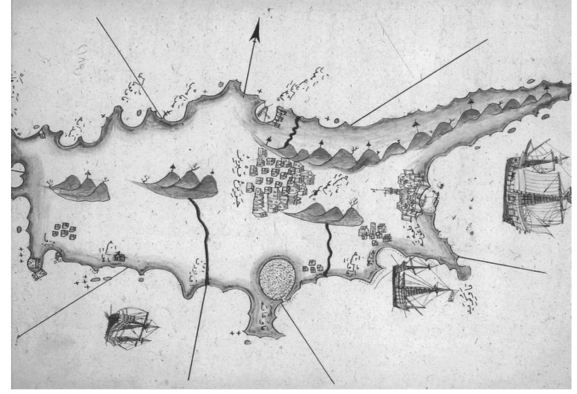

Şekil E.17 1896'de İngiltere'nin dünya algısını temsil eder. [21]

EK 3 Kıbrıs Adası'nın Kartografik Bazı Temsilleri

Şekil E.18 Ioannes Deutecum'un "Cypri Insulae Nova Descript (1573)" isimli Kıbrıs haritası. Harita, o dönemde kaybedilen Venedik kolonisindeki durumu kayıt altına alma çabasını simgeler. [173]

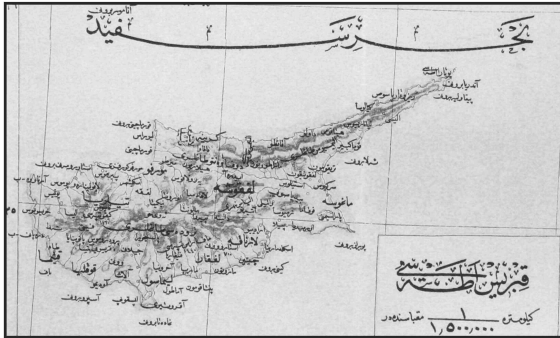
Şekil E.19 Piri Reis'in Kıbrıs'ın Osmanlılar tarafından fethinden sonra çizdiği Kıbrıs haritası (16. yy). Harita adanın imparatorluğun bölgeleri içerisine katıldığını yeni isimleri ile simgeler. [174]

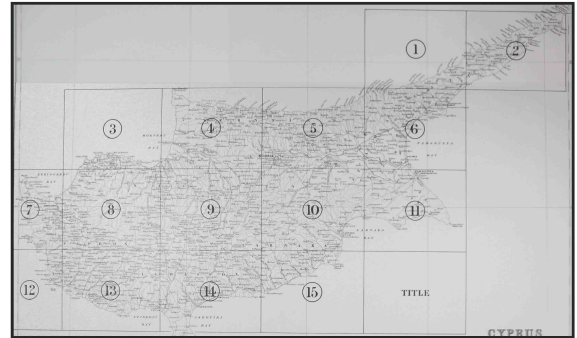
Şekil E.20 G. Valk et Petrus Schenk'in (1705) "Cyprus Insula" isimli Kıbrıs haritası [175]

Şekil E.21 Pierre (Pieter) van der AA'nın (1730) Kıbrıs haritası [176]

Şekil E.22 Osmanlı Kıbrıs vilayeti haritası (19. yy) [177]

Şekil E.23 Kitchner Haritası (1885)

EK 4 Kıbrıs'ın Osmanlı'dan İngiliz İmparatorluğu'na Devredilirken Fiziki Durumu

Şekil E.24 Larnaka sahili, kuzeye doğru bakış

Şekil E.25 Lefkoşa'da bir sokak

Şekil E.26 Lefkoşa'da bir sokak

Şekil E.27 Limasol'un minareden fotoğrafı

Şekil E.28 Limasol'daki ana cadde, soldaki ilk konut İngiliz konsülünün ikametgâhıydı.

Şekil E.29 Girne limanından görünüş

Şekil E.30 Girne'de merkezdeki minareden dağa doğru bakış

Şekil E.31 Larnaka sahili güneye doğru

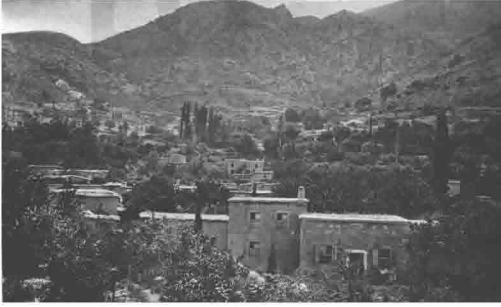
Şekil E.32 Limasol'daki ana cadde
bakış

Şekil E.33 Trodos'taki dağ köylerinden
birindeki meydanda toplanmış Müslüman
köylüler

Şekil E.34 Trodos'taki dağ köylerinden
birindeki evlerinin önünde papazları ile
konuşan Hristiyan köylüler

Şekil E.35 Belle Paix (günümüz
Beylerbeyi) köyündeki manastırdan dağa
bir bakış, Girne

Şekil E.36 St. Nicolas Katedrali'nin (Lala
Mustafa Paşa Cami) önü, Mağusa

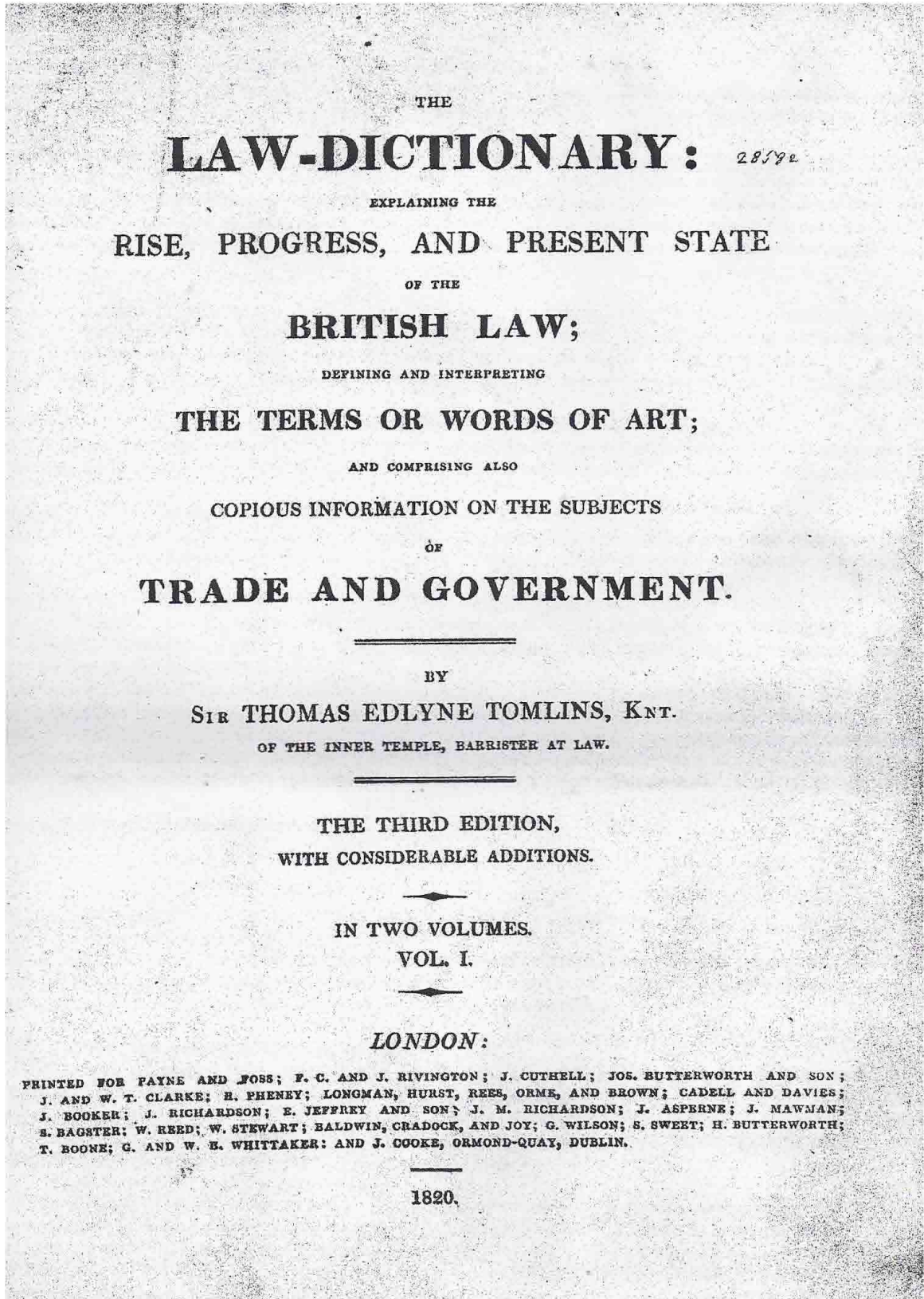

Şekil E.37 Trodos'taki bir dağ köyüne
giden patika

Şekil E.38 Lefke'de kuyu başındaki
köylüler

EK 5 İngiliz İmparatorluğu Hukuk Sözlüğü

Şekil E.39 Sözlüğün giriş sayfası

PLANTATIONS.

whose inhabitants it was originally peopled, or by whom it was conquered or acquired.

In glancing over the settlements on the coast of *Africa*, the settlements of the *East India Company* in *India*, the *China trade*, *Nootka Sound*, and many other places, we see lands and territories under very different circumstances, and dependent upon political considerations of infinite variety; respecting some of which it must be extremely difficult to determine whether they are within the statute 7 & 8 Will. 3. c. 22. (for regulating the Plantation trade,) as *Colonies* or *Plantations*; or indeed, which is a further doubt, whether they are within any part of the Act of Navigation, as lands, islands, or territories to his Majesty belonging, or in his possession. These are questions of great importance to the Navigation system, and deserve a serious attention.

As to the terms *Colony* or *Plantation*, whatever distinction may, at one time, have been made between them, there seems now to be none at all. The word *Plantation* first came into use. The Plantations of *Ulster*, *Virginia*, *Maryland*, and other places, all implied the same idea of introducing, instituting, and establishing, where every thing was desert before. *Colony* did not come much into use till the reign of *Charles II.* and it seems to have denoted the sort of political relation in which such Plantations stood to this kingdom. Thus the different parts of *New England* were, in a great measure, voluntary societies planted without the direction or participation of the *English* government; so that, in the time of *Charles II.* there were not wanting persons who pretended to doubt of their constitutional dependence upon the crown of *England*; and it was recommended, in order to put an end to such doubts, that the King should appoint governors, and so make them *Colonies*. A *Colony*, therefore, might be considered as a *Plantation*, when it had a governor and civil establishment, subordinate to the mother country. All the Plantations in *America*, except those of *New England*, had such an establishment; and they were, upon that idea, *Colonies* as well as *Plantations*. Those terms seem accordingly to be used without distinction in the stat. 7 & 8 Will. 3; and in those made afterwards. *Reeves's Law of Shipping, &c.* p. 136. 138.—p. 123. *et seq.* and p. 521:—and see also title *Navigation Acts* in this Dictionary.

Plantations or *Colonies*, in distant countries, (says *Blackstone*,) are either such where the lands are claimed by right of occupancy only, by finding them desert and uncultivated, and peopling them from the mother country; or where, when already cultivated, they have been either gained by conquest, or ceded by treaties. And both these rights are founded upon the law of nature, or at least upon that of nations. But there is a difference between these two species of *Colonies*, with respect to the laws by which they are bound. For it hath been held, that if an uninhabited country be discovered and planted by *English* subjects, all the *English* laws then in being, which are the birth-right of every subject, are immediately there in force. *Salk.* 411. 666: 3 *Mod.* 159: 4 *Mod.* 225, 6: 2 *P. Wms.* 75. But this must be understood with very many, and very great, restrictions. Such *Colonists* carry with them only so much of the *English* law as is applicable to their own situation and the condition of an infant *Colony*; such, for instance, as the general rules of inheritance, and of protection from personal injuries. The artificial refinements and distinctions incident to the property of a great and commercial people, the laws of police and revenue, (such especially as are enforced by penalties,) the mode of maintenance for the established clergy, the jurisdiction of spiritual courts, and a multitude of other provisions, are neither necessary nor convenient for them, and therefore are not in force. What shall be admitted and what rejected, at what times, and under what restrictions, must, in case of dispute, be decided in the first instance by

their own provincial judicature, subject to the revision and control of the King in Council: the whole of their constitution being also liable to be new-modelled and reformed by the general superintending power of the legislature in the mother country. But in conquered or ceded countries, that have already laws of their own, the King may indeed alter and change those laws: but, till he does actually change them, the ancient laws of the country remain in force; unless such as are against the law of God, as in the case of an infidel country. 7 *Rep.* 17: *Calvin's Case: Show. Parl. C.* 31. See also, in the case of *Campbell v. Hall*, an elaborate argument of Lord *Mansfield*, to prove the King's legislative authority, by his prerogative alone, over a ceded or conquered country. *Corp.* 204. Our *American Plantations* are principally of this latter sort, being obtained in the last century, either by right of conquest and driving out the natives, or by treaties. And therefore the Common Law of *England*, as such, has no allowance or authority there; they being no part of the mother country, but distinct (though dependent) dominions. They are subject however to the control of the Parliament; though (like the *Isle of Man*, and the rest) not bound by any acts of Parliament, unless particularly named. 1 *Comm. Introd.* § 4. p. 108, 9.

With respect to their interior polity, our *Colonies* are stated by *Blackstone* to be properly of three sorts: 1. Provincial Establishments; the constitutions of which depend on the respective commissions issued by the Crown to the governors, and the instructions which usually accompany those commissions; under the authority of which, provincial assemblies are constituted, with the power of making local ordinances, not repugnant to the laws of *England*. 2. Proprietary Governments; granted out by the Crown to individuals, in the nature of feudatory principalities, with all the inferior regalities, and subordinate powers of legislation, which formerly belonged to the owners of counties palatine: yet still with these express conditions, that the ends for which the grant was made be substantially pursued, and that nothing be attempted which may derogate from the sovereignty of the mother country. 3. Charter Governments; in the nature of civil corporations, with the power of making bye-laws for their own interior regulation, not contrary to the laws of *England*; and with such rights and authorities as are specially given them in their several charters of incorporation. The form of government in most of them is borrowed from that of *England*. They have a governor named by the King, (or in some proprietary colonies by the proprietor,) who is his representative or deputy. They have courts of justice of their own, from whose decisions an appeal lies to the King and Council here in *England*. Their general assemblies, which are their House of Commons, together with their Council of State, being their Upper House, with the concurrence of the King or his representative, the Governor, make laws suited to their own emergencies. But it is particularly declared by stat. 7 & 8 Will. 3. c. 22. that all laws, bye-laws, usages, and customs, which shall be in practice in any of the Plantations, repugnant to any law, made or to be made in this kingdom relative to the said Plantations, shall be utterly void and of none effect. And because several of the *Colonies* had claimed the sole and exclusive right of imposing taxes upon themselves, the statute 6 Geo. 3. c. 12. was passed, expressly declaring that all his Majesty's *Colonies* and Plantations in *America* have been, are, and of right ought to be, subordinate to, and dependent upon the Imperial Crown and Parliament of *Great Britain*: who have full power and authority to make laws and statutes of sufficient validity to bind the *Colonies* and people of *America*, subjects of the Crown of *Great Britain*, in all cases whatsoever. This authority was afterwards enforced, by stat. 7 Geo. 3. c. 59. for suspending the legislation of

PLA

New-York; and by several subsequent statutes: but in the year 1782, by *stat. 22 Geo. 3. c. 46.* his Majesty was empowered to conclude a truce or peace with the Colonies of *New Hampshire, Massachusetts-Bay, Rhode-Island, Connecticut, New-York, New Jersey, Pennsylvania, the Three Lower Counties on Delaware, Maryland, Virginia, North Carolina, South Carolina, and Georgia in North-America*; and for that purpose, to repeal, or to suspend, the operation of any acts of Parliament so far as they related to the said Colonies. A peace was soon after concluded, and the independence, which the abovementioned colonies had before declared, was allowed to them, under the title of the *United States of America*. See this Dict. title *Navigation Acts*.

Stat. 5 Geo. 2. c. 7. regulates suits in the Courts of Law and Equity in the Plantations; and makes houses, lands, negroes, and real estates, assets to pay debts—*Stat. 13 Geo. 3. c. 14.* enforces mortgages of estates in the *West India* Colonies, and the mode of proceeding to foreclose the same.—*Stat. 22 Geo. 3. c. 75.* declares that offices in Plantations shall only be granted by patent, during the residence of the grantee and *quandiu se bene gesserit*: and on absence or misbehaviour, the officer is removable by the Governor and Council, who may also give leave of absence.

By *stat. 11 & 12 Wil. 3. c. 12*, confirmed and extended by *42 Geo. 3. c. 85*, all offences committed by Governors of Plantations or any other persons in the execution of their offices, in any public service abroad, may be prosecuted in the Court of King's Bench in *England*. The indictment is to be laid in *Middlesex*; and the offenders are punishable as if the offence had been committed in *England*, and also incapacitated from holding any office under the Crown. The Court of K. B. is empowered to award a mandamus to any Court of Judicature, or to the Governor, &c. of the country where the offence was committed, to obtain proofs of the matter alleged: and the evidence is to be transmitted back to that Court, and there admitted on the trial. See further title *East India Company*.

As to the limits and government of the Province of *Quebec*, see *stats. 14 Geo. 3. c. 83*: *31 Geo. 3. c. 31*.

Courts of Civil Jurisdiction in *Newfoundland*, and Islands adjacent, are established and regulated by *stats. 33 Geo. 3. c. 76*: *49 Geo. 3. c. 27*: *51 Geo. 3. c. 45*.

A Court of Criminal Jurisdiction in *Norfolk Island*, on the eastern coast of *New South Wales*, whither felons are now transported, is established and regulated by *stats. 27 Geo. 3. c. 2*: *34 Geo. 3. c. 45*: *35 Geo. 3. c. 18*. See this Dict. title *Transportation*.

By *stats. 43 Geo. 3. c. 56*: *53 Geo. 3. c. 36*: *56 Geo. 3. c. 114*: *57 Geo. 3. c. 10*. & *58 Geo. 3. c. 89.* several wholesome regulations are made, with respect to vessels carrying passengers to the *British Plantations*, and the *United States of America*. The number of passengers is to be proportioned to the tonnage of the vessels. Proper provision and bedding are to be provided. Surgeons to be appointed, who are to keep Journals. And other precautions to be used for the health and safety of the passengers. Abstracts of the acts are required to be put up in every ship, taking passengers.

PLANTS, destroying, See title *Mischief, Malicious*. As to stealing plants, see *Larceny I. 1*.

PLATE, Vessels and utensils of gold and silver. By *stat. 29 Geo. 2. c. 14*, a tax was laid on all persons possessed of Plate; but that act was repealed by *stat. 17 Geo. 3. c. 39*.

By *stat. 7 & 8 W. 3. c. 19. §. 3*. Public houses were prohibited from using Plate. This clause was repealed by *stat. 9 Geo. 3. c. 11*.

In *Ireland* a duty of Excise is imposed of 4s. per oz. on all gold and silver wrought plate. See *stats. 47 Geo. 3. stat. 1. c. 18*: & *st. 2. c. 15*.

PLE

PLAYHOUSE. Playhouses were originally instituted with a design of recommending virtue, and exposing vice and folly; therefore are not in their own nature nuisances. See title *Nuisance*.

If any persons in *Plays, &c.* jestingly or profanely use the name of God, they forfeit 10*l.* *Stat. 3 Jac. 1. c. 21*. And *Players* speaking any thing in derogation of the Book of Common Prayer, are liable to forfeitures and imprisonment. *Stat. 1 Eliz. c. 2. §. 9*. Also acting *Plays* or interludes on a Sunday is subject to penalties, by *stat. 1 Car. 1. c. 1*. See title *Sunday*.

By *stat. 10 Geo. 2. c. 28*, no person shall act any new *Play* or addition to an old one, &c. unless a true copy thereof, signed by the master of the *Playhouse*, be sent to the Lord Chamberlain fourteen days before acted; who may prohibit the representing any stage *Play*; and persons acting contrary to such prohibition, forfeit 50*l.* and their licences, &c. And no licence is to be given to act *Plays*, but in the city and liberties of *Westminster*, or places of his Majesty's residence. But by *stat. 28 Geo. 3. c. 30*. the General or Quarter Sessions may license *Théatres* in country towns and places, for 60 days at a time, under certain restrictions: and, by special Acts of Parliament, *Playhouses* are permitted to be erected in various places.

By the above *stat. 10 Geo. 2. c. 28*. Every actor for hire, (if he shall have no legal settlement where he acts,) without authority from the King or the Lord Chamberlain, shall be deemed a rogue and a vagabond, and be punished as such, or forfeit 50*l.*; and *Plays* acted in any place where liquors are sold, shall be deemed to be acted for hire.

Tumbling is not an entertainment of the stage within the meaning of this statute. *6 Term. Rep. 286*.

PLAYS and GAMES, See titles *Gaming*; *Nuisance*.

PLEA, [*Placitum*,] That which either party alleges for himself in court, in a cause there depending to be tried.

PLEADABLE BRIEFS, are precepts directed to the Sheriffs, who thereupon cite parties, and hear and determine; and this citation must be particular according to the old custom. *Scotch Dict.*

PLEADING in a large sense, contains all the proceedings from the declaration, till issue is joined; but is, in its immediate sense, taken for the defendant's answer to the declaration.

PLEADINGS are the mutual altercations between the plaintiff and defendant in a suit; which at present are set down and delivered into the proper office in writing; though formerly they were usually put in by their Counsel *ore tenus* or *viva voce* in open Court, and then minuted down by the chief clerks or prothonotaries; whence, in the old Law French, the Pleadings are frequently denominated the *parol*. *3 Comm. c. 20*.

I. The general Principles of Pleading, in Civil Cases in the Common Law Courts.

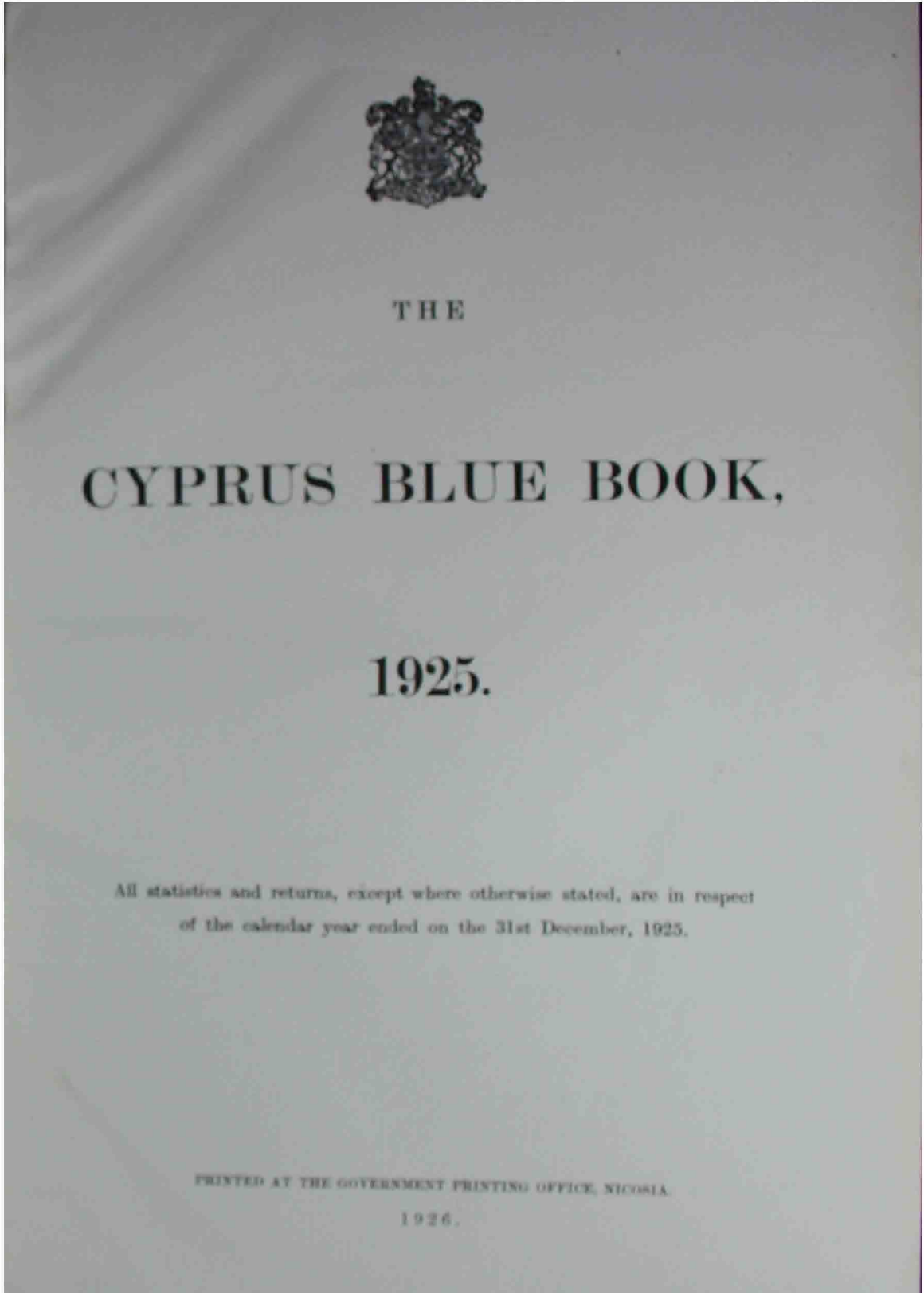
1. As to the Declaration, and other Proceedings, previous to the Plea.
2. Of the Plea and other Proceedings, previous to the Issue.
3. Of the Issue and Record; of the Language of Pleadings; and of Repleader, &c.
4. The Practice of the Courts as to the time and Manner of entering Pleas.

II. Of Pleadings in Criminal Cases; and see this Dictionary, titles Judgment (Criminal); Execution and Reprieve.

[For the general Principles of Pleadings in Equity, see this Dictionary, titles Chancery; [Equity].]

Şekil E.41 Sözlüğün "Plantation" kelimesinin İngilizce açıklamaları ile ilgili tez içinde başlayan açıklamanın devamı, sayfa 2

EK 6 Kıbrıs İngiliz Koloni Yönetimi 1925 İstatistiklerini Gösteren Mavi Kitap'tan Kesitler

Şekil E.42 1925 Mavi Kitap, Giriş sayfası

BLUE BOOK, 1925.

INDEX TO SECTIONS.

	SECTION	PAGE
1.	TAXES, DUTIES, FEES, AND OTHER SOURCES OF REVENUE...	1
2.	REVENUE AND EXPENDITURE ..	47
3.	COMPARATIVE YEARLY STATEMENTS OF REVENUE AND EXPENDITURE ..	51
4.	RECAPITULATION OF EXPENDITURE, SHOWING PERSONAL EMOLUMENTS ..	57
5.	ASSETS AND LIABILITIES ..	59
6.	PUBLIC DEBT ..	63
7.	MUNICIPALITIES AND OTHER LOCAL BODIES ..	67
8.	PUBLIC WORKS ..	81
9.	LEGISLATION—LAWS, PROCLAMATIONS, &c. ..	87
10.	POLITICAL FRANCHISE ..	95
11.	COUNCILS AND ASSEMBLIES ..	97
12.	CIVIL ESTABLISHMENT ..	103
13.	PRISONS ..	149
14.	FOREIGN CONSULS ..	161
15.	POPULATION AND VITAL STATISTICS ..	163
16.	ECCLIASTICAL RETURN ..	167
17.	EDUCATION ..	169
18.	GOVERNMENT PUBLICATIONS, NEWSPAPERS, &c. ..	173
19.	CURRENCY, BANKING, WEIGHTS AND MEASURES ..	177
20.	IMPORTS AND EXPORTS ..	181
21.	SHIPPING ..	205
22.	PRODUCTION AND NATURAL RESOURCES ..	319
23.	WAGES AND COST OF LIVING ..	327
24.	GAILS AND PRISONERS ..	333
25.	CRIMINAL STATISTICS ..	339
26.	HOSPITALS ..	343
27.	LUNATIC ASYLUM ..	351
28.	CHARITABLE AND LITERARY INSTITUTIONS ..	357
29.	METEOROLOGICAL OBSERVATIONS ..	361
30.	SAVINGS BANKS AND FRIENDLY SOCIETIES ..	367
31.	GOVERNMENT HOUSES ..	371
32.	RAILWAYS, TRAMWAYS, STEAMSHIP SERVICES, ROADS, CANALS, MOTOR TRANSPORT ..	377
33.	POST, TELEGRAPH AND TELEPHONE STATISTICS ..	383
34.	PODS AND HARBOURS ..	397

Şekil E.43 1925 Mavi Kitap, İçindekiler sayfası

		£ s. d.	
BRIDGE PATHS:			
Maintenance of Bridge paths...	Repairs	150 0 0	Gen. Fund 1925
MAINTENANCE OF WORKS & BUILDINGS & REPAIRS & ALTERATIONS TO SAME:			
Maintenance of Government Works and Buildings ..	Repairs	3,228 0 0	Gen. and Savings Fund 1925 or by Sale
Additions and Alterations to ditto	Alterations	1,602 0 0	
Furniture and Fittings	Construction	182 0 0	
Maintenance of Railways, Piers, and Jetties around Cyprus	Repairs	770 0 0	
Plant Account		200 0 0	
Transport Account	Forage and Wages ..	350 0 0	Gen. and Savings Fund 1925 or by Sale
Motor Cars, Buses, and Upkeep of		500 0 0	
Electric Power Plant, Running and Upkeep of ..		800 0 0	
Maintenance of Telephones		666 0 0	
Superintendence and Upkeep of Ancient Buildings ..		450 0 0	
Various Minor Repairs, etc.		565 0 0	
MISCELLANEOUS:			
Various		456 0 0	Gen. Fund 1925
Construction of Government Offices		300 0 0	
Flood Damages		874 0 0	
Improvement of Larnaca Hospital		270 0 0	
ROADS:			
Nicosia-Troodos Road	Construction	19,400 0 0	Gen. Fund 1925 & 1926 and Savings Fund
Troodos-Sinclair Road	do.	1,350 0 0	
Nicosia-Morphou Road	do.	6,100 0 0	
Nicosia-Delfora-Pegonia Road	do.	13,480 0 0	
Larnaca-Troodos Road	do.	3,800 0 0	
Pala-Pegonia Road	do.	3,800 0 0	
Morphou Road	do.	2,800 0 0	
Kyrenia-Lefkara-Troodos Road	do.	10,000 0 0	
Morphou-Karavassos Road	do.	3,500 0 0	
Karavassos-Lefkara Road	do.	2,800 0 0	
Lefkara-Morphou Road	do.	3,000 0 0	
Enfesi Bridge-Morphou Road	do.	5,200 0 0	
Improvement of Troodos Road Trunks	do.	700 0 0	
Morphou-Pegonia Road	do.	2,000 0 0	
Pala-Larnaca Road	do.	600 0 0	
Lefkara-Kyrenia Road	do.	3,000 0 0	
Nicosia-Morphou Road	do.	9,000 0 0	
Kyrenia-Lefkara-Troodos Road	do.	9,200 0 0	
Lefkara-Morphou-Troodos Road	do.	4,500 0 0	
Larnaca-Morphou-Lefkara Road	do.	6,300 0 0	
Larnaca-Kyrenia-Morphou Road	do.	1,700 0 0	
Morphou Valley to Morphou Road	do.	300 0 0	
Karavassos-Lefkara Road	do.	7,000 0 0	
NEW WORKS AND BUILDINGS:			
Education and Postal Office	Construction	7,000 0 0	Gen. Fund 1925 and Savings Fund
Isolation Hospital for Consumption	do.	5,000 0 0	
Isolation Well Building		500 0 0	
Additions to Govt. Printing Office Buildings ..	Construction	200 0 0	

Şekil E.44 1925 Mavi Kitap, Kamu İşleri sayfası ve yıl içinde inşa edilenler listesi

BUILDINGS, Ac., &c., not of a Military Nature which have been undertaken during the Year.					
Fund from which the Expenditure is defrayed.	When commenced.	Whether finished or unfinished.	If finished, actual amount of Expenditure.		If unfinished, amount of Expenditure up to present date.
			£	s. p.	£ s. p.
	January, 1925 ..	Finished	120	15	0
	January, 1925 ..	Finished	3,202	11	3
	do. ..	do. ..	1,635	9	6
	do. ..	do. ..	175	11	1
	do. ..	do. ..	730	15	4
	do. ..	do. ..	192	13	6
	do. ..	do. ..	348	17	6
	do. ..	do. ..	465	14	6
	do. ..	do. ..	847	7	3
	do. ..	do. ..	665	0	4
	—	—	396	4	5
	—	—	532	9	4
	—	Finished ..	317	2	0
	—	do. ..	251	5	6
	—	do. ..	672	2	7
	—	do. ..	299	14	8
	April, 1912 ..	Unfinished			12,506 13 6
	March, 1916 ..	do. ..			1,082 15 5
	June, 1918 ..	do. ..			4,693 19 5
	April, 1918 ..	do. ..			5,260 2 8
	May, 1919 ..	do. ..			2,624 7 4
	May, 1919 ..	do. ..			2,693 4 1
	April, 1919 ..	do. ..			2,671 13 2
	April, 1920 ..	do. ..			4,731 1 2
	May, 1921 ..	do. ..			2,111 15 2
	April, 1921 ..	do. ..			1,089 3 4
	do. ..	do. ..			1,424 1 5
	do. ..	do. ..			1,991 3 5
	do. ..	do. ..			419 0 0
	do. ..	do. ..			358 1 2
	do. ..	do. ..			435 3 1
	June, 1922 ..	do. ..			298 15 3
	do. ..	do. ..			3,951 6 3
	May, 1925 ..	do. ..			5,174 10 6
	March, 1925 ..	do. ..			1,885 7 0
	do. ..	do. ..			6,307 2 1
	do. ..	do. ..			1,286 18 6
	do. ..	do. ..			185 3 6
	January, 1925 ..	do. ..			4,842 4 0
	March, 1925 ..	Finished ..			1,001 14 4
	March, 1925 ..	do. ..	6,927	7	5
	do. ..	do. ..	4,944	8	4
	do. ..	do. ..	490	9	4
	do. ..	do. ..	297	16	5

Şekil E.45 1925 Mavi Kitap, Kamu İşleri sayfası ve yıl içinde inşa edilenler listesi

STATEMENT showing the PRINCIPAL ARTICLES IMPORTED from and EXPORTED to each COUNTRY during the Years ended 31st December, 1921 to 1925.										
BRAZIL.										
Principal Articles.	Quantities.					Value.				
	1921.	1922.	1923.	1924.	1925.	1921.	1922.	1923.	1924.	1925.
Imports re-estimated :-						£	£	£	£	£
Coffee, Raw cwt.	723	566	5,545	4,974	4,556	2,362	1,744	11,500	17,203	23,106
All other Articles value	---	---	---	---	---	---	10	1	17	4
Total Imports	---	---	---	---	---	2,362	1,754	11,501	17,220	23,110
Exports re-estimated :-										
Imports re-estimated :-										
UNITED STATES OF AMERICA.										
Imports re-estimated :-										
Rubber, including Butcherine, etc. cwt.	---	6	---	4	---	3	55	---	47	---
Carpets, Rugs and accessories No.	---	---	2	---	40	135	8	2,749	2,734	8,875
Iron and steel manufactures value	---	---	---	---	---	119	21	35	10	738
Leather :-										
Horns and Skins pairs	132	9	25	40	73	81	9	25	32	43
Skins cwt.	179	---	---	2	---	1,052	---	---	24	---
Other value	---	---	---	---	---	912	2,309	1,019	1,425	1,008
Machinery, parts, fittings, etc. value	---	---	---	---	---	12,343	7,884	2,625	30,470	25,051
Motor Cars and Motor cycles and parts of No.	20	89	71	65	142	9,808	15,179	6,815	6,516	11,915
Wool and Densets galls.	---	---	45,875	101,672	294,400	---	---	5,477	16,337	28,964
Foodstuffs value	62,808	56,480	142,680	243,991	423,150	3,409	3,751	8,972	13,910	20,542
All other Articles value	---	---	---	---	---	21,923	30,394	7,691	12,364	21,469
Total Imports	---	---	---	---	---	32,876	66,670	36,434	64,962	119,265
Exports re-estimated :-										
Products and manufactures of Cyprus value	---	---	---	---	---	---	1,807	1,372	2,749	4,643
Food value	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Rubber cwt.	---	22,905	6,728	11,118	10,565	---	16,754	2,347	7,895	7,185
Oil, Potatoes tons	---	2,700	---	---	---	---	2,249	---	---	---
Wool value	1,870	2,207	2,091	2,369	3,372	5,322	9,146	5,906	6,927	5,423
All other Articles value	---	---	---	---	---	17,526	353	637	3,169	17,078
Total Domestic Exports	---	---	---	---	---	22,848	29,652	11,892	20,846	37,221
Foreign Merchandise :-										
All other Articles value	---	---	---	---	---	731	308	126	246	309
Total Re-exports	---	---	---	---	---	731	308	126	246	309
Total Exports	---	---	---	---	---	23,579	32,360	12,018	21,092	37,530
ALL OTHER FOREIGN COUNTRIES.										
Imports re-estimated :-										
Articles re-estimated value	---	---	---	---	---	119,094	57,598	87,200	123,746	129,868
Total Imports	---	---	---	---	---	119,094	57,598	87,200	123,746	129,868
Exports re-estimated :-										
Products and manufactures of Cyprus value	---	---	---	---	---	109,207	111,510	69,892	59,692	50,453
Articles re-estimated value	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
Total Domestic Exports	---	---	---	---	---	109,207	111,510	69,892	59,692	50,453
Foreign Merchandise :-										
Articles re-estimated value	---	---	---	---	---	11,787	11,877	5,145	2,993	2,939
Total Re-exports	---	---	---	---	---	11,787	11,877	5,145	2,993	2,939
Total Exports	---	---	---	---	---	121,094	123,387	75,037	62,685	53,392

Şekil E.47 1925 Mavi Kitap, Kamu Ticaret sayfası ve yıl içinde Brezilya ve Amerika ile yapılan ticaretin dokümantasyonu

EK 7 Kıbrıs'ın Osmanlı'dan İngiliz İmparatorluğu'na Yönetmel Transferi ve İlk Yüksek Komiseri Sir Garnet Wolseley*

Doğu Akdeniz'de Rusya'ya karşı politik ve askeri dengeyi korumak isteyen ve bunun tek yolunun Doğu Akdeniz'de bir donanma üssü kurmaktan geçtiğine inanan İ.İ. Başbakanı Disraeli, San Stefano (Yeşilköy) Anlaşması ile köşeye sıkışan Osmanlı Sultanı'nın (II. Abdülhamid) durumunun farkındadır ve amacı için harekete geçmek ister. Fakat Disraeli'nin karşında dönemin İ.İ. Dışişleri Bakanı ve anti-emperyalist Lord Derby durmaktadır. Bu engel Lord Derby'nin istifası ile ortadan kalkmıştır fakat Ermenistan'ın Ruslar tarafından işgali ile Pers körfezindeki İngiliz çıkarlarının riske girmesi, durumun aciliyetini artırmıştır. Böylece Kıbrıs ve Alexandretta'nın (Mısır) Hindistan'daki işgal güçleri ile ele geçirilmesi planlanmıştır. Bu plan uygulamaya konmadan, Lord Derby yerine geçen Lord Salisbury aynı anda gizlice hem Osmanlı hem de Rusya ile görüşmelere başlamıştır. Burada amaç Rusların Akdeniz'e ilerleyişini kesmek ve Osmanlı'ya Rusya karşısında koruma sözü vererek çıkar sağlamaktır. Bu diplomatik taktik başarı ile sonuçlanmıştır. 25 Mayıs 1878'de İstanbul'da İ.İ. elçisi olan Sir Austin Layard tarafından hazırlanan, sonradan Kıbrıs'ın ilk Yüksek Komiseri Wolseley tarafından Osmanlı çıkarlarını koruduğu nedeniyle tadilata uğrayacak olan anlaşma, Sultan tarafından imzalanır. Bu anlaşmanın Dışişleri Bakanı Salisbury tarafından "Conference of Powers" adı altında Avrupa güçlerine bildirmesinden önce 13 Haziran 1878'de İ.İ. ve Rus Çarlığı arasında memorandum imzalanır. Bu memorandumda Londra Rus Elçisi Kont Schuvalov'un aktardığı Çarlık önceliklerini içerecek biçimde Osmanlı'ya saldırı ve benzeri koşullarla ilgili maddeler bulunmaktadır. Aynı gün Kıbrıs adasının İ.İ. yönetimine geçtiği, "Conference of Powers" toplantısında Avrupa güçlerine duyurulur. Bu durum Fransızlar tarafından hoş karşılanmaz çünkü İ.İ.yi Levant'taki çıkarlarına bir tehdit olarak görürler [Cavendish 1991: sy xv]. Her halükarda bu İ.İ. diplomasisinin bir zaferidir.

Aynı süreçte İngiliz Kraliyet Hükümeti'nde bu bilinmeyen adada kimin görev yapacağı kararı alınmaya çalışılmaktadır. Ve bu göreve hükümet içinde radikal bir Viktorian emperyalist olan Tuğgeneral Sir Garnet Wolseley atanır. Böylece adayı 1913'e kadar yönetecek olan inatçı, belirli prensipler içerisinde İ.İ.nin çıkarlarını koruyan ve vatani uğruna zafer kazanmayı kendine iş edinmiş güçlü ve otokratik bir karakter, bozuk ve düzensiz Osmanlı yönetiminden adayı devralır. [Cavendish (1991) : sy xvi].

Tüm ada halkı ağır vergiler altında ezilmektedir. Bu durumun değişebilmesi İngiliz yönetimi altında da çok mümkün görülmemektedir. Çünkü vergilerden son beş yılın ortalaması değerinde alınan bir meblağ, Kıbrıs İ.İ. yönetimine geçmiş olsa da yine Osmanlı'ya ödenecektir. Bu durumun adada doğurduğu en büyük sıkıntı, Wolseley'in yapmak istediği değişiklikleri hızlıca yapamayacak olmasıdır. Bu yüzden de Wolseley Osmanlı'nın tanıdığı kapitülasyonlar sonucunda oluşan, yabancıların yargılandığı ayrı mahkeme kurallarını tanımayarak sadece Osmanlı yönetiminin şeriye kuralları temelinde var olan kuralları elinden geldiği kadar tadilatlar ile yeniden şekillendirmiştir. Bu işte ona sevmediği hukuk asistanı yardım etmiştir, onun kendi istediği gibi yapmadığı durumlarda ise kanunları bizzat yeniden düzenleyerek çevirmenleri yardımıyla İngilizce yanında Rumca ve Osmanlıca yayınlamıştır. Bir diğer yandan ise bu değişikliklerin nasıl olacağı konusunda sürekli olarak Dışişleri Bakanı Salisbury ile yazışmalarını sürdürür. Wolseley'in günlüklerinden anlaşılan, kendi için temelde en büyük sorun adanın kime ait olduğu sorusu çözümlenmeden ve ada İ.İ. Koloni Yönetiminden Sorumlu Ofis'e bağlanmadan düzgün bir şekilde yönetilememesidir. Wolseley, dönemin İngiliz Dışişleri'nin ve hazine sorumlularının koloni yönetmekten bihaber

*Yazı Tezin yazarı tarafından Sir Garnet Wolseley'in günlüklerini derleyen Anne Cavendish'in kitabından derlenmiştir.

olduklarını düşünmektedir çünkü her istediğini yapmasına izin verilmemektedir. Bu noktada Kıbrıs adası 1914'e kadar olan süreçte İ.İ. Foreign Office'e bağlı olarak, gerekli giderlerin de İ.İ. Hazinesi'nden sağlandığı bir düzende, en az miktarda yatırım yapılarak idare edilmiştir. Yine de Wolseley elindeki kısıtlı imkanlarla, adadaki halkın ve ekibinin onun ortaya koyduğu kurallara gerek bağlılıkları gerekse karşı duruşları arasında yol alarak adada sağlıklı, tarımsal, ekonomik, hukuksal, ticari ve ekolojik anlamda büyük değişiklikler yapmıştır. Bir anlamda idealist olsa da adanın tarih içerisindeki ticari ve ekonomik anlamda ünlü zenginliğine tekrardan kavuşması ve İ.İ. ye en iyi koşulda hizmet vermesi gerektiğini savunarak yolunu kurgulamıştır.

EK 8 Kıbrıs'ın İlk Yüksek Komiseri Sir Garnet Wolseley'in Kendi Karakterini Analiz

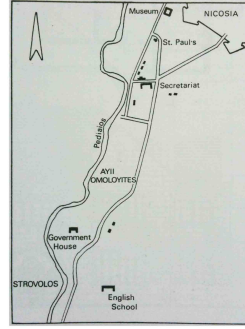
Ettiği 16 Ağustos 1878 Cuma Günü Yazılan Günlüğünden Bir Kesit

“Yabancıları sevmediğimi söylemekten dolayı memnunum. Yabancıların tarzlarından ve geleneklerinden nefret ediyorum ama bunlar pek önemli değil aslında, yabancıları temelde sevmememin nedeni milliyetçiliğimdir. Eğer on tane oğlum olsaydı hepsi bu duygularla büyütülmeliydi. Onların yabancıları nefretleri arttıkça yaşlılıklarını geçirecekleri evlerine, hayatları boyunca yaşam sevinçleri olan ve beklemeye değen, onuruna hayatlarını bile verebilecekleri İngiltere'ye olan bağlılıkları artacaktır. Günde bir şilin için herhangi biri ile sadece söylendiği için, askeri anlamda nedenini bilmeden, her koşulda savaşabilecek bir asker paha biçilmez olandır; askeri disiplin onun ruhunu ele geçirip ortaya koyduğu terörü bastırmış ve onu asil bir savaş makinesi yapmıştır. Bunu tehlike anında bir asker üzerinde tamamiyle görmek büyüleyicidir. Fakat bütün her şey söylenip yapıldıktan sonra, hayatını askerleri mükemmel bir duruma getirmek için harcayanlar bu askerlere ancak gıpta ile bakarlar, yine de milliyetçilikleri ile disipline edilen diğer askerlerle karşılaştırıldıklarında bu zavallıların da en büyük ödülü ölümdür. Onlar için ülke evleridir, anneleridir, tüm arzularının var olduğu yerdir ve bütün askerler dünyada en çok bunu düşünürler. Bütün disiplinli askerlerin egemen ülkelerine bağlı olarak büyütülmelerini ve ülkelerine derin hisler beslemelerini sağlarsak yenilmez olurlar. Savaşmaya çağıldıklarında savaşıklarını hissederler, fakat günde bir şiline işteymiş gibi olanlar değil; yerinde duramayan, damarlarına kan pompalayan askerler bunu yapabilirler. Bu duygular yeni kozmopolit, insancıl ve iyiliksever hislerle yan yana duramaz. Hiçbir asker kendini ülkesine adamayı öğrenemese de her İngiliz unsurunda görmek istediğim, eğer kendi idollerine tapmıyorsa başka ülkelere karşı olan tüm hayranlıklarından da vazgeçmeleridir. Gelenek ve davranışlarına uyum sağlanabilecek yabancı ülkelerde, nerede yaşadığı pek de önemli olmadan yaşayabilen askerler, başka bir deyişle kozmopolit karakterler ülkelerini sevmezler ama ben ülkemi seviyorum ve bütün İngilizleri böyle görmeyi arzularım. Bu, diplomatik servisimizin beğenmediğim görüşlerinden dolayıdır; hiçbir zaman bir dini olana rast gelmedim, zaten pek azında bahsettiğim duygulardan bulunuyor. Kilisenin üst düzey anlamsızlıklarından nefret ettiğim bir tanesi papazlık (liderlik) fikridir, eğer Papa gibi nüfuzlu bir yabancı olmayacaksa, aşkın bir saygı gösterilen ‘egemen’ olmak tüm dünyaya daha belirgin bir göstergedir. Daha fazla birey İngiltere'ye konsantre oldukça İngilizler daha iyi olacaklardır, eğer duyguları başka topraklara kayarsa, sonuçta dünyadaki her şeyi hesaba katarak işine yarayacak uygun yerleri bulmalıdır; Kıbrıs gibi küçük adaları değil.” (Cavandish 1991: sy 49,50)

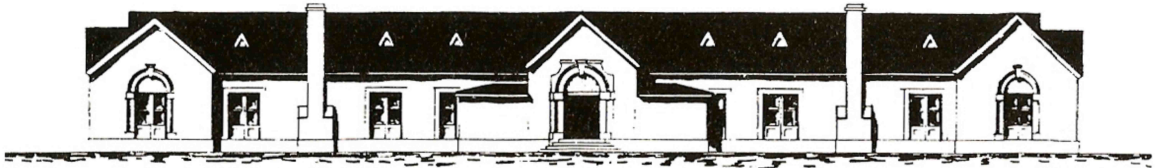
EK 9 Prefabrik Hükümet Konağı

Şekil E.48 Üstteğmen Mühendis Hugh Montgomery Sinclair (Kıbrıs Hükümet Konağı'nı kuran kişidir.) [66]

Şekil E.49 İngiliz yönetimindeki Kıbrıs'ta en önemli yapıların yerleşim planı, Lefkoşa

Şekil E.50 Kıbrıs Yüksek Komiseri Wolseley'in emri ile prefabrike olarak 1878'de İngiltere'de hazırlanıp adaya gönderilmiş olan Kıbrıs Hükümet Konağı. 1931 yılındaki isyanda yakılmıştır. yakılmıştır.

Şekil E.51 Prefabrik Kıbrıs Hükümet Konağı; yapının bahçeden görünüşü [66]

EK 10 Wolseley'in Günlüğünün Bitişi ve Adanın İngiliz Yönetimine Devri

Wolseley'in karısı için yazdığı günlük, İngiltere'den Eylül ortasında gönderilip 15 Ekim 1878'de Larnaka'ya varan ve 1 ay içinde tamamlanması beklenen Hükümet Konağı'nın henüz inşası bitmeden adaya varan karısı Louisa Wolseley'in gelişi ile biter. Cavandish'in (1991: 165) de belgelerden takip ederek yazdığına göre:

“17 Ocak 1879'da İngiliz Kraliçesi adına Kıbrıs Hukuk Mahkemesi “Court of Justice of the Queen for Cyprus” ilan edilir. Mahkeme Yüksek Komiser, Hukukçu ve Komisyon Vekili'nden oluşmaktaydı. Bu mahkeme adanın tüm hukuki yapısı revize edilene kadar görevde kaldı. Yasama, yürütme ve yargı aynı organdaydı ve herkesi kapsayan her türlü sivil, cezai davalara bakabiliyordu. Bunlar dışında bırakılan yegane kanunlar ise Osmanlı şer-i kurallarına uygun düzenlenmesi gerekenlerdi. Bir diğer alman karar ise yabancı ülke elçiliklerini ilgilendiren mahkemenin, onların da ‘rızasıyla’, Kıbrıs İngiliz yönetiminde olduğu sürece askıda olmasıdır.

Şubat ayında gelindiğinde ise İ.İ. Hükümeti, Osmanlı Sultanı'na ait kullanılmayan arazilere, ormanlıklara ve madenlere yılda £5000 daha ek vergi vererek kullanım hakkını Kıbrıs Hükümeti'ne devretti ve böylece adadaki toprak sorunu da İngilizler için çözülmüş oldu.

...

Finansman yetersizliğinden dolayı kurulan PWD, Tapu Kayıt Ofisi, Ormancılık Dairesi ve Kamu Sağlık Departmanı ancak sınırlı bir servis sağlayabilmekteydi.

...

Kıbrıs Hükümeti'nin kendini halk temsili üzerinden yönetmesi konusunda Kıbrıslı Rumların Wolseley'e bulundukları taleplere kişisel olarak şiddetle karşı çıkılması ne kadar Rumları gücendirmiş olsa da, İngilizlerin kendi altyapılarını kurmadan Türklerin sisteminden vazgeçmeleri söz konusu olmadı. O yüzden de Wolseley öncelikle var olan hükümet ve belediye kurumları içindeki rüşvet olaylarını 1879 baharına değin fark edilir derecede azalttı ve mahkemelerde parayla tutulan görgü tanıkları ortadan kalktı. Rumca'yı resmi dil olarak kabul etmemesi ise ciddi bir hataydı ve bu İ.İ. Dışişleri Bakanı Lord Salisbury'nin Osmanlı İmparatorluğu'na karşı olan politik desteğinin sonucuydu.

Özellikle ağır toprak vergilerini revize etmek için önemli çabalar sarf edildiyse de, gerekli yatırımların yapılabilmesi için hiçbir zaman yeterli bütçe olamıyordu. 1882'de İngiliz Koloni Ofisi'nin hazırladığı bir yazıya göre, Kıbrıs Osmanlılar tarafından yönetildiği kadar ucuz yönetilemiyordu çünkü gerekli yatırımlar yapılmaya çalışılıyor ve adanın harabe şeklinde olması istenmiyordu.” (Cavandish 1991: sy 165-6)

EK 11 Cyprus Development Company

C.I.
 C.

1. Dr. Harold Unwin ——— 27.4.37
 Fwd scheme for developing Cyprus and commerce

2

To: Dr. Harold Unwin ——— 29.6.37
 DESTROYED UNDER STATUTE

I have only met Dr. Unwin on one occasion, but
 I then formed the opinion which ~~was confirmed~~ ^{in notes} ~~that he is mentally~~ ^{unstable.}

Yes, yes,

It does not need a knowledge of local conditions in Cyprus to realise the clear impossibility of the scheme he proposes. ^{Broadly} ~~Particularly~~ speaking, he suggests that there should be a Cyprus Development/ Company and some twenty-five subsidiary companies, to cover every conceivable branch of the Colony's activities. This Fascist organisation is to control all electricity, all water, all selling of peasants' crops and purchasing of their requirements, all geological, geophysical and soil ^{surveying} ~~survey~~ of the Island
 ~~etc. etc. in fact~~ (the whole list will be found on page 41 of this note) I need only draw attention here to the fact that Dr. Unwin proposes, among other things, to take over and ~~run~~ ^{run on business lines} all church and monasterial property, to run an Antiquities Company, to organise the Colony's tourist trade, and last, but not least, to inaugurate a Hail and Frost Insurance Company. The estimated capital for this incredible organisation is put at something over £11,000,000, and, as far as I can see, rather less than half of that is expected to be forthcoming from the Colony itself

It is hardly worth labouring the point that it would be quite impossible to let Dr. Unwin loose in the Island with the powers for which he asks. The clue to the whole matter may perhaps be found on page 44, where Dr. Unwin writes :-
 "in order to assure a sound foundation and continuity of planning and research, I should want to

Şekil E.52 Koloni Bakanlığı yetkilisi J. Tickken Cvake'in 10.05.1937'de Kıbrıs Gelişim Şirketi ile ilgili olarak kaleme aldığı bilgilendirici yazı; sayfa 1

come in as economic and Technical Adviser, at £5,000 per year for ten years, with a seat on the Board of each Company as formed, and the usual conditions as to travelling and other expenses, as well as corresponding compensation, in a lump sum, if services within this period were no longer required, or a change desired on other grounds."

It would be ^{possible} ~~impossible~~ to comment ad infinitum on points of detail, ^{but} ~~which~~ I hardly think ~~it~~ is worth doing. The main point is, of course, that the Government are taking steps to meet most of the difficulties to which Dr.Unwin refers, i.e., the proposals for a new agricultural bank, the scheme for a water survey of the whole Island, the Co-operative Society scheme, encouragement of Mr.Klassen's flax business, possible reforms in the matter of church property, a progressive policy in the antiquities department, and a tourist and information service in this country.

I imagine ^{that} ~~it~~ will be rather difficult to tell Dr.Unwin that there is no possibility of his becoming the uncrowned king of Cyprus, but I hardly think it is worth referring this to the Governor, even semi-officially. But someone in the Economic Department should see the note as a matter of interest.

J. Tickken Cvake
10.5.37

Şekil E.53 Koloni Bakanlığı yetkilisi J. Tickken Cvake'in 10.05.1937'de Kıbrıs Gelişim Şirketi ile ilgili olarak kaleme aldığı bilgilendirici yazı; sayfa 2

"Crosswater,"
Churt,
Nr. Farnham,
Surrey.

27th. April, 1937.

PRIVATE & CONFIDENTIAL.

Dear Dawe,

As promised, I now send you a copy of my scheme for properly developing Cyprus.

Although it is very comprehensive, and a great deal of capital will eventually be required, I am satisfied that it represents the only sensible way of dealing with the very difficult conditions and people of this country.

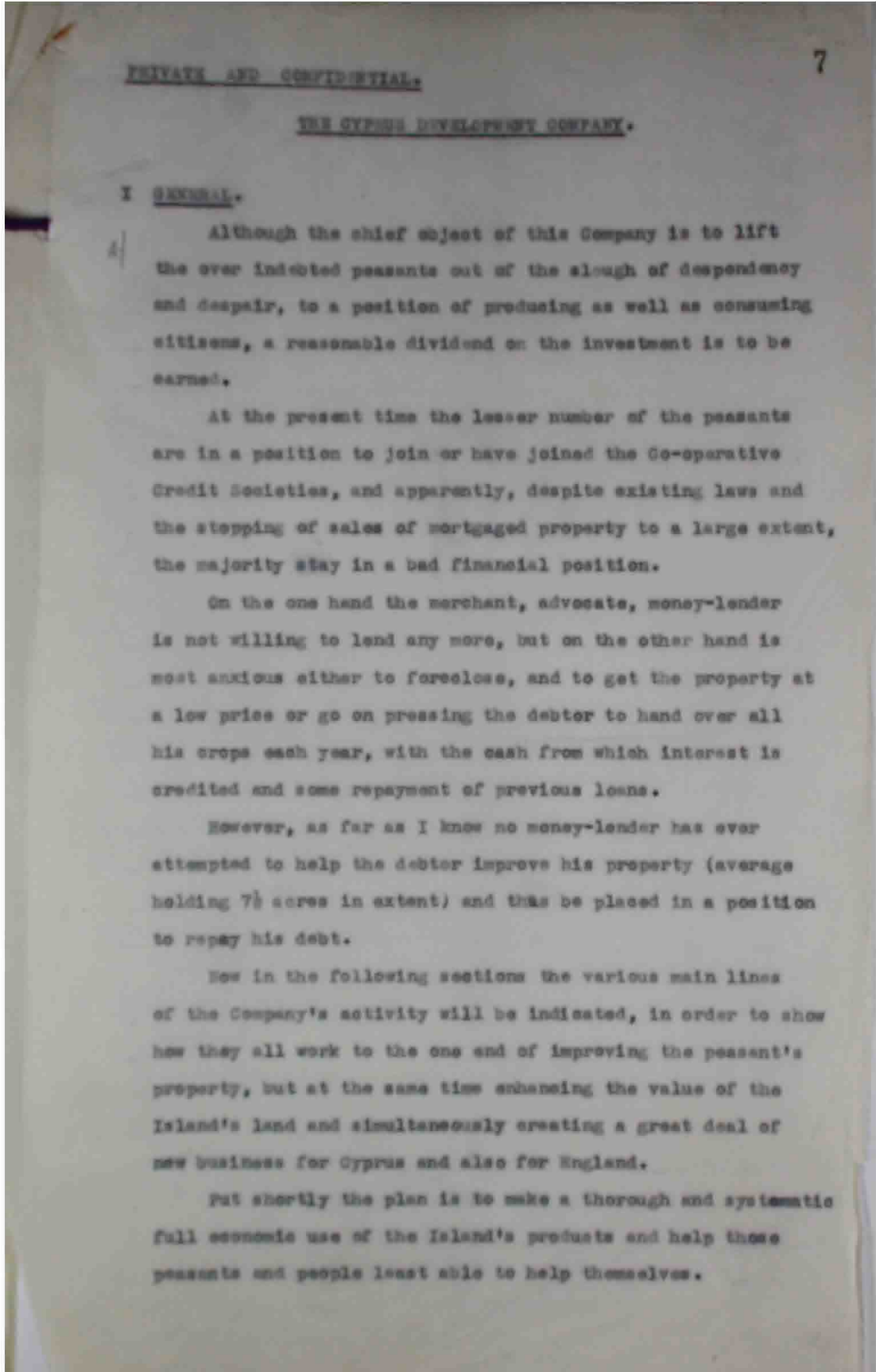
As far as I can find out, everyone who really knows the country well is certain that without dealing with the over-indebted peasants and putting them on their feet in one way or another, there can be no commensurate prosperity to this unique and wonderful little Island of undoubted rich natural resources.

Trusting you will be pleased and able to help me or put me in touch with those who might be able or willing to form a Company of such dimensions,

I am,
Yours very sincerely,
A. Harold Unwin
A. HAROLD UNWIN.

A. J. Dawe, Esq.,
Colonial Office,
S.W.1.

Şekil E.54 Kıbrıs Gelişim Şirketi ile ilgili olarak A. Harold Unwin'in Koloni Bakanlığı'ndaki arkadaşına gönderdiği mektup

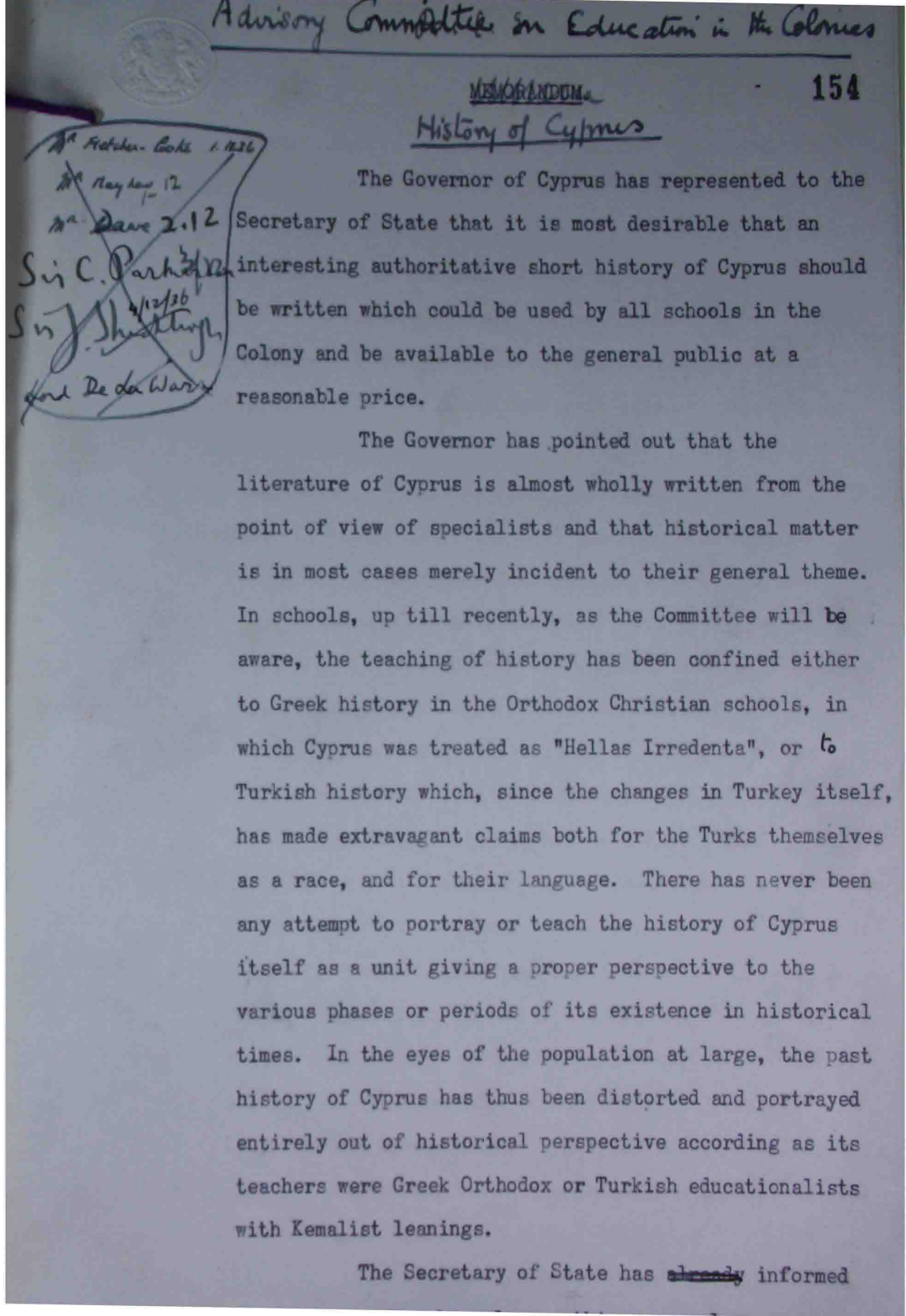
Şekil E.55 Kıbrıs Gelişim Şirketi ile ilgili olarak A. Harold Unwin'in Koloni Bakanlığı'ndaki arkadaşına gönderdiği projenin ilk sayfası

EK 12 Kıbrıs İçin Planlanan Tren Güzergâh Haritası

Şekil E.56 Kıbrıs'a önerilen tren güzergâh haritası, sadece doğu-batı yönündeki plan uygulanmıştır.

EK 13 Kıbrıs İngiliz Koloni Yönetimi Kıbrıs Tarih Kitabı Yazımı ile İlgili Bazı Yazışmalar

Şekil E.57 Kıbrıs tarih yazımı ile ilgili bazı yazışmalar, sayfa 154

important and valuable suggestion, and it is clear that, in view of the recent changes which have taken place in the education system in Cyprus, the provision of a book of this kind is a matter of some urgency.

The Governor has suggested that the book should be one of 300 to 350 pages and that the Government of Cyprus should defray any necessary expenses in connection therewith and own the copyright, while giving the author a percentage on receipts from sales. The Secretary of State thinks it essential that the book should be so written as to be likely to stimulate interest in the records and monuments of the past history of Cyprus, as well as in the development of Cyprus under British rule and the rôle played by Cyprus in the British Empire; and that the illustrations should be selected with special reference to the former purpose.

The Governor does not consider there is anybody in Cyprus who is adequately qualified to undertake the work. In his view, no very extensive local knowledge is required, though some acquaintance with Cyprus would no doubt be desirable; on the other hand it is essential that the work should be entrusted to a trained writer and scholar and one who is acquainted with the existing literature on Cyprus. He has suggested the possibility of some literary man of distinction being induced to undertake this work, with a view to making it as

attractive

Şekil E.58 Kıbrıs tarih yazımı ile ilgili bazı yazışmalar, sayfa 155

attractive as possible in style and composition.

The suggestion has been made that Sir George Hill, late Director of the British Museum, who knows Cyprus and its antiquities well and is a recognised authority on certain periods of its history, should be consulted in the first instance as to the general form of the book. It is clear that two classes of readers will have to be considered :-

(1) school pupils in Cyprus with only a limited knowledge of English: and

(2) the general public, primarily in Cyprus, but also perhaps in England and elsewhere.

Although no doubt the same kind of material will be useful for the school readers and the general public, the arrangement and presentation of material for school purposes will have to receive special consideration: and it may be found desirable to produce one book for schools and another for the general public.

Colonial Office
9th December 1936

F. L. Pedler
Official Secretary

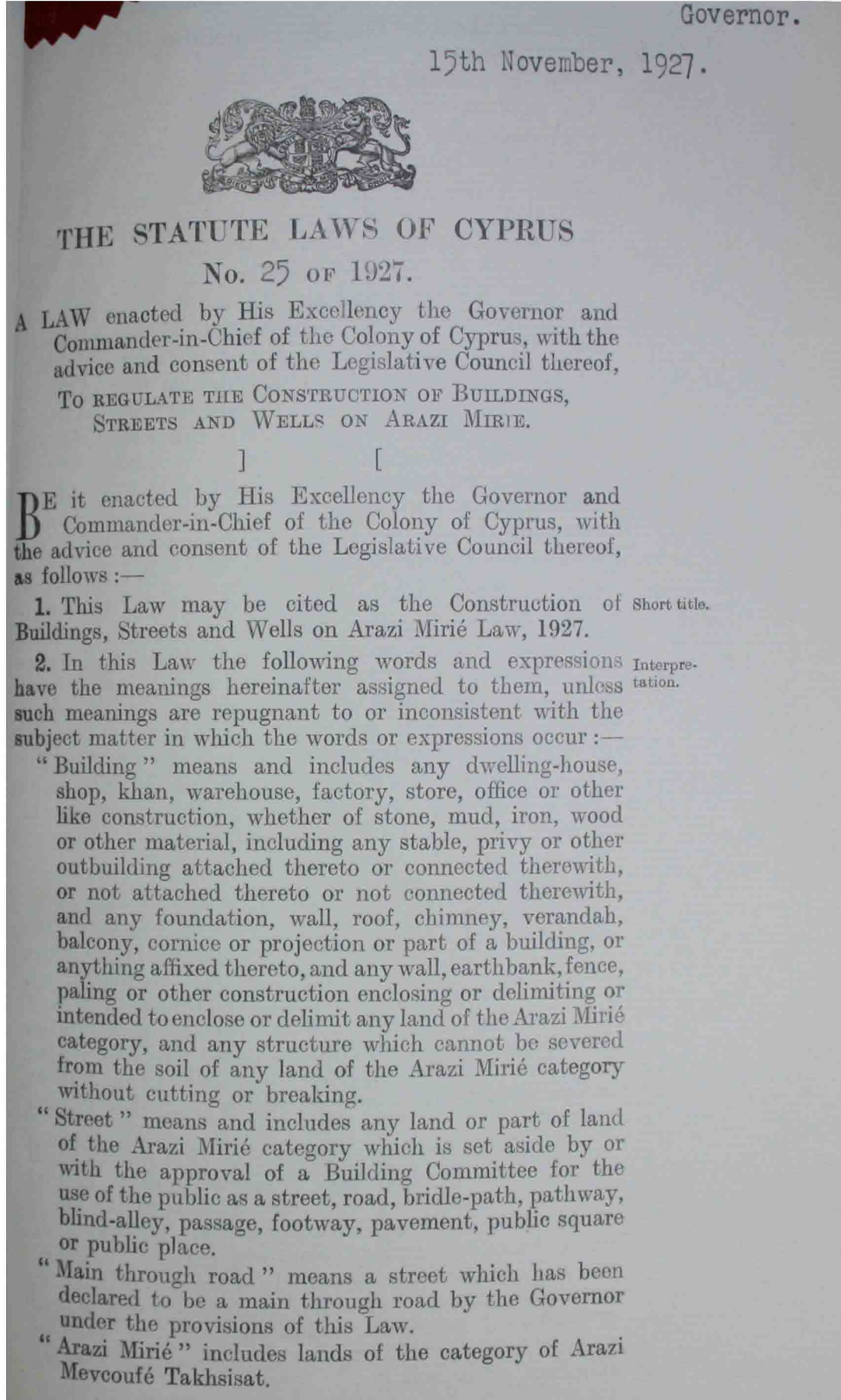
Şekil E.59 Kıbrıs tarih yazımı ile ilgili bazı yazışmalar, sayfa 156

EK 14 1937 Yunanistan Haritasi

Şekil E.60 1936-1937 Yunanistan haritasi

**EK 15 15 Ekim 1927'de Yürürlüğe Giren; Arazi Mirie Üzerine Yapılacak Yapı,
Kazılacak Kuyu ve Açılacak Sokakları Düzenleyen Yasa**

Şekil E.61 15 Ekim 1927'de yürürlüğe giren; Arazi Mirie üzerine yapılacak yapı, kazılacak kuyu ve açılacak sokakları düzenleyen yasa, sayfa 1

"Well" means and includes any cesspit and any well or chain or system of wells from which underground water is brought or raised to the surface naturally or by any water-wheel, pump, or other mechanical appliance, and any channel attached to or connected with any well or chain or system of wells, constructed or sunk on any land of the Arazi Mirié category.

"Building Committee" means a Building Committee duly constituted under the provisions of this Law.

Constitution
of Building
Committee.

3. There shall be Building Committees constituted as follows:—

(a) for the Municipal area of the town of Nicosia, the Building Committee shall be constituted of the Commissioner of the District as chairman, the Director of Land Registration and Surveys, the Director of Public Works, the President or Vice-President of the Municipal Council of Nicosia and a member of the Municipal Council of Nicosia nominated by the said Council, all for the time being;

(b) for the Municipal area of each of the following towns, namely, Famagusta, Larnaca, Limassol, Paphos and Kyrenia, the Building Committee respectively shall be constituted of the Commissioner of the District as chairman, the President of the Municipal Council and the Divisional Engineer of the District, all for the time being;

(c) for any District or Municipal area in any District, other than the Municipal areas of the towns hereinbefore prescribed, the Building Committee shall be the Commissioner of such District for the time being.

No building
shall be
erected,
demolished
or recon-
structed or
added to,
altered or
repaired
without a
permit from
the Building
Committee.

4. No building shall be erected, demolished or reconstructed and no addition, alteration or repair shall be made to any building on any land of the Arazi Mirié category without a permit to that effect first obtained from the Building Committee of the District or area in which the land is situated, in the manner hereinafter prescribed, and any person erecting, demolishing, reconstructing, or adding to or altering or repairing any building without such permit shall be deemed to have acted in contravention of this Law.

Provided—

(1) that when the demolition, alteration or repair of any building is rendered necessary to secure the safety of the building or of any other building in dangerous proximity thereto, or of any passenger on any street, and it is not possible to obtain the previous permit of the Building Committee, such demolition, alteration or repair may be effected forthwith, but notice in writing of the same shall be given to the Building Committee within twenty-four hours of the arising of any such necessity;

(2) that the terms "alteration" and "repair" shall not extend to the replacing of tiles, mud or other material in order to render any roof watertight, or to the repair of any existing door, window, balcony or verandah, or to the white-washing, colour-washing or painting of any wall, woodwork or ironwork in or about any building, or to the re-laying, re-boardings or re-paving of any floor or pavement contained within the external walls of any building or within any existing verandah or balcony attached to the building.

Şekil E.62 15 Ekim 1927'de yürürlüğe giren; Arazi Mirie üzerine yapılacak yapı, kazılacak kuyu ve açılacak sokakları düzenleyen yasa, sayfa 2

5. Before granting a permit under this Law, the Building Committee may require the production of plans of the building and ground plans showing the position of the building with respect to the plot on which it is to be erected and the access to such plot from an existing public road or street and may alter or modify any such plans as to the Building Committee seems necessary or desirable.

Building Committee may require production of plans before granting a permit.

6.—(1) Where a permit is granted by the Building Committee in respect of any building situated within the limits of any Municipality, such permit shall be presented for registration at the offices of the Municipality concerned by the holder thereof, and such permit shall be registered accordingly by the Municipality, and any person who shall not present such permit for registration shall be deemed to have acted in contravention of this Law.

Permits to build within Municipal limits shall be registered at the offices of the Municipality concerned.

(2) Any Municipal Council may, by bye-laws to that effect, determine the rates to be charged on the registration of such permits. Provided that such bye-laws shall be subject to the approval of the Governor in Council.

7. No registration of a new building erected on land of the Arazi Mirié category within the boundaries of towns or villages shall be effected by the Land Registry Office unless the applicant produces a permit or a certified copy thereof of the Building Committee concerned for the erection of such new building. Provided that such Building Committee may for the purposes of this section grant at any time and in its discretion and under such terms and conditions as to such Building Committee seems necessary or desirable a permit for a building already erected.

Land Registry Office not to register buildings without production of permit or certified copy of permit.

8.—(1) No new street shall be laid out or constructed by any person or Municipality on land of the Arazi Mirié category without a permit to that effect first obtained from the Building Committee of the District or area in which the proposed new street is situated, and such Building Committee may require such person or Municipality to furnish plans, sections, drawings or descriptions of the intended street and may alter or modify any such plan, section or drawing as to the Building Committee seems necessary or desirable and any person or Municipality laying out or constructing any street without such permit shall be deemed to have acted in contravention of this Law.

Permit required for the construction of streets.

(2) In the event of a permit being granted by the Building Committee as aforesaid, the Governor may by notice to this effect to be published in the *Cyprus Gazette* order that such street shall be constructed in accordance with the instructions of, and under the supervision of, the Public Works Department, and the cost of such construction shall be borne by the person or the Municipality to whom a permit has been granted.

The Governor may by notice in the *Cyprus Gazette* order a street to be constructed under the supervision of the Public Works Department at the cost of the holder of a permit.

(3) Where on account of the number of buildings erected on the frontage of any land of the Arazi Mirié category set aside with the approval of a Building Committee for use as a street or for other reasons of public utility, the Building Committee shall consider that such street should be properly constructed, such Building Committee shall forthwith forward a report in writing to this effect to the Colonial Secretary, and the Governor may by notice to be published in the *Cyprus Gazette* order that the land so set aside shall be constructed as a street by, or in accordance with the instructions of, or under the supervision of, the Public Works Department, and the cost of such construction shall be borne by the owners of plots or buildings adjacent to such street in proportion to the length of frontage of each plot or building to the length of the street.

The Governor may by notice in the *Cyprus Gazette* order any land set aside for use as a street to be constructed by or under the supervision of the Public Works Department at the cost of owners of adjacent plots or buildings.

Şekil E.63 15 Ekim 1927'de yürürlüğe giren; Arazi Mirié üzerine yapılacak yapı, kazılacak kuyu ve açılacak sokakları düzenleyen yasa, sayfa 3

The Governor may by notice in the *Cyprus Gazette* order any land situated within a Municipal area and set aside for use as a street to be constructed by or under the supervision of the Municipality at the cost of owners of adjacent plots or buildings. Power to Governor to declare a street as main through road.

Streets constructed under this section shall come under the control of the Municipality.

Saving of powers of Municipality.

Wells.

Power heretofore vested in Municipalities under Part V. of Law 8 of 1885 in respect of buildings on Arazi Mirié henceforth vested in duly constituted Building Committees. Powers reserved to Municipalities in respect of buildings on land other than Arazi Mirié.

(4) Where on account of the number of buildings erected on the frontage of any land of the Arazi Mirié category situated within a Municipal area and set aside with the approval of a Building Committee for use as a street or for other reasons of public utility, the Building Committee shall consider that such street should be properly constructed, such Building Committee shall forthwith forward a report in writing to this effect to the Colonial Secretary, and the Governor may by notice to be published in the *Cyprus Gazette* order that the land so set aside shall be constructed as a street by, or in accordance with the instructions of, or under the supervision of, the Municipality, and the cost of such construction shall be borne by the owners of plots or buildings adjacent to such street in proportion to the length of frontage of each plot or building to the length of the street.

(5) The Governor may, on the recommendation of a Building Committee, declare by notice to be published in the *Cyprus Gazette* any street to be a main through road and upon such a declaration being made as aforesaid such street shall come under the control of the Government of Cyprus and shall be constructed, maintained or repaired from the public funds of the Colony.

(6) Any street within a Municipal area constructed under the provisions of this section shall be deemed to be a street constructed under the provisions of sections 23, 24 and 25 of the Municipal Councils Law, 1885, and shall come under the control of the Municipality. Provided that this sub-section shall not apply to any street which has been declared to be a main through road under the provisions of this Law.

(7) Nothing in this section contained shall in any way restrict or be construed to restrict the generality of the powers conferred upon Municipalities by virtue of sections 27, 28 and 29 of the Municipal Councils Law, 1885, Part IV., in respect of streets on land other than on land of the Arazi Mirié category.

9. No well shall be sunk or constructed on land of the Arazi Mirié category without first obtaining the permit of the Commissioner of the District in which such well is to be sunk or constructed.

10. Any powers which may have vested in and may have been exercisable heretofore by Municipalities by virtue of Part V. of the Municipal Councils Law, 1885, in respect of buildings on land of the Arazi Mirié category shall from the date of the passing of this Law be vested in and exercisable by any Building Committee duly constituted under the provisions of this Law.

Provided that nothing in this Law contained shall in any way restrict or be construed to restrict the generality of the powers conferred upon Municipalities by the Municipal Councils Law, 1885, in respect of buildings on land other than on land of the Arazi Mirié category.

Şekil E.64 15 Ekim 1927'de yürürlüğe giren; Arazi Mirie üzerine yapılacak yapı, kazılacak kuyu ve açılacak sokakları düzenleyen yasa, sayfa 4

11.—(1) Any person who knowingly does any act in contravention of this Law or of any order or notice or regulations made under this Law or of any permit granted under this Law shall be guilty of an offence under this Law and on conviction thereof liable to a penalty not exceeding ten pounds. Offences and penalties.

Provided that this sub-section shall not apply to a contravention of the provisions of section 9 of this Law.

(2) Any person who obstructs any official or other person duly appointed under this Law, or by virtue of any regulations made under this Law, in the execution of any duty therein provided shall be guilty of an offence under this Law and on conviction thereof liable to a penalty of five pounds or to imprisonment for a term not exceeding one month.

(3)—(a) In addition to any other penalty prescribed by this Law, any building erected, reconstructed, added to, altered or repaired without a permit required by this Law, or erected, reconstructed, added to, altered or repaired in contravention of the terms of any permit or of any provision of this Law or of any regulations made under this Law, shall be ordered by the Court trying the offence to be pulled down or demolished or removed at the expense of the owner or occupier of such building, unless the consent in writing of the Building Committee of the District or area concerned in the erection, reconstruction, addition to, alteration or repair of such building, is granted. Provided that such Building Committee may in granting such consent in writing as aforesaid impose such terms and conditions as to the Building Committee seems necessary or desirable.

(b) Any well sunk or constructed without a permit required by this Law, shall be ordered by the Court to be filled in or closed at the expense of the owner or occupier of such well, unless the consent in writing of the Commissioner of the District concerned in the sinking or construction of such well, is granted. Provided that such Commissioner may in granting such consent in writing as aforesaid impose such terms and conditions as to the Commissioner seems necessary or desirable.

(c) In addition to any other penalty prescribed by this Law, any street laid out or constructed without a permit required by this Law, shall be ordered by the Court trying the offence to be closed at the expense of the person or Municipality who has laid out or constructed such street, unless the consent in writing of the Building Committee of the district or area concerned in the laying out or construction of such street, is granted. Provided that such Building Committee may in granting such consent in writing as aforesaid impose such terms and conditions as to the Building Committee seems necessary or desirable.

12.—(1) The Governor in Council may by order make regulations to be published in the *Cyprus Gazette* for carrying out the purposes of this Law. Power to Governor in Council to make Regulations.

(2) In particular and without prejudice to the generality of the foregoing power, such regulations may—

(a) prescribe the form and manner in which application for building permits under this Law are to be made, and the terms under which such building permits are to be issued;

(b) prescribe the payment of any fees which may be found necessary for the purposes of this Law;

Şekil E.65 15 Ekim 1927'de yürürlüğe giren; Arazi Mirie üzerine yapılacak yapı, kazılacak kuyu ve açılacak sokakları düzenleyen yasa, sayfa 5

(c) provide for the means of supervision and control over buildings for which permits have been granted either generally, or in respect of buildings in any particular area ;

(d) prescribe by whom and in what manner costs incurred under sub-sections 3 and 4 of section 8 of this Law shall be collected or recovered ;

(e) regulate the sittings, practice and procedure of Building Committees.

Exemption.

13. This Law shall not apply to any buildings, streets or wells erected, constructed, laid out or sunk by, or for the account of, or on behalf of, the Government of Cyprus.

Repeal of
Land Code,
Art. 31.

14. The Ottoman Land Code, (7th Ramazan, 1274), article 31, is hereby repealed.

Date of
coming into
operation.

15. This Law shall come into operation on a date to be fixed by notice by the Governor in the *Cyprus Gazette*.

Passed in Council the tenth day of November, in the year of Our Lord one thousand nine hundred and twenty-seven.

S. Stephan
Acting Clerk of Council.

Printed by the Government Printer, Nicosia, Cyprus.

Şekil E.66 15 Ekim 1927'de yürürlüğe giren; Arazi Mirie üzerine yapılacak yapı, kazılacak kuyu ve açılacak sokakları düzenleyen yasa, sayfa 6

EK 16 1934 – 1960 Yılları Arasında Türkiye’deki Mimari İmgelemi Oluşturan Arkitekt Dergilerinde İngiltere’deki Mimari Üretime Dair Yayınlanan Yapılar

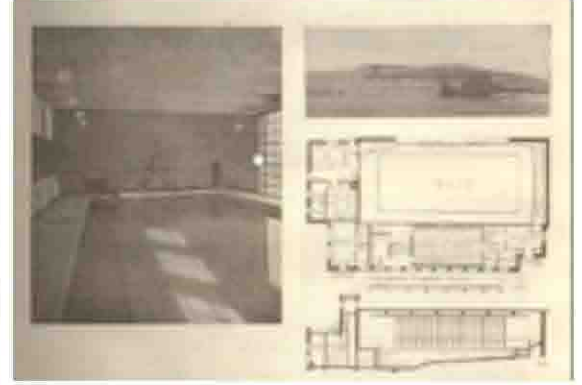
Şekil E.67 Canvey adasında bir gazino. Mimarlar Christiani ve Nielsen. [178]

Şekil E.68 1939 İzmir Enternasyonal Fuarı’nda İngiltere pavyonu [179]

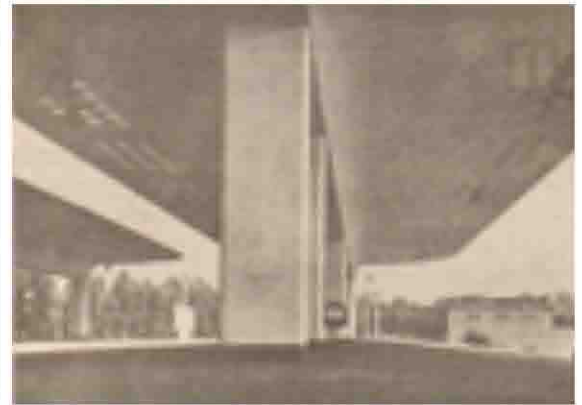
Şekil E.69 Kent şehrinde bir erkek çocukları mektebi [180]

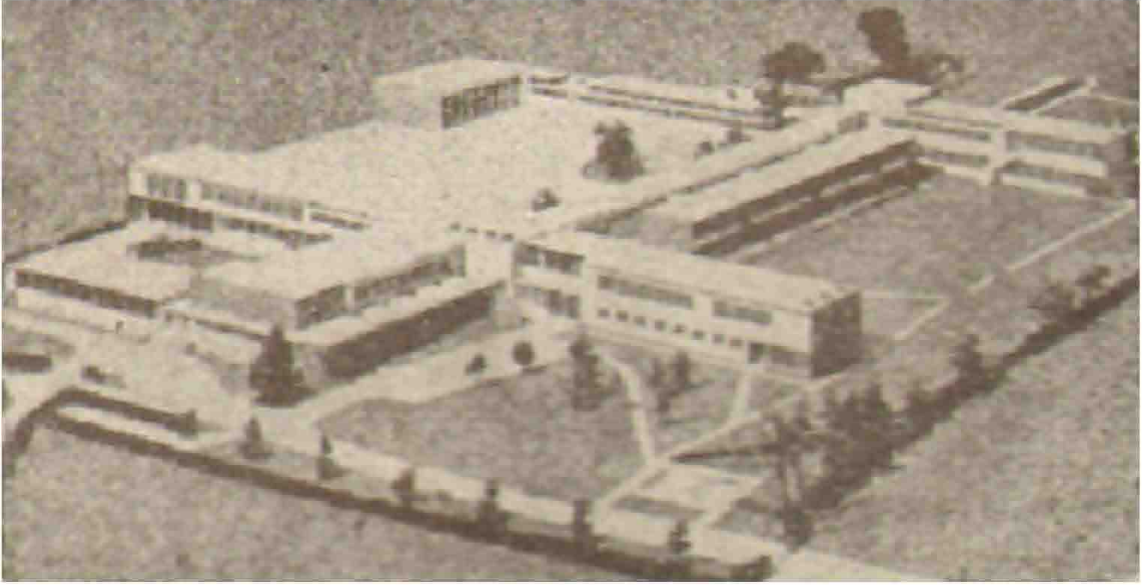
Şekil E.70 Wales Koleji yüzme havuzu. Mimar Percy Thomas. [181]

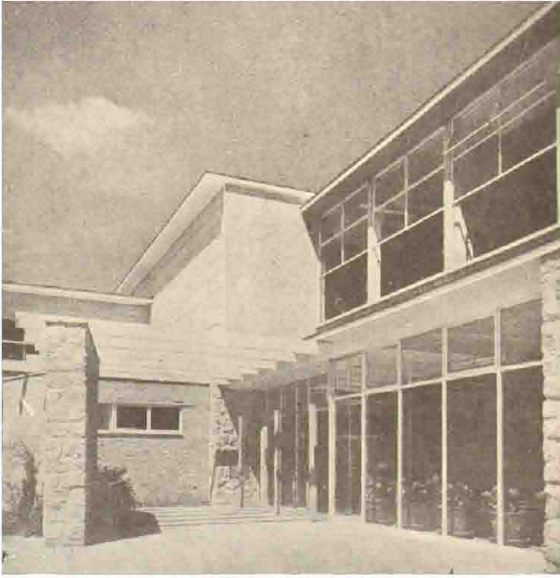
Şekil E.71 İngiltere’de süratli ev inşası <Taran> tipi evler [182]

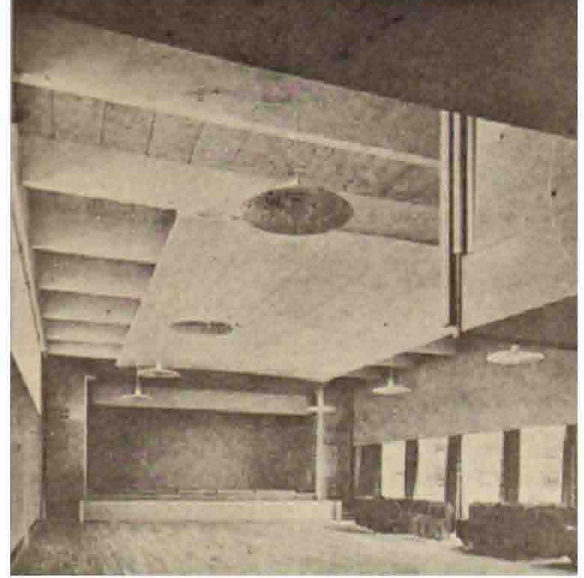
Şekil E.72 Londra tünelleri, yeni istasyonlardan birinin bekleme alanı [183]

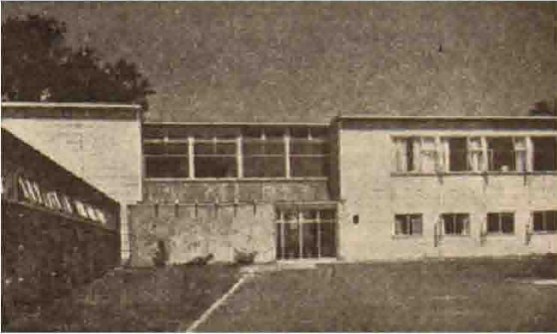
Şekil E.73 Stevenage'deki okul, İngiltere; maket perspektifi. Mimarlar F.R.S. Yorke, E. Rosenberg, G. S. Mardall ve Herfordshire vilayet mimarı C. H. Aslin [184]

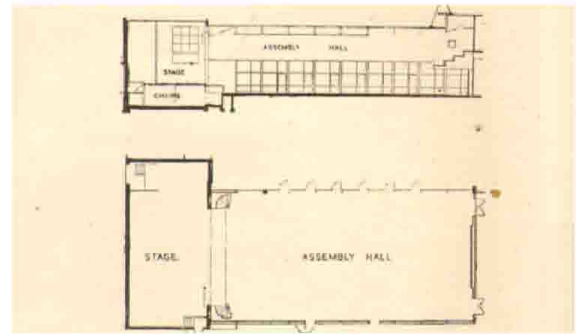
Şekil E.74 Stevenage'deki okul girişi [185]

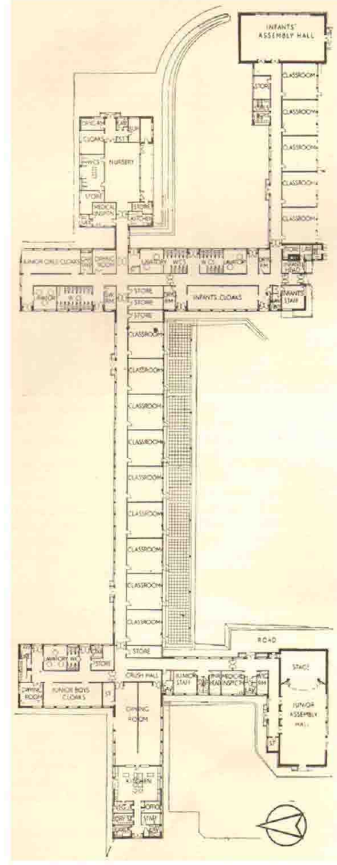
Şekil E.75 Stevenage'deki okul toplantı salonunun iç görünüşü [185]

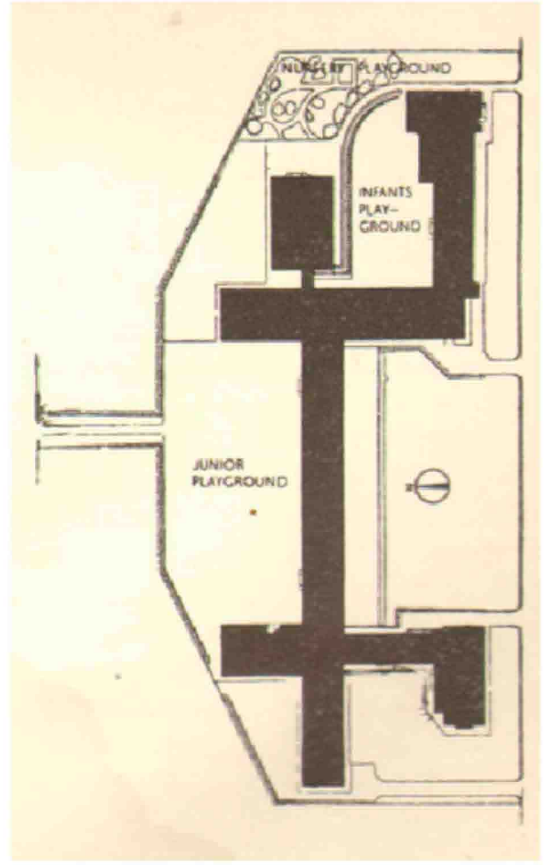
Şekil E.76 Stevenage'deki okulun başka bir görünüşü [186]

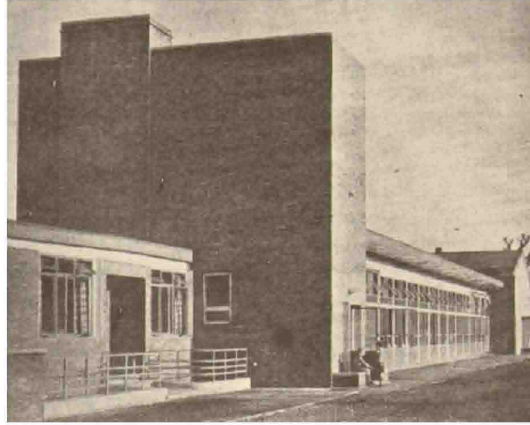
Şekil E.77 Stevenage'deki okulun toplantı salonunun planı ve kesiti [186]

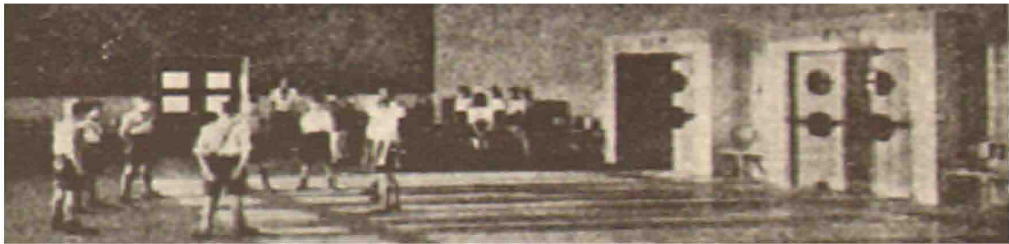
Şekil E.78 Chingford Essex Okulu zemin kat planı ve vaziyet planı [187]

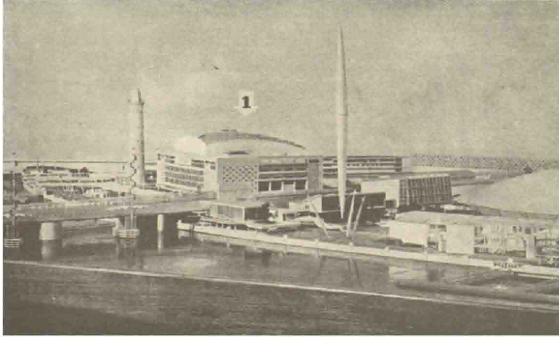
Şekil E.79 Chingford Essex Okulu vaziyet planı [188]

Şekil E.79 Chingford Essex Okulu görünüşü. Vilayet mimarı M. Conolly [188]

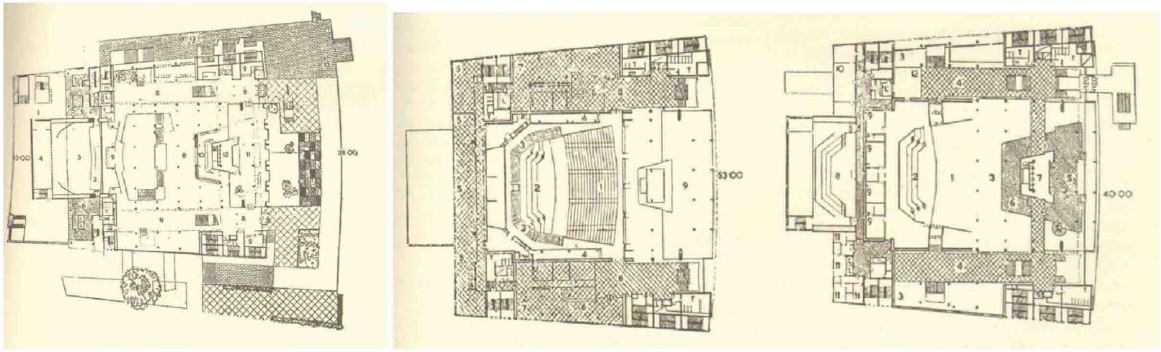
Şekil E.81 Chingford Essex Okulu spor salonundan görünüş [187]

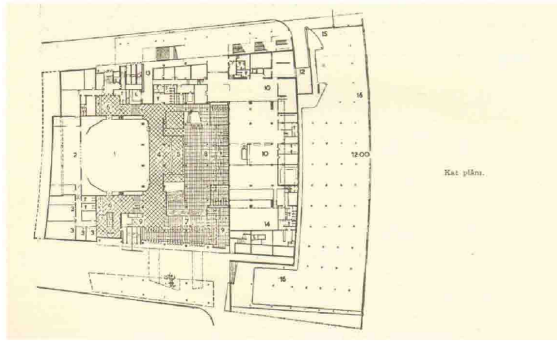
Şekil E.82 Londra Belediyesi Konser Salonu, bina maketi [189]

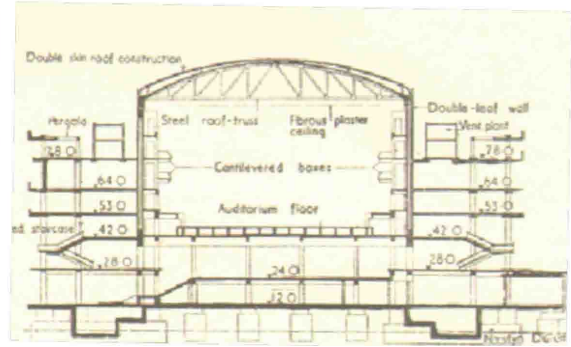
Şekil E.83 Londra Belediyesi Konser Salonu, yapının giriş görünüşü [190]

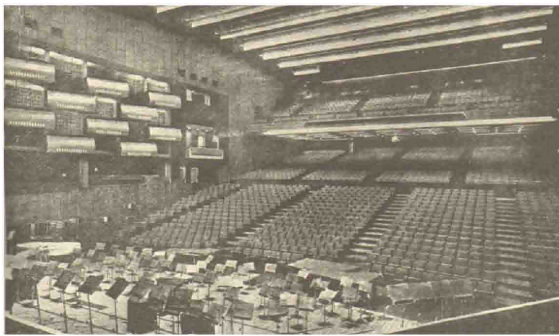
Şekil E.84 Londra Belediyesi Konser Salonu, yapının kat planları [191]

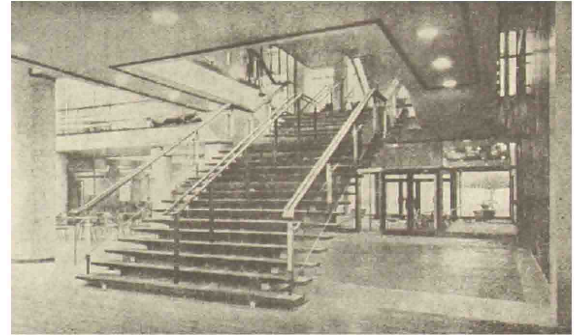
Şekil E.85 Londra Belediyesi Konser Salonu, yapının kat planlarından biri [192]

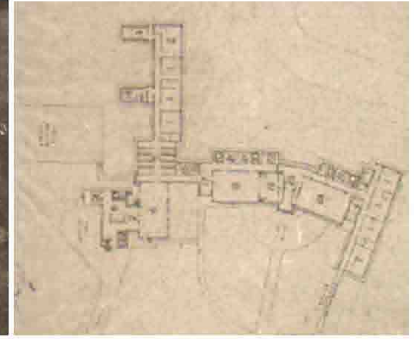
Şekil E.86 Londra Belediyesi Konser Salonu, yapının kesiti [193]

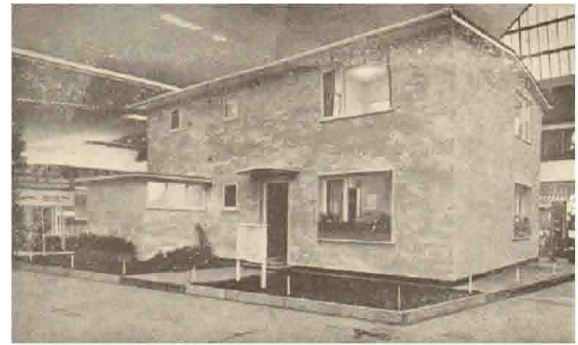
Şekil E.87 Londra Belediyesi Konser Salonu, konser salonundan bir görünüş [194]

Şekil E.88 Londra Belediyesi Konser Salonu, fuayeden bir görünüş [191]

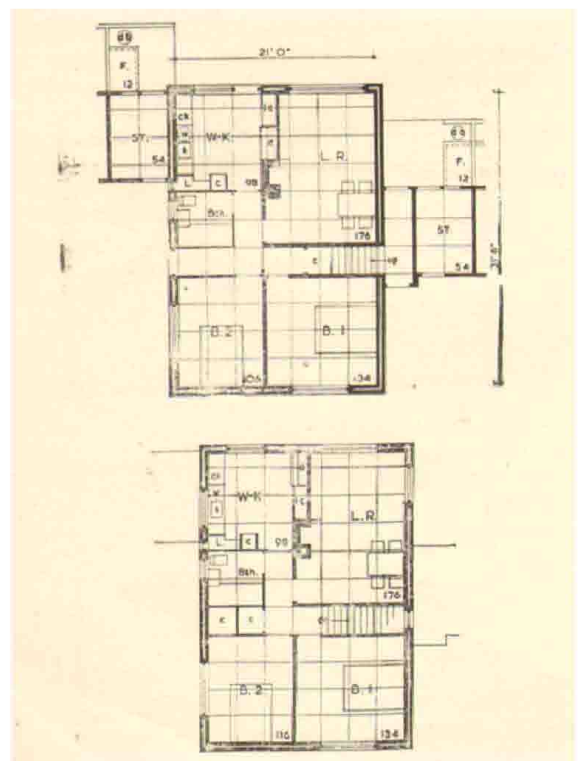
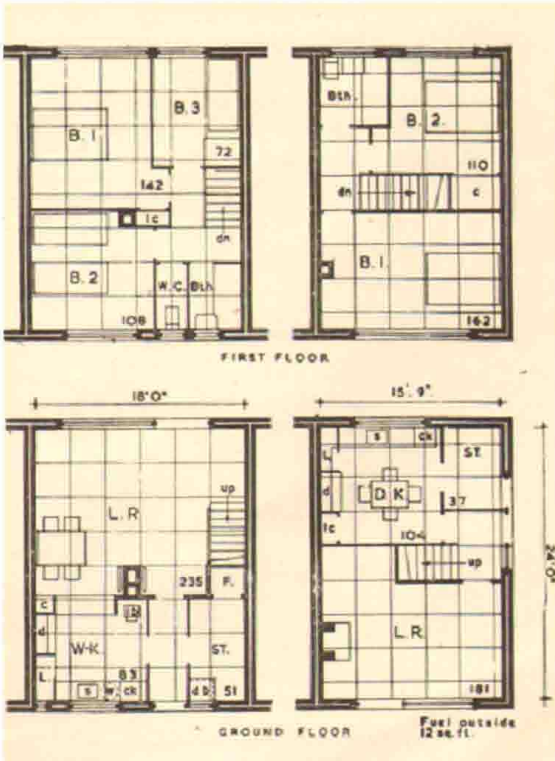

Şekil E.89 Seascale İlkokulu, West Cumberland, İngiltere; kuşbakışı görünüş. Mimar John H. Haughan [195]

Şekil E.90 İngiltere’de halk tipi evler, Londra Belediyesi Pavyonu, görünüş [196]

Şekil E.91 İngiltere’de halk tipi evler, Londra Belediyesi Pavyonu, görünüş [197]

Şekil E.92 İngiltere’de halk tipi evler, Londra Belediyesi Pavyonu, planlar [196]

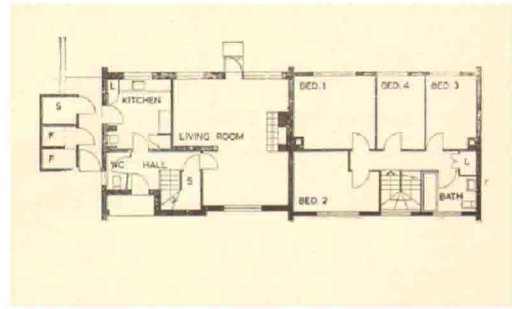
Şekil E.93 İngiltere’de halk tipi evler, Londra Belediyesi Pavyonu, planlar [197]

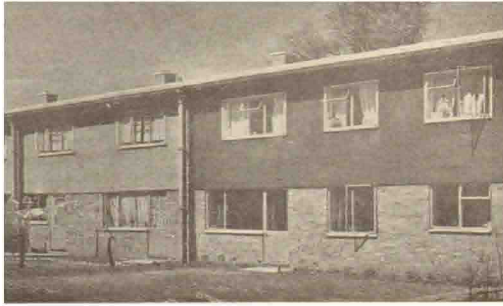
Şekil E.94 İngiltere’de küçük tip evler, Harkow New Town, mutfak. Mimar Frederick Gibbard [198]

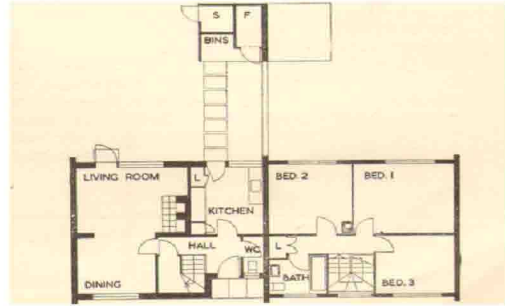
Şekil E.95 İngiltere’de küçük tip evler, Harkow New Town, yapı görünüşü [198]

Şekil E.96 İngiltere’de küçük tip evler, Harkow New Town, yapı planı [198]

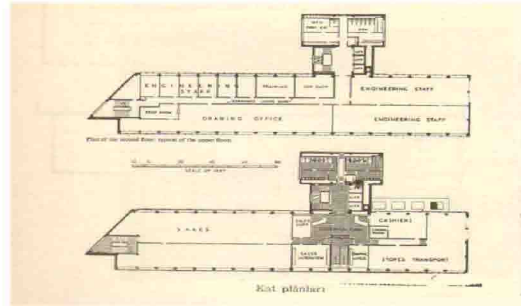
Şekil E.97 E tipi teraslı evler, Harkow New Town, görünüş. Mimar Frederick Gibbard [199]

Şekil E.98 E tipi teraslı evler, Harkow New Town, plan. Mimar Frederick Gibbard [199]

Şekil E.99 Londra Posta ve Telefon İdare Binası görünüşü. Mimar Eric Bedford [200]

Şekil E.100 Londra Posta ve Telefon İdare Binası planları [200]

EK 17 Modern İngiliz Mimarisi

MODERN İNGİLİZ MİMARISI

Konferansı veren: Prof. Brian LEWIS

«Melburn» Üniversitesi Mimarî Fakültesi Dekanı

Modern mimarinin başlangıcı olarak muayyen bir tarih seçmek imkânsızdır, çünkü, değişmeler her memlekette yavaş yavaş meydana gelir; İngilterede ise, bu değişmeler diğer memleketlere nazaran belki de en yavaş bir şekilde vücut bulur. Bu itibarla, başlangıç olarak belli ve sun'î bir tarihi, meselâ 1900 yılını, ele alalım, ve böylece modern İngiliz mimarisi- ni 1900 den bu güne kadar olan süre içinde mütalâa edelim.

Konu, çok kimseleri sıkacak ve üzecek mahiyettedir, çünkü, İngilterenin modern mimarî sahasındaki şöhreti pek parlak değildir. Bununla beraber, her ne kadar yapılan alelâde mimarî işler pek fazla bir kıymet ifade etmiyorsa da, dünyanın ilerlemesine hakiki iştirak ve yardım mevkiinde olan bazı dikkati çalıp binalar da mevcuttur. Bir çok üstün mimarî eser vücutte getirilmiş ve halen de getirilmektedir; ancak, modern anlayışla yapılan en güzel binalar, 1900 tarihî civarında inşa edilenlerdir: diğer taraftan, son harbi takip eden kalkınma hareketi ise, inşaat malzemesi kıtlığı sebebiyle geri kalmış ve dolayısıyla, 1939 yılından bugüne pek mahdud miktarda ev inşa edilmiş bulunmaktadır.

İngiltere mimarî sahada sahip bulunduğu, incelik, itidal ve insanilik olmak üzere üç özel vasfı 1900 tarihlerinde kaybetmiş gibi idi. Eski tarzları (stilleri) canlandırmağa, diğer memleketleri taklit etmeğe teşebbüs etmiş, fakat devam edebilecek, daimî olabilecek bir değer (kıymet) bulamamıştı. Taklit hususu, bu münasebetle, İngiliz lisanına bu lisandaki sık sık kullanılan Türkçe kelime olan «Kiosk-Köşk» kelimesini kazandırmış oldu. İlk zamanlar, «Köşk» ismi İngilizcede bahçe içinde bulunan küçük bir binaya verildi, ve İngiliz bahçeleri Türk Köşkleri ile süslendi; bugün ise, bu kelime gazete ve sigara satan küçük bir dükkân mânâsına gelmektedir.

Bütün bu muhtelif mimarî tarzlarının taklidi edilmesi neticesinde, İngiliz mimarisi sun'î ve mantıksız bir hal aldı, 1900 yılında değişiklik doğuran diğer bir âmil de toprak, asilzadelerden imalatçılarla tüccarla-

rın eline geçmesi oldu ve bu içtimai değişme esasen pek karışık bir durumda bulunan inşaat ve mimarî geleneginde de akis buldu.

Bundan önceki 19 uncu asırda yeni malzemelerle inşaat ve bilhassa büyük çapta inşaat ve mühendislik işleri hususlarında edrethâr denemelerde (teşebbüslerde) bulunmuş olan İngiltere 1900 yılında mevkiini kaybetti ve tembelleşti; bir yandan, çelik iskeletli inşaatın tekemmül ettirilmesini Amerikaya bırakırken, diğer yandan betonarme inşaatın geliştirilmesini de Fransaya terketti. Bu sahalarda İngilterenin yaptığı, bu inşaat metodlarını, taşın taşıyıcı bir malzeme olarak kullandığı zamanlardaki aynı mimarî tarzları teşhir eden satırlar arkasında gizlenmiş olarak tatbik etmekle yetinmek oldu.

Mimarî sahadaki bu gerileme esnasında, her ikisi de mimar olmiyan iki İngiliz, Avrupa mimarisi üzerinde tesirler yapacak olan projeler üzerinde çalışmakta idi. Bu iki kişiden biri olan Ruskin, sanat ve mimarî hakkındaki yazıları ile bina inşaatına dair alâkayı teşvik ediyor ve eserleri Avrupada geniş bir kitle tarafından okunuyordu. Diğerisi ise, Ruskin'den daha da ehemmiyetli olan ve zamanının çirkin fabrika medeniyetine karşı isyan eden William Morris'ti. Bu adam da yazı yazıyordu. Şu farkla ki nazariyelerinin birçok örneklerini de fiilen vücutte getiriyordu. Kullanılan günlük eşyaya güzellik vermek ve kaybolmuş olan köy el sanatlarını ihya etmek için teşebbüslere girişti. Bu meyanda, mobilya ve inşaat aksamı yapan imalatçılar kurdu ve bunları başarı ile işletti. Zamanının fazla süslü mobilyalarını basitleştirerek ve kalın bir cilâ altında gizli kalmaktan kurtardığı ağacın tabii güzelliğini muhafaza ederek yeni örnekler verdi. Bunlardan başka, bugün dahi hâlâ takdir edilen dokumalar ve duvar kâğıtları yaptı. William Morris'in tesirleri her ne kadar İngilterede mahdud kaldı ise de, Kuzey Avrupada kuvvetle hissedildi, ve bu arada, Ragnar Ostberg'in çizdiği Stokholm Belediye Binası (Stockholm Town Hall) nı meydana getiren İsveç sanat hareketinin hakiki âmil de kendisidir.

Bu binanın inşasında, el sanatları ve itinalı el işleri hakkındaki Morris'in bütün nazariyeleri tamamen tatbik edildi; gantıye sahasında atölyeler kuruldu ve, kapı menteşeleri ve kilitleri dahil, bir çok teferruat el emeği ile imal edildi.

İngiltereden ziyade Avrupada takdir kazanan diğer bir İngiliz de Charles MacIntosh'dur. MacIntosh, sıkıcı ve pis bir liman olmakla beraber, etrafı güzel kırlarla çevrili 1897 yılında «Sanat Okulu» (School of Art)'nın projesini yaptı ve 1907 de bu binayı bitirdi. Bir çok kimse bu eseri Avrupanın ilk modern yapısı olarak kabul eder. Filhakika, yapılışında inşaat malzemesinin en istifade edilebilecek bir şekilde kullanılmış olduğu binada görülmektedir. Binaın sadeliği, yapılışındaki gayenin, «fonction» un, tam bir ifadesidir; bu eser zamanın diğer İngiliz binalarından çok farklıdır.

MacIntosh bundan başka muhtelif binalar yaptı ise de, hiç bir zaman geniş bir icrayı sanata sahip olmadı; bununla beraber, meydana getirdiği her eser, eserin mefhumu ile yapılışındaki samimiyeti, doğruluğu, bir marka, alâmeti farika, olarak yaşadı. Eserleri 1900 de Viyanada teşhir edildiği zaman, İngilterede görmediği büyük takdirlere mazhar oldu. MacIntosh'un, Münih ve Viyana şehirlerinde merkezleri bulunan ve Avrupaya 1914 e kadar önderlik eden Alman mimari hareketine (cerayanına) bir miktar tesiri dokundu. Türkiyede de, bu hareket, Türk mimarisi için uluslararası büyük bir itibarın sağlanmasında payı olan bir çok seçkin ve kabiliyetli Avusturyalı ve Alman mimarlar artmıştır.

Liverpool'da yapılacak büyük ve yeni bir katedral için 1903 yılında bir proje müsabakası açılmış ve müsabakayı Giles Gilbert Scott adında genç bir mimar kazanmıştır; kendisi, bu muazzam kilisenin son kısımlarında el'an çalışmaktadır. Eser, gotik tarzını yadeder bir stil taşıyorsa da, serbest bir şekilde icra edilmiş ve İngilizden ziyade İspanyol denilebilecek bir vüs'ata, genişliğe, sahip bulunmaktadır. Öyle ki, içine girildiği zaman, İstanbuldaki bazı camilerimizin içinde pek muhtemelen olduğu gibi, âdeta beşer-üstü bir ebat, bir mikyas, tesiri altında kalınmaktadır.

Bu iki mimarın ve bunlar kadar tanınmış olmıyan daha bir ikisinin eserleri bir tarafa bırakıldığı takdirde, daima muvaffak olduğu sayfiye ve kur evleri mimarisi dışında İngilterenin seneler boyunca kıymet değer pek az eser vücuda getirdiği görülür.

Tanınmış ve rağbet kazanmış mimarlar, seçmiş oldukları kendi stillerinde (tarzlarında) pek donuk ve ruhsuz eserler verdiler. Şehirlerdeki binaların çoğu Fransız klâsik stilinin bozulmuş bir tarzında inşa edilmekte, kiliseler gotik stilinin acaip nevilerinde yapılmakta ve eserler yeni malzemelerin kullanıldığına

dair hiç bir zaman bir işaret, bir emare, taşımamakta idi.

Bu kategori mimarlardan biri de Sir Edwards Lutyens'dir. Eserleri, esas bakımından yanlış olmakla beraber, bunları nazarı dikkati calıp kılan bir şahsiyet ve hususiyet taşımakta idi. Bu itibarla ilerlemesini, her ne kadar içtimai temaslarına medyun ise de, kazandığı mevkie lâyük olduğunu göstermiştir. Lutyens, ilk başarısını sayfiye evlerinde elde etti; her ne kadar bunların plânları, maalesef fazla resmîyet arzeder ve teamüle uygun bir şekilde, israftan kaçınılmıyarak hazırlanmış ise de, evler güzeldir ve bahçeleri içine güzelce yerleştirilmiştir. Hindistanın başkenti olan Delhî'nin de plânlarını Lutyens hazırlamıştır; kat'i ve düz hatlı caddeleri, âbide nevinden binaları, şehre gayet tesirli ve muazzam bir görünüş vermektedir. Lutyens'in bazı şehir içi binaları acınacak derecede sahte ve yapmacık bir hava taşımakta, ve cephe tanziminin projede hâkim unsur olması sebebiyle, yalnız küçük pencerelerin aydınlatığı katlara sahip bulunmaktadır.

Lutyens'in son büyük eseri, geçen harp dolayısıyla ikmali gecikmiş bulunan ve Liverpool için yapılmakta olan diğer büyük bir katedraldir. Bu eserinde, mimar basitleştirilmiş kubbeyi esas tutmuştur. 1939 yılında ancak zemin seviyesine kadar yükselmiş bulunan bu yapının büyük mahzenleri harp sırasında hava hücumlarına karşı sığınak olarak kullanılmıştır.

İngiltere ve Avrupanın en büyük iki katedralinin Liverpool şehri tarafından tasarlanması ve İngiliz mimarisini pek muhtemel olarak daha şerefli bir mevkie yükseltecek olan tesirlerin, Sir Charles Reilly'nin eserleri vasıtasıyla, yine Liverpool'dan gelmesi hayli ilgi çekicidir. Sir Charles Reilly, İngilterenin ilk hakiki mimari hocasıdır ve bu yönden «Liverpool Mimari Mektebi» (Liverpool School) ni yüksek ve seçkin bir mertebeye ulaştırmıştır. Bugün bütün diğer İngiliz mektepleri bu örnek üzerine kurulmaktadır. Sir Charles Reilly, Fransız «Beaux Arts» - Güzel Sanatlar Akademisi ile Alman Teknik Üniversitesi - «Technische Hochschule» arasında orta bir metod, usul seçti ve bu metoda, şahsına has bir hava, bir renk, bir hususiyet ilâve etti.

Şahsen ben, Sir Reilly'nin öğretmenliğinde çalışmak, tahsil etmek üzere Avustralya'dan İngiltereye gittim. Bugün dünyanın her neresine gitsem, eski mektep arkadaşlarıma rastlarım; nitekim buraya (Türkiyeye) geliş yolum üzerinde de, Singapur, Kolombo ve Kahirede eski Liverpool talebeleri ile görüştüm. Mimar olarak, Reilly oldukça kötü idi, fakat başkalarındaki iyi hassaları takdir etmeyi, kıymetlendirmeyi ve geliştirmeyi pek iyi bilirdi; bu sebeple, gerek İngilterede, gerek deniz aşırı memleketlerde, mimari sahasında önder durumunda bulunan birçok tanınmış si-

malar, bugün hâlâ Reilly'nin tesirlerini gerek talebelerinin, gerek modern mimarının vasıtası ile yazmağa ve aşılamağa devam etmektedir.

1939 dan önce Modern mimarının İngilterede ifade ettiği mânâ, İsveç, Alman, Fransız veya Hollanda eserlerini taklit etmek demektir, ve bu anlayışla inşa edilen binalar İngiliz muhitine hiç de uygun düşmüyordu.

Söhret sahibi olmuş bir mimarın modern mimariye karşı aldığı tavır, gayet iyi tanınan birinin eserleri vasıtası ile pek iyi anlaşılabilir. Bahis konusu olan zat, umumiyetle klâsik ölçülere uygun eserler vermekle beraber, arada bir, bazan bir korniş veya diğer küçük bir hususu projelerine koymazdı. Bir ara kendisine Londradan 50 km. mesafede bulunan Silver-tree'deki fabrika işçileri için yapılacak toplu evlerin projesini yapmak işi verildi. Evlerin gayet modern olması şart olarak koşulmuştu ve evler de gayet modern oldu: malzeme olarak gayet modern olan betonarme seçilmiş ve evler düz beton çatılı basit birer kutu şeklinde çizilmişti. Fakat, maliyet hesapları yapıldığı zaman beton çatının fazla pahalı olacağı anlaşıldı ve bu sebeple betondan sarfınazar edilerek yerine ahşaptan düz bir çatı yapılmasına ve çatı örtüsü olarak bir dokuma malzemesi ile kaplanmasına karar verildi. Bunun arkasından, beton duvarların da pahalı olacağı anlaşıldığından, duvarlar tuğladan yapılarak üzerlerine badana vuruldu. Bugün bunları, betondan imal edilmiş hissini veren, fakat hakikatte tuğla ve tahtadan yapılmış bulunan modern evler olarak görebilirsiniz.

Bambaşka bir iş olarak, Londra yolu Nakliyat Kurumu'nun yaptırdığı binaları mütalâa edebiliriz. Bunlardan Londra'nın elektrikli tren istasyonları baş-

ka yerlerdeki emsalleri kadar temiz ve matluba uygundur. Bu istasyonlar muhtelif mimarlar tarafından çizilmişlerdir. Fakat yukardaki bahis konusu olan Kurum'un idaresi tarafından tesbit edilmiş olan müsterek bir esas vardır. Hazırlanan şartnameler son derece kat'i hükümler taşıyordu. Hattâ bina dahilinde kullanılacak yazıların harflerinin tip ve ebatları dahi tesbit edilmiş, çöp sepetleri standardize edilmişti. Bütün bu hususlar, gayet tahdit edici bir unsur olarak gözükmüş de, hakikatte bir ilham unsuru olmuştur: ve aynı esas teferruata, detaya, bağlı kalmakla beraber, mimarlar arasında müsabaka hıznı kamçılamış olup, her birinin kendi kudretini en iyi bir şekilde kullanmak için teşvik etmiştir.

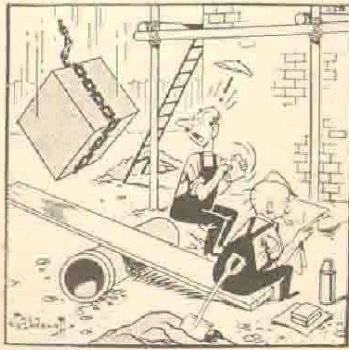
Projelerini yapmam için bu istasyon binalarından 12 tanesi de 1938 yılında bana verilmişti. Fakat harp bunların çoğunun ikmalini geciktirdi. Eğer projelerini hazırlamış olsaydım binalar, gurupta bulunan diğer istasyon binaları ile boy ölçüşecek mahiyet arzettikleri takdirde bundan çok iftihar duyacağım.

Bazı genç mimarlar 1939 yılında ortaya yeni yeni projeler çıkarmaya başladılar - ki bunlar sadece bir taklitten ibaret değildi. Projesi, Crabtree tarafından hazırlanan Londra'daki büyük Peter Jones mağazası bunlardan biridir. Bina viraflı (kavisli) iki sokağın teşkil ettiği bir köşe üzerine inşa edilmiştir. Duvarları tamamen camdan yapılmış olup sokakların kavisi-ni aynen takip etmektedir. Binada hiç bir sunilik yoktur. Cam duvarlar bina içinde gayet müsait çalışma şartları yaratmaktadır. Harp başladığı zaman bombaların binaya nasıl tesir edeceği epey merak edilmekte idi, lâkin diğer binalardan hiç de farklı olmadı. Diğer binalar kadar dayandı.

İngilterede, harbi müteakip, büyük değişiklikler görülmeye başlamıştır. Gerçi bugünkü inşaat daha çok mesken inşaatıdır ve yapılan meskenlerin tiplerinde pek fazla farklar yoktur, fakat asıl eserlere, henüz başlanılmak üzeredir veya başlanılmalarına hazırlanmış bulunmaktadır. Bunlar tamamlandıkları zaman her hngi bir memleketteki emsalleri kadar iyi birer eser olacıklarına şüphe yoktur. İstifade gayesi ile yapılacak olan bu binalar alelâde olmakla beraber, harpten evvelkilere nazaran büyük farklar arzedecekler, fakat 1951 sergisi için hazırlanmakta bulunan gösterişli eserlere katiben benzemeyeceklerdir.

Tasarruf ihtiyacı inşaat malzemesinin artık daha mantıklı bir surette kullanılmasını bilmeceburiye kabul ettirmiş ve o eski, lüzumundan ağır inşaat usulü belki de bir daha geri dönmek üzere tarihe karışmış bulunmaktadır. Öyle hissediyorum ki, bu son harp, İngiliz mimarisinde büyük bir inkılabın dönüm noktasını teşkil edecek ve 10 senelik bir ara ve inkita es-

(Arkası sahife 88 de)

Her şey, her şey yükseliyor, acaba! Yakında daha neyer yükselecektir.
Copyright «Cosmograph»

EK 18 Lefkoşa Kız Lisesi

1965 Nisan ayında Baumeister dergisi farklı mimari sistemleri kullanarak tasarlanmış okulları kendine konu edinir. Bu bağlamda Schuster sistemini kullanan A.V. B.nin, inşaatı tam anlamıyla bitmememiş kompleksi dergide yayınlanır. Bahsi geçen yayındaki anonim metin aşağıdaki gibidir:

“Kıbrıs’taki Lefkoşa Türk Kız Lisesi ve Yurtları

Tasarım 1960 yılından bir yarışmadandır. Daha önceden inşa edilen Lefkoşa Türk Erkek Lisesi, yapının kuzey tarafında kalır. Arsadan geriye kalan güney kısmının tümü yarışma alanı olarak tahsis edilmişti. Bu alan Kıbrıs Türk halkı için bir kültürel merkez olarak düşünülmüştü. Tasarım; 36 sınıf, 8 tane özel sınıf, 1 tane çok fonksiyonlu sergi ve konferans salonu, 1 tane 800 kişilik müsamere salonu, teknik odaları ile bir spor salonu, 12’den 18 yaşa kadar 200 kız öğrenciyi barındıracak bir yurt binası, gerekli faaliyet odaları ve spor sahalarından meydana gelmekteydi. Yapılar duvarlarla çevrili eski şehrin kuzey girişinin (Girne Kapısı) hemen karşısında konumlanırlar. Eski şehrin duvarları 12 metre yüksekliğinde ve 400 yaşındadırlar. Eski şehirden yapılara bakıldığında insanlar Beşparmak Dağları’nın güzel bir görüntüsü ile karşılaşır. Yarışma alanının hemen batısında şehir parkına rastlanır. Mimar burası için bir sanat galerisi, bir kütüphane, hayvanlar için pavyonlar ve bir akvaryum önermiştir.

Yapıların yüksek olanları kuzey-güney aksında yerleştirilirken, alçak yapılar doğu-batı yönünde konumlandırılmışlardır. Bu düzenleme sayesinde eski şehirden Beşparmak dağlarına bakıldığında görülen güzel görüntü kesintiye uğramaz ve sınıflar daha sakin ve trafiğin az olduğu yöne konumlanırlar. Bu tercihin diğer bir nedeni ise Kıbrıs’ın sıcak ilkim koşullarına bağlı güneşlenme ile ilgilidir. Kompleksin parçası olan çok amaçlı salon, adadaki Türk toplumuna tiyatro salonu, konser salonu, toplantı merkezi olarak düşünülmüştür. Bu durumlarda giriş holü fuaye olarak kullanılabilir. Kız yurdu kompleksin sessiz bir bölgesinde konumlandırılmıştır, yatılı öğrenciler kolayca kütüphane, müzik odası ve spor salonuna ulaşabilirler. Ve tüm özel sınıflar kuzey ışığı alırlar. Tüm kompleks; çelik, betonarme karkas ve çıplak tuğladan örülen duvarlardan meydana gelmiştir. Tuğlalar 20cm.*20cm.*10cm. boyutundadır.

Sergi ve konferans salonlarının giriş hollerinin paylaştığı betonarme bir giriş saçağı vardır. Yapının koridorları doğal çam ahşapla kaplanmış ve siyaha boyanmış çelikten, çatıları ise eternitten üretilmiştir. Sınıflar 21 marttan, 21 eylüle kadar sabah 7’den akşamüzeri 4’e kadar güneş kırıcılar ile korunmaktadır. Eternit çatılar betonarme tavanla arasında boşluk kalacak şekilde yerleştirilmişler; bu yerleşim yüksek yaz sıcaklarında ısı yalıtımı olarak düşünülmüştür. Sınıfların olduğu kanatta Schuster sistemi kullanılmıştır. Yurt binası gündüz güneşinden ve gece esen serin rüzgardan korunmak için testere şeklinde tasarlanmıştır. Alçak derslikler ve kapalı spor salonu arasında açık spor alanları yer alır. Kompleksin batı bölgesinde ise 300 tane bisikletin park edilebileceği bir alan ve stantlar bulunur. Müsamere ve spor salonlarının inşaatlarına daha başlanmamıştır.”

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Tarihi 01.08.1982

Doğum Yeri Lefkoşa

Lise 1996-1999 20 Temmuz Fen Lisesi, Lefkoşa

Lisans 2000-2005 Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
Mimarlık Bölümü, İstanbul

Çalıştığı Kurumlar

2004-2005 Meltem Nalbantoğlu Mimarlık Bürosu, Lefkoşa

2006-2007 Doğu Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mağusa

2007-2009 Hasan Hüseyin Film Prodüksiyon A.Ş., İstanbul

2009-2010 Etik Studio Ltd., Londra